OYUN OYNAMAKTAN KAÇAN ÇOCUKLARIN RUHSAL GELİŞİMLERİNDE HER ZAMAN BİR AKSAKLIK SÖZKONUSUDUR.

ÇOCUKTA YAŞAMSAL SORUNLAR

Psikoloji serisi kitapları

ALFRED ADLER

OLYMPIA

ÇOCUKTA YAŞAMSAL SORUNLAR

Alfred Adler

OLYMPIA

Çocukta Yaşamsal Sorunlar
Alfred Adler

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Gözsüz
Editör: Şebnem Gözsüz
Çeviren: Mert Hüseyin Ergül
Kapak Tasarım: Yunus Karaaslan
Sayfa Tasarım: Ahmet Yanar
Baskı-Cilt: Melisa Matbaası
Çifte Havuzlar Yolu Acar Sitesi No:4
Davutpaşa/İstanbul Tel: 0212 674 97 23
Sertifika No: 12088

ISBN 978-605-9384-31-5

İstanbul, 2016

© Bütün yayın hakları *Olympia Yayınları*'na aittir. İzinsiz basılamaz, kopyalanamaz, çoğaltılamaz, kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz.

OLYMPIA YAYINLARI
Sertifika No: 33569
Çobançesme Mah.
Zembilci Sokak No: 28/4
Bahcelievler - İstanbul
0532 177 83 80
olympiayayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

KİŞİLİK GELİŞİMİNDE ANNE BABA ETKİSİ 7
VÜCUDUN KONUŞTUĞU DİL 9
ZORBA ANNE 23
SOKAKTAN SUÇA 44
LİDER OLMAK İSTİYOR 57
BÜYÜMEK İSTEMİYOR 77
ASİ "KÖTÜ" BİR OĞLAN 90
AÇLIK GREVİ 107
LİDERİN İZİNDE 125
AŞIRI UYSAL ÇOCUK 137
BİR NEVROZUN TEMEL TAŞI 152
DOĞUŞTAN ZEKÂ GERİLİĞİ 165
HASTALIĞIN ZULMÜ 174

Alfred Adler[1]

(d. 7 Şubat 1870 - ö. 28 Mayıs 1937)

Bireysel Psikoloji ekolünün kurucusu, Avusturyalı psikiyatrist. Derinlik psikolojisinin üç büyük kurucusundan biridir. (diğerleri: Sigmund Freud, Carl Gustav Jung)

Avusturya Penzing'de doğdu ve Viyana'da büyüdü. Viyana Üniversitesi Tıp Okulunda doktorluk eğitimi aldı ve 1895'te mezun oldu. Pratisyen hekim olarak çalıştığı ilk doktorluk yıllarından başlayarak hastayı çevresiyle ilişkileri içerisinde ele almak gerektiğini vurguladı ve bireyle ilgili sorunlara yönelik insancıl, bütünselci ve organik bir yaklaşım geliştirdi. Bedensel düzensizliklerle ilişkili olarak psikoloji ile ilgilenmeye başladı. 1902'de Sigmund Freud ile tanıştı, öğrencisi oldu ve birlikte Adler'in başkanlığında Viyana Psikanaliz Topluluğu'nu kurdular. Bir süre sonra Freud ile fikir ayrılıkları ortaya çıktı. Adler'in Organların Yetersizliği kitabından sonra tamamen uzlaşılmaz bir hale geldi ve 1911'de, Adler, izleyicileriyle birlikte Freud'u açıkca eleştirerek bireysel psikolojiyi geliştirmeye başladı.

Hans Vaihinger'in ruhsal inşa fikirlerinden etkilendi ve erkek egemen toplumda doğal bir sonuç olarak "Erkeksi Başkaldırı" ile **organik aşağılık ve telafi** teorisini geliştirdi. Adler, Freud'un teorileri ile karşı görüşe geldi, fikir ayrılığı 1911'deki Weimar Psikanaliz

[1] Kaynak: www.wikipedia.com

Kongresi'nde aleni oldu. Adler, Freud'un inandığı seks içgüdüsünün baskınlığı ve ego dürtüsünün libidinal olup olmadığı ile çekişiyordu, Freud'un bilinç altına atma üzerine fikirlerini de eleştirmişti. Adler bilinç altına atma teorisinin, erkeksi başkaldırının aşırı telafisi ve aşağılık hislerinden türetilmiş sinirsel bir durum olan ego -savunma eğilimleri- konsepti ile değiştirilmesi gerektiğine inanıyordu, Oedipal Kompleksleri önemsizdi. Adler Viyana Topluluğundan ayrıldı ve 1912'de Bireysel Psikoloji Topluluğu adını alan, Özgür Analitik Araştırmalar Topluluğu'nu kurdu.

1912'de ana fikirlerini tanımladığı *Über den Nervösen Charakter* kitabını yazdı. Kişinin bilinçsiz öz ereğinin temel amaçlarının baskıladığı ayrı aşamaların aşağılık duygularını üstünlüğe (veya bilakis yeterliliğe) dönüştürdüğü ifade ederek insan kişiliğinin erek bilimsel açıklanabileceğini iddia etti. Adler'e göre öz erek arzularına, toplumsal ve etnik gereksinimler karşı koyar, düzeltici etkenler umursanmaz ve kişi aşırı telafi ederse aşağılık kompleksi oluşabilir, kişi benmerkezci, güç düşkünü ve saldırgan veya daha kötüsü olabilirdi. Üstünlük çabası ve anne baba baskısı önemli.

I. Dünya Savaşı ile çalışmaları durdu, bu sırada Avusturya Ordusunda doktorluk görevi yaptı. Savaş sonrası 1930'lara olan etkisi adamakıllı arttı, 1921'den itibaren bir takım çocuk rehberliği klinikleri kurdu ve Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde sık sık okutman, 1927'de Kolombiya Üniversitesi'nde misafir profesör oldu. Tedavi edici yöntemlerinde sosyal ilgiyi cesaretlendirip ve ödüllendirip fakat şımartma ve ihmalden kaçınarak sorunları çocukta önceden tutup, yetişkin ruha yoğunlaşmaktan kaçındı. Yetişkinlerde tedavi, suçlama veya üstünlük taslama tutumlarının tedavi edilen kimse tarafından dışarıda bırakılmasına dayanmaktaydı, kişisel davranışın farkına varılmasının artışı ile karşı koymanın azaldığını ve reddetmenin terse döndüğünü ifade etti. Yaygın tedavi araçları

mizah kullanımı, tarihi anları ve mantığa aykırı emirleri içermekteydi. Adler'in popüleritesi görece optivizmi ve fikirlerinin Freud ve Jung'unkilerle karşılaştırıldığında anlaşılabilir olması ile ilişkiliydi. Adler sıklıkla, *Kişinin davranış şablonu analizi, toplumla ilişkili, işi ilişkili ve cinsiyeti ile ilişkilidir*, savını vurgulamıştı.

1934'te Avusturya Hükümeti, Yahudi olduğu için Adler'in kliniklerinin çoğunu kapattı. Adler 1935'te Long Island Tıp Kolej'ine Profesör olarak Avusturya'dan ayrıldı. 28 Mayıs 1937'de, İskoçya'nın üniversite kenti Aberdeen'de, yolda giderken ansızın yere yığılıp kalmış, hemen sonrasında da kalp sektesine uğrayarak yaşama gözlerini yummuştur.

KİŞİLİK GELİŞİMİNDE ANNE BABA ETKİSİ

Adler, çocuğun ileriki yıllarında kişilik sorunu yaşamasına neden olacak iki tür anne baba davranışı belirlemiştir. Bunlardan birincisi çocuklarına özen gösteren ve aşırı koruma sağlayan, sonuç olarak çocukta şımarma tehlikesi oluşturan anne baba davranışıdır. Adler'e göre böyle bir anne baba tutumu yanlıştır. Bunun yerine çocuklar hata yapsalar bile kendi sorunlarını çözmelerine ve bazı kararları kendilerinin almalarına izin vermek uzun vadede onların iyiliğine olacaktır.

Yapıtları

- Organların Yetersizliği Üzerine İnceleme - 1911
- Nevrotik Yapı Üzerine - 1912
- Tedavi ve Eğitim - 1914
- Bireysel Psikolojinin Uygulanması ve Kuramı - 1917
- İnsanı Tanımak - 1927

- Bireysel Psikoloji Tekniği - 1928'de birinci bölüm, 1930'de ikinci bölüm
- Yaşamı Tanımak - 1929
- Okulda Bireysel Psikoloji - 1929
- Yaşamı Tanımak - 1930
- Psikoterapi ve Eğitim - 1919-1929
- Nevrozlar - 1929
- Eşcinsellik Sorunu - 1930
- Çocuk Eğitimi - 1930
- Çocukta Yaşamsal Sorunlar - 1931
- Psikoterapi ve Eğitim II - 1929 - 1932
- Yaşamın Anlamı - 1933
- Psikoterapi ve Eğitim III - 1933-1937

VÜCUDUN KONUŞTUĞU DİL

1. Rapor

Bu akşam Miss Flora'nın durumunu ele alacağız. Miss Flora'nın başlıca şikâyeti birkaç yıldır muzdarip olduğu bayılma nöbetleri. Annesi, babası ve kendinden küçük iki erkek kardeşi, iki ağabeyi ve iki küçük çocukla birlikte aynı evde yaşıyor. Aile üyeleri arasında uyumlu ilişkiler söz konusu değil. Hasta ailenin tek kızı. Şu ana kadar bir dediği iki edilmemiş, babasını gözdesi.

Ne zaman bayılma nöbetlerinden söz edildiğini duysak, aklımıza hemen epilepsi (sara) gelir; ne var ki, epilepsi çok genel anlamda pek çok hastalık tablosu için kullanılan bir nitelemedir. Ayırıcı tanı bazen son derece güç konabilmektedir. Bu işin sorumluluğu yalnızca hekime düşmektedir. Genelde epilepsili kişiler yaşamlarında büyük güçlüklerle karşılaşırlar. Bu güçlükler hastaların ruhsal tutumlarında yansıdığından organik rahatsızlığın nerede sona erip ruhsal üst yapının nerede başladığı bir takım kimi durumlarda anlaşılabilecek gibi değildir. Doktorlarca tedavi edildiğine bakılarak sara (epilepsi) her zaman hastalık sayılmıştır. Bu da işin uzmanı sayılmayanların ve çok önceleri genellikle isteri diye nitelenen nevrozlar karşısında sergilediklerinden pek farklı bir tutum değildir.

Bir dizi belirti (semptom) vardır ki, 'gerçek' ve 'yalancı' epilepsi arasında başvurulacak ayırıcı tanı için hayli önem taşır. Gerçek sara nöbetinde gözbebekleri büyür ve ışık uyarılarına tepki vermez. Bu, organik kökenli epilepsinin en önemli belirtilerinden biridir. Flora'yla ilgili raporda böyle bir belirtiden söz edilmiyor.

Epilepsinin ikinci önemli belirtisi ise, bayılma nöbetleri sırasında Babinski refleksininin[2] varlığıdır. Söz konusu refleksin bulunup bulunmadığını test için bayılan kişinin ayak tabanı bir aygıtla çizilir; Babinski refleksinin varlığı durumunda, ayak başparmağı normaldeki gibi bükülmeyerek ayağın sırt kısmına doğru dik bir konum alır. Babinski refleksi, bize beynin belli bir yerinde hasara uğradığını gösterir. Söz konusu hasar (lezyon), sinirsel impulsların (uyarı) normal yollar üzerinden iletimini engeller. 'Gerçek' bir epilepsinin söz konusu olduğunu gösteren daha başka semptomlar da vardır. Bazen deri altında, özellikle kulak arkasında küçük çapta kanamalara[3] rastlanır; çokluk epilepsili hasta nöbet sırasında dilini ısırır ve tükürüğüne kan karışır. Nöbet geçiren epilepsili genellikle yere yığılıp kalır, bir yerini yaralayabilir. Genellikle, geçici bir ön duygu nöbetin eli kulağında olduğunu haber verir, aura diye nitelediğimiz bu duygu değişik şekillerde görülür, ama genelde epilepside eksik olmaz.

Buradaki belirtiler, gerçek epilepside karşılaşılan bayılma nöbetlerini, kişinin bir yerini incitip yaraladığı, kendisini çaresiz ve güçsüz hissettiği, ayrıca bu durumunu daha çok bütün bedeninde bir jestle açığa vurduğu isteri kökenli bayılma nöbetlerinden ayırır. İsterili hastanın bayılma nöbeti bizlere 'ben güçsüzüm' der. İsterili hasta geçirdiği nöbetten kurtulup kendine gelirken, gerçek epilepsi nöbetini genelde uyuklamadan, baş ağırsından ve bulantıdan oluşan bir evre izler ve bu evre bir saatten fazla sürebilir. Epilepsi ve isteriyi birbirinden ayıran önemli belirtilerden biri, epilepsili hastanın bayıldığını bilmemesi, bunu ancak nöbetin geçmesinden çok sonra anlamasıdır.

2 Babinski Refleksi: İnce bir cisim ile topuktan yukarı doğru sürtme sonucu oluşan refleks. eğer küçük parmaklar ayak tabanına doğru kıvrılıyorsa negatif babinski olur. Ancak eğer ayak başparmağı tam ters yönde kafanın bulunduğu yöne hareket ediyorsa, omurilikte motor sinirlerde bir problem olma ihtimali fazladır. bazı bireyler bu reflekse tepki vermezler, bu kişilerde herhangi bir sorun olup olmadığı anlaşılamaz. bir benzer refleks de el üzerinden benzer şekilde uygulanan hoffman sign'dır. Bebeklerde pozitif babinski görülebilir. bunun ana sebebi beyin omurilik haberleşmesini sağlayan kortikospinal nöronlarda henüz tam olarak myelinasyon gerçekleşmemiştir, bu yüzden refleks beynin kontrolünde değildir. (Ç.n.)

3 Hemoraji.

Ayırıcı tanının güçlüğünü artıran bir başka neden de, epilepsi vakalarının büyük çoğunluğunda kalıtımdan kaynaklanan ruhsal anomalilerle karşılaşılmasıdır. Gerçek epilepsilinin normal olarak bir öfke nöbetine kapılacağı kadar kızdırılması, nöbetlerinin sıklığını tetikler. Epilepsililer çoğunlukla öfke nöbetlerine eğilim gösterir; epilepsili hastaların aileleri üzerindeki incelemelerim sırasında, aile üyelerinden birinin özellikle öfke nöbetlerine yatkınlığım genellikle saptamışımdır. Söz konusu yatkınlığa aşağılık kompleksinin belirtisi gözüyle bakabiliriz. Çabuk kızıp parlayan bir babanın bulunduğu ailede epilepsili bir çocuğa rastladığım zaman, bazen çocuğun babadaki öfke nöbetlerine öykündüğü duygusuna kapıldığımı söyleyebilirim.

Epilepsi nöbetleri bazen ileride, belirleyici özelliklerini genelde sanrıların, vahşi ve acımasız davranışların oluşturduğu epilepsi cinnetine yol açabilir. Epilepsililer, birçok hastanede kendilerini genelde dalgın ve uykulu duruma sokan yatıştırıcı ilaçlarla tedavi edilirler. Bu tedavide sağaltım tam olarak sağlanmaz ama nöbetlerde sıklıkla azalma sağlanır. Gerçek epilepsiyle isteriye bağlı bayılma nöbetleri arasındaki bütün bu farklılıklara karşın, kesin bir ayırıcı tanı koymak güçtür, çünkü nöbet başladığında yanında olup hastanın gözlerini kontrolden geçirerek, Babinski refleksinin test edecek bir hekimin bulunması seyrek karşılaşılan bir durumdur.

Sara nöbetlerinin ancak buna eğilimli kişilerde, bu kişilerin kötü bir konumda bulunmaları halinde ortaya çıktığını deneyimlerimden biliyorum. Öyle sanıyorum ki, söz konusu eğilim (dispozisyon) beyindeki kan damarlarının patolojik değişiminden oluşuyor. Epilepsi nöbeti geçiren birinin durumu, öfkesinden delirmiş birininkine pek çok benzerlik gösterir. Bir epilepsiliyi gören, sanki kendisine saldırmak istediğini sanır. Kuşkusuz saraya en sık yakalananlar, hem beyinlerindeki kan damarları normalden patolojik

yöne sapma gösteren, hem de öfke nöbetlerine yatkın kişilerdir... Genelde bu kişiler pek acımasız olur, düşlerinde sık sık zorbalık ve kavga sahneleri yaşarlar. Acımasızlık epilepsilinin ruh yapısında büyük rol oynar; aralarında hayli güler yüzlü, sevimli ve sakin görünen kişiler var olsa da, bunların rüyaları incelendiğinde, iyilikten başka her şeyi iç dünyalarında barındırdıkları anlaşılacaktır. Alkolün epilepsi nöbetlerinin sıklığını artırdığı kesindir. İnsanlıkla pek bağdaşmayan bir şey sayılmasa, böyle olduğu deneysel yoldan kanıtlanabilirdi. Alkolün olumsuz yönde etkilediği saralıların, içkinin her türlüsünden uzak durmaları gerekir.

Epilepsi konusundaki deneyimlerim, bu hastaları rahat koşullarda yaşatmanın doğru olacağı sonucuna varmamı sağlamıştır. Daha güçlü, kendinden daha emin ve daha sakin biri haline getirilmesinin hastanın durumunda düzelme sağlayacağını yine deneyimlerimden öğrendim. Yani, hastanın sosyal uyumunun yeterli düzeye kavuşturulması durumunda, epilepsi tanısının diğer pek çok hekimce onaylandığı vakalarda bile hastalığın ortadan kaybolduğun saptadım. Bununla, hastalığı tedavi edebileceğimi söylemek gibi bir niyetim yok; demek istediğim, hastanın sosyal uyumu yüksek bir düzeye çıkarıldığında epilepsi belirtilerinin hafifleyeceği ve hastanın daha sağlıklı bir duruma kavuşacak olmasıdır. Sosyal uyumun yüksek bir düzeye erişmesiyle bazı vakalarda belirtilerin tümüyle kaybolduğu doğrudur. Ama biz yine ele aldığımız vakayı incelememizi sürdürelim. Bunun bir dizi erkek kardeş arasında tek kız vakası olduğunu belirtmiştik. Benim deneyimlerime göre, böyle bir konumdaki kız, evdekilerden hoşgörülü davranış görür ve normal kadınlık rolünü geliştiremez; genellikle çok uysaldır, ama asla kendinden emin ve başkalarından bağımsız değildir; gelişimi öyle bir doğrultu izler ki, hep başkalarının desteğini gereksini. Büyük bir olasılıkla yalnız kalabilecek gücü gösteremez. Diğer yandan, hastamızın durumunda bu söylediğimize karşıt bir gelişim modeli de söz konusu olabilir; yani

ailede tek kızın oğlanmış gibi davranma eğilimini aşırılığa vardırması durumunda böyle bir modelle karşılaşacaktır. Hastamızda bu iki olası modelden hangisinin söz konusu olduğunu rapor bize gösterecektir.

Aile üyelerinin uyum içinde bir arada yaşadıklarını, kızın her isteğinin yerine getirilip babasının gözdesi sayıldığını öğrenmiştik. Yani, hastamızın yeterli ruhsal enerji geliştiremeyen şımarık çocukların karakter özelliklerini sergileyeceğini bekleyebiliriz. Belki pek sevimli, sakin ve uysal birisidir hastamız, ayrıca takdir görme konusunda alabildiğine aç gözlüdür. Raporda şöyle bir açıklamaya rastlıyorum:

"İlk nöbetten bu yana annesiyle yatıyor."

Söz konusu açıklama kızın yalnız kalmaktan kaçındığını ortaya koyduğu gibi, onun ilk nöbetten yararlanarak aileye bağımlılığını vurguladığını kanıtlıyor. Bu durum, epilepsinin önceden düşünüldüğü inancını uyandırıyor bende. Raporda daha sonra Miss Flora'nın hastalığına ilişkin şunları okuyoruz:

"Ailede birbirine bağlılık duygusu dikkat çekici. Kızın sağlığı her zaman için iyiydi, kendisinde şimdiye kadar bir nevroz belirtisine rastlanmamıştı. Annesinin söylediğine göre, her anlamda örnek bir kızdı. Kendine arkadaş bulmakta hiç zorluk çekmedi.

Örnek bir kız olduğuna ilişkin annesinin sözü, Flora'nın daha önce sözü edilen modellerden birincisi içinde yer aldığı, sevimli, uysal, genç bir kız olduğu yolundaki düşüncemi kuvvetlendiriyor. Ayrıca kızın şımarık biri sayılacağına kuşku yok. Ailesinden bağımsız bir konuma kavuşmasının zamanı gelmiş de geçmektedir. Bağımsızlaşması kendisi için büyük bir kazanım olacaktır; hatta, doğrusu istenirse, iyileşme bakımından onun biricik şansıdır bu.

"Boş vaktini film seyretmekle, tiyatroya gitmekle ve araba kullanmakla geçiriyor. Okulda durumu çok iyiydi; lise bitirme sınavını sınıfının dördüncüsü olarak verdi. Okuldan sonra iş hayatına atıldı, çalışmak ona zevk veriyor."

Bu açıklamadan Flora'nın evdeki gibi okulda da sevilen biri olmak istediği, karşılığında takdir görmek için çok çalıştığı sonucunu çıkarabiliriz."

"Şu sıra sekreterlik yapıyor, işini sevdiğini söylüyor. Okuldayken öğretmen olmak istiyormuş, ama bunun gerektirdiği zorluklar nedeniyle vazgeçmiş."

Bu arada yine görüyoruz ki, kızın özgüven duygusu hiç de fazla değildir, bağımsızlığına kavuşması için gereken çabayı göstermesi olanaksızdır.

"Hasta yirmi beş yaşında; bir gözü hafifçe şaşı bakıyorsa da, nasıl derler, iyi görünüyor. Yüzük parmağının bir boğumu ameliyatla alınmış; ama elini öyle tutuyor ki, parmağının bir boğumunun alındığı farkedilmiyor."

Hiç kuşkusuz bu özürlerin Flora'nın yaşamında önemli rol oynamaktadır. Hastamız, bu özürlerin sonuçlarından korunmaya çalışmakta. Kendisine pek güven duymaması gerekiyormuş gibi yaşama tereddütle yaklaşıyor.

"Kendisinden çocukluğa ilişkin anılar dinlemek olanaksız, çocukluğunu anımsamanın güçlüğünden şikayet ediyor."

Eğer çocukluğuna ilişkin bazı anılarını anlatmasını ben isteseydim, sanırım o zaman Flora anımsamakta güçlük çekmezdi. Çocuklukta yaşadıklarını belleklerine davet etmek bazıları için güçlüktür, çünkü on iki ya da on üç yaş öncesinde kalmış korkunç bir dönemden söz açmaları gerekiyormuş sanısına kapılırlar. Ben, çoğunlukla şöyle sorarım: "Okul günlerini anımsıyor musunuz?" Hasta, soruyu genellikle çekinerek yanıtlar; anılarından oluşturduğu seçki, kişiliğinin önemli anahtarlarından birini sunar bize. Kimi okul yaşantılarının anımsanmasından sonra birçok kez okul öncesine ilişkin kimi yaşantılar boy gösterir. Ben hastalarımı genellikle teşvik eder, erken çocukluk dönemine ilişkin ne biliyorlarsa, bir öz-

yaşam öyküsü için düşülen notlar gibi kayda geçirmeye davet ederim. Bizim hastamızın bir şekilde ilginç sayılabilecek iki rüyasını anımsadığını görmekteyiz.

"Rüyamda öğle yemeklerini yediğim restorandaki bir oğlanla öpüşüp, sevişiyordum. Yine böyle bir rüyayı şefimle ilgili olarak gördüm."

Bu rüya da bize şunu gösteriyor: hastamız yalnız evde değil, iş yerinde de çevresindekilerden kendisine sevecenlikle davranıp, kendisiyle çok ilgilenilmesini beklemektedir. Şefi kendisini şımartsaydı, belki onunla ilgili rüyayı görmeyecekti. Buradan, kızın arzuladığı güler yüzü şefinin kendisine göstermediği sonucuna varabiliriz. Hastamız bu rüyayla adeta şöyle demektedir: "Bana şef sevecenlik gösterse, ne güzel olurdu? Beni sevmesi için ne yapabilirim?" Görüldüğü gibi, Flora, kendisini hedefine, yani sevilme amacına yaklaştıracak çareleri rüyasında hazırlamaktadır. Bunu büyük bir kesinlikle rüyadan öğrenebilmekteyiz. Restorandaki çocuk Flora'ya hiç sevecen davranmamış olabilir. Buradan kızın olmayı çok istediği konumda olmadığı sonucuna varabiliriz; bu da bizim yorumumuzda önemli bir ayrıntıdır.

"Rüyamda bir sel geldi, sokaktaki bütün insanları yalayıp yuttu. Bana kadar sokulmamıştı sel, ben yalnızca olup bitenleri seyrediyordum."

Bu ikinci rüya birincisinden çok daha anlamlı; kızın doğuştan acımasızlığının işareti. Flora yardım elini uzatayım demeden selde boğulan insanları seyretmekle yetiniyor. Rüyanın söylemek istediği şu: 'Nasıl bir durum yaratabileyim ki, dünyadaki bütün insanlar boğulup gitsin, geride bir tek ben kalayım? Tamamen yalnız olmak nasıl bir duygudur acaba?'

Kız, büyük bir olasılıkla anne ve babasını selden kurtarmak isteyecektir. Ancak diğer insanları onun umurunda bile olmayacak ve o,

onların boğulmalarına göz yumacaktır. Peki, ne diye başka herkesin mahvolup gitmesini arzuluyor olsun? Burada Flora' nın insanlara kin ve nefret beslediğini, anne ve babası dışındakilerin sevgisini kazanmasını sağlayacak güçten kendisini yoksun gördüğünü düşünebiliriz. Böyle bir düşünce bize, hastamızda bir üstünlük kompleksinin var olduğunu düşündürse de, şunu biliriz: üstünlük kompleksinin temelinde her zaman bir aşağılık kompleksi vardır. Flora'nm gördüğü rüya mizacının bir dışavurumu izlenimini uyandırır. Miss Flora şöyle demek ister gibidir: "Hepsinin canı cehenneme!"

"Flora, annesinin torunlarıyla başa çıkamadığından yakınır. Oysa kendisi biri beş, öbürü yedi yaşındaki çocuklara sözünü dinletebilmektedir."

Bu açıklama, bize hastamızın neden öğretmen olmak istediğine ilişkin bir ipucu sunuyor. Kız, bir öğretmenin çevresinin her zaman uysal çocuklarca kuşatıldığına inanır, onların uysallıklarıyla kendisinin değerli biri olduğunu göstermelerini ister.

"Ailesinin kendisine çok iyi davrandığına ve onun için yaşamı fazlasıyla kolaylaştırdığına inanmaktadır."

Açıklama, kızın kendi konumunu belli bir ölçüde görebildiğini ortaya koyuyor; ama sadece görmek hastanın durumunda hiçbir şeyi değiştirmemekte, sadece bizde olumlu bir izlenimin doğmasını sağlamaktadır. Biz, gerçekte hastamızın herkesi, şefini, restoranda çalışan oğlanı, çocukları, anne ve babasını avucuna almak istediğini biliyoruz. Hastamızın sorunu, böyle bir amaca nasıl ulaşacak oluşudur? Bu gerçekleş-medi mi, yaşam planı parçalanıp dağılacak, kendisi de güçsüz duruma düşecektir.

"İlk epilepsi nöbeti, aynı işte yaklaşık iki yıl çalıştıktan sonra görülmüş. Flora bir çığlık atarak pek çok kişinin çalıştığı büroda yere yığılıp kalmış. Başını beton zemine çarpmış, dilini ısırmış, oradakiler kendisini sıkıca tutmuşlar. Daha sonra evine götürülen

Flora'nın birden çok hekim ve bu konuda uzman bir hemşire tarafından tedavisine çalışılmış. Bir hafta boyu çok hastaymış. Yine aynı dönemde bir böbrek zehirlenmesi geçirmiş."

Bu açıklamaya göre, ilk nöbet gerçek bir epilepsi nöbetine benzemektedir; ama kız aynı zamanda bir başka hastalığa yakalanmıştır. Bu nedenle, bayılma nöbeti gerçek bir epilepsiden kaynaklanmıyor olabilir. Yani, bu konudaki yargımızı erteleyip araştırmamızı sürdüreceğiz.

"Bir sonraki nöbet, birincisinden yedi ay sonra evde ortaya çokmış. Yere yıkılan kızın kolu bir ısıtıcıya çarparak ağır şekilde yanmış. O sırada teyzesi evde bulunuyormuş. Annesi bir tanıdığı ziyarete gitmiş, kızın doğumundan bu yana ilk kez geceyi evden dışarıda geçiriyormuş."

Ortada gerçekten bir epilepsi vakası varsa, pek alışılmadık bir şekilde gelişim gösterdiğini söyleyebiliriz. Epilepsi tanısı ancak on sekiz yaşında konmuşsa, normal olarak ağır nöbetler öncesinde hafif nöbetlerin yaşandığına ilişkin bir amnezinin varlığı gerekir. Ama bizim hastada nöbet apansızın ortaya çıkmıştır. İlk nöbet on sekiz yaşında görülmüş ve kız o kadar ağır şekilde hastalanmıştır ki, sonrasında, annesiyle yatmak zorunda kalmıştır. Yedi ay sonra görülen bir sonraki nöbet ise, ne tuhafsa doğumundan beri annesinin ilk kez geceleme amacıyla bir dostuna gitmesiyle aynı zamana denk düşmüştür. Kuşkusuz bu olgu dikkate değer bir noktadır. Buradan çıkaracağımız kaçınılmaz sonuç, her ne kadar sevimli ve güler yüzlü şekilde dışa vuruluyorsa da, kızın annesini buyruğu altına almak gibi bir eğilimi içinde barındırıyor oluşudur. Nöbetle annesine hitaben Flora şöyle söylemektedir. "Ne diye sanki beni yalnız bıraktın?" Gördüğünüz gibi, bu konuda tümüyle vücudun konuştuğu dili anlamamız gerekmektedir.

Üçüncü nöbetin görülmesine kadar aradan on üç ay gibi bir zaman geçmiş, bu süre içinde hastamız luminal almış, perhiz yapmıştır. Luminal ve diyet sonucu hastalar genellikle çok güçsüz düşer, ama böyle bir tedavi nöbetler arasındaki zamanı uzatmakta kendilerine yardımcı olur.

"Üçüncüsünden sonra her ay âdet görme zamanında yinelenen bayılma nöbetleri hayli ağır geçmiş. Şu sıra hemen her hafta yaşanan nöbetler, nöbetin yaklaştığını hisseden kızın annesine yardım çağrısıyla başlıyor."

Bunlar hastalığın niteliğine ilişkin önemli ipuçlarıdır. Âdet görmeye başlaması Flora için zor yaşanan bir dönem oluşturmuştur. Menstruasyon (âdet) başlangıcında bir defasında bayılmıştı, bayılması belki de gerçekte istediği gibi oğlan değil, kız olduğunu kabullenmeyişinden kaynaklanmıştı. Mentruasyonun başlamasından önce hastamız her zaman pek gergin durumda bulunmuş, gerginlik de nöbeti başlatan nedenlerden biri rolünü oynamıştır. Nöbetin geldiğini anlayınca annesine seslenmesi, kızın amacını daha bir açıklıkla ortaya koymaktadır. Raporda daha sonra şunları okuyoruz:

"Bir defasında nöbetin yaklaştığını duyumsayan kız, evden komşuların o sıra bulunduğu sokağa çıkmıştır."

Bu da bize, kızın evde olmayan annesinin yerini bir başkasının almasını istediğini gösteriyor.

"Epilepsi nöbetleri sırasında kızın zekâ gücünde bir azalma olmakta, kız genellikle yaşanan bir tartışmanın ardından epilepsi nöbeti geçirmektedir."

Bu hastamıza nasıl yardım edebileceğimizi bilmiyorum. Ama uygulayacağımız tedavi her şeyden önce onun yaşam tarzını değiştirmeye ve kendisini kadınlık rolüyle uzlaştırmaya yönelik olacaktır. Kadınlıktan hoşlanmadığına göre, kızın erkek arkadaşıyla ilişkisini de daha bir yakından görmek uygun olurdu. Raporu sonuna kadar

okumadımsa da şundan eminim: Flora'daki aşağılık kompleksi sevgi yaşamında da bir şekilde kendini açığa vuracaktır. Sevgiye yaklaşımına ilişkin ayrıntıları aslında erkek arkadaşından sorup öğrenmemiz gerekirdi. Ama bakarsınız rapordaki hastalık öyküsüne ilişkin diğer notlar ilerlememize yardım edecektir.

"Sekiz yıldır aynı çocukla çıkıyor. Üç yıldan beri de bu delikanlıyla nişanlı. Flora'nın kendisi, nişanlandıktan sonra nöbetlerin sıklaştığını belirtiyor."

Sanırım, bir çocukla arkadaşlıkta sekiz yılın hayli uzun bir zaman sayılacağı konusunda sizlerle aynı görüşü paylaşıyoruz. Şu sıra nöbetlerin sıklaşmasında kuşkusuz iki olasılık söz konusudur. Ya nişanlısının hastalığından dehşete kapılan oğlan Flora'yla evlenmemeye karar vermiştir ya da , "Bekle iyileşeyim de", formülü üzerinde işi uzatmaktadır. Nöbetler, bu formülden geri adım atmamasında kızdan yardımını esirgemeyecektir. Kadınlık rolüne yan çizmek ve evliliğe ilişkin kararı sürekli yarınlara ertelemek, kızın yaşam amacım oluşturmaktadır. Erkeğin egemenliği altına girmekten korkan hastamız, "Bekle, iyileşeyim de" formülünü kendisi için son savunma hattı olarak inşa etmiştir. Gözü evlilikten kaçmakta, evliliği ileri bir tarihe atmaktadır.

"Şu an bir başka çocukla çıkıyor. Onu seviyor, öte yandan içinde, kendisini bu kadar uzun süre bekleyen birincisine karşı sadık kalması gerekiyormuş gibi bir duygu yaşıyor. İlk çıktığı çocuğun rakibinden haberi bile yok, Flora iyileşinceye kadar beklemek istediğini söylüyor."

İki oğlanın bir oğlandan daha az olduğu eskiden beri yaşanagelmiş bir gerçektir. İki erkeğin varlığının, biriyle evlenmesinin gerekip gerekmediği sorusunun yanıtının geciktirilmesine yardımcı olmasını anlayabilmekteyiz. Kızın yaşam amacı sevgiden kaçmaktır; yalnızca sevgisini iki kişiye pay etmekle değil, bayılma nöbetle-

rini de aşırılığa vardırıp evlenme konusunda elinden bir şey gelmediğini göstererek yaşam amacını kollayıp gözetmeye çalışır. Fakat, bütün bunlara bilinçli ya da kötü niyetle başvurulmuş girişimler gözüyle bakmamız yanlış olur. Kız hastadır; bayılma nöbetlerinin gerçek anlamının bilincine varmamak yaşam modelinin bir parçasını oluşturur. Bu modeli, gizli amacına ulaşmaya çalışan kızın ne kadar ustalıklı şekilde hazırladığı görülmektedir. Kendisini o kadar zaman beklemiş oğlana sadakatten hastamızın ayrılmak istemeyişi, belki vicdanında duyduğu tedirginliğin bir dışavurumudur; ancak, biz uygulayacağımız tedavide hiç de sanıldığı kadar vicdanlı biri sayılamayacağını kendisine kaçınılmaz olarak göstereceğiz. Flora iyileşene kadar bekleyeceğini söyleyen oğlan konusunda bazı çekincelerim bulunuyor; belki planlarına olur dediği, beklemeye razı olduğu için Flora onu seçmiştir. Kızın, 'Nöbetler olmasaydı evlenirdim' savıyla yaşam tarzını nasıl dile getirdiğini görmek ilginçtir. Kuşkusuz hastamız bununla iyi niyetini ortaya koymaktadır, ama tümcenin gerçek anlamı bizim işitmediğimiz anda kendini açığa vurur; 'Nöbetler var, ne yapayım!' Rapor iki önemli ipucu daha sunar bize:

"İkinci nöbetin geçirildiği sıra ailede bir torun dünyaya gelmiştir ve annesi Flora'yı çoğu zaman evde tutup dışarı bırakmıyordu. Yine o sıra Flora sonradan aşık olduğu çocukla tanışmıştı."

İkinci nöbete büyük bir kuşkuyla yaklaşmamız gerekiyor; belki de Flora hastalanıp evde kaldığı zaman dışarıdakinden çok daha fazla şey ele geçirebileceğini, durumun bilincine varmaksızın fark etmişti.

2. Söyleşi:

Flora salona girer.

Dr. Adler: Hastalandığınızda işinizden memnun muydunuz, bilmek isterdim... İş yerinde güçlüklerle karşılaştığınız oluyor muydu?

Flora; İşimden ayrılmayı çok düşündüm. Büroda çok çalışan vardı. Sonra, pek telaşlı, curcunalı bir yerdi, kendimi hiç mutlu hissetmiyordum.

Dr. Adler: Şefinizi ve çalışma arkadaşlarınızı seviyor muydunuz?

Flora: Evet, çalışma arkadaşlarım hoş insanlardı, şefim de tipik bir şef nasıl olursa, öyleydi.

Dr. Adler: Öğrendiğime göre, bir böbrek rahatsızlığı geçirmişsiniz; bu, işinizi herhalde çok zorlaştırmıştır... Şefinizin sizi hiç eleştirdiği, sizde kusur bulduğu oldu mu?

Flora: Hayır, böyle bir şey yapmadı. Bu bakımdan kendimi tamamen rahat hissettim.

Dr. Adler: Ama işinizden ayrılmak istediniz?

Flora: Evet.

Dr. Adler: Şu sıra çalışıyor musunuz?

Flora: Evet. Bir gayri menkul firmasında sekreterlik yapıyorum.

Dr. Adler: Yani işinizi seviyorsunuz?

Flora: Evet, önceki işimden çok daha fazla seviyorum.

Dr. Adler: Çalışma hayatınızda böyle bir düzelmenin gerçekleşmesine sevindim. Bana erken çocukluk döneminize ait bir şeyler anlatabilir misiniz? Fazla önemli şeyler olması gerekmez. Belki neleri isteyerek, neleri istemeyerek yaptığınızı anımsayabilirsiniz.

Flora: Bu konuda bir şey söylemem çok zor. Açık havada spor yapmak hoşuma gider.

Dr. Adler: Nasıl bir spor örneğin?

Flora: Paten kaymak, patenle bayır aşağı inmek, ağaçlara tırmanmak.

Dr. Adler: Anladığım kadarıyla çok cesur bir kızmışsınız.

Flora: Öyle olmam gerekiyordu. Dört erkek kardeşim vardı.

Dr. Adler: Kardeşlerinizle başa çıkabiliyor muydunuz?

Flora: Düşünüyorum da, bana pek diş geçiremiyorlardı.

Dr. Adler: Çocukken kız değil de daha çok erkek olmayı istediğinizi anımsıyor musunuz?

Flora: Hayır. Sanırım hiç istemedim böyle bir şey. Ama çevremde aralarına katılacağım kızlar yoktu, hep oğlan çocuklarla oynuyordum.

Dr. Adler: Sanırım, bir oğlan gibi büyüdünüz; erkek kardeşleriniz dolayısıyla bir hayli erkek arkadaşınız olmuştur.

Flora: Elbette.

Dr. Adler: Sizin sorununuzu gündeme getiren öğretmen bayanla konuşursanız, aşırı duyarlılığınızın nedenini o size açıklayacaktır. Siz, kolay heyecana kapılan birisiniz. Bayılma nöbetleriyle de bu durumunuzu göstermek istiyorsunuz. Sizi bir kızdıran ve eleştiren olunca, bu nöbetler hemen ortaya çıkıyor. Bana öyle geliyor ki, gelecekten biraz da korkuyor, kendinize yeterince güven duymuyorsunuz. Ayrıca, öyle sanıyorum ki, bizzat bir karar vermekten de hoşlanmıyor ve kendiniz çaba göstermeden başkalarının sizi sevmesini istiyorsunuz. Bu ruh durumunu çok iyi anlayabiliyorum; ama şuna inanıyorum ki, biraz cesur olur, kardeşlerinizle yarışmanız gerekmediğini anlarsanız, sağlığınız düzelecektir. Sürekli bir çaresizlik durumunda bulunmaktan daha iyi yaşam biçimleri vardır. En iyisi, başka türlü yaşamayı denemek istemez misiniz?

Flora: İsterim elbette.

Dr. Adler: Bütün sorun, yeterince cesur olmayışınız. Size önermek istediğimiz şey, bundan böyle eylemlerinizin bütün sorumluluğunu kendiniz üstlenme kararı almanızdır. Atacağınız bu adımın sağlığınıza son derece yararlı olacağına eminim.

Flora: Yani cesur biri olursam, nöbetlerden kurtulacağımı mı söylemek istiyorsunuz?

Dr. Adler: Evet.

Flora: Öyleye ben de karar verdim, elimden geleni yapacağım.

ZORBA ANNE

1. Rapor:

Bu akşam Robert'in durumunu ele alacağız. On bir yaşında Robert, on ikisinden de sekiz ay almış; bayan öğretmeni onunnın geri zekâlı sayılıp sayılmayacağına bir türlü karar veremiyor. Geri zekâlılık son derece çetin ve karmaşık bir sorun; tanı koyarken çok özenli olmak gerekiyor, çünkü hastanın insan olarak hayattaki başarı ve başarısızlığı tamamen bizim vereceğimiz yargıya bağlı.

Robert yaşındaki normal bir çocuğun en azından beşinci sınıfta olması beklenirdi; oysa rapordaki açıklamadan şunu öğreniyoruz:

"Robert okulda arkadaşlarından geride, üçüncü sınıfa gidiyor; zekâ yüzdesi hayli düşük. Derste sakin ve uysal Hep yavaş hareket eden bir çocuk, konuşmaya da oldukça geç başlamış."

Görüldüğü kadarıyla çocuğun gelişiminde gerçekten küçümsenmeyecek bir gecikme söz konusu. Ne var ki, normal çocuklar da genellikle yavaş hareket eder ve ürkek olurlar, özellikle solak çocuklar böyledir. Solak çocukların genellikle ellerini istenilen be-

ceriyle kullanamadıkları görülür; birçok kez yaşadıkları başarısızlık ve yenilgiden dolayı solak çocuklar yavaş hareket eder, böylece aşırı bir dikkatle davrandıklarını gösterirler. Bu nedenle Robert'in normalden geç konuşmaya başladığına ilişkin açıklamayı kuşkuyla karşılamak gerekiyor; çünkü bu, bildiğimiz kadarıyla, geri zekâlı çocuklarda sık karşılaşılan bir durumdur; zekâ gerilikleri ileri bir düzeydeyse, konuşmayı hiç beceremezler. Diğer yandan, belli bir şımarık çocuk tipi vardır ki, pek geç konuşur. Söz konusu tipteki çocuklar konuşulanı işitir, ama ne sağır, ne dilsiz olmalarına karşın bir türlü konuşamazlar. Bu gibi durumlarda çocuğun geri zekâlı sayılıp sayılmadığına karar vermek, hele böyle çocuklardan bazısının ileride geri zekâlı olmadığı ve iyi konuşabildiği düşünülürse konumunu belirlemek gerçekten güçtür. Pek çok insan biliyorum ki -birkaçı yaşıyor hâlâ, birkaçı ise artık hayatta değil- başlangıçta büyük güçlüklerle karşılaşmış, ama ileride çok güzel konuşan kimseler olup çıkmışlardır. Dolayısıyla, Robert'te biri geri zekâlılık, öbürü şımarıklık olmak üzere iki olasılığı dikkate almak gerekiyor. Bazı bakımdan şımarık çocukla geri zekâlı çocuğun davranış modelleri arasında bir uygunluk göze çarpar. Belki bizim Robert'te her iki olasılık bir araya gelmiştir. Bu ise, gerçekte hangi durumun söz konusu olduğuna karar vermemizi daha da zorlaştırır.

"Baba ufak tefek, ürkek ve çekingen, anne ise albenili, şirin bir kadın. Robert'in biri on altı, biri on dört yaşında iki ablası var, başka da çocuk bulunmuyor ailede. Anne ve baba birbirleriyle iyi geçinir, kavga etmezler. Ama evin yönetimi annenin elindedir. Annenin dediğine göre, baba büyük kızı ötekilerden daha fazla sever; oğlan ise daha çok kendisine yakındır"

Görüyorsunuz, Robert ailede tek oğlandır ve bir bebek olarak imtiyazlı bir konuma sahiptir. Belki çelişki gibi görülecek ama, ben evin yönetimini eşlerden yalnızca birinin üstlenmediği mutlu sayı-

lacak pek az aile biliyorum. Oğlanın kendisine daha yakın olduğunu söyleyen anne, bununla bütün gerçeği dile getirmemektedir. Belki sözlerine şunu da eklemesi gerekirdi: "Ben onu şımarttım."

"Oğlan, ailenin öbür üyelerinden daha sık olarak annesinden bahsediyor. Aile 'yaman herif lakabını takmış kendisine, oysa oğlana hiç uygun düşmeyen bir lakap bu; çünkü hantal, gelişimi geri kalmış bir çocuk Robert. İki kız liseye gidiyor ve pek yetenekliler."

Bir ailede çocuklardan biri pek yetenekliyse, öteki çocuklarda normal olarak birtakım sorunların ortaya çıkacağını bekleyebiliriz. Zeki çocuğun üstünlüğü aradaki karşıtlık dolayısıyla ötekileri düşük değerli gösterir, belki bizim ele aldığımız Robert vakasında da durum böyledir. Aşırı ilgiyle büyütülmüş çocuk cesaretini kolay kaybedebilir; Robert'teki can sıkıcı sorun da olasılıkla buradan kaynaklanmaktadır. Böyle bir şey söz konusuysa, Robert adına biraz umutlanabiliriz, çünkü zeki bir oğlan yılgınlığa geri zekâlı bir oğlandan daha kolay kapılabilir. Belki Robert'in okula gitmeden daha cesur bir çocuk olduğunu düşünebiliriz. Bakarsınız oğlanda geri zekâlılık diye bir şey söz konusu değildir.

"Okula alınacak öğrenciler bir sınavdan geçirilmektedir. İki ablasının okuldaki başarılarından söz edilerek oğlan evde sürekli eleştiri konusu yapılır. Robert'in şimdiki bayan öğretmeni bu tatsız duruma bir son vermiştir."

Bu, bizim daha önce söylediklerimizle birebir uyuşmaktadır.

"Baba oğlundan fazla bir umutlu değildi. Doğuştan böyle olduğuna, öyle de kalacağına inanıyordu. Anne, çocuklardan hiçbirini şimdiye kadar dövmediklerini söylüyor. 'Robert biricik oğlumuzdu, Robert'in de öteki bebeklerimiz gibi olmadığını öğrenmek bizim için korkunç bir darbe oldu."

Babanın umutsuzluğu cesaret kırıcıdır, çünkü bir çocuğun gelişimi genel olarak babasının kendisine ilişkin görüşüne uygun bi-

çimde gerçekleşir. Bu yüzden bizlere düşen, Robert'in moralinin güçlendirmek, gelişiminin ileride normal bir seyir izleyeceği konusunda kendisine umut vermektir. Robert'in nihayet üçüncü sınıfa kadar gelebilmesi, bende umutsuz bir vakanın söz konusu olmadığı düşüncesini uyandırmaktadır. Bir an Robert gibi düşünmeye, geri zekâlı olup olmadığı sorusunu bir yana bıraktığımızda, çocuğun aile içindeki konumunun çok dar sınırlar içine hapsedildiğini görürüz: Bir yandan oğlan fazlasıyla sıkı bir bağla annesine bağlı ve tamamen onun yardımına muhtaç durumdadır, öbür yandan, kendisinden daha yetenekli iki ablasıyla yarışabilecek durumda değildir. Gerekli cesaretten yoksundur, kendini savunamaz, rapordan öğrendiğimiz kadarıyla neredeyse hiç sesini çıkarmaz. Böyle bir oğlanın istenildiği gibi gelişmesi beklenemez. Bir kıyaslama yapmak için dar bir mekânda büyüyen üç ayrı ağaç düşünelim. Bunlardan ikisi karşılaştıkları güçlükleri yenmişler ve gereği gibi gelişip büyümelerini sürdürüyorlarsa, üçüncülerinin serbestçe büyüyüp serpilme olanağı yoktur. Durum çocuklarda da böyledir. Bizim ailede ise iki kız var olan bütün yeri tutmuş, oğlan da kendine daha alçak düzeyde bir amaç saptamak zorunda kalmıştır. Bu açıdan bakarak oğlanın gelişim modelini tümüyle açıklayabiliriz.

"Kızlar birbiriyle çok güzel bir dayanışma içindedir. Robert, gezmeye ve sinemaya giderken kendisini de yanına alıp götüren büyük ablasından söz ediyor. Dediğine göre, küçük ablası kendisini kızdırmakta, o da ablasına aynı şekilde davranmaktadır."

Küçük kızla oğlan iki aşırı ucu oluşturuyor. Kız aktif ve saldırgandır; rapordan kendisine ilişkin fazla bir şey öğrene-mesek de, kesin olan bir şey vardır; o da, küçük kızın gözü aile içinde ayrıcalıkları olan yeri ele geçirmektedir. Oğlan ise, yılgınlığa kapılarak bu konudaki çabalarına son vermiştir, arka planda kalmaya razıdır. Oğlanla küçük ablasının bir birini kızdırması, her ikisinin bir yarış

içinde bulunduğunu kanıtlar. Abla on dört, oğlan nerdeyse on ikisindedir. Yani, ablası iki buçuk yaşındayken oğlan dünyaya gelmiştir. Bunun üzerine kendisini tahtından alaşağı edilmiş duyumsayan abla öylesine başarılı şekilde buna karşı koymuştur ki, karşısında zayıf kalan Robert tutunamamıştır.

"Ailenin maddi durumunda sorun yoktur. Anne evi çekip çevirmekte, baba ortağı olduğu bir bakkaliyeyi işletmektedir. İyi giyinen kızlar, boş zamanlarında bir işte çalışmaz. Aile beş odalı bir evde oturmaktadır ve evde beş yatak vardır. Aile üyelerinden her biri geceyi ayrı bir yatakta geçirir. Oğlan yüzü duvara dönük uyur, bazen de tortop olup öyle yatar."

Ben, insanların yatış pozisyonlarıyla ayrıntılı olarak ilgilendim; bir kişinin yatarken aldığı konumdan o kişiye ilişkin bir sürü bilgi edinilebileceğini gördüm. Oğlanın yatış pozisyonu adeta şunu söylemektedir: "Cesur bir çocuk değilim. Hiçbir şey görmek istemiyorum" Yatarken tortop oluşuyla da kendisini görünmez kılmak ya da düşmanının saldırılarına açık kapı bırakmamak için kirpi gibi yusyuvarlak olmak istediğini açığa vurur.

"Baba oğlanla aynı odada yatıyor. Anne, kendisini sakinleştirip uyumasını sağlamak için bazen oğlanın yanında yattığını söylüyor."

Bu son tümce önemlidir, çünkü Robert'in çok korkak olduğunu, böylece annesinin yardımını aradığını gösterir. Bağımsız biri gibi davranmak istemiyor oğlan, davranışını annesinin dikkatini üzerine çekecek gibi düzenlemeye bakıyor. Okuldaki gibi annesinin yanında bulunmadığı bir durumla karşı karşıya kalınca hemen yılgınlığa kapılıyor. Çevresinde olup bitenlere sırtını çevirip, yatma pozisyonunda simgesel yoldan dile getirildiği gibi gözlerini yummakta. Anlaşılan sorunlarla yüz yüze gelmekten kaçıyor.

"Anne, öbür çocuklardakinden çok daha uzun süre oğlanın yanında yattığını saklamıyor. Anne ve baba İtalyan asıllı, ama baba İtalyan ailelerinde sık sık görüldüğü gibi anne ve kızlarının davra-

nışlarını asla sınırlamaya kalkmıyor. Anne diyor ki, 'Evde özgürüm. Bazen kocam çok yorgun göründüğümü, evde kalıp dışarı çıkmamamı söylüyor; niyeti bütün erkekler gibi beni evde tutmak, ama bunu açıkça dile getirdiği yok."

Annenin açıklaması, bizim daha önce tahmin ettiğimiz gibi Robert'e karşı ablalarından daha yumuşak davranıldığını kanıtlıyor. Ayrıca, babanın kadınları küçük görmediğini öğreniyoruz.

"Oğlanın fizik durumunun öyküsü şöyle: Sancılar on iki saat sürmüş, ama doğum dışarıdan bir müdahale olmadan gerçekleşmiş. Sancılar yeterince güçlü değilmiş ve oğlanın yüzü doğumda mosmormuş. Doğduğunda Robert altı kilo geliyormuş."

Doğumun zor olması belki sanıldığı kadar önemli değildir. Belki de oğlanın iri bir başı vardı. Doğumda erkek çocuklarının başı kız çocuklarınınkinden genellikle daha büyük olur.

"Annesinin belirttiğine göre, Robert bebekliğinde güzel değilmiş, sarı bir cildi varmış. İki aylıkken egzanteme yakalanmış, ancak on beş aylıkken atlatabilmiş hastalığı. Erkenden başını dik tutmaya başlamış, daha altı aylıkken oturabiliyormuş. Sekiz aylıkken ilk dişini çıkarmış ve yine aynı tarihte sütten kesilmiş. Beslenmesinde ciddi sorunlarla karşılaşılmış, bağırsak bozuklukları yaşamış. Sonunda Robert'te, uygun bir diyet hazırlanarak sorun çözülmüş. Dokuz aylıkken katı yiyecekler yiyebiliyormuş. On beş aylıkken anne oğlanı tuvalet konusunda eğitmeye başlamış. İki yaşındayken Robert artık çişini tutabiliyormuş. Çocukken kendisine biraz balık yağı içirilmiş. Giderek büyüyüp de bir türlü konuşamadığını gören annesi, çocukta aksayan bir şey olduğunu fark etmiş. Robert, ancak iki yaşında yürümeye başlamış"

Oğlanın cilt sarılığı ve geçirdiği egzantem konusunda doğumu yaptıran hekim dışında birinden doğru bilgiyi edinemeyiz. Ancak, iki yaşında yürüyebildiğine göre, belki Robert raşitizm hastalığına yakalanmıştı.

"Oğlan jestler ve seslerle derdini dile getiriyor, en başta annesi olmak üzere ailesi bu jest ve seslerin anlamını çıkara-biliyormuş."

Çocuğun bu dışavurumlarını annenin anlaması bir şanssızlık olmuştur. Konuşmasının gereksizliğini gören Robert'te, doğal olarak, konuşma yeteneğini sağlayacak dürtü yeterince gelişememiştir.

"Robert'te duyma sorunu diye bir şey söz konusu değil. Hekim, annesine çocuk için üzülmemesini, onu kendi haline bırakmasını önermiş. Bir gün kendisinin bu durumu nasıl olsa kavrayacağını söylemiş. Oğlan beş yaşında dillenmiş. Ro-bert'in damak ve boğaz bademcikleri alınmış, daha sonra da hiç hastalanmamış ve her şeyi yiyormuş."

Her isteği gözlerinden okunan çocukların ancak dört yaşından sonra konuşmaya başlamaları şaşılacak bir şey değildir. Ayrıca bu çocuklarda kaprisli yemek yeme alışkanlıklarına sık rastlanır ya da bunların altlarına işedikleri görülür. Böyle bir durum hastamız için söz konusu edilemeyeceğinden, bizim varacağımız sonuca göre, oğlan annesiyle ilişkisini kendisi için o kadar rahat bulmaktadır ki, bunu değiştirmek gereksinimini asla duymamaktadır.

"Robert bir görme kusurundan (20/70) dolayı iki yıldır gözlük takıyor. Yaklaşık bir buçuk yıl önce tek başına giyinmesini öğrenmiş. Giyinmesi için boyuna sıkıştırılması gerekiyormuş, çünkü alabildiğine üşengeç davranıyor, hangi ayakkabının tekinin hangi ayağına ait olduğuna karar vermesi hayli zaman alıyormuş. Yaşıtlarının pek çoğundan daha uzun boylu, daha kilolu (152 cm, 40 kg)."

Robert'in ancak on yaşında tek başına giyinmesini öğrenmesi, şımartılmış olduğunun kesin kanıtıdır. Çocuk tek başına giyinmeyi fazla önemsememektedir, çünkü giyinmesine annesinin yardım etmesini istemektedir. Yaşıtı çocuklardan daha uzun boylu ve kilolu oluşu, belki hipofiz bezindeki bir rahatsızlıktan kaynaklanmakta, ama belki de Robert'in sağlıklı bir çocuk olduğunu, annesinin kendisini bol bol yedirip içirdiğini göstermektedir.

"Yazıyı sol eliyle yazıyor, ama başka her işte sağ elini kullanıyor."

Bu çok önemli bir açıklama. Anlaşılan oğlan doğuştan solaktır. Sağ elini kullanan kişilerin oluşturduğu topluma uyum sorunu karşısında boynunu bükmüş, teslimiyet göstermiştir.

"Robert, annesine ve büyük ablasına giderek daha çok yaklaşmış. Babasından pek söz etmemekte."

Zamanının büyük bölümünü annesiyle geçiren, nazlı büyütülmüş çocuklarda görülen genel bir kuraldır, babanın etkisi anneninkiyle boy ölçüşemez. Özellikle Robert'in gelişimi konusunda umutsuzluğa kapılmakla baba gerçekten küçümsenmeyecek bir hataya düşmüştür. Ben eminim ki, büyük ablası oğlanın gönlünü kazanabilir; ama babayla oğlan arasındaki ilişkinin düzelmesi hayli zordur. Anne yaşadığı sürece, oğlan hep ona yönelecektir. Aslında babaya düşen oğlanı alıp bir geziye çıkmak, onunla bir süre hoş vakit geçirmek, ona bir 'arkadaş' gibi davranmak, sonra da bir fırsatını bulup zekâsı konusunda yanıldığını kendisine açıkça itiraf etmektir. Babayla oğulu uzlaştırma çabası, Robert üzerinde uygulayacağımız tedavinin temelini oluşturacaktır.

"Anne oğlanı alışverişe yolluyor, oğlan da seve seve gidiyor ve bundan bahsediyor. Anne, marketten iki ya da ikiden çok şey aldıracaksa ister istemez bunları bir kâğıda yazarak Robert'in eline tutuşturuyor. Son zamanlarda marketteki tezgâhtar, annesine çocuğun eline artık kâğıt tutuşturmamasını önermiş. Çocuğun durumunda bir düzelme söz konusuymuş."

Alışveriş için çarşıya yollanan bağımsız davranmaya alışmamış bir çocuktan iki ya da daha çok şeyi akılda tutması beklenemez. Öte yandan, tezgâhtar kadının oğlanı anladığı, durumunu çok iyi gördüğü belli. İşin uzmanı sayılmayan pek çok kişi vardır ki, ilgili konuda büyük bir anlayış sahibidir. Robert'in durumunda

bir düzelmenin saptanması, hatta bir düzelme şansının varlığı hayli olumlu bir işarettir, Robert'in gelişiminde gözlemlediğimiz olumsuzlukların büyük çoğunluğunu giderebileceğimiz inancını bizde uyandırmaktadır.

"Anne, Robert'in bazen kendi kendine hayalindeki bir çocukla konuştuğunu, onun sorularını yanıtladığını gözlemliyor. Robert genellikle bir oğlanla söyleşiyor. Böyle durumlarda konuşması bir sokak çocuğununki gibi kaba ve doğal niteliğe bürünüyor, yüzünde bir canlılık beliriyor, hayalindeki oğlanla adeta kavga ediyor."

Hayal-çocukla bu söyleşi pek çok çocukta sevilen şeydir. Konuşması geciken bir çocuğun yalnızca kendisi konuşmayıp bir başka çocuğun ağzından da konuşarak egzersizler yapması dikkat çekicidir. Robert'in bu yolda ilerleyip bir yazar ya da bir oyuncu bile olabileceği düşünülebilir. Solak çocuklar genellikle sanata eğilim gösterirler. Oynadığı oyundan ve ablalarıyla kavgalarından, Robert'in arkadaş özlemi çektiği sonucunu çıkarabiliriz. Belki şimdiden kadınlardan belli bir korku Robert'in içine yerleşmiştir; oğlan gözünde kadınların gücünü fazla büyütmektedir, annesinin zorba bir kadın oluşu da buna büyük ölçüde katkı yapmaktadır. Korkak çocuklarda sık sık görüldüğü gibi, Robert'in canlı bir hayal gücü var. Düşler kurarak kahraman, şövalye ve cesur biri olmak kolaydır; gerçekte ise korkak biridir Robert, ama buna inanmaktan üzüntü duymakta, o da kendisini hayalinde bir fatih kimliğiyle canlandırmaktadır. Bizlere düşen, gerçekte nasıl cesur biri olabileceğini kendisine göstermektir.

"Sokaktaki oğlanlarla oynamıyor. "Sokaktaki oğlanlar benim gibi oynamıyor, hep dövüşüyorlar birbirleriyle, ben de bundan hoşlanmıyorum" diyor. Bazen alçak perdeden gülme nöbetleri geçiriyor, annesi de endişeyle karşılıyor bu nöbetleri, Zaman zaman sıklaşan nöbetler derken yeniden tümüyle kayboluyor."

Robert korkak bir çocuk. Bu yüzden sokaktaki çocuklarla oynamıyor. Ayrıca, annesinin endişeyle karşıladığı gülme nöbetleriyle onun otoritesine karşı çıkmaya çalışıyor. Belki nöbetler, 'olur' denilerek bütün istedikleri yapılmadığı vakit daha da güçlenmektedir.

"Bazen yatakta kalkıp oturuyor ve değişik konularda kendi kendisiyle konuşuyor; sonra yine sakin sakin yatıp kimsenin kendisiyle ilgilenmesini beklemeden uyumasını sürdürüyor."

Pek çok çocuk geceleri bağırarak annelerini yanına getirtmek ister. Robert ise annesine bir çağrı yapmakla yetiniyor.

"Okulda arkadaşlıklar kurmaya çalışıyorsa da yılgınlığa kolay kapılıyor. Çocuklar ne kendisinden kaçıyor ne de aşağılıyorlar onu. Pek çok öğretmeni olmuş, ama içlerinden yalnızca ikisini isimleriyle anımsıyor."

Şımarık büyütülmüş bir çocuk daha ilk girişiminde biriyle arkadaşlık kuramadı mı, hemen pes eder. Robert'in belleğine gelince, öğretmenlerinin isimlerini anımsayamaması, onları sevmeyişindendir, belleğinin zayıflığından çok unutma isteğinin bir dışavurumudur.

"Ancak kısa süre önce okuldaki çocuklarla konuşup görüşmeye başlamış. Altı yaşında okula gitmiş, iki yarıyıl IA, üç yarı yıl IB, iki yarı yıl IIA, iki yarı yıl IIB, bir yarıyıl IIIA, iki yarıyıl IIIB sınıfında okumuş. Şimdi ikinci kez IIIB sınıfında okuyor."

Başka çocuklarla konuşmaması, oğlanın dış dünyadan ne kadar soyutlanmış olarak yaşadığını bir kez daha gösteriyor. Öyleyken gelişiminde ilerleme kaydetmeye başlamış. Daha geç değil de altı yaşında okula başlaması olumlu bir şey, sınıfları dönüp dönüp yeniden okumasının Robert'i pek yılgınlığa sürükleyecek bir şey olduğunu sanmıyorum. Okulun kendisini fazla ilgilendirmemesini anlayabiliriz. Bizlere düşen başlıca görev, onu umutlandırmaktadır. Bunun için izlenecek bir yol, dersleri fazla başarılı olmasa bile ona birkaç kez iyi notlar vermektir. Böyle bir davranış göründüğü ka-

dar yanlış değildir. Kötü notlarla çocuğun cesaretini kırmanın pek anlamı yoktur. Önerim: derslerde ilerleme kaydetmediği sürece Robert'e hiç not verilmemesidir. Oğlana, öğretmenin deneyimlerine göre altından kalkabileceği ödevler vermek uygun bir davranıştır. Öğretmenin yapması gereken, Robert'in özel ilgi alanlarını keşfedip onu bu doğrultuda yönlendirmektir. Öğretmen, kendisiyle uğraşmaya değer bir öğrenci olabileceğini Robert'e göstermelidir. Böyle bir şeyin ilkokullarda zor bir iş olduğunun, öbür çocukların itirazda bulunup Robert'in kayrıldığını ileri süreceklerinin farkındayım. Söz konusu itirazlara karşı, sorunlu çocuğa yönelik çaba ve uğraşlarda diğer öğrencilerin yardımlarını esirgemeyeceği bir havanın oluşturulmasıdır. Hastamıza yardım elinin uzatılabilmesi için, öğretmenin bu konudaki çalışmasına sınıftaki öbür öğrencilerin de katkıda bulunması zorunludur.

"El yazısı yedinci sınıf öğrencisininkine benziyor."

Burada Robert'in ileri durumda olduğu bir alanla karşılaşıyoruz. Oğlan ellerine gereken antrenmanı yaptırmış, solak bir çocuk olarak uğradığı mağduriyeti bu yoldan gidermeye çalışmıştır. Söz konusu engeli aşmasına karşın oğlandaki yılgınlık yine de varlığını sürdürmektedir. Bir hayli çocuk vardır ki, başarılarından çok başarısızlıklarının etkisi altında kalır, çekingen bir oğlanın yaşam modelinde ise başarısızlık çoğunlukla başarıdan ağır çeker.

"Resmi iyi değil."

Bu saptamaya karşın, ben yine Robert'in çok iyi resim yapabileceğine inanıyorum; yeter ki, gereken ilgi kendisinde uyandırılabilsin. Böyle bir şey gözlerindeki bozukluğu dengeleyebilir. Bayan öğretmeninin söylediğine göre, okulda gözlük takıyor; belki gözlük takmayı sevmediği için gözlerini gerekli antrenmandan geçirmemiştir.

"Okuma konusunda çok geri."

Bilindiği gibi bazı solak çocukların okuması kötüdür, çünkü bu çocuklar sözcük içindeki harflerin yerlerini değiştirmeye eğilim gösterirler. Belki de Robert bu tip solaklardandır. Öğrencilerimden Dr. Alice Friedmann, solak çocukların okudukları sözcükteki harflerin yerlerini değiştirip anlamı tersine çevirdiklerini saptamıştır. Solak olmayan çocuklar, sola devinimin daha kolay üstesinden gelir ve bu temel eğilim onların bütün ruhsal yaşamına damgasını vurur. Solak oluşu dikkate alınmayan bir çocuk, okulda sayısız başarısızlıklara uğrar, okuma konusunda solak olmayan çocuklara ayak uyduramadığından sonunda okumaya karşı ilgisini kaybeder. Bundan böyle okulda ilerleyememesi şaşılacak bir şey değildir, çünkü okuma ve resim yapmadaki kendim. Robert'te solaklığa bağlı olarak bir okuma güçsüzlüğünün saptanması durumunda yapılması gereken, oğlanın egzersizlerinde de bir değişikliğe gitmektir.

Bazı deneyler bu konuda bize yardımcı olacaktır. Heçelerken harflerin yerlerini değiştirmesi, bir hayvan resmi yap denildiğinde resmini yaptığı hayvanı sağdan sola bir devinim içinde göstermesi ya da ellerini kavuşturduğunda sol başparmağını sağ başparmağının üzerine koyması, bütün bunlar bir çocuğun solak olduğunu gösteren kanıtlardır.

"Hecelerken ortaya koyduğu üç yaklaşımı var. Sözcüğü biliyor; sözcüğü biliyor ve iki harfin yerlerini değiştiriyor; sözcüğü bilmiyor ve onu okumaya hemen her zaman 'e' ile başlıyor. Öğretmeni son iki davranış tarzını oğlanın solaklığıyla açıklamakta."

Ben öyle inanıyorum ki, bu durum yalnızca Robert'in çaresizliğini göstermekte; okumaya nasıl devam edeceğini bilemiyor Robert.[4]

[4] Amerikalı editörün notu: Pek çok sözcük 'e' ile sonlandığından ve Robert doğal olarak sözcüğü sondan başlayıp okumaya eğilim gösterdiğinden, bu özelliğinin de solaklığından kaynaklandığını düşünüyoruz.

"1926 Martı'nda özel sınıflara bakan müfettiş Robert'i sınavdan geçirmiş. O zaman sekiz yaşındaymış Robert, ama zeka yaşı dört buçuk olarak değerlendirilmiş."

Robert'in zekâsından kuşkunun nasıl doğabildiğini buradan kolaylıkla görebilmekteyiz. ancak, zekâ testleri kesin değer taşımaz ve bizim koyacağımız tanı üzerinde pek büyük bir etkisinin olmaması gerekir. Bildiğimiz kadarıyla, üzerine fazlasıyla titrenmiş bir çocuğun okuldaki başarısızlıklarla gözü öylesine yılmış durumdadır ki, testten geçirilirken, sorulan sorular üzerinde dikkatini yoğunlaştıramaz. Bu nedenle test sonuçları güvenilir olmaktan uzaktır.

Geri zekâlı bir çocuk gibi el bebek gül bebek büyütülmüş bir çocuğun yaşam modelinde de düşük zekâ yüzdesiyle karşılaşılır. Psikolojik test sonuçları, bizim elde ettiğimiz öbür verilere denk düşmeleri durumunda ancak bir değer taşırlar; ama bizim hastamızın başarısızlıklarının nedenini annesinin yardımına sığınma isteğinde ve geniş boyutlara varan yılgınlığında aramak gerekiyor.

"Zekâ yüzdesi Stanford-Binet testine göre 52, çıkış yılı 3, üst sınır 7 idi. Okumadaki başarı oranı, Haggerty-Reading testine göre IA çocuğununkinin aynıydı. Hesaptaki başarı oranı Woody-Mc Call Mixed Fundemental Test'e göre bir IA çocuğununkine denkti. Oğlan pek sempatik ve sevimli. Testlerin uygulanmasında kendisi de elden geldiğince bizimle işbirliği yaptı."

Son tümce, bize Robert'in şımartılmasına yol açan bir başka neden daha sunuyor. Ayrıca, oğlanın sempatik hal ve tavrından yararlanmasına yetecek kadar zeki sayılacağını ortaya koymakta.

"Uygulanan testlerde tepki gösterme süresi kısa ve oğlanın dikkati iyiydi. Alışık olduğu gibi, konuştuğu cümledeki son sözcüğü yineliyordu. Ama şimdiki öğretmeni böyle bir şey yaptığını henüz gözlemlemiş değil."

Sözcüklerin yinelemesi bir güvensizlik belirtisidir, duraksayarak ve kekeleyerek zaman kazanma çabasıdır. Şimdi öğretmeninin Robert'te böyle bir şeyi gözlemlemeyişinin pek olası bir nedeni, Robert'i fazla sıkıştırmaması, Robert'in de kendisinden korkmamasıdır.

"Oğlanın zeka gelişimi hayli geri kalmış durumda; renk ve şekilleri birbirinden ayıramıyor (o zamanlar henüz gözlük takmıyordu)."

Ortada organik kökenli bir görme bozuklusunun bulunduğu açık; ayrıca Robert'te belki bir renk körlüğü de söz konusudur. Şekilleri birbirinden ayıramaması, doğru dürüst bir egzersiz eksikliğini göstermekte.

"Sayısal belleği dört, düşünsel belleği ise üç yaşındaki bir çocuğunkine denk."

Bu açıklama gerçekten üzücüdür; ama biz biliyoruz ki, ağır stres altındaki zeki erişkinler de bazen sayı sayamaz olur. Robert'in testlerin uygulanması sırasındaki duygu ve tavrı bu stresin önemi konusunda bir yargıya varmamızı sağlayacak önemli verilerdir.

Öğrencilerinin başarılarının notlarla değerlendirilmediği özel sınıflara Robert'in yollanması salık verilmiş, ama anne ve baba bunu kabul etmediğinden, fazla yetenekli olmayan çocukların okuduğu sınıfa yollanmış. Sözde hiç rüya görmüyor.

Robert'in rüya görmüyor oluşu, içinde bulunduğu durumdan memnun olduğunu, başkalarından tamamen hoşgörülü davranış görme amacına ulaştığını, dünyanın artık kendisi için bir sorun içermediğini gösteriyor. Evde ve okulda kendisini güven içinde hissetmekte, bundan ötesini de aradığı yok.

"Önce çocukluğuna ilişkin anıları olmadığını ileri sürüyorsa da, sonra anlatmaya başlıyor: 'Bir defasında bir kız, bisikletine bindirdi beni. Bu, ancak kısa süre önce gerçekleşmiş bir olay, ama Robert çok zaman öncesinde kalmış gibi bu olaydan söz ediyor."

Söz konusu anı, oğlanın yaşam modeline uygun düşmektedir: Herkes kendisinin hizmetine koşmalı.

"En çok istediği şey: Bir defasında okumasını becerebilecek kadar büyümek, bir defasında da dükkânı süpürüp temizleyerek babasına yardım etmek istemiş." Robert birinci isteğini dışarıdan etki altında kalmadan dile getirmişse, bu, eksikliklerini bildiğini ve günün birinde onları gidermeyi umduğunu gösteren iyi bir işarettir; ikinci istek ise, babasının sevgisini kazanmayı amaçladığının ifadesi.

"Gözü yukarılarda, erişmeyi arzuladığı bir başka şey de, sokakta sağda solda oynayabilecek kadar büyümek. Çalışıp para kazanmak gibi bir isteği yok. Üç dilek dile deseler, şunları dileyecekmiş: Büyümek, güçlü kuvvetli biri olmak, okul ödevlerini yapabilmek. İlk iki isteği hiç düşünmeden, içinden geldiği gibi açığa çıkıyor."

Oğlandaki yılgınlık, çalışma isteğinin olmamasında kendini ortaya koyuyor. En çok elde etmek istediği şeyler konusunda öyle inanıyorum ki, ilk ikisi her oğlan çocuğunda, özellikle sporcuların önemli rol oynadığı Amerika'da karşılaşılan isteklerdir. Okul ödevlerini yapabilme isteği ise, Ro-bert'teki sıkıntının kaynağını bize göstermekte.

"Evde kitap okumak ya da sokağa çıkmaktan birini seç deseler, ikincisini seçecek. Öğretmeninin kanısına göre, bu, beceriksizlikleri ve solaklıklarıyla engellenen, gözü yılmış pek küçük çocuklarda karşılaşılan bir durummuş. Anne ve baba uyarılarak oğlana sorumluluk yüklemeleri, başardığı işlerden beğenilerini eksik etmemeleri ve yanında ablalarını övücü sözler söylememeleri açıklanmış. Öğretmeni ödev kâğıtlarını öğrencilere dağıtmak ve sınıfı havalandırmakla sorumlu kılmış Robert'i. Kulakları hep teneffüs zilinde. İlk zamanlar sınıfta dağıtılacak kâğıt miktarını gözüyle iyi belirleyemiyormuş, ama durum sonradan düzelmiş."

Oğlana nasıl yardım edeceği konusunda öğretmeni en iyi yolu bulmuş, bundan daha iyisini bilmiyorum doğrusu. Ben eğitiminde

bazı hatalar yapıldığını Robert'e bizzat ve seve seve açıklardım; onu yüreklendirip ablalarının başarı düzeyini yakalayabileceğine inanmasını sağlar, başarı elde edemiyorsa, bunun annesine fazlasıyla bağımlılığından ve özgüven duygusunu yitirdiğinden kaynaklandığını görüp anlamasına çalışırdım. Bir kez, hemen olmasa da zamanla başarılı olacağı inancını Robert'te uyandırmak zorundayız. Örneğin, yüzmenin nasıl öğrenildiğinden söz açabiliriz; yüzme öğrenirken de başlangıçta yaptığımız her hareket yanlıştır. Aksi halde, zaten öğrenmeye gerek kalmazdı; ama zamanla doğru hareketler öğrenilir. Oğlanla konuşurken yapmamız gereken, onun anlayabileceği deyimler kullanmak, kıyaslamalara başvurmaktır.

Ayrıca, arkadaşlarıyla daha iyi sosyal ilişkiler kurması gerektiğini Robert'in kafasına sokmamız gerekiyor. Ben, okuldan sonra kendisini bir oyun grubuna ya da bir çocuk kulübüne yollar, zamanını anne ve babasından daha çok yabancılarla *geçirmesini sağlamaya* çalışırdım. Okumada çektiği küçümsenmeyecek güçlükleri daha yakından ele alıp ilgili konuda kendisine yardımı dokunacak bir yöntem bulmak zorundayız. Düştüğü umutsuzluktan kendisini çekip çıkarabildik mi, düzelmemesi için neden kalmaz. Raporda yer alan açıklamalar doğru yolda yürümeye başladığını göstermektedir. Öğretmeninin bu konuda Robert'te ilerlemeler saptayacağından eminim. Yapmamız gereken bir şey de, annesiyle konuşup oğlanın zeki biri sayılacağını, ama ancak kendisinden bağımsız kıldığı zaman Robert'in zeki bir çocuk olduğunu görüp bundan kıvanç duyacağını açıklamaktır. Uygulanacak tedavinin içerdiği zorluklar, neden sorunlu çocukların en büyük yüzdesini şımarık çocukların oluşturduğunu açık seçik göstermektedir.

2. Söyleşi:

Anne salona girer.

Dr. Adler: Sizinle oğlunuz hakkında biraz konuşmamız çok iyi olacak. Biz inanıyoruz ki, zeki bir çocuk Robert. Sorunlarına yol açan başlıca neden, karşılaştığı güçlükleri sizin kendisi için çözümlemenizden dolayı bağımsız davranmak gereğini duymayışıdır. Siz, bu durumu düzeltebilirsiniz. Yapmanız gereken, onun sizden daha bağımsız davranmasına fırsat vermek, başka çocuklarla bir araya gelmesini, oyun arkadaşlarıyla daha çok birlikte olmasını sağlamaktır. Boş zamanlarını bir kulüpte ya da bir oyun grubunda geçirmesine çalışmalısınız. Sizinle bu kadar çok beraber olması, Robert için iyi değil; çünkü sizi nasıl etkileyip sizden nasıl bir şeyler koparabileceğini biliyor. Diğer yandan, çocuğun solak olduğuna, özellikle okuma konusundaki başarısızlığının buradan kaynaklandığına inanıyoruz. Doğru dürüst bir öğrenim görsün yeter ki, başka her çocuk gibi hata yapmadan okuyup heceleyebilir; ancak şu sıra yılgınlığa kapılmış durumda ve pek çok başarısızlıktan sonra okuldaki çalışmalara katılmak içinden gelmiyor. Siz karışmayın, kendi başına elini yüzünü yıkayıp giyinsin, yanlış bir iş yaptığını söyleyip eleştirmeye kalkmayın. Sonra, oğlanın daha çok babasına yaklaşması iyi olur. Eşinize söyleyin, Robert'e bir şans tanısın; onu yanına alıp birkaç günlük bir geziye çıkar da onunla arkadaş olursa, iyi eder. İleride başarıya ulaşacağına babasının inandığı Robert'e kesinlikle söylenmelidir. Bana göre Robert normal bir çocuktur. Şimdi izin verirseniz, sizden daha bir bağımsız davranmasını sağlayıp sağlayamayacağımı anlamak için kendisiyle konuşayım.

Anne: Çok çekingen davranacağı kesin. Ben bile neye uğradığımı şaşırdım, bu kadar çok dinleyiciyle karşılaşacağımı beklemiyordum.

Robert çağrılır. Onu gören anne seslenir: 'Gel bakayım, benim yaman oğlum!' Robert, hemen annesine koşup ona sarılır.

Dr. Adler: Anneni tutmak mı istiyorsun? Onun düşeceğini hiç sanmıyorum. Diyeceğim, tek başına ayakta durabilir annen. Hep annenin yanında bulunmak mı daha iyi sence, yoksa büyüyüp bir adam olmak mı?

Robert: Büyüyüp adam olmak.

Dr. Adler: Kendi işini kendin yapman mı daha iyi, yoksa başkalarının yapması mı?

Robert: Annemin benim işimi yapması.

Dr. Adler: Anneni bu kadar sevmen çok güzel bir şey; ama bütün işlerini yapmasını ondan bekleyemezsin. Kendin biraz daha fazla çalışırsan, daha mutlu olursun. Tek başına hareket etmeye alışmak zorundasın. Başka çocuklar buna pek erken bir zamanda başlar, sen bu kadar geç başladığın için bir yığın tatsız olay yaşadın. Ama artık şimdi, dişlerini fırçalamak, elini yüzünü yıkamak, giyinmek gibi, her işi tek başına yapmaya başlarsan, o zaman, kendi kendine yardım edebilirsin. Annenin senin işlerine karışmasına izin verme. Başkalarından bağımsız olmak çok daha güzel değil mi sence? Yüzme biliyor musun?

Robert: Evet.

Dr. Adler: Aklında mı, ilkin ne zor geliyordu bu senin için. Şimdiki gibi iyi yüzmesini öğrenmen elbette epey zaman almıştır. Ne yaparsan yap, başlangıçta zordur, ama bir süre sonra kolaylaşır, başarırsın. Madem yüzmeyi öğrenebildin, okumasını ve matematik ödevlerini yapmasını da öğrenirsin. Ancak, yılmamalı, sabretmeli, senin işini yapmasını her zaman annenden beklememelisin. Ben eminim başaracağına. Başkalarının senden iyi olmasını hiç umursama. Öğretmeninin söylediğine göre, son zamanlar hayli ilerlemişsin. Bu harika bir şey. Birkaç arkadaş edinsen de kendileriyle birlikte oyunlar oynasan nasıl olur?

Robert: Elbette çok güzel olur.

Dr. Adler: Şöyle güzel bir çocuk kulübü bulacağız senin için; buradaki arkadaşlarla oyun oynayıp, tatlı tatlı konuşabilir, ne kadar bağımsız biri sayılacağını kendilerine gösterebilirsin. Babanla bir geziye çıkmanız da hoş bir şey olurdu hani.

Robert'le annesi salondan çıkarlar.

Öğrenci: Solak bir çocuğa sağ elle yazı yazdırabilir miyiz?

Dr. Adler: Sanırım, iki nedenden böyle davranılması uygun olur. Birincisi, bütün uygarlığımız sağ ele dayanmaktadır. ikincisi hep sol elini kullanan insan dikkat çeker. Böyle biri başkalarından değişik ya da özel bir kişi sayıldığına kolaylıkla inanır. Solaklar üzerinde hazırlanmış hayli olumsuz istatistikleri biliyorsunuz. Ama benim kendi istatistiklerim de solaklardan, özellikle egzersizlere başvurarak sağ elini kullananlardan pek çoğunun sanatsal yetenek sahibi olduğunu gösteriyor. Sağ elini kullanmaya özendirilen solak çocuğun kekelemeye başladığı görüşü batıl inanıştan başka bir şey değildir. Böyle bir inancı ciddiye almamalıdır. Çocuğu sağ elini kullanmaya alıştırırken yanlış bir yol izler de onu paylayıp aşağılarsak, gerçekleşecek hatalı uyum kekelemekle kendini açığa vurabilir. Ben, bir çocuğun doğuştan solak sayılıp sayılmadığını öğretmeninin bilmesini çok önemli görüyorum; çünkü solak çocuk çalışırken güçlük çekiyorsa, belki olumsuz etkisi yıllarca sürecek bir hata yaptığımızı biliriz.

Öğrenci: Artık orta öğrenime gidecek, iki elini de kullanabilen, vaktinden önce olgunlaşmış on yaşındaki bir çocuğun durumunda ne tavsiye edersiniz? Sağ eliyle yazma çabası sinirlendiriyor kendisini, ağlıyor ve sağ elle yazmak istemediğini söylüyor.

Dr. Adler: Söz konusu durum, çocuğu doğru dürüst egzersiz yaptırılamadığından kaynaklanmaktadır.

Öğrenci: Çok iyi piyano çalıyormuş.

Dr. Adler: Piyano çalmaya karşı ilgisinden yararlanılarak oğlana sağ eliyle gereken egzersizler yaptırılabilir. Bunu da kişisel olarak olayda rol oynamayan, yalnızca bilimsel açıdan çocukla ilgilenecek birinin üstlenmesi gerekir. Görüyorsunuz, piyano çalarken iki elini de kullanıyor.

Öğrenci: Solak bir çocukta ellerin egzersizini önerirmisiniz?

Dr. Adler: Evet, bazen. Top oynayan ve eskrim yarışmalarına katılan pek çok solak sporcu bildiğiniz gibi o kadar fazla antrenman yaparlar ki, sonunda sağ elleriyle sol ellerinden daha çok iş başarırlar. Başarı her zaman, bu uğurda savaşanlarındır. Ama biz yine hastamıza dönelim. Gördük ki, Ro-bert'in okuldaki çalışması alabildiğine büyük bir sorun oluşturuyor. Anımsıyorsanız; içeri girince doğru annesine koşup nasıl sarıldı. Bu, onun bütün yaşamı için karakteristik bir tavırdır; böylece Robert annesinin kendisini desteklemesi ve sırtında taşımasını istediğini ortaya koymaktadır. Göreceksiniz, bizim söylediklerimizi yapsın, nasıl kısa sürede düzelecektir.

Öğrenci: Böyle bir çocuk üzerinde bazı koşullarda fizik cezalandırma uygulanmasını önerir misiniz?

Dr. Adler: Kaba kuvvet uygulanarak yapılan cezalandırmaların her türlüsüne karşı olduğuma itimat ediniz. Tedavide uyguladığım yöntem, erken çocukluk dönemindeki koşulları açığa çıkarıp açıklamak ve açıklamalara hastayı inandırmaktır. Hastamız gibi bir çocuğa dayak atmakla ele ne geçecektir? Okulda başarı gösteremeyen bir çocuğu dövmenin akla uygun yanı yoktur. Böyle bir çocuk okuma işinin üstesinden gelemiyorsa, nedeni kendisine yeteri kadar egzersiz yaptırılmayışıdır. Dayak, bu egzersiz durumunun yerini alamaz. Dayağın yol açacağı tek sonuç, çocuğun başarısız oluşu nedeniyle yediği dayağa alışacak olmasıdır. Çocuk tatsız durumlardan elden geldiğince uzak kalmaya çalışacak, her türlü işe yan çizen birine dönüşecektir. Atılan dayağı, çocuk açısından değerlendirirseniz görürsünüz

ki, böyle bir yöntem var olan güçlükleri daha da çoğaltacaktır. Sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki, çocuğa dayak atanlar, onlara yardım elini nasıl uzatacaklarını bilemez duruma düşmüş kimselerdir.

3. Tedaviyi üstlenen psikologun sonsözü:

Dr. Adler'in kursundaki tartışmadan sonra kitabın Amerikalı yayıncısı hastayı muayene etmiş, üzerinde aylarca süren bir tedavi uygulamıştır. Büyük bir titizlikle gerçekleştirilen muayene, okuma bakımından solak çocukta ileri derecede karakteristik bir yetersizliğin varlığını ortaya koymuştur. Çocuğun solaklığı hayli belirgindi ve yalnızca sol vücut yarımının öbürsüne üstün tutulmasıyla değil, aynı zamanda bütün bilinçsiz ve erkenden talim edilmiş devinimlerde sol elin yeğlenmesiyle kendini açığa vurmaktaydı, Çocuğun sözcüklerin içyapısına ilişkin bir fikri yoktu. Sözcüklerdeki harflerin yerlerini değiştiriyor, artı ve çarpı işaretlerini birbirine karıştırıyordu; ses ve harflerin birbirine uygunluğuna ilişkin pratikte bir düşünce sahibi değildi. Kitabın yayıncısı tarafından geliştirilmiş kinestetik bir yöntem[5] uygulanarak çocuğa okuma öğretildi, iki aylık bir tedavinin sonunda çocuk kendi okul yaşma göre hayli ileri düzeydeki kitapları okuyabilecek duruma geldi. Ancak, oğlunu konuşup görüşme seanslarına tek başına yollamaya anneyi ikna etmek epey zor 'oldu; annesi oğlunun bir gençlik kampına katılmasına asla izin vermedi. Durumunda her ne kadar küçümsenmeyecek ilerlemeler gerçekleşmişse de oğlan belki her zaman tutuk biri olarak kalacak ve asla tam bağımsızlığına kavuşamayacaktır, bu da ondaki doğumsal bir kusurdan değil, annesinin duygusal tutumundan kaynaklanacaktır.

[5] Öğrencinin büyütülmüş harfleri elleriyle izlemekten ve daha sonra bunları serbest bir şekilde kendi kendine üretmesinden oluşan bir yöntem. Böyle bir yöntem, bilindiği kadarıyla ilk kez Maria Montessori tarafından uygulanmıştır.
[Maria montessori'nin yöntemini açıklayan kitap Dr. Abdullah Duakoğlu tarafından doktora tezi olarak yazılmış daha sonra Alter Yayıncılık tarafından "Çocuk Doğası ve Eğitimi" adıyla 2011 yılı Şubat ayında yayınlanmıştır. (Yayıncının Notu)]

SOKAKTAN SUÇA

1. Rapor:

Bu akşam sekiz yaşındaki bir oğlanın durumunu ele alacağız. Kendisine ilişkin hazırlanan rapordaki ilk açıklamalar şöyle:

"Carl T., dokuz yaşından iki ay almış; II B sınıfında, I.Q'su 98. Sorunu, ailesine, öğretmenine ve başka oğlanlara gerçek dışı şeyler anlatması. Birkaç hırsızlık eyleminde bulunmuş; beş yaşından beri yalan söylüyor, çalıyor. Daha önceleri herhangi bir sorunu yokmuş."

I.Q. (zekâ seviyesi) 98 olduğuna göre, Carl'ın geri zekâlı sayılamayacağını kesin olarak kabul edebiliriz. Yalan söylemek, güvensizliğin ve güçsüzlüğün belirtisidir. Bir çocuğun yalan söylediğini öğrendiğimizde, daha işin başında bunun övünme amacına yönelik mi olduğunun, yoksa çocuğun çevresindeki bir kişiden korkmasından mı kaynaklandığının açıklığa kavuşturulması uygun olacaktır. Belki çocuk söz konusu yola başvurarak ceza görmekten, suçlanıp aşağılanmaktan kurtulmak istemektedir.

Raporda Carl'ın beş yaşından beri yalan söyleyip hırsızlık yaptığı ama daha önceleri ailesini sıkıntıya sokacak bir sorunla karşılaşılmadığı belirtiliyor. Bu açıklama doğruysa, beş yaşındayken Carl'ın çözemediği bir sorunla baş başa kaldığını düşünebiliriz. Belki kendisinde bir aşağılık kompleksi oluşmuş, çocuk başkalarını bırakıp yalnız kendi kendisine yönelmiş ve içine kapanmıştır. Böylece, hırsızlığa başvurmakta, kendisini alçalmış durumda hissederek uygunsuz bir yoldan özsaygısını güçlendirmeye çalışmaktadır.

"Öğretmenin gizlice bize aktardığına göre, annesi çocuğun öz babasıyla bir evlilik hayatı sürmemiş; kendi annesi pek küçükken

ölmüş, on altı yaşındayken babasının bir dostu tarafından baştan çıkarılmış, adamı sonradan bir daha görmemiş, adam da bir çocuğu olduğunu hiç öğrenememiş."

Evlilik dışı bir çocukta sosyal duyguların gelişmesi hayli zordur. Uygarlığımızda evlilik dışı doğanlara yüz karası gözüyle bakılır ve böyle bir geçmişi olan çocuk toplum içinde savuma durumuna itilir. Carl, güç koşullarda büyümüştür. Evlilik dışı çocukların büyük bir yüzdesi, üzerlerindeki psikolojik yükün ağırlığıyla kendilerine kısa yoldan mutluluk vaat eder gördükleri yasak davranışların çekiciliğine kapılır, izledikleri gelişim sürecinin sonunda suçlu, içkiye düşkün, cinsel sapık ve benzeri kişiler olup çıkarlar. Bizim vakada bir baba yoktur ve çocuğun toplumsallık duygusunun gelişimini sağlayacak bir başka olanak da bulunmamaktadır.

"Carl beş yaşındayken annesi evlenmiş. Üvey babanın da başka kadından bir çocuğu, Carl'dan iki yaş büyük bir kızı varmış."

Carl'ın sorunlarının beş yaşında annesi evlendiği zaman ortaya çıktığı anlaşılıyor. Belki Carl'da annesinin, kendisiyle yeterli bir sosyal ilişki içinde yaşadığı bu tek insanın üvey babasınca elinden alındığı duygusu uyanmıştı. Oğlanın 'Kimse benimle ilgilenmiyor' düşüncesine kapıldığını tahmin edebiliriz. Üvey bir kız kardeşin aileye katılması işi daha da karmaşık duruma sokan ek bir neden oluşturmuş, çünkü anne belki bu çocuğun da bakımını üstlenmek zorunda kalmıştı. Belki olumlu bir gelişim sürecini geriden bırakan abla kendi babasınca pek sevilmiş ve iyi yetiştirilmiş, bu da Carl'ın sorunlarını daha da ağırlaştırmıştı. Nihayet ancak beş yaşındaydı Carl, karşılaştığı yeni durumun üstesinden gelmesi için gerekli güç ve cesareti sağlamaya elverişli yaşantılardan o zamana kadar yoksun kalmıştı.

"Sonradan biri kız, biri oğlan iki çocuk daha aileye katılmış. Kız iki buçuk, oğlan bir buçuk yaşında."

Bu iki kardeş, hastamızın evdeki konumunu daha da zora sokmuştur. Çok büyük bir olasılıkla Carl anne ve babasının kardeşlerine daha çok sevgi gösterdiğine inanmaya başlamış ve yaşam modelini öyle geliştirmiştir.

"Carl, iki yaşına kadar annesiyle bir arada yaşıyormuş. Daha sonra annesi bir kreşte çalışmaya başlamış, Carl da üç ay gibi bir süreyle Connecticut'taki bir kreşe yerleştirilmiş. Çocuk çok sıkıntı çekmiş burada, eve döndüğünde öylesine ürkek ve yılgın durumdaymış ki, kimseye sokulmuyor, herkesten kaçıyormuş."

Carl, annesiyle beraber geçirdiği iki yıl içinde belki ondan başkasına ilgi duymamıştı. Besbelli kreşte zaten yetersiz toplumsallık duygusunu geliştirmesine elverişli olaylar yaşamamış, dolayısıyla sorunlu bir çocuğa dönüşmüştür.

"Kreşten eve döndükten sonra altı ay kadar annesiyle birlikte yaşamış. Bu arada annesi bir doktorun yanında iş bulmuş, doktorun çocuklarına bakacakmış. Bunun üzerine Carl yakındaki bir kreşe yerleştirilmiş; annesi her gün kendisini görmeye geliyormuş. Carl kreşte pek mutlu hissetmiş kendini, annesi evlenene kadar da burada kalmış. Annesi evlendiğinde beş yaşındaymış. Karı koca Kurtuluş Ordusu'na katılmışlar; adam buradaki bir müzik topluluğunda çalgı aleti çalıyormuş." Carl, yalnızca annesinin işyerinin yakınında kendini mutlu hissetmiş. Anne ve babanın çalışması, ailenin hayli yoksulluk içinde yaşadığını göstermekte.

"Kendisiyle daha ilk konuşmamızda ağlamaya başlayan annenin, 'Şu Carl konusunda ne yapacağımı bilmiyorum' sözleri döküldü ağzından."

Anne ve babasını düş kırıklığına uğratıp yılgınlığa sürüklediğini gören bir çocuğun durumunun hiç de iyi olmadığını biliyoruz. Böyle bir durumda çocuk bütün umudunu yitirmekte kendini haklı hissedip mutsuz olacak, toplumsallık duygusunun son kırıntısı da böylece elinden uçup gidecektir.

"Kötü bir şey yaptığında, üvey babası Carl'ı bir kayışla dövmekte. Oğlan düzenli Pazar okuluna gidiyor, son hafta yeni bir Pazar okuluna gitmeye başlamış; evden on beş cent tutuşturmuşlar eline, on cent yol parası, beş cent de bağış içinmiş. Carl evden ayrıldıktan sonra, annesi acaba doğru otobüse binip binmediğini anlamak için köşeye kadar gidip arkasından bakmış. Oğlanın bir şekerci dükkânından çıktığını görmüş. Carl, on centle dükkândan şekerleme almış kendine."

Bunlar önemli açıklamalardır, çünkü ailede varlığını tahmin ettiğimiz hoşgörüsüz ve sert kişiyi ele geçirmemizi sağlamış bulunuyor. Şekerci dükkânı, kendini ailede geri plana itilmiş gören bir çocuk için kısaca bir denge rolünü oynar. Böyle bir çocuğun denge sağlayacağı pek fazla olanak yoktur elinde, şekerlemeci dükkânı içlerinde en sık başvurulanıdır.

"Kısa süre önce okula giderken öğretmenine bir kutu şekerleme götürmüş."

Rüşvet vererek öğretmeninin dikkatini çekip kendisine sevecen davranması sağlamak istemesinden, Carl'ın daha önceleri bir ara şımartıldığı ve şimdi bu şımartılmanın zevkini anımsadığı sonucunu çıkarabiliriz.

"Yanında dört buçuk dolar varmış; ileri sürdüğüne göre anneseninmiş para. Şekerci dükkânında bozdurduğu paradan artakalmış. Öğretmeni dört buçuk doları bir zarfın içine koyup okul dağılana kadar saklamış, sonra da zarfı Carl'ın eline tutuşturarak annesine götürüp vermesini sıkı sıkı tembih etmiş." Carl bir saat sonra yine okula gelmiş, 'parayı annene verdin mi' diye sorulunca 'evet' demiş." Hiçbir çocuk yoktur ki, söz konusu soruya hayır desin. Böyle bir soru karşısında bir çocuğun hırsızlık yaptığını söylemesi beklenemez.

"Kısa bir süre sonra öğretmeni, Carl'ın sınıftaki arkadaşlarından pek çoğuna yeni oyuncaklar armağan edip bazılarına da para verdiğini fark etmiş."

Çocuk, öğretmeni gibi sınıf arkadaşlarını da rüşvetle elde etmeye çalışmış. Buradan Carl'ın yeterince sevilip takdir görmediği duygusu içinde yaşadığı sonucuna varabiliriz. Oğlanın olumsuz davranışlar sergilemesinde, sorunlu bir çocuk olup çıkmasında, başkalarından toplum dışına itilmiş biri davranışı görmesinde şaşılacak bir şey yoktur. Ama bilmemiz gereken şey, bütün bunların, Carl'ın yaşamının odak noktasında başkaları benden daha çok ilgi görüyor düşüncesinin yer aldığını göstermekte oluşudur.

"Anlattığına göre, öğretmen Carl'ın annesini okula davet etmiş. Carl önce, parayı nereden aldığına ilişkin bir sürü yalan söylemiş, sonra parayı, annesini görmeye gelen bir teyzeden çaldığını itiraf etmiş."

Bir öğretmen söz konusu durumlarda araştırma yaparken büyük bir incelikle davranmalıdır. Öbür çocukları yapılan olay konusunda bilgilendirmeden, oğlanın annesiyle görüşmesi yerinde olmuştur.

"Carl iki yaşını bitirene kadar normal ve sağlıklı bir çocukmuş, ama sonradan hayli bozulmuş sağlığı. Sık sık tuvalete gidiyormuş. Annesi kendisini doktora götürüp muayene ettirmişse de böbreklerinde bir rahatsızlık saptanamamış. Okulda sık sık mastürbasyona baş vuruyormuş."

Bu bilgiler de kanıtlıyor ki, Carl öğretmeninin dikkatini kendi üzerine çekmek istemekte. Öğretmenlerine ve sınıf arkadaşlarına armağanlar vererek bu amacına ulaşamayınca, mastürbasyon yolunu deniyor.

"Her gece yatağını ıslatmakta."

Bu doğruysa, annesinin oğlana tuvalet alışkanlığını kazandırma görevini başaramadığına kesin gözüyle bakabiliriz.

"Kendisine tatlı şeyler yedirilmemişse de yatağını ıslatma konusunda bunun bir yararı olmamış. Altı ay tatlı yiyeceklerden uzak

kalmış Carl. Bir hafta yatağımı ıslatmadı mı, kendisine yirmi beş cent ödül vereceklerini evden vaat etmişler, ama bir tek gece bile yatağım ıslatmaktan geri durmamış."

Yaşam modelini annesinin dikkate almasını istiyorsa, başvurulan önlemlerden hiçbiri Carl'a, yatağını ıslatma gibi annesine karşı kullandığı güçlü bir silahı elinden bıraktırama-yacaktır. Oğlanı yatağını ıslatmaktan nasıl vazgeçirebiliriz? Amacı anlamsız bir güç peşinde koşmaktan oluşan Carl, çevresindekilerin dikkat ve ilgisinin odak noktasında yer almak istemektedir. Çaresiz, söz konusu yaşam modelinin ardından gidecektir. Bunu gerçekleştirebileceği olanaklardan biri elinden alındı mı, çevresinin dikkat ve ilgisini üzerinde toplamaya yönelik çabalarını bir başka yoldan sürdürmeye çalışacaktır. Böyle bir çocuğa tatlı şeyler yeme yasağı koyduğunuzda, tatlılara karşı gereksinimini daha da güçlendirirsiniz. Yatağını ıslatma alışkanlığından vazgeçirmek için annesinin izlediği yöntem, Carl'daki aşağılanmışlık duygusunun daha da derinleşmesini sağlamıştır. Carl, ailesinin sevgi ve takdirini kazanma umudunu tümüyle yitirmişse de hâlâ çevresindekilerin ilgi odağında nasıl yer alacağını bilmektedir.

"Carl, kabakulak ve ağır bir boğmaca hastalığı geçirmiş. İki yıl önce de midesinden rahatsızlanıp bir yıl boyunca sıkı bir perhiz yapmak zorunda kalmış. O günden beri bir daha hastalanmamış."

Koca bir yıl diyet uygulanmasını zorunlu kılan bir mide rahatsızlığı bir çocukta alışılmış bir şey değildir; tatlı şeyler yemekten alıkonulmasıyla birlikte uygulanan diyet, çocuğun dünyasına ilişkin ilginç bilgiler edinmemize olanak vermektedir.

"Çocuğun en eski anısı: İki yaşındayken annesinin tuvalet kutusunu alarak kaldırıp pencereden sokağa atmış ve başka çocuklar kutuyu alıp yine eve getirmişler. 'Bunun için cezalandırmadılar beni, çünkü pek küçüktüm o zaman"

Kendilerine fazla sert davranılacağına inanan iyi eğitilmemiş çocukların evdeki bazı öteberileri pencereden sokağa atmalarına sık rastlanır. Ben bir vaka biliyorum, kendisinden birkaç yaş küçük bir kız kardeşi olan bir oğlan evde eline ne geçirdiyse kaldırıp pencereden sokağa fırlatmış, ama karşılığında evdekilerden öyle bir ceza görmüştü ki, sonunda kendisinde bir korku nevrozu gelişip ortaya çıkmıştı. Nevrozun odak noktasında, evdeki bir şeyi kaldırıp pencereden atacağı korkusu yer alıyor, bu korkuyla bütün gün ağlayıp duruyordu. Yeniden eski huysuzluğu tutacağına ilişkin duyduğu aşırı korkuyla çevresindekilerin dikkatini çekmek için bu yeni yolu keşfetmişti.

Eğer böyle bir çocuğu cezalandırırsanız durumunu daha da içinden çıkılamaz hale sokarsınız, çünkü çocuk kendini doğru olarak anlamaktan çıkar. Böyle bir çocuğa ailede ihmal mi edildiği, yoksa ikinci plana mı itildiğini sorarsanız, size 'hayır diyecektir. Ama onun dönüp dolaşıp 'Bana ilgi gösterin!' anlamına gelecek eylemlere kalkıştığına tanık olursunuz. Yalan söyleme, mastürbasyon, hırsızlık, yatağını ıslatma, bütün bunlar çocuğun ilgi görmek istediği ve göz ardı edilmekten korktuğu için bilinçsizce başvurduğu çarelerdir.

Carl'ın en eski anısının cezalandırılma düşüncesiyle bağlantılı olduğunu işitmek bizim için oldukça aydınlatıcı nitelik taşıyor. Çocuk bu anısıyla bize cezalandırılmadığı bir dönem olduğunu, ama aynı şeyleri bugün yapsa cezalandırılacağını söylemek ister gibidir. Bazı çocukların dayaktan geçirilmeleri karşısında hiç seslerini çıkarmadıklarını biliyoruz. Bu gibi çocuklar dayak yediler mi, kısaca şöyle derler kendi kendilerine: 'Daha kurnazca davranıp yakalanmamaya çalışmalıyım!' Bu da sonradan suç işleyenler arasına katılmalarını sağlayacak ciddiyette bir hırsızlıktır. Carl'ın böyle bir yola sapacağından ister istemez endişe etmekteyiz.

"En çok istediği, doktor olmak. Ablası da hemşire olmaya özeniyor ve oğlan ablasıyla aynı hastanede çalışmayı istiyor."

Carl'ın gerçekten en çok istediği şey, en az çaba harcayarak başkalarından öne geçmektir. Doktor olma isteği, bu amacına ulaşmasını sağlayacak bir araçtır. Daha önce hasta yattığı, çok acı çektiği, annesi de bir hastanede çalıştığı için doktor olmanın çocuk için Tanrı gibi olmak anlamına geldiğini düşünebiliriz. Ayrıca, ablasından geri kalmak istemeyen Carl, hastanede bir doktorun hemşire ablasından üstün konumda olacağını bilir. Bu, ailede ikinci çocuğun ilk doğan çocuğu aşmaya yönelik tipik çabasıdır. Yalın ve yaygın bir durumdur bu; ama Carl'ın hazırlığı bunun için pek elverişli nitelik taşımamaktadır. Açıkça bir savunma durumundadır Carl. Oğlan üzerinde, erkek ve kız kardeşleriyle eşit düzeyde olduğu, ailesinin ona değersiz biri gözüyle bakmadığı duygusunun içinde yeşermesini sağlayacak bir tedavi uygulamamız gerekmektedir. Kötü davranışlardan çok iyi davranışlarla daha çok önemsenip ilgi göreceğini Carl'ın kafasına sokmak zorundayız.

Kayışla dövecekken oğluyla arasında olumlu bir ilişki kurmasının uygunluğu konusunda babanın aydınlatılması gerekiyor. Eminim ki, Kurtuluş Ordusu için çalışan baba böyle bir öneriyi kabul edecek, ayrıca anneyi de doğru yöne yöneltmemizi sağlayacaktır. Karşılaşılacak güçlükler kuşkusuz hayli büyüktür. Umutsuzluğa düşmüş bir anneyle sert bir baba ve kendisine yeğlenen kardeşlerle Carl'ın yaşadığı mekânı şimdikinden daha mutlu bir yere dönüştürmek zor görünüyor da olsa, yapılacak şey, belki de onu daha uygun bir çevreye yerleştirmektir.

Carl'ın kendisini ihmal edilmiş hissetmesine yol açan ayrıntıları annesine açıklamak zorundayız. Çocuklar kendi durumlarını anlayamadıklarından çoğunlukla yanlış sonuçlara varırlar. İlk planda önemli olan anneyi etkilemektir, çünkü Carl'da sevilip değer verildiği duygusunu uyandırabilecek biri varsa, o da herkesten çok annesidir. Carl'a nasıl arkadaş edineceği öğretilmeli, başkalarına ger-

çekten ilgi göstermesi durumunda onu bunu rüşvetle kazanmasına gerek kalmayacağı anlatılmalı, bu yolda kendisine doğru öneriler yapılmalıdır. Elimizdeki vakaya dayanarak aile içindeki koşullardan suç eyleminin nasıl doğup çıktığını anlayabiliriz. Ancak bir kimseye saldırdığı zaman çocuğa suça yönelik biri gözüyle bakılması yanlıştır. Tedavide bizim çıkış noktamız, bu görüş olacaktır.

2. Tartışma

Öğrenci: Babanın dinsel tutumunun ve pratikteki uygulamalarının Carl'ın ters yöne sapmasına yol açtığı inancında mısınız? Kurtuluş Ordusu taraftarları sertlik yanlısıdırlar. Her akşam çocuklarını o gün yaptıkları kötülükler için tövbe ettirirler.

Dr. Adler: Carl'ın davranışı için benim belirttiğim nedenler dışında daha başkalarının da söz konusu olabileceğinden kuşkuluyum. Bir hastalık öyküsüne onun içinde yer almayan düşünce ve görüşleri mal etmekten kaçınmalısınız. Bana oğlanın katı bir dinsel baskı altında tutulduğu söylenseydi, kuşkunuza haklı gözüyle bakabilirdim. Ama raporun hiçbir yerinde bu yok. Yine de öngörünüz bir değerden yoksun değil, ama bir başka açıdan. Carl tamamen serkeş biri olaydı, anne ve babasının en hassas yerini, bir başka deyişle onların dinsel duygularını kendisine saldırı noktası seçerdi. Geçenlerde çok başarılı bir Alman sosyologunun bazı ilginç istatistikleri yayımlandı. Bunlar bize şunu gösteriyor: suça yönelik kişilerin büyük bir bölümü, mesleği hayatta hak ve hukukun üstünlüğünü sağlamak olan kişilerin reisliğini yaptığı aileler içinden çıkmaktadır. Nasıl olurda yargıç, avukat ve öğretmen çocuklarının böylesine genellikle suça yöneldiğine şimdiye kadar kimse bir açıklama getirememiştir. Bana öyle görünüyor ki, bunun nedenini demin belirttiğim durumda, yani isyan bayrağını çeken çocukların anne ve

babalarını en duyarlı oldukları yerlerinden vurmak istemelerinde aramak gerekiyor. Doktor ailelerinde o kadar çok hastayla karşılaşılması da yine aynı nedenledir.

Carl'ın annesi salona çağrılır, ama içeri girmekte durak-sar.

Dr. Adler: Anlaşılan anne korkuyor. Oğlunun işlediği suçlar üzerinde açıkça konuşmaktan utanıyor da olabilir. Kendisini teselli edip cesaretlendirmek için elimizden geleni yapacağız. Benim ne diye salondan çıkıp yanına gitmediğimi kendi kendilerine soranlarınız olabilir. Biliyorum, kadın da dışarıda beni bekliyor, ama ben burada kalmalıyım. Öyle sanıyorum ki, oğlunun durumuna çok kızdığımızı düşünüyor. Oğlunun kusurlu davranışlarına alışılagelmiş, kolay düzeltilebilecek şeylermiş gibi sakin sakin kendisiyle konuşacağım.

Anne içeri girer.

Dr. Adler: Carl'ın hatalı davranışlarına bazı aile ve öğretmenlerin feci şeylermiş gibi bakacaklarını biliyorum. Ama ben yine de bütün bunlarda bir olağanüstülük görmüyorum. Bütün çocukların normal gelişmelerini bekleyemeyiz. Bir ara okulun birinde bir sınıfa girmiştim. 'Bu sınıfta şimdiye kadar bir yerden bir şey çalmamış kim var?' diye sordum. Gördüm ki, bir kez bir şey çalmamış kimse yok. Ayrıca, öğretmenin kendisi de zamanında bazı şeyler çaldığını söyledi. Yani, çocuklardaki hırsızlığa o kadar da korkunç bir şey gözüyle bakmamız doğru değil; hele çocuk bütün güvenini yitirmiş de annesinin kendi yüzünden umutsuzluğa kapıldığını seziyorsa. Carl'ın güvenini kazanmaya çalışır, geleceği konusunda, ona olan güveninizi asla yitirmediğinizi kendisine inandırabilirseniz, iyi bir şey yapmış olursunuz. Kız kardeşlerine davranışı nasıl?

Anne: Görünüşe bakılırsa kız kardeşlerini çok seviyor.

Dr. Adler: Onları kıskandığı oluyor mu?

Anne: Üvey bir kız kardeşi var. İkisi birbirini biraz kıskanıyor sanırım.

Dr. Adler: İyi gelişmiş biri mi üvey kız kardeşi. Çok akıllı mı? Herkes tarafından seviliyor mu?

Anne: Evet.

Dr. Adler: Sık sık tanık olmuşumdur, eğer ailedeki çocuklardan biri büyük ilerlemeler kaydediyorsa, öbürleri kendisine ayak uyduramayacaklarından korkar. Bundan kaçınılamaz; dolayısıyla, sizin yapmanız gereken, iki çocuğu birbirine yaklaştırmaktır. Bana kalırsa, oğlunuz evde sevilmediğini düşünüyor, kendini mutsuz hissettiği için de yalan söylüyor ve daha başka hatalı davranışlar sergiliyor. Kendisini bağışladığınıza inandırın onu, neden kıskançlık duyduğunu, neden bir aşağılık duygusuna kapıldığını anladığınızı gösterin. Cesaretlendirilirse, okuldaki durumu düzelecektir; üvey ablasıyla aralarında bir anlaşma ortamı da sağlandı mı, her bakımdan kusursuz bir çocuk olup çıkacaktır. Oğlan size çok düşkün mü?

Anne: Evet.

Dr. Adler: Peki ya babasına?

Anne: Babasına çok değer veriyor, ama onun Carl'a yakın olduğu yok.

Dr. Adler: Ne diyorsunuz, babasının ona bir şans vermesini sağlayabilecek misiniz? Belki zaman zaman Carl'ı alıp gezmeye götürür, çocukla Tanrı ve dünya hakkında söyleşir, olamaz mı? Babası buna vakit ayırabilir mi?

Anne: Evet. Sanırım bu dediğinizi yapacaktır.

Dr. Adler: Sizinki gibi çocuklar konusunda edindiğim pek çok deneyim var; sanırım kardeşleri gibi evde sevildiğini hisseder hissetmez, Carl'ın davranışı düzelecektir. Şu andaki durumuna bakılırsa, üvey ablası kadar iyi gelişebileceğine güvenini yitirmiş. Ama siz sevginizi nasıl kazanacağım kendisine gösterdiniz mi, bu yanlış düşüncesini değiştirecektir. Ben olsam, bir kusur işlediğinde şimdiye kadar sizin yaptığınız gibi onu cezalandırmazdım. Sanırım, onu döv-

menin, onu tatlı yiyeceklerden yoksun bırakmanın işe yaramayacağını anlamışsınızdır. Baktınız ki, yine yalan söyledi ya da hırsızlığa başvurdu, şöyle deyin kendisine: 'Yine sana haksız davrandığımız duygusuna mı kapıldın? Söyle bana, ne istiyorsun!' Bu sözler çocuğun üzerinde büyük bir etki yapacaktır. Ayrıca, inanıyorum ki, benzer şekilde davranmakla geceleri yatağını ıslatmasını da önleyebilirsiniz. Benim deneyimlerime göre, yataklarını ıslatan çocuklar, bunu birinin kendileriyle ilgilenmesini istediklerinde yapar. Dinleyin! Geceleri dayanamayıp ona yardım için yatağınızdan kalktığınızda, çocukta eskisi gibi, yani bebekliğinde olduğu gibi kendisiyle ilgilendiğiniz duygusuna kapılacaktır. Karanlıktan korkar mı?

Anne: Pek korkmaz görünüyor.

Dr. Adler: Anne ve babasının sevgisini kazanmada ablasıyla boy ölçüşebileceği umudunu tümüyle yitirdiği için, kötü işlere kalkıştığını kabul etmek, belki bizi doğru yola çıkaracaktır. İster misiniz, ben Carl'la konuşup moralini biraz güçlendirmeye çalışayım?

Anne: Elbette.

Anne dışarı çıkar,

Dr. Adler: Görüyorsunuz, aradığımız anahtarı ele geçirdik: Üvey ablaya duyulan kıskançlık. Sanırım, bu tatsız durumdan Carl'ı kurtarabiliriz.

Bu arada çocuk içeri girer.

Dr. Adler: Duyduğuma göre, sen iyi bir öğrenciymişsin. Dikkati elden bırakmaz, güzel güzel çalışırsan, sınıftaki arkadaşlarınla öğretmenin sana sevgiyle kucak açacaktır. Gerçekten ciddi olarak işe sarılırsan, okulda ablan kadar iyi bir konuma gelirsin. Böyle bir şey hoşuna giderdi herhalde?

Carl: Evet.

Dr. Adler: Duyduğuma göre, doktor olmak istiyormuşsun. Çok güzel bir meslek doğrusu. Ben de doktorum. İyi bir doktor olmak

istiyorsan, kendinden çok başkalarıyla ilgileneceksin ki, hastalandıklarında neye gereksinimleri var, bilesin. Başka çocuklarla iyi arkadaşlıklar kurmaya, kendin üzerinde o kadar fazla düşünmemeye çalışmalısın. Bir kimseye hoş görünmek için ona bir şey hediye etmek gerçek arkadaşlık sayılmaz. Bir başkasına sevgi gösterir, yalan söylemezsen, o zaman o kimse senin gerçek arkadaşın olur. Sen de, hiç kuşkum yok, bunu başarabilecek bir çocuksun. İleride bir gün sana soracağım bakalım, bu dediklerimi yapabildin mi?.. Biliyorum, ablan senden birkaç yaş büyük, onun için senden biraz daha çok şey biliyor, ama bunun bir önemi yok. Sen sana kızacakları bir şey yapmazsan, çok geçmeden ona yetişebilir, herkesten onun gibi sevgi görürsün. Bunu istemez misin?

Carl: İsterim.

Dr. Adler: Ablanla da iyi arkadaş olmaya, onunla ilgilenmeye çalışmalısın. Seni seviyor mu ablan?

Carl: Seviyor.

Dr. Adler: O zaman senin için hiç zor değil bunu yapmak. Çalışırken rahatsız etmeyecek, elden geldiğince kendisine yardımcı olacaksın. Böylece belki ablanın nasıl çalıştığını anlar, sen de onun gibi çalışır, onun gibi takdir toplayabilirsin. Ablandan ya da annenden gizlice bir şey almakla bir yere varamazsın. Sana düşen beklemektir, kendi işini kendin yapmak ve ne yaman bir çocuk olduğunu göstermektir. Bazen bir haksızlıkla karşılaşabiliriz, ama böyle durumlarda yapmamız gereken şey, buna yakışıksız bir davranışla karşılık vermemektir. Başkalarına ilgi göstermek, yalan söyleyip onları aldatmamak, insanların sevgisini kazanmak için iyi bir yoldur.

Çocuk dışarı çıkar.

Dr. Adler: Çocukla bu şekilde konuşmamın nedeni, niçin yalan söyleyip hırsızlık yaptığını bilmeyişidir. Gözü iyice yılmış. Carl,

içine düştüğü umutsuzlukla harıl harıl çalışıp konumunu güvence altına almaya çalışıyor. Anne ve babasının görevi, çocuğun payına düşen sevgi ve ilgiyi ona göstermektir.

Bayan Öğretmen: Baba, kızı daha çok sevdiğini söylüyor.

Dr. Adler: Kızı daha çok seviyorsa, bunu oğluna sezdirmemeye çalışması gerektiğini kendisine anlatmalıyız. Ona basit bir öneride bulunacağım; oğlanı zaman zaman alıp bir yürüyüşe çıksın, bu arada onunla sohbet etsin. Böylece çocuk kendisini onurlandırılmış hissedecek, yaşamını babasının paylaştığı duygusuna kapılacaktır.

Öğrenci: Oğlanın yeniden hırsızlığa kalkıp yalan söylemesi durumunda anne ne yapmalıdır?

Dr. Adler: Anne şöyle diyebilir: "Ablanla boy ölçüşebilme umudunu yine mi yitirdin? Eminim, başarabileceksin bunu, ama yalan söyleyerek, çalıp çırparak değil." Her şeyden önce annenin çaresizliğe kapılmaması gerekiyor. Bu gibi çocukların ilerideki yaşamlarında canlarına kıymaları seyrek karşılaşılmayan olaylardandır; dolayısıyla, bizler işin böyle sonlanmasını önlemek için çaba harcamak zorundayız.

LİDER OLMAK İSTİYOR

1. Rapor:

Bu akşam John'un durumunu ele alacağız. John yaklaşık dokuz yaşında, sorunu da şu;

"Başka çocuklarla arası iyi değil. Sürekli olarak onlarla kavga yapıyor. Okulda sınıfın huzurunu bozuyor. Sürekli yaramazlık yaparak kendini ön plana çıkarmak istiyor. Sosyal açıdan uyum sağlayamamış bir çocuk, herkesin ilgisi onun üzerinde olsun istiyor."

Eğer bir çocuk arkadaşlarıyla iyi anlaşamıyorsa, gerekli toplumsallık duygusundan yoksun biri olabilir. Sürekli olarak çevre-

sindekilerin dikkatini kendi üzerine çekmeye çalıştığına bakılırsa, yaşamın karşısına çıkardığı sorunlara yararlı bir yoldan el atıp çözümleme cesaretini gösteremediği sonucuna varabiliriz.

"Okulda öğretmenini, evde anne ve babasını çok üzüyor. Çok hareketli bir çocuk, hiç söz dinlemiyor."

John evde ve okulda aynı davranış biçimini gösterdiğine göre, anlaşılan her iki yerdeki konumuna birbirinin benzeri gözüyle bakıyor. Oğlanın aile ortamında ve okulda doğru dürüst ilgi görmediğini ve takdir edilmediğini düşünebiliriz. Çok hareketli ve söz dinlemeyen biri olmasına şaşmamak gerekiyor; nihayet asi bir çocuktan uysal davranmasını bekleyemeyiz, bu bir çelişki olur.

"Annesinin dediğine bakılırsa, küçük bir bebekken on altı ay süt çocuklarına bakan hayli sert bir hemşirenin gözetiminde kalmış. Hemşire, saat altıdan sonra babasının bile çocuğun odasından içeri ayak atmasına izin vermiyormuş."

Anlaşılan şu ki,, hemşire çocuğun anne ve babasının karşısında da disiplini göz ardı etmeyen biriymiş. Ben her ne kadar uyurken bir çocuğun rahatsız edilmemesi gerektiği gö-rüşündeysem de, uyanıksa ne diye yanına gidilemesin, aklım almıyor. Çocuğun ilişki kurduğu tek kişi hemşiresiymiş. Hemşirenin de çocukta toplumsallık duygusunu geliştirecek yetenekten yoksun olduğu anlaşılıyor. Yani, John sosyal ilişki bakımından olumsuz koşullarda büyümüş. İleride çocuğun en eski anılarını ele alırken bu noktaya yeniden döneceğiz.

"Aile, baba, anne, hasta John ve dört yaşına basmak üzere olan küçük bir kız kardeşten oluşuyor."

Hiç yabancımız sayılmayan bir durum. Oğlan nerdeyse onuna basacak, uzun zaman ailede tek çocuk konumunda yaşamış. Aileye olan isyanını küçük kızkardeşinin doğumuna bağlamak olasılığı söz konusu değil. Kendisinde tek çocuğun belirleyici karakteristik özelliklerini geliştirmiş olması daha büyük bir olasılı-

ğı içermekte. Yeterince dikkate alınmak için savaşmaya ne diye gerek duyduğunu anlamak biraz zor. Belki yaşadığı bir olay, aile içindeki konumunu sarsmıştır.

"Anne ve baba arasında normal ve mutlu bir ilişki söz konusu. Çocuğun kendisini dinlediği bir kişi varsa, o da babası. Önceleri baba oğluna pek sert davranıyor, izin verilmeyen bir şey yaptı mı onu ağır şekilde cezalandırıyormuş."

Mutsuz bir evliliğin, çocuğun sosyal gelişimini kısıtladığını biliyoruz. Diğer yandan, fazlasıyla uyumlu bir ailede hayli uzun süre bebek konumunda tutulmuş çocukta anne ve baba karşısında sakıncalı bir aşağılık duygusunun gelişme olasılığı vardır. Anne ve babanın çocuğun yanında birbirine fazla sevecenlik göstermesi yanlıştır. John yalnızca babasının sözünü dinliyorsa, anne zayıf biridir. Çocuk da onu saldırıları için kendine hedef seçmiştir. Toplumsallık duygusu körletilmek isteniyorsa, bildiğim kadarıyla cezalandırma yöntemi bunun en iyi yoludur. Belki John annesinin ve hemşirenin karşısında bir çeşit toplumsallık duygusuyla davranmış, ama kendisini fiziki bakımdan cezalandıran babasıyla arasında sosyal bir ilişki kuramamıştır. Çocuk belki babasından gerçekten nefret etmeye, onun evden gitmesini ya da ölmesini istemeye başlamıştır. Böylesi bir duyum, her zaman hatalı bir sosyal uyumun sonucudur -Freud ekolünün Oedipus kompleksi-. Çocuğunki yapay yoldan ortaya çıkarılmış bir sorundur. Bir çocuğa dayak atarak onda bir Oedipus kompleksinin gelişmesi sağlanabileceği gibi, anne ve babanın her ikisine karşısında bir toplumsallık duygusunun gelişmesi sağlanarak böyle bir kompleksin ortaya çıkması önlenebilir.

"Annesiyle yalnız kalınca kötü ve hareketli bir çocuk olup çıkıyor. Anne oldukça sinirli biri ve sözünü dinlemeye yanaşmayan çocuk, annesini üzüp duruyor, annesine güçlük çekmeden dediğini yaptıracağını biliyor çünkü. Anne, kendisiyle başa çıkamıyor. Bu yüzden de çocuğun eğitiminin sorumluluğunu tek başına baba üstlenmiş."

Annesinin oğlu John'un yanında ağrılarından ve rahatsızlığından yakınması akıllıca bir davranış değil. Çocuk her zaman güçlü olan taraftır, güçlü olana karşı savaşmak da anlamsızdır. Annenin 'Sözümü dinlemeye yanaşmıyor" demekle ne söylenmek istendiğini bilmiyoruz. Belki oğlandan fazla şey istemekte. Bir çocuğun bir köpek gibi uysallık gösterip söz dinlemesi arzu edilir bir şey değildir. Doğru olan, anne ve babalarla çocuklar arasında arkadaşça bir ilişkinin kurulmasıdır. Pek çok aile biliyorum ki, çocuklarının körü körüne, düşünmeden kendilerine itaat etmelerinde ısrarlıdırlar. Çocuk karşısında anne manevi bakımdan teslim olmuş, bütün sorunu babanın sorumluluğuna veren umutsuzluğa kapılmış biri gibi davranmaktadır.

"Küçük kız çok zeki, uysal ve sevimli. Anne ve baba ikide bir kızkardeşinin ne kadar titiz ve uysal olduğuna John'un dikkatini çekiyor, kardeşini örnek almasını söylüyor."

Genel olarak ailelerde bir çocuk söz dinlemiyorsa, diğer çocuğun davranışı, bu çocuğa örnek diye gösterilir. Uysal çocuğun kesinlikle doğuştan iyi ve yumuşak başlı biri olacağı söylenemez. Belki yalnızca fırsat düşkünüdür de yaltaklanıp çevresindekilerin gözüne girmenin kendisine sağlayacağı yararların bilincindedir.

Anımsadığım bir ailenin, bir kızları vardı ve bu kız, küçük bir kızkardeşinin dünyaya gelmesiyle son derece asi bir çocuğa dönüşmüştü. Yeni doğan kız hep uysal bir çocuk olarak kalmış, anne ve babasınca sürekli övgü konusu yapılmış ve zamanla örnek çocuk olup çıkmıştı. Çünkü, bunun dilediği her şeyi elde etmesini sağlayacak en iyi yol olduğunu keşfetmişti. Ancak, okula başlamasıyla evde kendisine artık eskisi gibi aşırı hoşgörü gösterilmediğinden, kız hayatının bundan sonrasını bitip tükenmeyen sıkıntılarla geçirmiş, çünkü bir hata yapmayı asla göze alamamıştı. Hiç dostu, hiç işi olmamış, ne birini sevebilmiş, ne biriyle evlenebilmişti. Örnek

insan olma ve dikkatleri sürekli üzerinde toplama gereksinimini kendisine yarar sağlayacak şekilde gideremediğinden, her şeyi toz kondurulamayacak gibi temiz tutma çabasıyla kendini açığa vuran bir saplantı nevrozuna yakalanmıştı. Dünyanın en temiz insanı sayılacağı inancıyla, amaç edindiği o kendine özgü üstünlüğe kavuşmuş, ne zaman yanına biri sokulsa ya da kendisine biri dokunsa, kirlenip pislendiği duygusuna kapılmıştı.

Küçük kız John'un durumunda da belki örnek çocuk olmanın keyfini yaşıyor, ama aslında bu rolü toplumsallık duygusundan değil, anne ve babası tarafından baş tacı edilmesinin gurur ve azmiyle oynuyor. Böyle bir durumda oğlanın kızkardeşini sevdiğini işitmek bizi şaşırtmamaktadır. Ancak elbette, bunun tersiyle de karşılaşabiliriz. Bu gibi vakalarda her iki olasılık da söz konusu olabilir.

"John anne ve babasının küçük kızkardeşini övmesine kızmıyormuş gibi görünüyor. Akıllı bir kızmış kardeşi, oğlan kendisini çok seviyormuş. Annesi, John'un kızkardeşine kötü şeyler öğretip onun sevimli karakterini bozacağından korkuyor. Gözlemlediklerine göre, kız şimdiden somurtuyor, yüzünü gözünü çarpıtıyormuş, ağabeyine benzemeye başlamış."

John'un kızkardeşinin uysallığına bir şey dememesi, kendi mücadeleci yaklaşımına üstün gözüyle bakmasından kaynaklanıyor olabilir. Çocuk bu şekilde uysal davranmanın sağlayacağından daha büyük bir güce kavuşacağı düşünmekte. Öyle görünüyor ki, küçük kızkardeşi de bu noktada ona hak verecek gibidir.

"Anne ve babanın güzel bir iş yeri var, burada birlikte çalışıyorlar. Anne sabah saat dokuzda evden çıkıyor, akşam saat altı buçukta dönüp geliyor. Bu arada eve ve çocuklara bir hizmetçiyle bir çocuk bakıcısı göz kulak oluyor. İçi temiz ve zevkle döşenmiş evin altı odası var; John ve küçük kız kardeşi aynı odada yatıyor, ama yatakları ayrı. Bakıcı çocukların yanında yatıyor."

Anlaşılan çocukların eğitimi daha çok bakıcının eline bırakılmış, ama genellikle isyankâr bir çocuk bakıcıya aldırmaz; çünkü onun parayla tutulduğunu bilir. Çocuklar anne ve babalarıyla evde çalışan personel arasındaki ayrımı kolayca anlarlar. Bizim John belki daha baştan bakıcıyı avucunun içine almıştır ve şimdi de bütün ev halkı için aynı şeyi yapmak istemektedir.

"John normal bir doğumla dünyaya gelmiş, doğduğunda da 3 kilo 25 gr. ağırlığındaymış. Baştan beri biberonla beslenmiş, difteri ve kabakulak gibi hastalıklar geçirmiş, bademcikleri de alınmış. Çabuk yorulan, sinirli ve sakar bir çocukmuş."

Burada tıpla ilgili bazı sorunlara açıklık getirmek gerekiyor. Bebekken biberonla beslenmelerine karşın istenildiği gibi gelişmiş çocuklar tanıdım. Yeterince beslenememiş çocuklar genellikle sakar olur, çabuk yorulurlar. Ama böyle bir şeyin John'da söz konusu olduğuna inanmıyorum. Çocuklarda ve erişkinlerde bir çeşit yorgunluk vardır ki, yaşadıkları hayatın kendilerinden beklentilerine karşı adeta az çok bir savunma önlemi niteliği taşır.

Ben bu olguya daha çok John'daki çalışmaya ve oyun oynamaya karşı ilgisizliğin nedeni gözüyle bakıyorum. Oğlan, annesiyle çatışmalarında hiçte öyle çabuk yorulan birine benzememektedir.

"John gereken zamanda bir şeyi anımsayamıyor; giyinirken hep çok ağırdan alıyor."

İş konusunda paylaşımcı olmadıklarından toplumsallık duygusu gelişmemiş çocuklar dalgın olur, belli bir şey üzerinde dikkatlerini toplayamazlar; belleğin zayıflığı başkalarına karşı ilgi yetersizliğinden kaynaklanır, ikinci nokta, oğlanın hiç itiraza yer vermeyecek gibi el bebek-gül bebek büyütüldüğünü kanıtlıyor. Yalnızca bu gibi çocuklar, yemek yerken, giyinirken ve benzeri konularda çevresindekilere güçlük çıkarırlar. Belki de John sözde sert denilen bakıcıların birinden yüz bulmuş, sonraları ise öbür bakıcılar tarafından daha sert eğitilmiştir. Bakıcılarının değişmesi bir çocuğu isyankârlığa yöneltebilir.

"Oğlan giyinirken çok ağır davranıyor, gereken zamanda giyinebilmesi için birinin kendisine yardımı gerekiyor. İşi ağırdan aldığı için de okula sık sık geç kalmakta; çoğunlukla gazete bayilerinin önünde durup gazete başlıklarını okuyor. Akşamları saat dokuzda yatıyor. Ne var ki, durum böyle bile olsa sabahları yorgun oluyor."

Okula geç kalmak istemiyorsa, John'un yeterince çabuk giyinmesi gerekiyor. Fakat, okul John'un yüz yüze gelmekten hoşlanmadığı bir yerdir. John kendisine üstünlük sağlayacak koşulların peşinde koşuyor, okulun ise bunlar arasında yeri yok. Sabahleyin yataktan kalkması John için 'Okula gitmem gerekiyor' anlamını taşımakta. John'u okula gitmekte duraksar ve yorgun halde görmemiz, onun gerçekle göz göze gelmeyi pek arzulamadığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

"Söylediğine göre, babasını da annesi kadar seviyormuş." Ben buna inanmıyorum. Bir çocuğa, 'Hangisini daha çok seviyorsun, babanı mı, anneni mi?' diye sordunuz mu, olacağınız cevap 'İkisini de,' olacaktır. Genellikle çocuklar bu şekilde cevap verecek gibi yetiştirilir. Böyle yetiştirilmemiş olsalar bile, anne ve babalarından birini sevmediklerini açığa vurmanın uygun kaçmayacağını bilecek kadar akıllıdırlar. Annesini mi yoksa babasını mı daha çok sevdiğini öğrenmek istiyorsak, soru sormayı bırakıp çocuğu gözlemlememiz gerekir.

"Yalnızca kendisine sert davranan babasının sözünü dinliyor, başkasının dediğine uymuyor. Fazla hoşgörülü davranan annesi oğlanı şımartıyor. Her gün okulda yaramazlık yapmamasını John'dan rica ediyor, ama oğlanın bunu dinlediği yok."

Annenin bütün ricaları, ağlayıp sızlamaları bu konuda bir yarar sağlamıyor; kızıp parlamaları da yine bir sonuçsuz. Oğlanın amacı bellidir, yaşam modeli kendisinden özellikle kayrılıp gözetilmediği durumlardan kaçmasını ister. Kendisinin söz sahibi olmadığı bir

konumda uzun süre kalmak John'un en büyük sorununu oluşturmaktadır. Annenin yalvarıp yakarmakla, ağlayıp sızlamakla hiç de iyi davrandığı söylenemez. Oğlan kendisi için tatsız bir konumun kucağına ne kadar fazla itilirse, buna o kadar sert tepkiyle karşılık verecektir. Bazen zora başvurularak çocukların ilerlemesi sağlanabilirmiş gibi görünse de, böyle bir ilerlemeyi her zaman bir fiyasko izler, çünkü çocuğun amacı kendisine zorla benimsetilmek istenen davranışla bağdaşmaz.

"Annenin dediğine bakılırsa, John'un kendisine yapmadığı kötülük yok; pek huysuz ve laf anlamaz bir çocukmuş. Kızkardeşiyle oynamaktan hoşlanıyorsa da, bakıcısına katlanamıyor, bazen çirkin muzipliklere kalkışıyormuş. Bu geçtiğimiz hafta tabancasıyla bakıcısının ağzına su sıkmış. Babası da yatma anı geldiğinde tabancasını elinden alarak cezalandırmış kendisini. Oğlan hayatın tümüne bir oyun gözüyle bakıyormuş."

Bir çocukta toplumsallık duygusunun gelişmişliğinin en güvenilir göstergesi, evdeki insanlarla arasındaki ilişkidir. Öğrendiğimize göre, oğlan yaşamı ciddiye almıyor. Bu da şımarık büyütülmüş çocukların davranış modeline uygun düşmektedir. Ben, söz konusu özelliği daha bir belirginlikle içeren bir vaka anımsıyorum. Bir oğlan okulda hep gülüyordu, hangi konuda olursa olsun şaka yapmadan duramıyordu. Öğretmeni bir şey sorduğu zaman gülüyor, bir yanıt bulup veremiyordu. Oğlana geri zekâlı gözüyle bakan öğretmen kendisini alıp bana getirdi. Ben güvenini kazanınca, çocuk samimi bir şekilde konuşmaya başlayarak şöyle dedi: 'Biliyorum, beni soytarı yerine koymak istiyorlar; okul denen yer anne ve babalar çocuklarını soytarı yapsın diye kurulmuştur. Çocuklarla alay edip eğlenmek doğru değildir. Az önce sözünü ettiğim vakada oğlanın tutumuna yol açan, anne ve babasının en erken çocukluk döneminden beri kendisiyle alay edip eğlenmesidir. Oğlan asi bir çocuktu; sonradan ne

zaman anne ve babası ciddi olmasını istemişlerse, bunu yapmaktan kaçınmıştır. Bu tip çocuklar hayatın sırf eğlenceden oluşmadığını anladıklarında, intihar eğilimi gösterirler.

"John bütün zamanını oyun oynayarak geçirsin, okulda yaramazlık yapsın istiyor. Öğretmenlerini kızdırıp rahatsız etmekten hoşlanıyor. Sorumluluk duygusu nedir bilmiyor. Başkalarının haklarını umursamıyor. Sınıfta hiç arkadaşı yok." Her türlü sorumluluğa sırt çevirmek, okulun yükümlülüklerini yerine getirmeye yanaşmak, ayrıca herkesin ilgisini kendi üzerinde toplamaya çalışmakla, oğlanın ne incelikli bir teknik geliştirip benimsediğini görüyorsunuz. Yaşam modelini anlayabildik mi, sorumluluk duygusu taşımamak ve başkalarının haklarını umursamamakla John'un ne zekice davrandığını itiraf etmekten doğrusu kendimizi alamayız. John'un okula seve seve gittiğini öğrenseydim, yaşam öyküsünü dikkate alınca, ister istemez aklından kuşku duyardım.

"Sınıftaki arkadaşları John'a baş belası gözüyle bakıyorlar. John, arkadaşlarını kızdırmaktan, itip kakmaktan, tekmelemekten bir türlü vazgeçmiyor. Başkalarına çelme atmaktan, karşısına çıkan her çocukla kavga etmekten, boğuşmaktan zevk alıyor. Onu, benim kürsünün yanı başında tuttum hep, her zaman gözümün önünde olması için ilk sıraya oturttum. Merdivenlerden paldır küldür bir inişi var ki, sürekli olarak onun ayağı dolaşıp düşeceğinden, kendisine zarar vereceği gibi bir başkasının da kaza geçirmesine neden olacağından korkuyorum hep. Sakar bir çocuğa benziyor."

Bu açıklamadan anlaşılıyor ki, John kendini kabul ettirmiştir. Kendisine öğretmenleri avucuna almış biri gözüyle bakmaktadır. El bebek gül bebek büyütülmüş pek çok çocuk bilirim, düzeni bozmamaları, başkaları gibi davranmaları istendiği zaman zorluk çıkarırlar, ama öte yandan dengesini koruyamayacak kadar şımarık hiçbir çocuk da bilmiyorum. Belki John başkalarının kendisine gülmesi için

salak biri rolünü oynamaktadır. Ancak öyle çocuklar da vardır ki, doğru dürüst yürüyemezler, çünkü biri çıkıp onlara gereği gibi nasıl hareket edeceklerini öğretmemiştir. Ayrıca, çocukların kendileri de böyle bir şeyi öğrenmek istemezler, çünkü başkalarına bağımlılık yaşam modellerine uygun düşer.

"Sokakta oynadığı çocuklar, kampta tanıdığı beş oğlandan oluşuyor."

Sokakta oynar ya da kavga ederken de yine öyle sakar mı davrandığını soruyorum kendi kendime. Gelişim süreci ailede tek çocuk modeline göre gerçekleştiği için, John büyük çocuklarla oynamayı yeğliyor. Bu her zaman karşılaştığımız bir durum değil ama ailede tek çocuk konumundakileri genellikle kendinden büyükler arasında görürüz. Güçlüklerin büyük çoğunluğuyla karşılaşmamaya özen gösteren John'da böyle bir cesaret size tuhaf gelebilir ama sanıyorum, oğlanın kendinden büyük çocuklarla oynayıp vakit geçirmesi, onların kendisine saldırmayacağına kesin gözüyle bakmasından kaynaklanmaktadır.

"Sürekli olarak sokaklarına gelen yabancı çocuklarla dövüşüyor. Kavgayı hepsinden çok seviyor ve her defasında bir yolunu bulup suçu karşı tarafın üzerine yıkmayı başarıyor. Okuldaki çocuklarla o kadar sık boğuşuyor ki, velilerden gelen bir sürü şikâyet üzerine öğleden sonraki derslerin başlamasına ancak on dakika kala evden çıkıp okula gitmesine izin veriliyor. Hırsız polis oyununa ve sokakta oynanan benzeri oyunlara bayılıyor."

Bunlar fazla cesaret gerektirmeyen, kahramanlıklara ucuz yoldan öykünme fırsatı veren oyunlardır.

"Dedektiflerin haydutların izin sürdüğü tuhaf hikâyelerden hoşlanıyor. Çok okuyan bir çocuk, pek de hızlı okuyor; okumak için özellikle hayaletlerin yer aldığı kitaplarla korku öykülerini yeğliyor. Hiçbir oyun kulübüne üye değil."

Karşımızda, yaşam modeli iyide de kötüde de dikkatleri üzerine çekmeye göre ayarlanan yanlış eğitilmiş bir çocuk bulunduğunu söyleyebilecek kadar çok şey öğrenmiş durumdayız.

"Beş yaşından bu yana her yıl kampa gitmiş; spor yapmayı seviyor. Kampta öyle kötü bir davranış sergilemiş ki, yönetici kendisini yine geldiği yere yollamaya kalkmış. Ne var ki, John'un zekâsını takdir eden danışman daha çok masum ses tonunun etkisinde kalarak oğlanın kampta alıkonulması lehinde oy kullanmış. Her yıl kampa geldiğinde yatağını yapmada, çadırı temiz tutmada ve benzeri işlerde John'dan yardımını esirgememiş. Kampta dağınık, hiçbir şeye zamanında erişemeyen ve söz dinlemeye yanaşmayan bir çocuk olarak dikkati çekmiş John; ama nerede olursa olsun ve her durumda sorumluluktan kaçmayı bilmiştir."

Ben, kamplara çocuklar için çok iyi yerler gözüyle bakarım. Ama kampta bir kez tam olarak belirlenmiş yaşam modelinin de değiştirilemeyeceğini vurgulamak isterim. Kampta, ancak John'u gereği gibi anlayabilecek biri bulunuyorsa, böyle bir değişiklik gerçekleşebilir. O da belki ama bir çocuğun kötü davranışının her türlü koşulda kamp hayatıyla düzeltilebileceğine inanmak saflık olur. John ucuz yoldan üstünlük elde etme ve asalaklıktan oluşan amacına kampta bile açıkgözlük ve yapmacık masumiyet gibi dolambaçlı çirkin yollar izleyerek erişmek ister.

"Her konuda üstün zekâ sahibi olduğunu gösteriyor; matematik ödevlerini seve seve yapıyor. Okulda çalışmaktan hoşlanıyor, altından kalkabileceği dersler için bir şey dediği yok."

Bu, olağanüstü bir yenilik, Belki yalnız matematik dersinde başarılı olmuş, bu yüzden okulda ilerlemeye heveslenmişti. Sanırım gerektiği gibi karşısına çıkıp değerli şeylere ilgi duymasını sağlayabilirsek, oğlanın sorununu çözümleyebiliriz. İleride sorunu çözümlememiz için bunun doğru yol olmadığını biliyoruz. Ama

bir kez ona bizim düşünce tarzımızı benimsetmemiz gerekiyor. Hayattaki başlıca amacının sorumluluktan kaçmak olduğunu sezmesi kendi suçu değil.

"Akıl yaşı fizik yaşından bir yıl ileride. 1 A sınıfında bayan öğretmenini sevmiş, derslerde çok iyi ilerlemeler kaydetmiş, hal ve gidişi B imiş. Bir ay sonra 1 A'dan alınıp 1 B sınıfına nakledilmiş, hal ve gidiş 1 A, derslerdeki başarısı D olmuş. 2 A'da ise hal ve gidişi C, başarı notu B; 2 B'de hal ve gidişi D, başarı notu A; 3 B'de ise başarı notunda düşme görülmüş: Hal ve gidişi D, başarı notu C. En çok başarılı olduğu dersler okuma ve matematik. En çok başarısız olduğu ders de beden eğitimi, oysa test sonuçlarına göre on yaşındaki bir çocuk kadar kaslarını denetim altında tutabiliyor."

Görüldüğü kadarıyla sakarlığının organik olmaması, bizde haklı olarak John'un hantal bir çocuk rolü oynadığı sanısını uyandırıyor. Oğlan, beden eğitimi dersinde belki bir ara paylanmış olabilir.

"Çok çabuk yoruluyor ve birkaç dakika sonra dinlenme gereksinimini duyuyor. Yazarak çalışırken mürekkep kullanmıyor, çünkü üstünü başını kirletip leke yapıyor hep. Defterleri çok dağınık, resmi kötü."

Birkaç saatlik dersten sonra yorulması, belki sırf öğretmenlerle eğlenmek amacına yönelik olabilir.

"Sınıfı rahatsız edici davranışından dolayı birkaç kez müdürün karşısına çıkarılmış. Müdürün söylediğine göre, durum pek kötüymüş, John gülümseyemiyormuş, sonra yüzünde öyle mahzun bir ifade varmış ki! Bu mahzun ifade kendini masum göstermek için John'un çok sık başvurduğu bir yoldur."

Eğer yaramazlık yapan çocuğu iki kez müdüre yollamak istenilen etkiyi yapmamışsa, bundan vazgeçmek gerekir. Gülümsemeyle değişik duygular dile getirilebilir. Gülümsemesini beklemekle bu asi oğlandan belki de çok şey istenmiştir. Onun oynadığı rol, yanlış yere şikâyet konusu yapılmış masum bir kişi rolüdür.

"Kötü hareketleri nedeniyle her azarlandığında, yumuşak, bebeksi bir sesle karşılık veriyor. Sürekli olarak konuşuyor, durup da bir nefes alayım demiyor. İşlediği kabahatler dolayısıyla özür bulmakta sıkıntısı yok ve kendini temize çıkarmak için sık sık yalana başvuruyor."

Çocuk sürekli olarak konuşmasıyla, belki, baştakilerin aklını karıştırmayı umuyor. Kurnazlığı, babasının cezalandırmalarından yakayı kurtarma çabalarının bir ürünüdür.

"Ocak 1928'de bir üniversite kliniğinde psikolojik muayeneden geçirilmiş. Alınan sonuç özet olarak şöyle: Boy ve ağırlık ortalamanın üstünde; görmede kısıtlılık; ama gözlükle giderilmiş; dişlerden tedavi görmesi gerekiyor. Beden yaşının ancak dokuz olmasına karşın zihinsel yaş on yıl üç ay (W.Metzger'in notu). İlişkileri algılaması on yaş düzeyinde, kavrama yeteneği 4 A, matematik ödevlerindeki algılama 5 A düzeyinde."

Bu teşhis bizlere, John'da bazı organik yetersizliklerin varlığı, ama oğlanın gereken cesareti gösteremediği için bunları uygun şekilde dengelemeye yanaşmadığı konusunda bize bir ipucu vermekte.

"Baba oğlu John'un saat beşte sokaktan eve gelmesi üzerinde diretmekte, babasının sözünü dinlemeyen John ise eve her zaman geç dönmektedir. Üyesi olduğu çetedeki egemen kurala göre, günlük oturumun sona erdiği ilan edilmeden kim toplantıdan ayrılıp giderse, altmış yumrukla cezalandırılmaktadır. John dayak yemekten çok dayak atmasını seviyor. Bu nedenle, babasının belirlediğinden daha uzun zaman sokakta kalıyor. Anne ve babasının kararını dinlediği yok. Pek zeki bir çocuk olduğu için, babası bu davranışına bir türlü akıl erdiremiyor. John'un arkadaşları her gün on beş cent cep harçlığı almakta, John da evdekilerden bu kadar harçlık istiyor. Kendisine gereken her şeyi zaten evden alıp götürdüğü için, ailesi ona bu kadar para gerektiğine inanmıyor, oğullarının parayı müsrif-

çe kullanmasını istemiyorlar. John'un birlikte Kurtuluş Ordusu'nun pazar okuluna gittiği arkadaşları kısa süre önce artık okulun semtine uğramamayı kararlaştırmışlar; John da bundan böyle okula gitmeye yanaşmıyor, ama anne ve babası oğullarının okula gidip gerekli din eğitimim alması üzerinde ayak diriyorlar."

Bu gerçeklerin kanıtladığına göre, John mensup olduğu çetede kendini başka her yerdekinden daha mutlu hissetmekte, çünkü burada önemli biri rolünü oynayabilmektedir. Anne ve babasının direktiflerini unutmakta, çünkü onların istekleri yaşam modeliyle bağdaşmamaktadır.

"Baba oğlanın hal ve gidişinden iyi not getirmesine çok önem veriyor. John her gün eve o gün okulda nasıl davrandığını gösteren bir kart getiriyor. Neredeyse, rüşvet vererek onu okulda iyi davranmaya yöneltmeye çalışan babası da, iyi davranış için geçerli bir ödeme planı belirlemiştir. John eve getirdiği 2 notuna karşılık 15, 2'den fazlası için 20, 1 için 25 cent alacaktır. Ama 3 getirecek oldu mu, bu kez kendisi babasına 10, 4 getirdi mi 25 cent ödeyecektir. Kısa süre önce John 4 getirmiş, babası da onu bir güzel paylamış ve sopayla birkaç kez usulca vurmuş kendisine, sopanın tadını hafifçe hissettirmiş, ileride yine 4 getirdi mi, bu kez gerçekten çok döveceğini söylemiş. Aksilik bu ya, oğlan aynı gün ikinci kez 4 getirmiş eve."

Çok iyi niyetli de olsa, babanın işin özüne inemediği görülüyor. Bir çocuğun yaşam modeli çelişki temeline dayanıyorsa, rüşvetle söz dinlemesini sağlamak olanaksızdır. Ve herkes şunu bilmelidir ki, John'un fiziksel olarak cezalandırılması saçmadan da kötü bir davranıştır.

"Okuldaki başarı düzeyi çok iyi ama davranışı hayli can sıkıcı. Dikkati üzerine çekmek için kendisiyle ve başka çocuklarla konuşarak ve soytarı rolünü oynayarak sınıftaki çalışmaları aksatıyor. Oturduğu sıra her zaman pislik içinde; birkaç kitap sıranın üzerinde,

ötekiler yerde durmakta, dört bir tarafta kâğıt parçaları görülmekte. Yazılı çalışmaları düzensiz mi düzensiz. Ayrıca okul dağıldığında üstü başı tıpkı yazılı çalışmaları gibi pislik içinde, oysa sabahleyin temiz ve düzgün bir kılıkla okula gidiyor. Öğrencilerden birinin babası okula gelerek John'u şikâyet etmiş. John, kendisini döveceğini söyleyerek adamın oğlunun gözünü korkutmuş. Bir köşebaşında onu bekleyip bir güzel dövecekmiş. John'dan çekinen oğlan da okula gitmek istemiyormuş. Sınıftaki arkadaşları hep lider olmak istediği, kimsenin kendinden öne geçmesine göz yummadığı için John'u sevmiyorlar."

Bu bilgiler, oğlanın yaşam modelini daha bir açık seçik ortaya koymakta. Kavga döğüşte öylesine iyi bir çocuk asla beceriksiz biri olamaz.

"John, genellikle saat beşe kadar sokakta oynadıktan sonra babasının işyerine gidiyor, burada saat 6'ya kadar kalıp eve dönerek akşam yemeği yiyor. Bakıcı kadın, kızkardeşinin uyuduğunu söyleyinceye kadar mutfakta oturup kitap okuyor. Saat dokuzda da gidip yatıyor. Yağmurlu günlerde babasının işyerine gidip orada kitap okuyor."

Belki kitap okumasının nedenlerinden biri gerçeği benimsemek istemeyişi, kendini kitaplardaki kahramanların yerine koyabileceği hayaller, düşler dünyasında dolaşıp gezinmesidir.

"Evde pek yetersiz bir eğitim uygulanmış, anne ve baba oğlanı şımarık ve nazlı büyütmüş. Okuldan sonra kendi haline bırakılan John kötü alışkanlıklar edinmiş. Katıldığı çete ruhunun etkisi altında. Karanlıktan korkmuyor, uykusunda da bağırmıyor, ama hayli tedirgin bir uykusu var."

John'un karanlıktan korkmayışı, (W.M.'ye göre) bir hata; çünkü aksi halde annesini ya da bakıcısını gündüz ki gibi gece de kendisiyle ilgilenmesini sağlaması güç sayılmazdı.

"İleride haydutları yakalamak için bir dedektif, kanser hastalarını sağlığına kavuşturmak için doktor (babası kanserden ölmüş) ya da güç durumda kalmış kimselere yardım elini uzatabilmek için avukat olmak istiyor."

Günümüzde kanserin tedavisi bir kahramanlık işidir. Dile getirdiği o yüksek planlarına bakarsak, John'un da üyesi bulunduğu çetenin etkinliğiyle bağdaşan bir toplumsallık duygusunun varlığını görür gibi oluruz. Sokak çocukları belli dürüstlük yasalarına göre davranır, birbirlerine dürüst davranmaları önemlidir. John'un bir çeteye mensup olması belki yararlıdır kendisi için; sonra, haydut değil de dedektif olmak istemesi bizde iyimserlik havası uyandırmaktadır. John'un raporu tümüyle karamsar yapıda değil, oğlanın gelişimi olumlu özler içeriyor. Başlıca sorun, ondaki enerjiyi başka alanlara yöneltmektir. Kavga dövüş hevesinin nedeni, buna herkes tarafından önemsenmesini sağlayacak bir yol gözüyle bakmasıdır. Uygulayacağımız tedaviye bu noktadan başlayacağız.

John'un anne ve babasıyla konuşacak, babasına oğlanı dövmeyerek onu kendisine bir arkadaş yapmasını önereceğiz. Beraber bir geziye çıkıp birbirlerini daha yakından tanımaya, çalışmaları her ikisi için de hayırlı olacaktır.

Amacının dikkati üzerine çekmek olduğunu gerek John'un kendisine, gerek anne ve babasına anlatmak son derece önemlidir. Oğlanda bunu gerçekleştirmek daha zordur. Böyle bir yaşam amacına sahip olduğuna kendisini inandırmak biraz zaman alacaktır. Oğlana yardım için eldeki bütün çarelere başvuracağız. Bir şans eseri, bayan öğretmeni burada; eminim John'a davranışının nedenlerini açıklamak ve onu daha iyi bir yöne yöneltmek için elinden geleni esirgemeyecektir.

2. Tartışma:

Öğrenci: Çocuk yaşam amacının bilincinde değilse, onunla nasıl makul bir şekilde bu amaç üzerinde konuşabiliriz?

Dr. Adler: Ruhuna bir ayna tutarak işe koyulmamız gerekir. Ona tutum ve davranışını aynada gösterecek, bunu çizeceğimiz başka tablolarla karşılaştıracağız. Oğlanın kendisini gerçekte nasılsa öyle görmesini sağlayabilirsek, istenmeyen bir davranışta bulunmaya kalkıştığında bunu anımsayacak, duraksayıp vazgeçecektir. Davranışının nedenlerini tam olarak anladıktan sonra başka bir çocuk olup çıkacaktır.

Anne ve baba salona girer:

Dr. Adler: Biz oğlunuz John'u anlamaya çalıştık biraz; öyle sanıyorum başardık da. Diyeceğim, siz üzerinize düşeni yaparsanız, oğlunuzun normal bir çocuğa dönüşmesi için yardımcı olabiliriz. John'un yaşamdaki başlıca amacı, dikkati üzerine çekmektedir. Bazen bunu iyi, bazen de kötü bir yoldan yapıyor. Matematik ve okuma dersindeki başarısına diyecek yok. Ayrıca, küçük kızkardeşine davranışı da rahatlatıyor insanı; ileride topluma yararlı bir kimse olma isteği de öyle. Ne var ki, olumsuz davranışları, kendisine haksızlık edilip geri plana itildiği duygusu içinde yaşadığını gösteriyor. Erken çocukluk dönemine ilişkin biraz daha fazla bilgi edinmeyi doğrusu çok isterdik. Her yaptığına göz yumulup nazlı büyütülen bir çocuk, alıştığı, kendisiyle özdeşleştiği bir kimseyi ansızın yitirirse, yaşadığı cennetten kovulduğu duygusuna kapılır. Belki ilerideki bütün yaşamını, hemen denetim altına alamadığı durumlarla karşı karşıya gelmemeye çalışarak geçirecektir. Oldukça şımarık büyütüldüğü bebeklik dönemindeki gibi çevresindekilerin dikkat ve ilgisini üzerinde toplayamadı mı, isyankâr biri olmaya yönelir, bu

uğurda savaşır. Bütün semtte kendisine en çok hayranlık duyulan, en güçlü biri konumunu ele geçirene kadar annesiyle, öğretmeniyle ve diğer çocuklarla kavga-dövüşlere girişir. Oğlunuz John kaybettiğine inandığı cenneti yeniden ele geçirmek için mücadele vermektedir. Raporunda belirtildiğine göre, doğumundan sonraki ilk" on altı ay pek sert bir bakıcının gözetiminde kalmış. Doğru mu?

Anne: Her zaman sertti bakıcı. Bebeğe fazla yaklaşılmasına asla izin vermezdi.

Dr. Adler: Hatırlıyor musunuz, oğlan bakıcısını seviyor muydu?

Anne: O zamanlar bunu anlayamayacak kadar küçüktü.

Dr. Adler: ikinci bakıcı birincisinden de sert miydi acaba?

Anne: Sanırım oğlana daha sevecen davranıyordu.

Dr. Adler: O zamanki koşullara ilişkin açık seçik bir fikir edinmek anlaşıldığı kadarıyla olanak dışı. Ama belki olan bakıcılarından ya da sizden fazlasıyla uzun süre bebek davranışı görmüştür. Ne de olsa pek çok yıl evde tek çocuk konumunda yaşadı. Kendisini şımarttınız mı acaba?

Anne: Kesinlikle hayır.

Dr. Adler: Bu durumda bunu bakıcılardan biri yapmıştır. Ama kim şımartmış olursa olsun, John'un durumu sonradan ansızın değişmiş. Oğlunuz ne zamandan beri size zorluk yaşatıyor?

Anne: İki yıldır. Okula başladığında ufak tefek güçlükler söz konusuydu. Ama yedi yaşından sonra durum iyice kötüleşti.

Dr. Adler: Sık sık karşılaşılan bir durumdur, bir çocuk okula başlayıp daha önce ele geçirilmiş üstün konumunu burada ayakta tutamayacağını gördü mü, evdekilere çile çektirmeye başlar.

Anne: İlkin özel bir okula yolladık kendisini, burada çok özgürdü.

Dr. Adler: Belki okul değişikliğinin kendisini yararlı bir konumdan yararsız bir konuma sürüklediğini sezdi. Davranışı zekice, ama amacı doğru değil. Ancak yararlı biri olması durumunda çevresinden sevgi görüp takdir edileceğine kendisini inandırabilirse, o zaman değişecektir. Anne ve baba olarak sizlere düşen gerçekten arkadaşları olabileceğinizi çocuğunuza göstermenizdir. Bunu başardınız mı, söz dinlemeyen bir çocuk olmaktan çıkacaktır. Gerek aile içindeki, gerek okuldaki konumuyla uzlaşabileceğinden eminim. Okulda onu müdüre yollamalar, derslerden ona kötü not vermeler, onu dayaktan geçirip parayla kandırmaya çalışmalar, bunların hepsi boşuna zahmettir. Size yöntemimi uygulamanızı öneririm. Bir sakıncası yoksa oğlunuzla konuşup fena bir çocuk olmadığını, bütün sorunun birbirinizi yanlış anlamanızdan kaynaklandığını kendisine açıklamak isterim.

Anne: Ne sakıncası olacak ki...

Dr. Adler: Teşekkür ederim, onunla konuşacağım.

Anne ve baba salondan çıkar.

Dr. Adler: Çocuğuna yardım edilebileceğimi söylediğim zaman, babasının bakışlarında buna hiç de inanmadığını gösteren bir ifade vardı. Bir çocuğun anne ve babasına buradaki gibi bir dinleyici topluluğu önünde bir takım öneriler yapar da, onlar hayır deyip bu önerileri kabul etmeye yanaşmazlarsa, sakın itiraza kalkmayınız. Kendi görüşlerinizde diretmeyerek kendilerini rahat bırakın! Dışarı çıktıklarında yaptığınız önerileri yadsımış olmaları genellikle bir benimsemeye dönüşecektir. Benim asıl amacım, John'un anne ve babasına, oğullarının olup bitenlerden suçlu sayılamayacağını göstermektir; çünkü hep bunun tersine inanılmıştır.

Ancak, bir noktayı da atladık: Anne ve babanın oğullarının pazar okuluna gitmesinde ısrar etmeleri... Bu katı davranışlarıyla çocuğun dine karşı isyankar olmasını sağladıkları ortadadır. Anne ve babasına

saldırı için John onların en hassas noktalarını hedef seçmektedir. Bir çocuk okuma ve matematikte iyiyse, öbür derslerde de başarı sağlayıp kusursuz bir davranış sergileyeceğinden kuşku duyulamaz.

Oğlan salona girer.

Dr. Adler: işittiğime göre, benim gibi doktor olmak istiyormuşsun, öyle mi?

John: Evet.

Dr. Adler: Başkalarına yardım elini uzatıp onları sıkıntılarından kurtarmak çok güzel bir şey Gerçekten zor değil doktor olmak. Yoksa bu kadar fazla doktor olur muydu? Çok arkadaşın var mı?

John: Var.

Dr. Adler: Ama gerçekten iyi arkadaş?

John: Evet.

Dr. Adler: Kendilerinden çok hoşlanıyor musun?

John: Evet.

Dr. Adler: Güzel. Sen mi liderlik ediyorsun onlara?

John: Herkes sırası gelince lider oluyor.

Dr. Adler: Hep sen lider olmayı ister miydin? İyi bir amaç uğrunda lider olmak güzel bir şeydir. Ama bazı oğlanlar kötü amaçlar uğrunda önderliğin daha üstün sayılacağına inanır. Bana öyle geliyor ki, sen hep çevredekilerin dikkat ve ilgisini üzerine çekmek istiyorsun. Küçükken nazlı mı büyüttüler seni?

John: Hayır.

Dr, Adler: Belki bu konu üzerinde düşünürsün biraz. Belki daha öncesine göre kendini şimdi ihmal edilmiş hissediyorsun, öğrenci arkadaşlarına sataşmaktan ve annenle kavga etmekten başka türlü kimsenin seni dikkate almayacağını sanıyorsun. Belki bunun için aklına daha iyi bir çare gelmedi; ama eminim, senin gibi akıllı bir çocuk daha iyi bir yoldan gerçekleştirebilir bunu. İşi başka bir yoldan çözümlemeyi denemek için güveniyor musun kendine?

Biliyorsun, istediğin her şeyi ele geçirebilir, sınıfın kesinlikle en iyi öğrencilerinden biri olabilirsin. Belki inanmıyorsun buna ve bir denemeye girişmekte duraksıyorsun. Ama herkesin senin için "John pırlanta gibi bir çocuk." demesi daha hoş değil mi, ne dersin? Hep seninle ilgilenmeleri için başkalarını kızdırmak doğrusu ödlekçe bir davranış. Başkalarına yardım elini uzatmak insandan daha fazla şey ister. Buna elverecek cesaretin var mı? Davranışlarınla sınıfının en iyileri arasında yer alabilmen ne kadar zaman alır dersin? Sende bu zekâ varken, eminim iki hafta bunun için yeterlidir. İki hafta sonra gelip bu konuda ne kadar yol aldığını bana anlatır mısın?

John: Evet.

BÜYÜMEK İSTEMİYOR

1. Rapor:

Bu akşam George'un durumunu ele alacağız. Çocuk altı yaşını dolduralı sekiz ay olmuş, 1 B sınıfına gidiyor. Rapora göre, annesi konuşmasındaki sıkıntının giderilmesine yardımcı olacağımız umuduyla alıp bize getirmiş. Oğlan konuşurken bebeklere özeniyormuş ve bu konuda daha başka bazı kötü huylar da edinmiş, yüzünü gözünü çarpıtıyor, soytarı rolünü oynuyor, okuma ya da sorulan soruları yanıtlama yeteneğinden yoksun biri gibi davranıyormuş. Zekâ yüzdesi 89. Konuşmasındaki tuhaflık organik bir bozukluktan ileri gelebilir. Ama bunun dışında bazı kötü huyları da bulunduğuna göre, çevresine uyumunda şu ya da bu şekilde bir bozukluğun varlığı daha akla yakın bir olasılık. Böyle bir şey gerçekten söz konusuysa, George ya arkadaş topluluğundan uzak kalmak ya da bu topluluğu kendisini güvende hissedebileceği bir alana sınırlamak için böyle bir

yola başvurmaktadır. Bu durumda yapılacak şey, düşüncemizi destekleyecek daha başka veriler ele geçirmektir. George belki dağınık, toplumsallık duygusundan yoksun (asosyal), ürkek ve daha başka kimi olumsuz özelliklere sahip bir çocuktur. 89'luk bir zekâ seviyesiyle elbette yeteneksiz biri sayılamaz. Yani, bebek gibi davranmasının arkasında belli bir amacın yatıyor olması gerekir.

Beş yaşında bir çocuk bilirim, biberondan başka bir şeyden su içmek istemez, hep bir bebeğin ayrıcalıklı konumunda kalmak arzusunu hayli belirgin şekilde dile getirirdi. Bir aşağılık kompleksine yakalanmıştı. Böyle bir çocuk "Ben büyümek istemiyorum." demez kesinlikle, ama akıl erdiremediği yeni durumdan kaçmak için mantıksal bir davranış sergiler. Büyümek istemediğinin farkında olsa bile, büyümeye karşı koyusunun nedenlerini bilemez. Bilinç ve bilinçaltı birbirine karşıt şeyler değil, aynı doğrultuda akıp giden iki ırmaktır.

Bir çocuk sürekli olarak bebek kalmayı amaçlıyorsa, ister istemez kötü alışkanlıklar edinir. Bilinmesi çok önemli olan şey, neden böyle bir amaç seçmiş olduğudur. Belki el bebek-gül bebek büyütülmüştür, belki de sevimli bir bebekti bir zaman, belki yaşamının başında bir hastalığa yakalandı, ailede tek çocuktu belki ya da çocuklardan en küçüğüydü. Dikkatleri üzerinde toplamak için uygun olmayan soytarılıkları ve yüzünü gözünü çarpıtmaları şımarık çocuk olduğu izlenimini pekiştirmektedir. Ağzını bebek gibi yaparak konuşması bir özür değil, dahice bir oyundur. Bebek dili ve yüzünü gözünü çarpıtması, ikisi bir arada çocuğun hayranlık duyulacak bir başarı gösterdiğini ortaya koyuyor. George'un hep bir bebek kalmak istediğini düşünelim, bundan daha etkili bir yöntem seçemezdi. Birçok çocuk vardır, komiklik yapmanın üstesinden gelir. Bazen bilmeden yaptığı bir soytarılığa gülümsersiniz, bunu gören çocuk da benzeri soytarılıkları dönüp dolaşıp yapmaya koyulur, sonunda

kendilerini gülünecek duruma sokma konusunda ustalaşıp çıkarlar.

Okuma yeteneğinden yoksunmuş gibi davranan George başkalarına kendisi için iş yaptırmakta, kendisini ise kimsenin bir şey okumasını ve yöneltilecek soruları yanıtlamasını beklemediği bebeklik dönemine götürüp koymaktadır. Çocuğun bu numaraları için cezalandırmak büyük hatadır. George'un yalan söylediği yoktur; bütün yaptığı, anne ve babasının onun için belirlediği amacın değil, kendi belirlediği amacın peşinden gitmesi. Yaşam amacını iyi bir öğrenci olmak oluşturseydı, okumasını öğrenir, sorulacak soruları da güzel bir şekilde yanıtlayabilirdi.

Şimdi biz yine kendi hastamıza dönelim:

"Kardeşleri on dört yaşındaki bir ağabeyle, biri on bir, öbürü dokuz yaşındaki iki abladan oluşuyor."

Bu bizim varsayımımızı destekleyen ikinci bir veridir. Evde en küçük çocuk olarak George'un nazlı büyütülmüş olması akla yakın görünüyor.

"Ağabeyi ve ablalarıyla George arasında kavga gürültü eksik değil."

Bu ilginç bir durum; çünkü George'un ürkek bir çocuk sayılamayacağını gösteriyor. Bütün cesaretini yitiren bir çocuk olaydı, ağabey ve ablalarının onunla pek didişmeyeceği kuşkusuzdu.

Ablalarıyla, özellikle on bir yaşındakiyle arası daha iyi. Bu ablası çok becerikli bir kız, annesi hastalandı mı evi o çekip çeviriyor."

Anlaşılan büyük ablası George'un aradığı ilgiyi ona göstermektedir. Belki annesi George'u önceleri çok şımartmış, sonra da ablası fırsat buldukça annesine öykünmüştür.

"Ağabeyi George'u dövüyor; arkadaşlarıyla, özellikle kardeşinin zaman zaman alıp eve getirdiği küçük zenci oğlanla ilgili olarak George'tan yakınıyor; 'Doğru dürüst davranmasını bir türlü bilmiyor bu çocuk, diyor."

Büyük olasılıkla ağabeyi doğru dürüst davranmamakla George' un bebek gibi davranışlar gösterdiğini kastediyor olmalı. George'un davranışına korkunç gözüyle bakmıyor, bu davranışı kıvrak bir zekânın ürünü olarak görüyorum. George bir bebek gibi davranmak istiyorsa, buna uygun olarak da kendini savunması gerekiyor. Yaşam amacını değiştirmesi olanaksız, çünkü konumunu bizzat görebilecek durumda değil. Büyümenin şimdikinden daha fazla güce kavuşmak anlamına geldiğine, gözlerini gerilerde kalmış yitik bir cennete çevirmektense, ilerleme yolunda çaba harcamasının daha iyi olacağına çocuğu inandırmanın sorun çıkaracağını sanmıyorum. Okulun önemini de bu bağlamda görmemiz gerekiyor; yeter ki öğretmeni büyümenin heyecan ve coşkusunu çocukta uyandırabilsin, bu konuda gereken alıştırmaları yaptırabilsin ona; geleceğe taşıyacak yol açılacaktır George'un önünde. Ayrıca, annesinin de oğlanı kendilerinden daha bağımsız kılmaya ve çocuğun ruhunda ailenin diğer üyelerine ve oyun arkadaşlarına karşı gereken ilginin filizlenip yeşermesine çalışması gerekiyor. Kardeşine karşı sergilediği davranışın yanlışlığı ağabeyine anlatılmalıdır. Yüzünü gözünü çarpıttığı zaman çocukların George'a gülmemeleri, küçük numaralara başvurup onun kendim önemli biri gibi göstermesine fırsat vermemeleri önemlidir.

"Kardeşleri George'un bebek gibi konuşmasını hoş karşılamıyor. İki ablayla ağabeyin okuldaki çalışmalarına diyecek yok, ikisi de I.Q'su yüksek öğrencilerden bir gurup içinde ders görüyor. Küçük abla, I.Q.'su düşük öğrencilerden bir gurupta. George şirin, sarışın bir oğlan; ötekiler esmer ve pek sempatik değiller. Anne, 'Onu ister istemez daha çok sevdik, öyle sarışın ve zeki bir çocuktu ki!' diyor."

Bunlar George'un şımarık bir çocuk olduğuna ilişkin varsayımımızı destekleyen daha başka verilerdir.

"Baba İtalyan, duvarcı ustası. Ama Amerikalı. Karı koca arasında mutlu bir evlilikten söz edilecek gibi değil."

Bu, George'un gelişimini çapraşık duruma sokan bir durum. Anne ve baba mutlu bir evlilik yaşamı sürdüremiyor da oğlan fazlasıyla annesine bağlıysa, babasını sevgisini, kapsamı dışında bırakmaya eğilim gösterebilir. Böyle bir şey de George'un yaşamını çok daha dar kalıplar içine hapsedecek, böylece gönlünde laf anlamaz bir bebek olarak kalma arzusunu uyandıracaktır.

"George bir gün büyük bir telaşla okula gelerek şöyle demiş: 'Annem bütün gece eve gelmedi; babam annemi ağlattı, o da evden çıkıp gitti, bir daha da dönmedi. Bu durum bütün bir sabah oğlanı huzursuz etmiş, okulda sık sık eve gitme zamanı daha gelmedi mi diye sorup durmuş."

Anne evden çıkıp giderek bütün gece dönmediğine göre, eşler arasında pek derin görüş ayrılıklarının olması gerekiyor. Bu koşullarda bir çocukta toplumsallık duygusunun oluşabilmesi zorlaşır. Anlaşılan, George annesine çok içten bir bağla bağlı bulunmakta.

"Anne eve dönüp geldiğinde George'a sinemaya gittiğini, sinemada da çok hastalanıp eve dönemediğini anlatmış." Yani anne oğluna yalan söylemiş. Çocuğa bütün gerçeği olduğu gibi anlatmasını anneye öğütlemek istemesem de, biraz daha inandırıcı bir yalan uydurup söyleyebilirdi kuşkusuz.

"Eskiden ailenin maddi durumu kimi zaman çok iyiymiş. Güneyde bir mülk sahibiymiş aile, bir de araba varmış. Anne güneyden ayrıldıklarına oldukça çok üzülmüş, ağır şekilde hastalanıp uzun süre yatakta yatmış. Hayli zaman işsiz kalan kocası, birkaç ay önce okula dilekçeyle başvurup maddi yardım isteğinde bulunmuş, ama şimdilerde çalışıyormuş."

Burada bizim George için bir başka güçlükle karşılaşıyoruz. Belki oğlan ilk çocukluk döneminde şimdikinden önemli ölçüde daha mutlu yaşadığını anımsamakta, çünkü o zamanlar ailenin daha çok parası vardı evde o kadar parasal sıkıntı çekilmiyordu.

"Annenin bir başka eyalette yaşayan on altı yaşındaki yeğeninin de George'unkine benzer konuşma özrü varmış."

Bu, bende annenin kalıtıma inandığı sanısını uyandırıyor. Konuşma özürlü yeğen, George'un teyzesinin oğludur ve her iki oğlan da çocukların şımartılarak büyütüldüğü bir aileden gelmektedir. Konuşma özrü konusunda kalıtımdan söz açılamaz, yalnızca benzer durumların bir araya gelişinden söz edilebilir. Yapmamız gereken şey, her iki ailenin geleneğini analiz altına almaktır. Ama dikkatle bakınca, genellikle karakter özelliklerinin sözde kalıtımla geçişinin aptalca bir batıl inanıştan başka şey sayılamayacağını görürüz.

"Çocuğun doğumunda bir anormallik yok, ama başlangıçta beslenme konusunda güçlüklerle karşılaşılmış ve George üç yaşına kadar sık sık hastalanmış."

Çocuğun duyarlı bir sindirim organı olabilir. Belki de annesi beslenmesinde gereken beceriyi gösteremedi. George, büyük bir olasılıkla hastalandığı zaman şımartıldı. Bu da nihayet ailenin geleneğine uygun düşen bir davranıştır.

George'un durumunun bademciklerinin alınmasıyla değişmeyeceği doğaldı. Hep bebek kalmak isteyen çocuk, bademcikleri alınsın, alınmasın, bu yaklaşım tarzından vazgeçmez.

"Doktorlar George'un konuşma aygıtında herhangi bir bozukluğun bulunmadığına ilişkin olarak anne ve babaya güvence vermiş. Birkaç çürük diş sayılmazsa çocuğun sağlık durumu iyi sayılırmış. Okuldaki çocuklar George'tan hoşlanıyor, yüzünü gözünü çarpıtması onları eğlendiriyormuş."

Alt sınıflardaki çocukları memnun etmek kolaydır. Nihayet George da başkalarını eğlendirip güldürme konusunda deneyim sahibidir.

"Kendilerini itip kaktığı ya da yanı başında oturan çocuklarla konuştuğu için, sınıftaki arkadaşlarıyla sık sık kavga ediyor. Okula

üstü başı düzgün olarak geliyor; ama çok geçmeden çoraplarını ayakkabılarının üzerine indiriyor, gömleğinin düğmelerini açıyor."

Bütün bunlar George'un oyun repertuarında yer alan marifetlerden başka şeyler değildir.

"Paltosunu askıya asmadan gardırobun içine fırlatıyor. Soğuk günlerde okula paltosuz geliyor. Söylediğine, göre, kışlık paltosunun boyu iyice kısalmış. Deri ceketini de giymek istemiyormuş, bir yerinde bir delik varmış çünkü." Dağınıklık, şımarık çocuğun şaşmaz bir özelliğidir; ama George aynı zamanda kendini beğenmiş biridir, iyi giyinmeden başkalarının karşısına çıkmak istemez. Belki de ailenin maddi durumunun düzgün olduğu zamanlar hep güzel giysiler giymiş olması George'un yaşamında önemli bir noktadır. Paltosunda her vakit bir delik bulunsaydı, aradaki ayrımın farkına varmayacaktı.

"Matematik dersindeki başarısı iyi ve şimdilerde okumayı da çok güzel öğreniyor."

Bunlar, George'un okulda karşılaştığı güçlükleri yavaş yavaş yendiğini gösteren olumlu işaretlerdir. Anlaşılan öğretmeni güler yüzlü biridir, yoksa George'un matematik dersinde sıkıntı çekeceği kuşkusuzdu.

"Yazısı berbat, defterleri dağınık ve pis." Bu, bizde George'un solak olduğu sanısını uyandırıyor; solak elle yazı yazmak kendisi için hiç de kolay olmasa gerek."

"Önceleri solakmış, sonradan sağ elini kullanmaya alıştırılmış. Okulda asla sol elini kullanmaya çalışmıyor, ama rakamları sol eliyle güzel yazabiliyor."

George'un solak olduğu ve sağ eliyle doğru dürüst yazı yazamayışını sol eliyle tam olarak dengeleyemediği varsayımımızda tamamen haklıymışız. Böyle çocuklar okumayı genellikle güç öğrenir, dolayısıyla kendilerine aptal gözüyle bakılır. Ama durum dikkatle incelendi mi, bir yazıyı sağdan sola, sanki yazı aynaya yansıtılmış gibi çok güzel okudukları görülür.

"Övgülere çabuk tepki veriyor." Bunu açıklamaya gerek yok.

"Beceriksiz bir çocuk değil, ama bazı şeylerin üstesinden gelemediğini ileri sürüyor. Örneğin, öğretmeninin kendisine baktığını görünce, sanki elindeki kâğıdı istenildiği gibi katlayamazmış gibi yapıyor, ama öğretmeni kendisine dikkat etmedi mi, bu işi kusursuz bir şekilde başarıyormuş." George'un yaşam amacı dönüp dolaşıp karşımıza çıkıyor: Kendisine güler yüz gösteren herkesten isteklerini yerine getirmesini beklemek. Sadece bir bebek sayılacağını sürekli kanıtlamaya çalışıyor.

"Kendi başına giyinemiyor, elini yüzünü yıkamaktan da nefret ediyor. Annesi kendisine yardım etmek isteyince de çıngar çıkarıyor, avazı çıktığı kadar bağırıp çağırıyor."

George'un el bebek-gül bebek büyütüldüğünü gösteren daha başka kanıtlardır bunlar. Annesi elini yüzünü yıkayacak oldu mu, yıkanmayı sevmediğinden değil, annesine daha çok iş çıkarmak için ortalığı gürültüye boğuyor.

"Bazen annesi onu döverek cezalandırıyor. Ama kimi zaman bu işi ablası üstleniyor, George'un elini yüzünü yıkadıktan sonra ödüllendiriyor onu. George yemeğini tek başına yiyor, ama ağır ağır, arada sık sık oyunla vakit geçirerek bunu yapıyor."

Oğluna başka bakımdan fazlasıyla yüz veren bir anne, elini yüzünü yıkamasının gereğine dayak atarak onu inandıramaz. Anlaşıldığı kadarıyla George yemek yemeyi de dikkati üzerine çekmek için fırsat biliyor.

"Evde söz dinlemiyor, okuldaki gibi evde de yüzünü gözünü çarpıtıyor, giysilerini ve oyuncaklarını ortada öyle bırakıp kaldırayım demiyor. Dokuz yaşındaki ablasıyla aynı yatakta yatıyorlar; büyük ablası da aynı odada yatmakta."

Böyle bir düzenin hiç de uygun sayılamayacağını annesine söylemek gerekiyor.

"Babası çocuğu hiç cezalandırmıyor, ama anneyle oğul arasındaki ilişki babayla oğul arasındakinden daha sıkı fıkı. Anne, George'un babasını daha çok sevmesinin kendisi için 'korkunç' bir şey olacağını söylüyor."

Bu, ele aldığımız vakayı hayli aydınlatıcı bir durum. Anneyle oğul arasında daha samimi bir ilişkinin varlığı açıktı ama şimdi öyle görülüyor ki, oğlanın babasıyla arasında gereği gibi bir dostluk kurmasını anne engellemiştir. Zaten anne bu konuda bir şey söylemeseydi de, biz yine ilgili sonuca varacaktık. Çünkü eşler arasında mutlu bir evlilik yaşamı söz konusu değilse ve çocuk annesine daha fazla yakınlık duyuyorsa, anne farkında olmadan, içgüdüsel bir davranışla çocuğu kendisine babasına karşı savaşta bir yandaş yapar.

"Sokakta oynadığı birkaç çocuk var ama daha çok kızlarla oynamayı seviyor."

George'un daha çok kızlarla oyun oynamak istemesi yaşam modeline uygun düşmektedir. Oynamak için kızları yeğlemesinin nedeni annesinin ve büyük ablasının kendisini şımartmış olmasıdır. George'a bir vasi atanmasının gereksenmesi durumunda, bunun dikkate alınması şarttır. Bir çocuğun böyle hatalı bir duygusal ilişkiyi sürdürmesine göz yummak elbette uygun değildir. Öbür yandan, işin başında George'a fazla sertlikle yaklaşmamızın doğru sayılamayacağını düşünmek durumundayız. Oğlana bir vasi gerekiyorsa, bu bir kadın olmalıdır, diyebilirim.

"Büyüyünce kovboy olmak istiyormuş, filmlerde gördüğü kovboylar çok iyi savaşıyorlarmış." Yılgınlığa kapılmış çocuklar kurdukları düşlerde genel olarak kahraman rollerine soyunur. Hastamız için kovboyluk Tanrı'ya benzeme hevesidir. George'un gelişim sürecini hızlandırmanın zor olacağını sanmıyorum.

Kovboy olma arzusu gerçekten George'un büyümeyi çok isteyeceğini gösteriyor, yeter ki onu fazla zora koşmayacak gibi kotarılsın bu iş. Bir başka deyişle, uygun koşulların yaratılması durumunda, George gerçekten bir kahraman olup çıkacaktır.

"Rüyasında bir adam gelerek evin kapısını söküp götürmüş." George'un nasıl rüyalar göreceğini nerdeyse kafamızda tasarlayabiliriz. Böyle bir çocuğun göreceği gerçek rüyalar erişkin biri olmanın tehlikelerini içerecek, George'da bir bebek kalmak isteğini haklı göstermek için bu rüyalardan bahane olarak yararlanacaktır. Raporda sözü edilen rüya ise hayli ilginçtir, ama bana göre yorumlanamayacak gibi de değildir. Adamın biri geliyor da evin kapısını alıp götürüyorsa, ev dışa açık, oğlan da kendisini koruyacak bir nesneden yoksun kalıyor demektir. Kapı, George için koruyucu bir önlemdir ve George koruyucu önlemlere büyük ilgi duymaktadır. George'un testten geçirilen el yazısı solak olduğuna ilişkin bazı ayrıntılar içeriyor. Örneğin M'leri tersine çeviriyor yazı yazarken; ayrıca, kâğıdın sol yanında oldukça dar bir boşluk bırakıyor. Yazısı da çok kötü.

Burada bize düşen önemli görev, babasıyla arasındaki ilişkiyi düzeltmesi gerektiğine annesini inandırmaktadır. George'u eleştirirken fazla sert davranmamaları, yüzünü gözünü çarpıtmaları üzerinde durmamaları evdeki ağabeyi ve ablalara tembih edilmelidir. Annenin görevi, oğlanın kendisinden daha bağımsız davranmasını sağlamaya çalışmaktır. Örneğin, George tek başına elini yüzünü yıkayıp giyindi mi, ev için alışveriş yapıp döndü mü, annesi onu ödüllendirebilir. Sanırım öğretmeni oğlanı çok iyi anlıyor. Bu nedenle ona yapacağı şeyler konusunda önerilerde bulunmak gereksiz. Defter ve kitaplarını biraz daha az dağınık gördükçe ona övücü sözler söyleyebilir, pis görünce de onu azarlamaktan kaçınabilir; oğlanın dikkati üzerine çekme girişimleri karşısında aşırı tepki göstermekten kendini alıkoymalıdır. Başka çocukların önünde değil de yalnız oldukları bir

an George'a, gerçekten böyle bir şey istiyorsa, bütün okul ödevlerini kendisi için yapabileceğini söyleyebilir. Sonra da konuşmasını şöyle sürdürebilir örneğin: "Görüyorsun, annen sana biraz fazla yüz vermiş, onun için de hep biri çıkıp senin işini yapsın, hep seninle ilgilensin istiyorsun. İyi ama, böyle, asla büyüyemez, büyük bir adam olamazsın. Hep bebek kalmak istiyorsan, sen bilirsin. Elbette o zaman başka.

2. Söyleşi:

George annesiyle içeri girer, annesine sımsıkı tutunmuştur. Tokalaşmak için Dr. Adler'e elini uzatmak istemez.

Dr. Adler: Neden benimle tokalaşmak istemiyorsun? Ben senin dostunum. Bakıyorum, kocaman bir oğlansın, yanına anneni almadan tek başına bir yere gidebilmen gerekir. Bebek değilsin. Öyle değil mi?

Annesinin yanından ayrılan George Dr. Adlerle uzaklaşır.

Dr. Adler; Nasıl, çok arkadaşın var mı bakayım? Seviyor musun arkadaşlarını? Gerektiğinde kendilerine yardım ediyor musun?

George konuşmak istemez, yalnızca başım sallayarak sorulara olumlu yanıtlar verir. Dr. Adler'in yüzüne bakmaz.

Dr. Adler: (Öğrencilere dönerek): Görüyorsunuz, benim gerçekten dostu olduğumdan emin değil. Yüzüme bakmaktan kaçmıyor. (George'a) En çok ilgi duyduğun şey denir, söyler misin?

George: Resim yapmak.

Dr. Adler: Ressam mı olacaksın ileride?

George yanıt vermez.

Dr. Adler: Ressam olmasan en çok ne olmak isterdin?

George: Kovboy.

Dr. Adler: Peki, kovboy olursan ne yapmayı düşünüyorsun?

George: Ata bineceğim.

Dr. Adler: Kovboy olmadan da ata binebilirsin. Dilediğin her şeyi yapabileceğinden eminim. Söyler misin bana, küçük bir bebek olsan çok sevinir miydin? Yoksa öğretmen ya da doktor olmak daha mı hoşuna giderdi?

George bütün bu soruları "hayır" ile yanıtlar.

George: Öyle sanıyorum ki, okulda derslere daha çok dikkat eder, titizlikle çalışır, ellerini de temiz tutarsan, herkes sever seni, öğretmenin de seni över. Ağabeyin çok sert mi davranıyor sana. Ona söyleyeceğim, artık seni dövmekten vazgeçecek. Sonra, bebek gibi konuştun mu seni dinlememesini söyleyeceğim kendisine. Artık yüzünü gözünü çarpıttın mı, kimse sana gülmeyecek, istersen bütün gün, bütün gece böyle davran. Büyüyünce ne yapmayı tasarlıyorsun? Konuşmasını öğrenmek, ezbere bir şeyler söylemek istemiyor musun?

George: İstiyorum.

Dr. Adler: O zaman tek başına giyinip elini yüzünü yıkamayı, üstünü başını kirletmeden yemek yemeyi öğrenecek, bebekliği bırakacaksın. Kovboy olmak için hazırlık gerektirir, ama senin davranışın bu hazırlığı sağlamaktan uzak.

George, Dr. Adler'in yanından kaçıp annesine gider.

Dr. Adler: Oğlanın yanımızda fazla kalmak istemeyişi, kalabalıkta kendini rahat hissetmediğini gösteriyor; ama sanırım yine de kafasının içine yeni bazı düşünceler yerleştirebildik.

Dr. Adler: (Anneye döner): Oğlunuzun bebek rolünü oynamak istemesi, belki küçükken çok rahat bir konumda bulunmasından ve söz konusu konuma şimdi yine kavuşmak arzusundan kaynaklanıyor. Bu yüzden size iş çıkarıyor, elini yüzünü yıkamasına, giyinmesine yardım etmeye, bir bebek-miş gibi kendisine davranmaya zorluyor sizi. Niyeti kötülük değil, kısa zamanda bu sorunları aşacağından kuşkum yok. Bu konuda kendisine yardım etmek istiyorsanız, yü-

zünü gözünü çarpıtmalarına hiç aldırmayın, böyle yapınca da ona kızmayın. Onun söz konusu davranışına başka çocukların da aldırış etmemesini sağlamaya çalışın. Baktınız ki bebek gibi konuşuyor, onu hiç dinlemiyormuş gibi yapın, ama büyük biri gibi konuştuğu zaman da övgünüzü kendisinden esirgemeyin. Size fazla bağlı; başkalarının yanında ise ürkek ve çekingen. Ağabeyiyle babası biraz çaba harcayıp ona dostça, güler yüzle davranırlarsa iyi olur. Okulda teşvik görüp cesaretlendirildiğini biliyorum; siz de yardım ederseniz her şey düzelir. Bırakın elini yüzünü kendi yıkasın, kendi giyinsin, bu arada fazla zaman mı harcıyor, harcasın. Baktınız ki doğru yolda ilerlemeye çalışıyor, sesinizi çıkarmayın. Ona şöyle deyin: 'Artık bebekliği bırakıp koca bir oğlan oluşun bana mutluluk veriyor!' Çocuğun bütün kötü huyları, büyüme korkusundan kaynaklanmakta. Büyümenin korkulacak bir şey olmadığına kendisini inandırmak gerekiyor. Onu karşınıza alıp uzun uzun öğütlerde bulunmayın, ama baktınız ki bebek diliyle konuşmaya başladı, kulak vermeyin söylediklerine, doğru dürüst konuşmaya çalışana kadar böyle davranın.

Dr. Adler: (Öğrencilere): Görüyorsunuz, bazen doğrudan fazla öneride bulunmuyorum, çünkü sorunlu bir çocuğun iyileşmesi için gereken bütün o küçük hünerleri kimse bir anneye anlatamaz. Yeter ki, anne genel olarak durumu kavrasın, nasıl davranacağını en iyi kendisi bilecektir. Her küçük özelliği dikkate alan bir sürü kuralın ortaya konması düşünülemez. Aile içinde hayli mutsuz bir hava var gibi. Ama bazen evdeki küçük değişiklikler bütün havanın düzelmesini sağlayabilir.

Öğrenci: Şımartmaya kaçmadan bir çocuğu sevmek mümkün müdür?

Dr. Adler: Bir çocuğu dilediğiniz kadar sevebilirsiniz, ama onu kendinize bağımlı kılamazsınız. Çocuğa karşı hayatını bağımsız bir varlık olarak yaşamasını sağlamak gibi bir yükümlülüğümüz var-

dır. Çocuk daha dünyaya gelir gelmez bunun için çalışmaya başlamak gerekiyor. Anne ve babasının her isteğini yerine getirmek için var olduğunu sanan bir çocuk, sevgi konusunda yanlış düşüncelere kapılacaktır.

ASİ "KÖTÜ" BİR OĞLAN

1. Rapor:

Bu akşam on ikisini bitirip on üçünden beş ay almış bir oğlanın durumunu konuşacağız. Oğlanın sorunu, kötü huylarından bir türlü vazgeçmeyişi; onunla bununla dövüşmekte, fırsatını bulduğunda çalıp çırpmakta. Bir defasında işlediği suçtan mahkûm edilip cezası ertelenmişse de kötü alışkanlıklarından yine vazgeçmemiş, anne ve babasına oğullarını bir ıslahevine yollamaları önerilmiş.

Böylesi bir durum, belki de anne ve babanın huyundan vazgeçmesinin gereğini çocuğun kafasına sokacak yolu bulamadıklarını göstermekte. Öyle vakalar vardır ki, bazen insan bireysel psikoloji alanında ne kadar deneyimli olursa olsun, bir çocuğun yaşam modelini değiştirmenin olanaksızlığını fark ediyor. Ama bunun için etkili bir yöntemin var olabileceği konusunda asla karamsarlığa kapılmamalı, biz yapamıyorsak başkalarının çıkıp söz konusu yöntemi ele geçirebileceğine olan umudumuzu hiçbir zaman yitirmemeliyiz. Oldukça ciddi vakalarda sorunlu çocuğa ya da erişkine şöyle söylenmesini önerebiliriz: "Sanırım böyle davranmanın nedenini biliyorum, ama bu nedeni benim kadar senin de açıkça görmeni sağlayabilir miyim, bilemem." İlgili sözler hasta üzerinde genellikle olumlu etki yapar. Bu tipteki çocuk ve erişkinler kendilerinde bir aşağılık kompleksiyle bir güçlülük kompleksini barındırır. Her hastalığı iyileştireceğine inanacak kadar kendini beğenmiş biri sayılmayan, bir başarısızlık

durumunda bundan rahatsızlık duymayan bir öğretmenle ya da hekimle karşılaşmaları, söz konusu kişiler için ele geçmez bir nimettir. Özellikle hiçbir öğretmenin kendisiyle başa çıkamayacağını kanıtlaması gerektiğine inanan bir çocuk için durum böyledir. Böyle bir çocuğun karşısına, "Belki ben başaramam, ama bakarsın bir başkası işin üstesinden gelebilir."' sözleriyle çıkıldı mı, çocuktaki muhalefet ruhunda bir yumuşama sağlanabilir.

İncelediğimiz tipteki asi bir çocuğa kavgacılık ve hırsızlık suçlamasının yöneltilmesi beklenmeyecek bir şey değildir. Çocuk aldatılıp elinden alınmış gördüğü hakkına yeniden kavuşmak için belki güçsüz bir çevreye karşı savaşacak kadar kendini cesur hissetmektedir. Rapordan anlaşıldığına göre, hastamızın işlediği suçun cezası ertelenmiştir. Bu, doğrusu tatsız bir durumdur. Ancak, oğlanı dört, beş yıl önce tanıyamadık. Şu anda ise oğlan mahkûm olup cezası ertelenmiş biri damgasını üzerinde taşımaktadır. Çocuklarını bir ıslahevine yerleştirmelerinin önerilmesi bize şunu gösteriyor: ailesi oğlanı yola getirmek için elindeki bütün çareleri tüketmiş, çocuğun geleceğine ilişkin umudunu yitirerek ona iflah olmaz biri nitelemiştir. Bu koşullarda oğlanın evden uzaklaştırılmasına doğrusu ben de karşı çıkmazdım. İyi ama nereye yollanabilirdi oğlan? Kim onu anlayıp da doğru dürüst bir yaşama hazırlardı? Önemli olan, çocuğun bir özgüven duygusuna kavuşması, kendisine yardıma çalışan doktorunu sevmesidir. Böyle bir şeyin gerçekleşmesi için kendisini nereye yollayabiliriz, bilmiyorum. Ancak, şunu söyleyebilirim ki, okulunda bir rehberlik bürosu bulunsaydı, sorunun çözümü konusunda bir başarı şansı söz konusu olabilirdi. Rehberlik bürosu oğlan için bir dost ya da doğru yolu bulmasından yardımım esirgemeyecek birini bulabilir, aile çevresinde yoksun kaldığı arkadaşlık ve yaşam ortamına kavuşmasında aracı rolünü oynayabilirdi. Pratikte izlenen alışılmış yol, böyle bir oğlanı ıslahevine kapatmaktır. Ama kendi deneyimlerime göre, suç işlemiş çocukların büyük bölümü ıslahevine

yollanmışsa da, daha sonra içlerinden hiçbiri ıslah olarak buradan çıkmamıştır. Ama biz şimdilik rapordaki açıklamalara dönelim:

"Geçmişteki sorunlar: Okulda yaşanmış güçlükler, hırsızlık, kavga dövüş. Üç ay kadar ıslahevinde kalmış."

Islahevine yollanmasının çocuktaki protesto eğilimini güçlendirdiğine kuşku yok.

"Aile Almanya'dan gelmiş buraya. Ailedeki kızlardan büyüğünü şımartan baba tüberkülozdan ölmüş. Sonradan ikinci bir evlilik yapan anne, yeni kocasından çok daha yaşlı. Üvey baba Nicholas'a pek yakınlık gösteriyor. Oğlanın kendisinden iki yaş büyük bir ablası altı yaşındayken ölmüş. Nicholas'tan on üç ay daha büyük bir başka abla henüz hayatta. Şu an Nicholas'ın dört yaşında üvey bir kız kardeşi var. Büyük ablasının ölümünde Nicholas dört yaşını bitirip beşinden dört ay almış, babasının ölümünde ise dört buçuk yaşında bulunuyormuş."

Babanı Nicholas'ta toplumsallık duygusunu geliştirecek yetenekte biri olmadığı anlaşılıyor. Ailedeki ölüm olaylarının Nicholas'ı nasıl etkilediğini saptamamız gerekiyor. Üvey kız kardeşi kendisinden sekiz yaş küçük, Nicholas için bir rakip oluşturabilmekten belki uzak. Kız kardeşi dünyaya geldiğinde, Nicholas'ın yaşam üslubu çoktan gelişimini tamamlamıştır. Bu nedenle, oğlanın sorunlarının büyük abladan kaynaklanabileceği düşünülebilir. Ablasının iyi gelişmiş, becerikli bir kız olup annesinden daha çok sevgi ve ilgi gördüğünü düşünebiliriz. Rapordaki verilerin bizim bu varsayımımızı doğrulaması durumunda, Nicholas'ın yaşamının temelindeki yatan dinamizmi anlayabiliriz. Nicholas kendisini geri plana itilmiş hissetmekte, hakkının yenmesinden korkmaktadır. Ablasından öne geçmesini sağlayacak uygun bir yol bulamadığı için de gözü yılmıştır.

"Anne ve babasının evlilik yaşamında baş göstermiş bir sorun yok. Nicholas'la büyük ablası birbiriyle sürekli didişiyor. Üvey baba Nicholas'a iyi davranırken aynı zamanda onun güvenini de kazanma-

ya çalışıyor. Nicholas, küçük üvey kız kardeşine pek düşkün. Anne, Nicholas'ın yaptıklarına daha fazla katlanamaz duruma gelmiş, ortalığı karıştırıp evi kirlettiği için onun evden gitmesini istiyor."

Bunlar hayli aydınlatıcı veriler. Nicholas'la büyük abla arasında bir rekabetin varlığına ilişkin varsayımımızın doğruluğu böylece anlaşılmış bulunuyor. Görüldüğü kadarıyla üvey baba iyi niyetli, ama Nicholas'ı kaderiyle uzlaşmasını sağlayacak uygun bir yönteme başvurduğu söylenemez. En küçük kız kardeş tahmin ettiğimiz gibi Nicholas için bir rakip oluşturmuyor. Annesiyle oğlan arasında bir çatışma durumu varlığını sürdürmekte; Nicholas'tan bahsederken annenin ses tonundan oğlanla ilişkisinin iyi sayılamayacağı sonucuna kesinlikle varabiliriz. Nicholas'ın ablasından öne geçmek istediğini, ama ablasının kendisi için fazla güçlü sayıldığını biliyoruz. Annesinden kendi tarafını tutmasını bekleyen Nicholas, onun böyle bir şeye yanaşmadığını görünce, temizliğe dikkat etmeyip işi kavgacılığa vurarak bunun öcünü annesinden almaya kalkıyor. Çaresizliğini çalıp çırpmalarla dile getiriyor. Ortalığı gürültüye verip temizliğe aldırmayarak annesini zayıf noktasından vurmaya çalışıyor. Oysa on iki yaşındaki oğlanlar genellikle gürültücü olur, temizliğe dikkat etmezler.

"Üvey babanın bir kasap dükkânı var. Annenin ufak bir emekli maaşı var, bu parayla evini geçindirmeye çalışıyor.

Orta halli bir aile; beş odalı bir evde oturuyor. Anne ve babanın ayrı yatak odaları var, iki kız aynı odada, Nicholas da yemek odasındaki bir divanda yatıyor. Oğlan metodistlerin[6] bir Pazar okuluna gitmekte.

[6] Metodizm, 18. yüzyılda İngiltere'de John Wesley adında bir keşişin bütün ülke boyunca at sırtında yol alarak yaydığı, Protestanlık mezhebine bağlı bir manevi düşünce sistemidir. Çoğu tarihçi İngiltere'nin Fransız İhtilali benzeri bir devrimden metodizm sayesinde kurtulduğu konusunda hemfikirdir. Bu düşünce biçimi o yüzyılda ortaya çıkmış ve sayıca gelişmiş olan yeni proletarya sınıfına manevi anlamda umut ve kendine güven vermiştir. Bu kitlelere azla yetinip çok çalışılması, sisteme karşı çıkılmaması halinde İsa'nın kurtarıcılığına mazhar olunacağı fikri aşılanmıştır. Bilinmesi gereken metodizmin sadece ilahi konular üzerine kafa yormuş olduğu, dünya üzerindeki siyasi ve sosyal adaletsizliklerle ilgilenmediğidir. Salvation Army adlı bir misyonerlik örgütleri bulunduğu ve eski ABD Başkanı George Walker Bush'un metodist olduğu hakkında iddialar vardır

Nicholas'in doğumunda bir anormallik söz konusu değil Küçükken sessiz bir bebekmiş, beş buçuk aylıkken memeden kesilmiş, on yaşına kadar pek ufak tefek bir çocukmuş. On üç aylıkken yürümeye, on altı aylıkken konuşmaya başlamış. Şu sıra mastürbasyon yapıyor."

Ufak tefek çocuklar genelde daha saldırgan olur. Belki ufak tefek oluşu Nicholas'ı ablasıyla rekabete iten önemli bir etken rolünü oynamıştır. Bana göre, gereken sosyal uyumu sağlayamamış ufak tefek çocuklarda karşılaşılan mastürbasyon, çevresindekilerce dikkate alınma, onların gözetim ve himayesinde yaşama isteğiyle açıklanabilir; bu da Nicholas'ın özellikle annesinden ilgi beklediği, annesinin ise daha çok ablasına ilgi gösterdiği duygusuna kapıldığı şeklindeki düşüncemize uygun düşmektedir.

"Bir üniversite kliniğinde oğlanı muayene eden psikiyatr, Nicholas'a brom ve hipofiz özü vermiş. Ama sonraları uygulanan bu tedavi kesintiye uğramış. Annesinin açıkladığına göre, babası hayattayken Nicholas kendisine hiç güçlük çıkarmıyormuş. Güçlükler çok ileride, annesi ikinci evliliğini yapıp oğlanı tekrar yanına alınca başlamış.

Annesinin çocuğa beş yaşına kadar çok iyi davrandığı inancına kapılmaktan kendimizi alamıyoruz. Derken babanın ölümü araya girip oğlan evden uzaklaştırılıyor, ikinci evliliğini yaptıktan sonra anne Nicholas'ı yeniden yanına alıyor. Belki üvey babanın oğlana kendisini sevdirememesinin nedeni, onun annesini elinden aldığına oğlanın inanmasıdır; eve yeniden alınıp getirilen oğlanın gerekli uyumu sağlayamaması, kendisini hazırlıklı olmadığı yeni bir konumla karşı karşıya bulmasıdır. Annesine duyduğu hınç, aile içinde kendisine daha az değer verilmesinden annesini sorumlu tutması anlamına gelebilir.

"Babasının ölümünden sonra Nieholas'ı halası almış yanına; oğlan iki ay kadar burada kalmış. İki de kendi çocuğu olan hala Nicholas'la kız kardeşinin huysuzluğundan yakınıp durmuş hep, bakımları için annelerinden daha çok para istemeye başlamış."

Kendileri için elverişsiz bir ortamda bulunmalarının iki çocuğun birbirleriyle kavga etmesine yol açtığı görülüyor.

"Bu arada Nicholas bir başka ailenin yanına verilmiş. Evde kendisinden başka üç çocuk daha varmış. Ailede temizliğe pek özen gösterilmiyor. Nicholas'la kız kardeşinin önüne doymalarını yetecek kadar yiyecek çıkarılmıyormuş. Tuvalet evin dışındaymış, önce ben gideceğim, sen gideceksin diye Nicholas öbür çocuklarla kavga edip duruyormuş. Sonunda oğlan bir başka ailenin yanına verilmiş; bu ailede ise çocukların sokakta oynamaları yasakmış. Çocuklarını görmeye giden anne genellikle Nieholas'ı, yatağın üzerinde oturmuş ağlıyor buluyormuş. Çocuklara gerçekten sevgi göstermek, onlara iyi davranmak istiyor. Her gidişinde yanında onlara bir şeyler götürüyormuş. Evdeki büyük bir kız, Nicholas'ın küçük kız kardeşini bazen yanına alıp dışarı çıkarıyormuş, ama Nicholas'ın evden ayrılmasına izin yokmuş. Oğlan, annesi yeniden evlenene kadar bu evde bir buçuk yıl kalmış."

Hayatının sık sık kendisini aşağılayıcı, küçük düşürücü olaylar yaşadığı ilk altı yılında Nicholas'ın çok acı çektiği anlaşılıyor.

"Oğlan ailesine döndüğünde ilk zamanlar ikide bir ağlıyor, çoğunlukla annesinin kucağında oturup bir yere ayrılmak istemiyormuş." Nicholas'ın durumuna ilişkin öngörülerimizi doğrulayacak bundan güzel bir şey olamazdı! Annesinden yoksun kalmış ve belli bir süre ona kavuşamamış oğlan, şimdi yine annesinin yanında bulunuyor; ama annesi onu yine evden uzaklaştırmak istemekte, Nicholas da annesinin gözüne girmek ve ona yakın olmak için elinden gelen çabayı harcamakta.

"Nicholas, 'evden çıkıp kimsenin beni' tanımadığı bir yere gideceğim, diyor."

Bu sözler, hakları gözüyle baktıkları şeyler uğruna savaşan çocukların ağzından sık sık işitilir. Temizliğe dikkat etmemek ve mastürbasyona başvurmakla eşdeğer bir önem taşırlar. Aslında oğlanın pis bir çocuk gibi davranmak, ailesini terk etmek ya da mastürbasyona başvurmak gibi bir niyeti yok; bütün bunları intikam duygusuyla yapıyor. Kesin olan bir şey varsa, şu andaki yaşam koşullarında da kendini rahat hissetmeyişidir; çünkü güvenebileceği kimseyi çevresinde görememektedir.

"Oğlan, ben okula gitmek istemiyorum, diyor. 'Okuldaki dersler benim için çok ağır. Yine ıslahevine döneyim daha iyi, orası çok daha rahattı."

Böyle sözler, bir kişinin suça yönelmeye başladığının göstergesidir. Görüyorsunuz, biri işini ağır buldu mu geçimini sağlamak için çalıp çırpmaktan başka çıkar yol olmadığını düşünmekte. Bizim hastamız da suç işleyip cezaevini boylamak ister gibi bir poz takınıyor, yiğitlik taslıyor. Oğlanın sözleri anlamsız bir kinin belirtileridir. Kendisini tedaviye koyulmadan önce güvenini kazanmamız gerekiyor.

"Sabahları odaya dalıp ablasını kendisine hizmet etmeye zorluyor, 'yemek yemek' diye bağırıp ona eziyet ediyor. Genelde annesine karşı huysuzluğu haylazlığı elden bırakmıyor ama bakıyorsunuz bazen de ona yakınlık gösteriyor. Babasına küstahça cevaplar vermekte ve onun sözlerine aldırmamaktadır, kendisine herhangi bir konuda yardım etmeye yanaşmıyor."

Bu açıklamalar aile içinde yaşanan bütün dramı dile getirmekte. Nicholas yemek, yemek diye bağırmasıyla şöyle demek istiyor adeta: 'Aldatıldım, çünkü sen yeterince ilgi göstermiyorsun bana' Ablasını ve babasını kendisine düşman biliyor, annesinden sürekli öç almanın peşinde'

"Sağdan soldan çok büyük miktarlarda yiyecek çalıyor."

Nicholas çaldığı yiyecekleri kendisi mi tüketiyor, yoksa başkalarına mı veriyor, anlamak için bu açıklamayı daha bir titizlikle ele almamız gerekiyor. Şeker hastası çocuklar genellikle yiyecek çalmaya heves eder. Açlık ve susuzluk hissetmedikleri bir an yoktur; aile içinde baş belası gözüyle bakılır kendilerine; derken bir gün gelir, şeker hastası oldukları anlaşılır.

"Evden çıkıp saatlerce ortalıkta gözükmüyor. On üç yaşına geldi mi evden kaçıp gidecekmiş."

Öyle anlaşılıyor ki, Nicholas sadece evden uzaklaşmayı düşünmüyor, aslında annesinin de kendisiyle ilgilenmesini bekliyor, onu peşinden koşturmayı amaçlıyor.

"Yemek yemesi adeta insanı tiksindiriyor,"

Bu da yine bizim görüşümüzü doğrulamakta.

"Üç ay öncesine kadar okulun özel bir sınıfındaymış. Öğrenci arkadaşlarıyla boğuşuyor, kasıtlı olarak oyunlarını bozuyormuş, bazen de bazı şeyleri aşırıyor, ağza alınmayacak küfürler savuruyormuş."

Nicholas'ın iyi bir öğrenci olmasını bekleyemeyiz, çünkü onun gerçekte amaçladığı şey gözde bir kişi rolünü oynamaktır. Ne bayan öğretmeni, ne de öğrenci arkadaşları bu rolü oynamasına izin vermedikleri için de onları küçümseyip aşağılayacak yollara başvuruyor. Öğrenci arkadaşlarının eşyalarını aşırarak kendisini daha zengin biri konuma getirmek, arkadaşlarına sövüp sayarak yapay yoldan üstün bir kişi konumuna kavuşmak istiyor.

"Çocukların daha dirençli, daha metin olduğu sınıfa dönmek istiyor."

Nicholas, zekâ olarak özel sınıftaki öğrencilerden üstün durumda. Öğretmenler karşısında arsız, söz dinlemez, ele avu-ca sığmaz, asabi, sabırsız, isyankâr, kavgacı bir tutum sergiliyor.

Somurtkan, inatçı bir çocuğa dönüşüyor. Otoriteye saygı duyduğu yok. Okulun müdürüyle öğretmenleri kendisini hiçbir zaman sevmemişler. Okula başladığı ilk gün bir çocuk arabasını, ikinci gün ise birinin topunu çalmış. Sonradan da hep sürdürmüş bu işi, hatta bir defasında kendinden büyük iki oğlanla hırsızlık yapmak için bir eve girmiş. Bunun üzerine yakalanıp bir ıslahevine konmuş. Ayrıca yargıca, ıslahevine gitmek istediğini kendisi söylemiş."

Talihsiz bir şekilde, Nicholas okul yaşamının beklentilerine yanıt veremediği için suça yönelmiş. Kendisine verilen cezalarla övünüyor. Dövülüp sopadan geçirilen pek çok çocuk der ki, 'Canım acımıyor, bana dayak atsınlar istiyorum' Nicholas yaşam amacı uğrunda acı çekmeye gönüllüğünü göstererek belli bir güce sahip olduğunu kanıtlamaya çalışıyor. Bu çocuğa gereken, kendisini daha fazla uçuruma yuvarlanmaktan alıkoyacak iyi bir arkadaştır.

"Babasının kıyma bıçağını alıp iki kedinin kuyruğunu kesmiş. Bir arabaya yüklenmiş tavukları serbest bırakmış, sonra da kovalayıp yakalamaya çalışmış. Park eden bir arabayı çalıştırıp tepeden aşağı yuvarlamış. Bir defasında bir kadının evinden yirmi dolar, değişik dükkânlardan vb. yerlerden ufak tefek bir dolu şey çalmış."

Bütün bu suç sayılacak eylemler Nicholas'ın ne hayvanlar, ne insanlar bakımından toplumsallık duygusuna sahip olduğunu, insanları kızdırmak için her şeyi yapmayı kafasına koyduğun gösteriyor. Belli bir açıdan bakıldığında Nicholas haklı doğallıkla, çünkü amacı olayların odak noktasında yer almak, annesini, öğretmenini, kısaca kendisine yüz vermeyen ve ayrıcalıklı biri gibi davranmayan herkese eziyet etmek, herkesi cezalandırmaktır.

"Boş zamanlarında eline bir şey geçirip okuyor, bazen de sinemaya gidiyor. Bir dostu yok."

Bu koşullarda Nicholas'ın bir dostu olmayışı bir mutluluktur; çünkü kolay dost edinecek biri olsaydı, takdir göreceği, kendisine kucak açılacağı bir çeteye katılırdı.

"Bir başına sağda solda serseri mayın gibi dolaşıyor, yolda giden kamyonlara sıçrayıp biniyor, bir hayli yol gittikten sonra bir başka kamyonu gözüne kestirip bu kez onunla geldiği yere dönüyor. Yolda giderken karşısına çıkan oğlanları durdurup isimlerini soruyor, nereye gittiklerini öğrenmek istiyor, sonra da çoğunlukla, aşağılayıcı sözler söylüyor oğlanlara, derken bir kavga başlıyor."

Nicholas, azgın bir sokak çocuğu gibi hareket etmekte; bu arada cesaretli davranmaya çalışıyor ama böyle bir davranış anlamlı ve insanca bir yaşama uyum için gereken hazırlığı oluşturmaktan uzaktır.

"İzci örgütüne üyelik için evden para almış, ama aldığı parayı başka şeylere harcamış. Babası kendisine pek çok şey armağan etmiş, örneğin bir bisiklet, bir müzik aleti bunlar arasındaymış. Özel sınıfta artı puanlar almış, okuma, matematik ve dil dersinde başarılıymış çünkü. Ama resim, müzik ve elişi dersinde iyi değilmiş. Şu sıra beşinci sınıfa gidiyor, derslere karşı ilgisiz. Ancak annesinin ve ablasının yardımıyla ev ödevlerini yapıyor. Yardım için babasına asla başvurmamakta. Değişik zamanlarda ölçülen zekâ yüzdesi seksen beş ile yüz üç arasında değişiyor."

Bu açıklamalar, Nicholas'ın babasına aile içine zorla girmiş biri gözüyle baktığını, kendi belirlediği koşullar dışında çalışmaya yanaşmadığını bir kez daha ortaya koyuyor. Zekâ yüzdesindeki oynamalar bu konudaki ölçüm sonuçlarının çevre koşullarına ne kadar bağlı olduğunu göstermekte.

"Aile, her Allahın günü kendini birtakım tatsız olayların içinde bulduğundan yakmıyor. Polisin oğullarını ikide bir getirip kendilerine teslim etmesinden bıkmış aile üyeleri. Komşular oğlandan sürekli şikâyetçi. Başlarına bir kötülük gelse bunu oğlandan biliyorlar. Kız kardeşi, ailenin ismini Nicholas'ın kötüye çıkardığını söylüyor. Nicholas evin fazla kalabalık olduğunu, omuzlarına ba-

basının gereğinden fazla iş yüklediğini ileri sürmekte. Ailesinden, okulundan, yaşadığı kentten nefret ediyor. Öğretmeni, Nicholas'ı özel sınıfa geri yollamak niyetinde. Öğrenci arkadaşları Nicholas'la eğleniyorlar, onu kavga dövüşlerin içine çekip alıyorlar. Okul müdürü Nicholas'a dostça davranmaya çalışıyor, bu konuda hiç durmadan öbür oğlanların da kendisiyle işbirliği yapmaların sağlamaya uğraşıyor. Ama şimdiye kadar Nicholas müdürün bütün dostça yaklaşımlarını geriye çevirmiş."

Nicholas yaşam amacına erişmenin, başkalarına güçlük çıkarmanın üstesinden başarıyla geliyor. Ama, müdürle öğretmenin izlediği yolu yine de doğru buluyorum. Öğrenci arkadaşlarından biri Nicholas'la arkadaşlık kurabilse, kavga dövüşlerin arkası kesilecek. Kim bilir, belki.

"Nicholas hep bir şeyler okusun, hep yalnız kalsın istiyor. Sürekli olarak öbür oğlanların kendisini engellediğini ileri sürüyor. Geceleri evde bulunduğu zamanlar dışında boş vakitlerini nasıl geçirdiğini bilen yok. Bir ara bayan öğretmenlerinden biri bütün gün arabasına alıp dolaştırmış Nicholas'ı, akşam da Nicholas öğretmeninin dostlarıyla yemek yemiş. Bu arada çok sevimli ve yardımsever bir tavır sergilemiş, hatta aperitif bir akşam yemeği için masayı bile kurmuş."

Görüyorsunuz, oğlanı yola getirmek bazen ne kadar kolay. Ancak, işe yarar bir yöntemin bulunup yalnızca zaman zaman değil, sürekli uygulanması gerekiyor.

"İlk anımsadıkları: Bir ara babasından bir penny istemiş, babası da kızıp kendisini yakalamak için kovalamaya başlamış; ikisi masanın çevresinde dolanıp durmuşlar. Bir ara da kız kardeşinin sokakta bir başka kızla kavga ettiğine tanık olmuş."

Bu, Nicholas'm gerçekten anımsadığı ilk olaysa, öz babasının kendisine iyi davranmadığı söylenebilir, ikinci anı, kız kardeşinin

başka bir kızla kavgasına tanık olması ise, onun kavgacı biri olduğu, aralarındaki kavgalara kız kardeşinin yol açtığı duygusunu Nicholas'ta pekiştirmiştir.

"Babasının toprağa verilişinde hazır bulunmamak için nasıl bir çiçekçi dükkânının arkasında saklandığını anımsıyor. Krematoryumdaki ayini, kızkardeşinin nasıl giyinik olarak tabutta yattığını anımsıyor ayrıca."

Ölüm olayı Nicholas'ı hayli etkilemiş olmalı. Ancak, babasının cenaze töreninde hazır bulunmaktan kaçışının babasının ölümünün kendisini çok duygulandırdığından mı, yoksa ondan intikam almak istemesinden mi kaynaklandığını anlamak zor. Oğlanın doktor olmak istediğini işitsem, şaşmazdım doğrusu. Bir ölüm olayına tanık olmuş pek çok çocuk büyüyünce doktor olmak ister.

"Geceleyin rüya görüyor, kâbus görüyor, uykusunda bağırıyormuş. Söylediğine göre, rüyasında bazen mezarcıya gidiyor, güzel ve yumuşak bir yatağın üzerine oturuyormuş. Mezarcı diyormuş ki, 'Çekil oradan, ben orada ölüleri toprağa verilmek üzere hazırlıyorum!' Bunun üzerine Nicholas bir başka odaya koşuyormuş; ölüler, yataklar üzerinde uzanmış yatıyorlarmış burada."

Nicholas'ın gece bağırmaları, karanlıkta yalnız kalmaktan korktuğuna annesini inandırmak için başvurduğu bir çaredir. Ölüm olayının anılarında yeniden boy göstermesi, ölüm düşüncesinin sorunlarının çözümü olarak Nicholas'ın duygu dünyasının arka planında pusuya yatmış beklediğini gösteriyor. Nihayet tüm umudunu yitiren bir çocuğun önünde üç seçenek vardır: Serseri serseri ortada dolaşmak, canına kıymak, suça yönelmek.

"Bazen rüyasında şömine pervazı üzerindeki resmin gözlerini açmış kendisine baktığını, giderek büyüdüğünü, sonra alev alev yanarak kaybolduğunu görüyor. Bazı geceler pencereden içeriye bakan adamlar görüyor ama adamların yalnızca başlarının üst kısımlarını ve gözlerini fark ediyor."

Bunlar Nicholas'ın durumunu ortaya koyan rüyalardır. Nicholas'ın kendisini gece gündüz düşmanlarla kuşatılmış hissettiğini ortaya koyuyor. Nicholas, gece bağırıp da annesini yanına getirtebilmek için kendi kendisini korkutacak sahneler uyduruyor kafasından. Böylece korkak olduğu, annesinin bile kendisiyle ilgilenmediği duygusunu içinde güçlendirmeye çalışıyor.

"Askerlik mesleğini seçmek ya da denizci olmak istiyor, ama karşısına çıkacak hangi meslek olursa olsun geri çevirmeyecek. Avukatlığı düşünmüyormuş hiç, çünkü bunun için çok okuması gerekiyormuş. Dediğine göre asla kasap ya da doktor olmayacakmış."

Kesinlikle doktor olmayı istememesinden anlaşılan şey şu: doktor olma düşüncesi aklını bir hayli kurcalamış. Ama okulda gereği gibi ilerleyemediğini görünce, bu düşünceyi gülünç görmeye başlamış. Kasap olmak istememesinin nedeni de, bunun üvey babasının mesleği olması, üvey babasından ise nefret etmesi. Bu, belki biraz da içindeki acımasızlık eğilimini yenmesinden kaynaklanıyor. Tutalım ki oğlan suç işleyenler arasına karıştı, bir insanın canına kastedebileceğinden kuşkuluyum. Büyük bir olasılıkla hırsızlıkta alırdı soluğu.

"Dünyayı gezip gören bir pazarlamacı olmayı çok istiyor."

Bayan öğretmeni Nicholas'ın durumuyla ilgili şu yorumda bulundu: 'Öyle sanıyorum ki, anne pek çok bakımdan oğluna iyi davransa da, Nicholas'ı bir yük gibi görüp başından atmaya bakıyor, ikinci mutlu evliliğini mahvedeceğinden korkuyor çünkü. Oğlanın başlarına çok büyük dertler açacağından, sonunda kocasının aile içindeki atmosferden bıkkınlık getireceğinden endişe etmekte; kocasıyla oğlu arasında bir seçim yapmak gerektiği duygusu içinde yaşıyor. Nicholas bundan böyle 'yemek, yemek' diye bağırmayacağı konusunda bana söz verdi ve sözünü tuttu. Bir şey için daha söz vermişti, bir hafta boyunca her ikindi üvey babasının dükkânına gidecek, paket yapılmış etlerin müşterilere ulaştırılmasına yardım edecekti. Birinci gün sözünü tuttu, ama sonradan ortada görünmedi."

Elimizdeki rapor burada sona ermekte. Kanımca, öğretmen hanım annenin ruh durumuna ilişkin yorumunda kesin olarak haklı. Nicholas'ı artık o kadar iyi tanıyoruz ki, sanki bu tanışıklığımız yıllar öncesine gidip dayanıyor. Kendisinin büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunduğunun farkındayız, ama onu değişik bir yöne yöneltebileceğimizi de yine bilmekteyiz. Öğretmeni Nicholas'ın dostluğunu kazanmayı başarmıştır. Bizim yapmamız gereken, oğlanın dostluğunu kazanacak birini daha ele geçirmektir; o zaman okulda sürüp giden kavgaların ardı arkası kesilecektir. Nicholas'taki kız kardeşinin kendisinden üstün tutulduğuna ilişkin yanlış kanıyı düzeltmemiz gerekiyor. Ailede dünyaya gelmiş ikinci çocuk olarak neden pek hırslı biri olduğunu, neden ikinci evliliğinden dolayı annesini bağışlamaya yanaşmadığını kendisine açıklamalı, diğer yandan üvey babayı ikna edip oğlana daha anlayışlı, daha arkadaşça davranmasını sağlamalıyız. Yapılacak işte öğretmen hanım anahtar konumundadır. Sizlere sık sık söylediğim gibi, suç seline karşı durmak öğretmenlerle okula düşmektedir. Okul toplumsal gelişimin merkezi olmak durumundadır, bütün sosyal yeniliklerin çıkış noktasıdır okul.

Bizlere düşen, kendisiyle konuşarak annenin oğluna karşı tutumunu değiştirmek, Nicholas'ın kendisini evde sevilmeyen ve evdekilerden haksız davranış gören bir çocuk olarak gördüğünü anlamasını sağlamak, dolayısıyla onu cezalandırma ya da polisle gözünü korkutma yoluna gitmeyerek ailenin önemli bir üyesi olduğu duygusunu içinde uyandırmaya çalışmaktır. Belki kendisi de pek sosyal uyum sağlayamamış biri olan ablasının da Nicholas'a karşı kavgacı tutumundan ve kardeşiyle rekabetten el çekmesi gerekmektedir.

2. Söyleşi:

Anne salona girer.

Dr. Adler: Sizinle Nicholas hakkında konuşmak istiyoruz. Oğlunuzun durumuyla ilgili raporu inceledik. Sorunları hiç de çözümlenmeyecek gibi değil. Çok zeki biri. Erken çocukluk döneminde eğitimi konusunda yapılan yanlışı bulup çıkarabilir de bunu düzeltebilirsek, oğlunuz sağlığına kavuşacaktır. Sizin de bunun için çok çaba harcayacağınızdan eminim; ama şunu unutmayanız: oğlunuz da kendisine haksızlık yapıldığına ilişkin bir duygu içinde yaşadığını size göstermek için harıl harıl çalışıyor. Okulda parlak bir öğrenci olan ve güzel güzel ilerleme kaydeden ablasını sevdiğiniz kadar Nicholas'ı da sevdiğinize kendisini inandırabilirseniz iyi edersiniz. Bizim vardığımız sonuca göre, oğlunuz ablasının kendisinden açıkça üstün tutulduğu kanısında; ablasıyla yarışı kesinlikle kaybettiğini düşündüğü için de umutsuzluğa kapılmış bulunuyor. Sizin başınıza dert açmaktan, size güçlük çıkarıp bütün aileyi huzursuz etmeden duramıyorsa, nedeni budur.

Öğretmeni oğlunuzun durumunu çok iyi anlamış, ona başkalarıyla nasıl dostluk kuracağını, okuldaki performansını nasıl daha ileriye götürebileceğini göstermiş. Sanırım, Nicholas'a karşı bunun benzeri bir yolu evde siz de izleyebilirsiniz. Onu kendinize bir sır ortağı yaparak işe başlayabilirsiniz; örneğin, İyi bir kitap biliyor musun, küçük kız kardeşine alalım?' 'Senin ayrı bir odan olsun ister misin?' 'Öğleyin ne yemek pişireyim senin için?' gibi soruları yöneltebilirsiniz kendisine. Böyle yapabilirseniz, oğlunuz kendisinin evde ciddiye alındığını hissedecektir. Ayrıca, ablasıyla da konuşup kardeşiyle kavga etmekten vazgeçmesini sağlarsanız doğru olur. Nicholas, kardeşlerini kendisinden üstün tuttuğunuz duygusuna ka-

pılıp evdeki talihsiz durumunun bundan böyle değiştirilemeyeceğine inanıyor. Bu inanç yüzünden de tüm umudunu yitirmiş durumda, bunu ablasının kafasına sokmalısınız.

Anne: Herkese o kadar kötü davranıyor ki, kimse ona katlanamıyor.

Dr. Adler: Islahevinden çıkıp aranıza döndüğünde, sizin sadece kendisiyle ilgilenmenizi istedi belki, ama ablası ve kocanız tarafından ikinci plana itildiği duygusuna kapıldı. Bütün bu tatsız durum da işte o tarihte başladı. Siz iyi bir annesiniz; belki ilk zamanlar, oğlan yanınızdayken kendisiyle istenildiği gibi bir dostluk ilişkisi sürdürebildiniz, ama Nicholas Islahevinden dönüp de o tatsız durum ortaya çıkınca, çocuğa nasıl davranacağınızı bilemediniz. Elden geldiği kadar kısa sürede adam etmek, elinden iş gelir bir çocuk yapmak amacıyla onu gereğinden fazla eleştirip horladınız. Bir dostunuz yanlış yaparsa, size düşen, sadece gülümseyip dikkatini bu yanlışa çekmektir. Kızıp içerlemek, horlamak çıkışmak yerinde bir davranış sayılamaz. Yararlı olacağını düşünüyorsanız, Nicholas'la konuşup zamanında yapılmış birkaç yanlışı kendisine açıklamak isterim. Öbür çocuklarınızı nasıl seviyorsanız onu da öyle sevdiğinize kendisini inandırmaya çalışacağım. Size düşen, ev ve aile ortamını oğlan için daha çekici kılmaktır; ailenin her üyesi Nicholas'taki küskünlüğü ortadan kaldırmak için çaba harcamalıdır. Bu konuda öğretmeni de, ben de yardımdan geri kalmayacağız; ama sabrı elden bırakmamak gerekiyor; oğlunuzu değiştirmek zamana bakıyor çünkü. Nicholas'ın durumu çok nazik, ama bunu kendisine sezdirmemeliyiz. Asla ona, 'Senin sonunu iyi görmüyorum' gibi bir şey söylememelisiniz. Bakın, oğlanın gözü yılmış, kolay ve rahat yaşamaktan başka istediği bir şey yok. Hayatın karşısına daha bir umutla, iyimserlikle çıkabilmesi için moralini güçlendirmek sizlere düşüyor.

Oğlan salona girer.

Dr. Adler: İyi akşamlar Nicholas! Sana dost bu kişilerin yanına otur da, hayatta en çok yapmak istediğin şey nedir anlat bakayım bize!

Nicholas: West Point'e gitmek istiyorum, orada ata bineceğim, yanımda da bir silah olacak.

Dr. Adler: Peki bunu burada bir hayvan çiftliğinde yapamaz mısın?

Nicholas: Hayır, bir çiftlikteki hayvanlar çok besili şeylerdir.

Dr. Adler: Demek ki, sen hızlı koşan atlar, koşu atları istiyorsun? Kim birinci gelecek görmek için, ablanla yarışıyor musun?

Nicholas: Evet.

Dr. Adler: Sanırım pek cesur biri değilsin. Ablan iyi bir öğrenci; ama sanırım, sen iyi bir öğrenci olma umudunu yitirmişsin. Öğretmenin senin parlak bir öğrenci olacağına inanıyor, yeter ki derslere daha dikkat et, daha titizlikle çalış. Ben senin zeki bir çocuk olduğuna inanıyorum, sınıfındaki en seçkin öğrencilerden biri olabilirsin, bir dene bakalım. Bu biraz zaman ister. Bunu kabul ediyorum. Ancak senin bunu başaramaman için hiçbir neden yok. Öyle aniden kalkıp West Point'e gidemezsin, bunun için önce bir sürü şey okuyup öğrenmen gerekir: Oraya gitmenin en iyi yolu, şimdiki okul ödevlerinin üzerine azimle, kararlılıkla eğilmendir. Bir dostun olmazsa, West Point'te çok yalnızlık çekersin. İlk adım olarak okulunda kendine dostlar edinmelisin. Öğrenci arkadaşlarınla kavgayı bırakıp dostluk kurmaya bakmalısın.

Annenin seni yeteri kadar sevmediğine, ablanın da sana hiç değer vermediğine inanıyor olabilirsin. Ama ben, annenin seni gerçekten sevdiğini biliyorum. Sonra, ablana da haber yollatacağım, seninle sürekli tartışmayacak. Yerinde olsam, babanla dostluk kurardım. Baban iyi kalpli, samimi bir insan, sana karşı kötü bir düşüncesi yok. Annen çok seviyor babanı. Günün birinde büyüdün mü, seni de

seven bir kız çıkacak ve seninle evlenecektir, göreceksin. Annenin babanı sevmesi, seni sevmekten vazgeçtiği anlamına gelmez. Annen küçük kız kardeşini, ablanı da seviyor ayrıca; sen de nihayet ailenin bir parçasısın. Annene biraz daha yardımcı olabilirsen, o da, ablan da kesinlikle senden daha çok hoşlanacaktır. Şimdi sana bir önerim var; önümüzdeki hafta başkalarının yapmaya kalkışmadığı işler yapacaksın, yalnızca iki kez. Sonra bana yine gelip durumu bildireceksin. Ne diyorsun, üstesinden gelebilecek misin?

Nicholas: Geleceğim.

AÇLIK GREVİ

1. Rapor:

Bu akşam Betty'nin durumunu konuşacağız. Betty altı yaşında; başlıca sorununu yemek konusunda ailesine çıkardığı güçlük oluşturuyor. Bunlar, içerik olarak kızın çevresine karşı takındığı tutumla az çok uyum içinde. Ortadaki durum isteklerine tümüyle yanıt vermedi mi, yemeğe karşı gayet açık bir antipati sergiliyor. Şımarık çocuklarda karşılaşılan karakteristik bir özellik. Ayrıca, bu çeşit durumlarda bir çocukta iştahsızlığa yol açacak tüberküloz, raşitizm ve bulaşıcı hastalıklar gibi organik kökenli bir rahatsızlığın söz konusu olup olmadığını anlamamız gerekiyor. Bazen iki buçuk yaşında öyle çocuklara rastlarız ki, çevrelerine gereği gibi uyum sağlayamamış çocuklarda karşılaşılan belirtileri gösterirler. Başvurulacak bir muayene, bazen yemek yemeye karşı isteksizliği tümüyle haklı çıkaran organik değişikliklerin varlığını ortaya koyar. Bu nedenle, çocuklarla ilgilenen herkesin tıbbi konularda belli bir bilgi ve deneyim sahibi olması gerekir. Amatör psikologlar ve sosyal hizmet görevlileri, ko-

yacakları tanılarda hataya düşmemek için özenli olmak zorundadır. Ancak, Betty'deki yemeğe karşı isteksizliğin çevresine karşı takınacağı dost ya da düşmanca tutuma bağlı olarak değiştiğini öğrendiğimize göre, kızda organik olmaktan çok psikolojik bir sorunun söz konusu olduğunu varsayabiliriz.

Rapordan ayrıca şunları öğreniyoruz:

"Özellikle annesine karşı takındığı tutum kızın sağlık durumunu olumsuz yönde etkilemekte. 'Kız seyrek olarak gerçekten açlık hissetmekte, yemeklerde her zaman işi ağırdan almakta, birkaç lokmayı ağzında tutup ancak binbir zahmetle yutar görünmektedir."

Bu, Betty'nin annesinin ilgisine bağımlılığını güçlendirmek istediğini gösteren nerdeyse yadsınamayacak bir kanıttır. Büyük bir olasılıkla başlangıçta, anne kızı fazla şımartmış, ama sonradan söz konusu yolu izlemekle yanlış davrandığını görerek bundan vazgeçmiştir. Ama doğal olarak kız aşırı isteklerinin karşılanmasındaki bu ani tavır değişikliğini kabullenememiş, yemek yemesini annesinin gereğinden fazla önemsediğini görerek onu bu zayıf noktasından vurmaya kalkmıştır. Ancak beyindeki organik kökenli değişikliklerde seyrek olarak çocukların yutkunma güçlüğü çektiği görülür. Yutkunmakta zorlanan gerek çocuklar, gerek erişkinler yemekte yanındakilerin dikkatini üzerlerine çekmek ister, büyük bir tehlike içinde bulundukları izlenimini uyandırmaya çalışır, yutkunmak için yoğun çaba harcar, çevresindekileri korkutmanın pek güzel üstesinden gelirler. Ama bir kimseye nasıl yutkunması gerektiğini açıklamak sanıldığı kadar kolay değildir.

"En sıkıntılı öğün kahvaltıdır. Kahvaltıda Betty'nin ne kadar üzerine düşülürse düşülsün, birazcık bir şey yemesi sağlanamıyor."

Yapacağını açıklama doğru mudur bilmem ama, bu bana kızın sabah ezgisi gibi geliyor, sanki Betty böylelikle gün boyu annesine çıkaracağı güçlükler konusunda ona bir numune sunmaktadır. Pek

çok nevroz, özellikle melankoli vakalarında sabahleyin sergilenen belirti daha ağırdır; sanki hastalar gün başlarken hastalıklarını yeniden diriltmeye çalışır. Çocuklarının kahvaltıda ağızlarına bir şey koymaya yanaşmayışı anne ve babaları pek kaygılandırır; nedeni de, belki çocuklarının sağlığının bundan olumsuz etkileneceğine inanmalarıdır. Betty'nin gücünün nasıl yavaş yavaş büyüdüğünü, yemek yemeye pek yanaşmamakla evdekileri avucuna almaya başladığını kolayca görebiliriz. Kızın amacı öyle görülüyor ki, aile üzerinde hegemonya kurmaktır. Kızın ne diye böyle bir amaç peşinde koştuğunu anlamak için ailedeki yerini daha bir yakından görmemiz gerekir. Benim buna ilişkin ilk düşüncem, kızın ailede tek çocuk konumunu elinde bulundurması ve aileyi avucuna almasının kendisi için şu ya da bu bakımdan yaşamsal önem taşımasıdır.

"Betty uzun süre kusma davranışından yardım ummuş; yemek konusunda pek çok kaprise başvurmuş. Ne zaman yemek yemeye zorlansa kusmuş. Bu yakında da yine bir kusma nöbeti geçirmiş, okulda başından geçen bir olay nöbete yol açmış: Bayan öğretmeni yememekte direttiği bir şeyi yemesini istemiş Betty'den. Betty öğretmeninin yaptığını haksız bulmuş, çünkü bütün diğer yemeklerden kendisine çift porsiyon verilmesini istemiş, evde ve okulda yediği yiyecekleri içeren uzun bir listeyi öğretmene göstermiş."

Şimdiye kadar sık sık vurguladığım gibi, çocukları yemek yemeye zorlamamak gerekmektedir. Bu konuda onlar yetişkinlerden çok daha güçlüdürler. Rapordaki açıklamadan Betty'nin öğretmeninin pek sert biri sayılacağı sonucunu çıkarıyorum. Kızın inadı, öğretmeninin hoyrat davranışıyla karşılaşmıştır. Bu ise Betty için evdeki belirsiz düzenden daha kötüdür. Bir zaman çok yaygın bir adet vardı: Sinirsel bir baygınlık nöbeti geçirmek üzere olan birinin suratına soğuk su serpilir ya da yüzüne bağırılır, böylece nöbetin baş

göstermesi önlenmeye çalışılırdı. Ancak, hastalık derecesinde hırslı kimseler isteklerine bu tür nöbetlerle ulaşamayınca, daha etkili bir yol arayıp bulmaya çalışırlar.

Çok hırslı, sert bir kadını anımsarım; yolda trafik yo-ğunsa arabada kocasının yanında bir türlü oturmaya katlanamaz, korkup huzursuzlanır, direksiyona sarılır ya da kocasının elini tutmaya kalkar, onu durdurmaya ya da engellemeye çalışırdı. Karısı böyle davrandıkça kocası arabayı inadına daha hızlı sürer, sonunda kadın kocasına engel olamayacağını anlar susardı. Bunun adamın karısı üzerinde uyguladığı bir kür ya da bir tedavi niteliği taşıdığını söyleyeceksiniz belki; ancak bu bana savaş sırasında hastalar üzerinde başvurulan tedavi yöntemlerini anımsatıyor. İsteri belirtileri gösteren, titreme nöbetleri geçiren ya da konuşma yeteneğini kaybeden askerler elektroşok işkencesiyle karşı karşıya bırakılırdı. Tedaviden sonra ya askerler artık titreme nöbetleri geçirmez olur ya da bağırır, feryat ederlerdi. Bunun tedavi denecek bir yanı yoktur. Ruhsal davranış bozukluklarından kaynaklanan bedensel belirtiler zora başvurularak giderilebilirse de, bu yoldan hastanın davranış modelinde herhangi bir değişiklik sağlanamaz. Amaçladığı üstünlük rolünü oynayabilmek için hasta her zaman bir başka çıkar yol arayıp bulur. Betty'nin yemek konusundaki kaprislerinin ve kusma nöbetlerinin zor kullanılarak önüne geçmek sorun çıkarmaz, ama kız kaybolan semptomlarının yerini tutacak başka semptomlar bulacaktır.

"Betty'nin bir başka sorunu daha var. Son iki yıl, annesi de içlerinde olmak üzere, başkaları karşısında giderek güçlenip büyüyen kavgacı bir tutum sergiliyor. Başkalarını selamlamaktan kaçıyor."

Daha önce kızın saldırganlığının en başta annesine yöneleceği varsayımında bulunmuştuk. Başkalarını selamlamaktan kaçış, pek yaygın görülen bir belirtidir. Ayrıca, söz konusu açıklama ilginçtir; insanlar arasında selamlaşmanın nasıl ortaya çıktığını bilmek gere-

kir. Amacı, çevresindeki erişkinleri emri altına almak olan pek çok çocuk karşılarına çıkacak ister öğretmenlerini, ister bildik tanıdıklarını selamlamakta güçlük çeker, böyle bir olayı bir teslimiyetin simgesi olarak algılarlar. Örneğin, Viyana'da da bu teslimiyet yalnız dolaylı değil, doğrudan da dile getirilir. Bir başkasını selamlarken sık kullanılan sözcük 'servus'tur, bunun da kelime anlamı 'Senin kölenim' demektir. Sanıyorum, bu selamlama şekli Roma dönemine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde bir köle efendisinin önünde şapkasını çıkarıp 'Ben senin kölenim' demek zorundaydı. Amerika'da selam doğal olarak daha çok bir samimiyetin ifadesidir.

"Betty karşılaştığı insanlarla önyargısız ve nazik bir şekilde konuşmayarak çoğunlukla hakaret edici sözcükler kullanıyor. Sanki kendisine yapılmış bir hakareti aklından çıkaramıyor. Her Allahın günü yeni bir şikâyet nedeni uyduruyor; kafasında saplantılı düşüncelerin biri gidip biri geliyor. Şimdilerde ise yeni olan her şeye kuşkuyla bakmakta; yeni durumlardan, ister büyük, ister küçük yeni kişilerle tanışmaktan kaçıyor, Ama tanımadığı bir çocukla oynamak istedi mi, kendinden önce çocuğun ilişki kurmak istemesine sesini çıkarmıyor."

Bu, kızda sosyalleşme olgusunun gelişmediğini gösteren bir diğer kanıttır.

"Sık sık düşüncelere dalar görünüyor, genellikle uzun zaman rahat bırakılmasını istiyor, böyle zamanlarda dalıp dalıp gidiyor. Ama bu ruh durumlarından genellikle zekice sorularla sıyrılıyor."

Diğer psikolojik okullar, özellikle Zürih'te C. G. Jung okulu, söz konusu düşüncelere dalma olgusunu, Betty'nin içedönüklüğünün işareti olarak yorumlayacaktır. Kız gerçekten içedönüktür (inrovert), ama içedönüklüğü doğuştan gelmez, bunun yapay yoldan nasıl oluştuğunu izleyebiliriz. Betty soyutlanmış konumdadır, arkadaşlarıyla arasında samimi denebilecek bir ilişki yoktur, dolayısıyla düşünüp

durmaktan başka şey yapamaz. Betty topluma sevgiyle yaklaşsa da güçlü bir toplumsallık duygusuyla davransaydı, bu kez Jung dışadönük diye niteleyecekti onu. Bu ise Betty'nin doğru dürüst eğitildiğini, toplumsallık duygusuyla kendisine davranılıp kendisinin de başkalarına aynı şekilde davranacağı koşullarda büyüdüğünü gösterecekti. Ben öyle inanıyorum ki, içedönüklük (intro-verziyon) ve dışadönüklük (ekstroverziyon) insanda değişmez özellikler değildir.

"Kırda bayırda yaşamayı ve doğayı çok seviyor. Evdekilere, taşraya taşınıp orda yaşayalım diye yalvarıp duruyor. Bir manzarayı pek çekici buldu mu, hayranlıkla şöyle diyor: 'Dünya ne kadar güzel, değil mi?"

Bir çocuğun sosyal uyum sağlamış olması, aynı zamanda doğayla ilgilenmesi çok güzel bir şeydir. Ama ben hastamızın yaşama kucak açma gücünden değil, tersine doğayı daha çok güçsüzlüğünden sevdiğini düşünüyorum. İnsanlarla ilişki kurmaktan çekinen, toplumdan düpedüz kopuk, rasgele küçük bir adada ya da orman içinde bir kulübede yaşasa buna sevinecek kişilerde çoğunlukla böyle bir doğa sevgisiyle karşılaşırız,

"Ancak, bu yakında güneşli bir sabahın tazeliği ve güzelliğiyle etkilenerek alaycı bir edayla şöyle demiş: Şu anda keşke keyfim yerinde olmasaydı."

Bu da yine Betty'nin insanlarla ilişki kuramadığını, dolayısıyla keyifsizliğinin, etkinlik gösterebileceği sayılı alanlardan biri olduğunu gösteriyor. Ayrıca, keyifsizliği annesinin de keyfini kaçırmasını sağlayabileceği en iyi çaredir; bu yüzden de keyfinin yerinde olmayışı onun hoşuna gitmektedir.

"Anne ve babasının açıkladığına göre, Betty'de yemek sorunu doğduğundan beri varmış, ama diğer sorunlar daha sonradan ortaya çıkmış."

Bu da kızın amacına ulaşmak için başvurduğu çareleri değiştirdiğini, ama genel durumun olduğu gibi kaldığını gösteriyor.

"Küçük aile anne, baba ve tek çocuktan oluşuyor. Anne ve baba arasında samimi bir sevgi ilişkisi söz konusu. Evde gerçekten mutlu bir evlilik havasının varlığına karşın, önemli ölçüde sinirsel bir gerginlik de göz ardı edilecek gibi değil. Nedeni de ekonomik sıkıntı ve annenin ailesi tarafında birbirini izleyen hastalıklar. Bunlar anne ve babayı çok uğraştırmış. Karı koca fazla duyarlı insanlar, zaman zaman evde sinirsel gerilimler yaşanmış."

Çok çocuklu ailedeki bir çocuğa kıyasla, ailedeki tek çocuk, genellikle daha fazla ilgi ve sevginin odak noktasında yer almaya çalışır. Anne ve babasının birbirini candan sevdiğini fark etmesi durumunda, kızın kendini nasıl hakkı yenmiş biri gibi duyumsayabileceği konusuna daha önce değinmiştik. Eğer mutsuz bir evlilik söz konusuysa, çocuk buna göre bir tutum takınmakta zorluk yaşar. Ama mutlu bir evliliğin de çocuk eğitiminde en önemli etken olduğunu iddia edemeyiz. Çocuğun anne ve babasıyla ilişkisini anlamak istiyorsak, her zaman aile içinde durumu bütün ayrıntılarıyla görme durumundayız.

Rapordaki son açıklama, Betty'nin annesiyle çatışmasına yönelik olarak bize daha çok ipucu veriyor. Ailesindeki hastalıklarla annesinin yoğun olarak uğraşmasının faturası biraz da kıza çıkarılmıştır. Anne ve babalar arasında ortaya çıkabilecek gerilimler, özellikle başrolü oynamaya alışmış iddialı çocuklar için güçlükler doğurur. Bu gerilimler, Betty'nin üstünlüğünü kanıtlayacak fırsatlardan yararlanmasını engellemektedir. Toplumsallık duygusundaki yetersizlik kızı aile dışındaki kişilerle ilişki kurmaktan alıkoymakta, evdeki gerilimli hava ise aile içindeki olanaklarını kısmaktadır. Üstünlüğünü dile getirmek için kıza kalan tek çare, yemek konusundaki kaprislerine sıkı sıkıya sarılmaktır.

"Baba yazardır, anne bir işte çalışır. Birinin kazanacağı para ailenin geçimine yetmediğinden her ikisinin çalışmasını gerektirmek-

tedir. Oturdukları evin aydınlık odası vardır. Bir odada anne ve baba yatar. Kızın kendine ait bir yatağı vardır, ama yattığı odayı hizmetçi kızla paylaşır. Evde ayrıca bir babaanne kalmaktadır; baştan beri Betty'nin beslenmesi ve kilosuyla gereğinden fazla ilgilenerek bunu her vakit kızın yanında tartışma konusu yapmış, sonunda tasa ve endişelerini anne ve babaya da geçirmenin üstesinden gelmiştir."

Bu noktada yeni bir sorunla karşı karşıyayız. Bir büyükanne genelde torunlarına karşı aşırı hoşgörülüdür. Bu durum bir babaannenin varlığı söz konusu olduğunda, annenin işini daha da zorlaştırır. Evdeki babaanneyle anne arasında görüş ayrılıkları bulunduğunu düşünebiliriz. Babaanne Betty 'deki beslenmenin önem ve anlamına ilişkin düşünceye güç kazandırmış, yemeğin dünyadaki en önemli şey olduğuna kızı inandırmıştır.

"Babaanne anneye karşı her zaman eleştirel tutum takınmış, kızın yanında da söz konusu tutumunu sürdürmüştür. Anne, kızın şu anda sergilediği eleştirel ve düşmanca tavrın oluşumunu babaannenin kışkırttığına inanıyor. Ailesini etkisi altına almak ve çevresindekilerin ilgi odağında yer almak isteyen bir çocuğun, kendisine pek sevecen davranıp üzerine titreyen evdekilerin kendisine istediği ilgiyi göstermediklerine inanan bir büyükannenin tarafım tutması doğaldır. Bu konuda önemli bir rol oynadığı kuşkusuzsa da, babaannenin tutumu belki Betty'deki sorunların doğmasını sağlayan tek neden de değildir."

"Sağlıklı ve normal bir bebek olarak dünyaya gelen Betty, yedi ay gibi bir süre emzirildikten sonra sütten kesilmiş. Hemen ardından içirilen bir süt, iyileşmesi uzun zaman alan bir sindirim bozukluğuna yol açmış. Bunun dışında kızın gelişimi normal bir seyir izlemiş. On dört aylıkken yürümeye, on beş aylıkken konuşmaya başlamış; daha baştan beri tümceler kurabiliyor, isimlerin çoğullarını doğru olarak telafuz edebiliyormuş."

Sindirim bozukluğu ailede beslenmenin ne çok önem taşıdığına ilişkin bir diğer ipucu oluşturmaktadır. Açıklamadaki öbür bilgiler çocuğun olağanüstü zeki sayılacağını göstermesi bakımından önemlidir.

"Aldığı terbiyeye diyecek yok. Temiz bir kız. Ama parmağını emiyor. Onun bu huyundan vazgeçirmek kolay olmamış."

Parmağını emmek, genellikle dikkat çekmek için başvurulan bir yoldur. Belki Betty'nin bu alışkanlığından zor vazgeçirilebilmesinin nedeni, kızın böyle bir yola başvurarak evdekilerin üzerine sürekli kol kanat germesini kolayca sağlayabileceğine inanmasıdır. Söz konusu alışkanlık konusunda değişik görüşler vardır. Freud'a göre, parmağın emilmesi cinsellik dürtüsünün bir dışavurumu, bir sapıklıktır[7]. New York'taki Çocuk Rehberliği Enstitüsü'nden Dr. Levy'nin bu konudaki görüşü daha mantıklıdır. Dr. Levy, böyle bir alışkanlığa annelerinin memelerinden çok kolay ve bol miktarda süt gelen bebeklerde karşılaşıldığını söyler. Bu gibi annelerde süt emen çocukların ağzı, dudakları ve çenesi yeterince çalışmaz, parmak emmek bunu dengeleyecek bir telafi mekanizması işlevini görür.[8] Ben, Dr. Levy'nin gözlemini doğru bulmaktayım, parmak emme sorununu bir ölçüde açıklamaktadır. Ama şuna da inanıyorum: çevresindekilerce gözetilip kollandığını fark eden her çocuk böyle bir alışkanlık edinebilir.

"Parmağını emmekten alıkoymak için elleri sarılan Betty çareyi kusmakta bulmuş."

Bunun anlamı şu: yani üstünlüğünü kanıtlamak isteyen kız yeni bir yol keşfetmiştir. Freud olsa, bu durumda kızın cinsel dürtüsünü bastırdığını, bu nedenle kustuğunu söylerdi.

"Hareket serbestliğinin kısıtlanmasına karşı protestodan mı, yoksa yemek sorunuyla ilgili olarak mı kızın ilk kez kustuğunu annesi anımsamıyor. Kız, yasaklamalara karşı her zaman direnmiş."

7 Pervezyon.
8 Telefi mekanizması: Kompanzasyon.

Egemenlik peşinde koşan çocukların yasaklara katlana-mamasını kolay anlayabiliriz. Söz konusu çocukları cezalarla da etkileme olanağı yoktur,

"Betty henüz iki yaşındayken bir ara oyuncaklarının elinden alınacağı söylenerek gözü korkutulmuş. O da bunun üzerine 'Alırsanız alın, oyuncaklara ihtiyacım yok. Ben de pencereden dışarı bakıp düşüncelere dalarım' demiş."

Kız benimsediği üstünlük amacına nasıl da sıkı sıkıya bağlı, bu konuda ne büyük bir serinkanlılıkla davranıyor! İlgili sözlerle evdekilerden daha güçlü bir konumda oluşunun gururunu dile getirmekte.

"Aile, orta sınıfın üst kesiminde yer alıyor. Anne ve babanın dostlarını sanatçılar oluşturmakta. Kız babasına pek düşkün, onun sözünü daha çok dinliyor. Babası annesine ne zaman sevgiyle yaklaşmak istese, Betty açıkça protestoya başvurup, 'Beni de öp!' ya da 'Ben de kucaklanmak istiyorum!' diyerek araya giriyor." Buradan, anne ve babanın birbirine sevgisini kızın kendi hakkı saydığı sevgide bir kısıtlanma gibi algıladığını görebilmekteyiz.

"Anne de çalışıp evin geçimine katkıda bulunması gerektiğinden, Betty iki buçuk yaşındayken, çok iyi eğitim görmüş, sevecen bir bakıcıyla bir süre evden uzaklaştırılarak aşırı düşkün olduğu annesiyle arasındaki bağ biraz gevşetilmek istenmiş. Ayrıca, anne ve baba böyle bir ayrılığın beslenme sorununu çözümleyeceğini ummuşlar. Söz konusu ayrılıp ailesindeki hastalıklar dolayısıyla annenin evde olmadığı, dolayısıyla kızın son derece üzüntü içinde bulunduğu bir döneme rastlamış."

O ana kadar kendisine büyük bir sevecenlikle gösteren annesinin ansızın gösterdiği bu vefasızlığı Betty'nin bir türlü aklı almamış, durum kız için gerçek bir trajediye dönüşmüştür.

"Evden uzaklaştırıldıktan sonraki ilk birkaç gün kız üzülmeye devam etmiş, ama ağlamamış hiç, sonunda duruma boyun eğmiş, görünürde ortadaki koşullara uyum sağlamış."

'Görünürde' uygun bir sözcük, çünkü gerçekten kızın ilerideki gelişimi, annesini asla affetmediğini gösteriyor.

"Annesi evden zorunlu ayrılışını kızın hiç bağışlamadığına inanıyor. Bundan kısa süre sonra Betty özel bir deneme yuvasına yollanmak istenmiş."

Anlaşılan, annesi Betty'nin ne durumda olduğunu anlamışsa da ona yardım elini uzatamamış.

"Kız yuvaya gitmemekte var gücüyle direnmiş, sanki canına kastediliyormuş gibi bağırıp çağırmış, gözyaşı dökmüş, yemek yemeye yanaşmamış ve sürekli kusmuş. Üç ay kadar sürmüş bu durum."

Betty başvurduğu protestolarda pek enerjik yaklaşım gösteriyor. Ben, buna gelecek için çok şey vaat eden bir işaret gözüyle bakıyorum; çünkü söz konusu enerji olumlu bir yöne yöneltilebilirse, kızda bir önderde aranacak özelliklerin gelişmesi sağlanabilir.

"Derken kız ağlayıp sızlanmaktan birden vazgeçip yuvaya gideceğim söylemiş. O günden sonra da bu konuda tatsız bir durumla karşılaşılmış. Betty yuvaya gideli bu üçüncü yılmış ve yuvada pek seviliyormuş."

Kızda ansızın kendini gösteren değişikliğin nedeni ya sorunlarıyla başa çıkmada eskisinden daha etkili bir yöntem bulması ya da durumda iyiye doğru bir gidişin gerçekleşmiş olmasıdır. Yuvada sevilmesi, başka çocuklara karşı ilgi yetersizliği dikkate alınırsa biraz şaşırtıcı olabilir. Ama başkalarının gönlünü kazanmada olağanüstü bir teknik geliştirme becerisini gösterebilen oldukça fazla sayıda çocuk vardır. Betty'nin durumunda da böyle bir şey söz konusu olabilir.

"Bir süre öncesine kadar büyük oğlanları belirgin şekilde etkileyebiliyor ve bu büyüleyici gücünün de keyfini çıkarıyormuş. Oğlanları öylesine etkisi altına alabiliyormuş ki, yuvada çalışan personel Betty'nin oğlanların gönlünü kazanabiliyor olmasının nedenini anlamaya çalışıyor, ama kızın uyguladığı yöntemi bir türlü anlayamıyorlarmış."

Bu açıklama, başkalarının kendisini şımartmasını sağlamak için kızın güzel bir teknik geliştirdiğine ilişkin kanımızı pekiştiriyor. Oğlanlar konusunda başvurduğu teknik, belki de babasının gözüne girmede yararlandığının aynıydı.

"Betty, son iki yazı yuvadaki öğretmenlerden birinin yönettiği bir yaz kampında geçirmiş. Her seferinde evden üç ay uzak kalmış. Son yıl kampın ardından kamptaki bir başka çocukla ve onun anne ve babasıyla iki haftalık bir geziye çıkmış. Bu iki hafta öylesine örnek bir davranış sergilemiş ki, anne ve baba onu öve öve bitirememiş. Ancak, kız her defasında o yıl geziye gitmeyeceğini önceden söylemiş ve bu yıl da yine aynı şeyi tekrarlamış, ama her yıl yine sevinerek hazırlanıp yola koyulmuş."

Bu açıklama, bizlere Betty'nin başkalarının sevgisini nasıl kazanacağını bildiğini gösteren yeni kanıtlar sunuyor. Evden ayrılmaya karşı protestolarına gelince, bunlar anne ve babasını üzmek için birer bahaneden başka şey değil.

"Bu yıl kız arkadaşları gibi mutlaka annesiyle geziye çıkmak istiyormuş."

Nihayet şimdi Betty'nin ruhunda yanan ateşi görüyoruz: Kız sürekli olarak annesinin yanında olmak istiyor. Çok zekice davranıp annesine bir görev yükleyerek, 'Arkadaşlarım anneleriyle gidiyor, ben de seninle gitmek istiyorum' diyor.

"Boş zamanlarını değerlendirmede bir fevkaladelik söz konusu değil. Öğle sonraları saat dört buçuğa kadar yuvada kaldığından sokakta oynayabileceği arkadaşa sahip değil. Piyano çalmaya hevesli,

bu konuda kesinlikle yetenekli bir kız. Hiç piyano dersi almamış, yine de şimdiden pek hoş birkaç şey bestelemiş. Yuvadaki öğretmeni, kızın neye el atsa üstesinden geldiğini söylüyor. Kendisinden bir şey yapması istensin, çok hassas davranıyor, yaptığı işin kusursuzluğuna inanmadıkça içi rahat etmiyormuş. Kendisini olumlu bir ışık altında göstermeyeceğinden korktuğu bir işe girişmeye ya da bir oyunu oynamaya yanaşmıyormuş."

Betty'nin yuvada kusursuz bir davranış sergilemesinin nedeni, başkalarının duyacağı bir hoşnutsuzluğun gurur ve hırsını çok ağır şekilde yaralayacak olmasıdır.

"Başka kardeşleri olmadığına üzülüyor ve evde hep tek başına oynamak zorunda kaldığından yakınıyor. Bazen arkadaşlarını eve çağırmasına izin veriliyormuş. Ama arkadaşı gidip de yalnız kaldığında, yine bir tatsızlık çıkarıyor, dönüp dolaşıp annesinin işe gitmesinden ve evde bulunmamasından yakınıyormuş."

Kızın gerçekten bir oğlan ya da kızkardeş istediğini sanmıyorum. Büyük olasılıkla, gerçekte hiçbirini istemediğini çok iyi biliyor. Yakınıp sızlanmalarına daha çok anneye yöneltilmiş suçlamalar gözüyle bakmak gerekiyor. Aslında kızın amacı, annesinin evde kalıp yalnızca kendisiyle ilgilenmesidir.

"Kız ağlayarak, yalvarıp yakararak ve suçlamalara başvurarak annesini evde tutmaya çalışıyor. Örneğin, bir gün annesine şöyle demiş: 'Evde kalırsan senin dostun olurum!' Günlük yaşamının seyri yaşı için normal. Bilindiği kadarıyla iyi uyuyor, genelde rüya görmüyor uykusunda; rüya gördüğü birkaç defa bağırarak uykudan uyanmış, aslan ve kaplanların merdivenden çıkıp geldiğini söylemiş."

Sonunda Betty, anne ve babasını geceleyin rahatsız edip kendisiyle ilgilenmeye zorlayacak bir yöntem geliştirmiş. Aslan ve kaplanlar böyle bir amaç için oldukça çok işe yarar şeylerdir.

"Annesi her sabah Betty'yi alıp yuvaya götürüyor, babası da yuvaya sık sık telefon edip konuşuyor kendisiyle. Süt çocukluğu döne-

minden başlayarak kızın ilgisi hemen yalnızca çocuk olsun, erişkin olsun başkalarının tepkilerini gözlemlemeye yönelmiş görünmekte. Söz konusu eğilim kızda o kadar belirgin ki, zaman zaman sırf gözlemleyip yorumlamak amacıyla başkalarını kışkırtıp tepkide bulunmaya zorluyor. Gözlemlediği kimselerin özelliklerini pek çabuk kavrayıp bu konuda insanı titizlikle bilgilendirebiliyor. Düşünce tarzı açıkça mantıksal ve çözümlemeci."

Bu açıklamaya ne anlam vereceğiz? Belli ki kız yazar olarak insanların tepkilerini sürekli izlemesi gereken babasına öykünmekte. Kuşkusuz, kadınlarda mantıksal ve çözümlemeci düşünce tarzına rastlanamayacağına ilişkin batıl inanç aramızdan çoğuna yabancı değildir. İşte size bu inancı çürüten bir örnek. Yeter ki amacına uygun düşsün, her kızda mantıksal ve çözümlemeci bir düşünce tarzıyla karşılaşabiliriz.

"Kız ortaya şöyle bir oyun koymuş: Kendisi yargıç oluyor, arkadaşları da polis rolünü üstleniyor. Polisler çıplak bir kadını tutuklayıp Betty'nin karşısına çıkarıyorlar, yargıç Betty de kararı açıklıyor: 'Çıplak kadına verilecek tek ceza, onun elektrik sandalyesine oturtulmasıdır.'"

Bu, önemli bir oyundur: birincisi, Betty'nin cinsiyetler arasındaki ayrımın farkında olduğunu, ikincisi kendisinde bir aşağılık duygusunun varlığını ortaya koymakta; kız, çıplak erkeklerden değil, çıplak kadınlardan söz ediyor. Bu, onun erkeksel protestosudur, bir kadın olduğunu yadsıdığının, bir erkek olmak istediğinin kanıtıdır. Babasına öykünmesine şaşmamak gerekiyor. İçindeki pek güçlü hırs, kadın rolü düşüncesiyle bağdaşmamaktadır.

'Tek başına çıplaklık kız için olağanüstü bir şey değil, kamptaki arkadaşlarını sürekli olarak çıplak görmüş. Ayrıca, kızlarının tesadüfen banyoya girip de kendilerini banyo yaparken görmesine anne babası pek aldırmamış.'

Betty'deki yadsıma çıplaklık olgusuna değil, kadınlık rolünedir.

"Uzun süre Betty kendisine kötü hayvanlara ve kötü insanlara ilişkin öyküler anlatılsın istemiş. İyi varlıklara ilişkin öyküler ilgisini çekmiyor."

Belki kötü hayvan öyküleri kız için annesinin geceleyin kendisiyle ilgilenmesini sağlayacağı yararlı bir malzeme oluşturmaktadır. Toplumsallık duygusundan yoksun olanlar, insanların doğuştan kötü olduklarına inanmayı tercih ederler. Bencil filozofların büyük çoğunluğu bu yolda kuramlar geliştirmiştir. Toplumsallık duygusuna sahip kişilerse genelde hoşgörülüdür ve insanların kötü olmalarının nedenini anlamaya çalışır. Ayrıca, iyi insanlara ilişkin öyküler gerçekten pek ilginç değildir. Kimse yoktur ki her sabah gülümseyerek uyanan, tatlı tatlı konuşan, bir gülüşle evden çıkıp işine giden, eve dönerken yanında çocuklarına hediye, karısına çiçek getiren, her zaman dost, altın kalpli ve ince duygulu biri gibi davranan melek huylu bir insanın öyküsünü hayranlıkla izlesin. Ama kimsenin gözünün yaşma bakmayan acımasız, hınzır kişinin öyküsünü kaleme alırsanız, bunu insanlara okutabilirsiniz.

"Geçenlerde Betty çok dramatik bir şekilde arkadaşlarının gözünü korkutmuş. 'Şunu, şunu yapmadınız mı, bu akşam grip hastalığını evinize gönderirim, sizi yakalar. Açık pencereden yollarım onu size, siz de hastalanıp ölürsünüz.' Sonunda anlattığı şeye kendisi de inanmış ve evdekilerden pencerelerin kapatılmasını istemiş."

'Ölürsünüz' cümlesinden kızın nasıl büyüsel bir güç peşinde koştuğunu görüyorsunuz. Kız Tanrıya benzer bir kişi rolünü benimsemeye başlıyor. Hayat ve ölüm üzerinde söz sahibi olmak, yapın dediği şeyleri yapmazlarsa insanları öl-dürebilme gücüne kavuşmak istiyor. Kızın yaşam trajedisi de işte burada. Toplumsallık duygusundaki yetersizlik ve hükmetme tutkusu, acısını kızdan çıkarıyor. Kılıcı sevenin ölümü kılıçtan olur. Yaşam mantığının acımasızlığı budur.

Bana söylediğine göre, kız bu akşam hastaymış. Yani sadece annesiyle konuşabileceğiz. Kadını görüşümüzün doğruluğuna inandırabileceğimizden emin değilim; ama bizlere düşen durum kendisine, kendisine de düşen bunu kızına açıklamaktır. Her şekilde anne yerinde davranmış, çocuğunun davranışındaki şaşmaz mantığı sezmiştir. Betty'ye yemeğin babaannenin düşündüğü kadar yaşamsal önem taşımadığını anlatması, ama bunu babaanneyi gücendirmeyecek biçimde yapması gerekmektedir. Örneğin, kıza babaannesinin iyi niyetle davrandığını, ama yemek konusunda fazla bilgi sahibi olmadığını açıklayabilir. Ayrıca, kız daha çok, arkadaşları arasında önemli bir lider rolünü oynayacak gibi kendini hazırlamaya yöneltilmelidir.

2. Söyleşi:

Anne salona girer.

Dr. Adler: Kızınızın durumunu dikkatle inceledik.

Bize göre çok zeki ve ilerisi için çok şey vaat etmektedir. Öyle inanıyorum ki, kızınızın davranışını pek çok bakımdan gayet güzel anlamışsınız. Sanıyorum siz zorunlu olarak ailenizle ilgilenirken, kızınız kendisini terk ettiğiniz duygusuna kapılmış ve bu nedenle sizi hiç affetmemiş. Bu vefasızlığınızdan dolayı sizi cezalandırmayı kendisine bir yaşam amacı yaptığının farkında değil Ama onunla bu konuyu konuşursanız, kendisinin dostu olduğunuza onu inandırabilirsiniz.

Anne: Ben bunu hep yaptım zaten, ama o karşılık vermedi. Beni hiç dinlemiyor; öyle asabi, öyle suçlayıcı bir hali var ki, kafasını bir türlü çalıştırmıyor ya da çalıştırmak istemiyor. Benim işe gitmeme çok kızmakta; bana, 'neden benim yuvada çalışmıyorsun?' diye soruyor. Ben de orada çalışabilmem için bir boş yer olmadığını, ayrıca orada yeterince para kazanamayacağımı söylüyorum.

Dr. Adler: Belki iki hafta gibi bir süre yuvada çalışmayı deneyebileceğinizi, yeterince para kazanamadığınız için de aç kalmanın hoşuna gidip gitmeyeceğinin o zaman anlaşılacağını söyleyebilirsiniz. Onun böyle bir şeye rıza göstereceğinden kuşkuluyum; çünkü sizin ailede, yemek çok önemli.

Anne: Doğru.

Anne grip olayından ve kızının başkalarını gözlemleme huyundan söz eder.

Dr. Adler: Kızınızın çocukların gözünü korkutmadaki amacı, oyun arkadaşlarını gerçekten hastalandırabilecek güce sahip olduğunu size göstermektir. Kendisine bunu böyle açıklayabilirsiniz. Sonra, ona daha bir bebekken bile, sürekli olarak önemsenmek ve hayranlık konusu yapılmak istediğini de söyleyebilirsiniz.

Anne: Betty'ye olaylara mantıksal açıdan bakmasını öğretmek için çok uğraştım. Hatta bunu bir ara başarmıştım da ama sonra yine başa dönüldü.

Dr. Adler: Belki uyguladığınız yöntemde bir yanlışlık vardı. Bir ara kızınızı alıp bir gezintiye çıkın; güler yüzlü bir edayla, onu yalnız bırakıp işe gitmenin sizi çok üzdüğünü açıklayın. Elden geldiği kadar uzun zaman yanında kalmayı kuşkusuz yeğleyeceğinizi söyleyin. Sonra da mantığına seslenerek, bir aileye bakmak gerektiğinde kendisinin de sizin gibi davranıp davranmayacağını sorun. Ayrıca, ailede tek çocuk olduğunu hatırlatın; yemek konusunda çıkardığı güçlüklerle niyetinin aileye eziyet etmek olduğuna ilişkin tahminlerinizi açığa vurun. Ama durum gerçekten böyle midir pek bilmediğinizi, kendisiyle bunun üzerinde konuşmayı çok istediğinizi de söyleyebilirsiniz.

Anne: Kısa süre önce ailede tüberkülozdan ve daha başka nedenlerden birden çok ölüm olayıyla karşılaşıldı. Bunun üzerine kız yine doğru dürüst yemek yememeye başladı. Ne yaptığını çok iyi biliyor. Şöyle diyor örneğin: 'Bu akşam yemek yemezsem, ölmem ya."

Dr. Adler: Onun tek arzusu sizi sinirlendirerek, kendisiyle ilgilenmenizi sağlamak. Söylediği sözle gerçekte şöyle demek istiyor kızınız: 'Yemek yemeyeceğim. Öleceğimden korkmuyor musunuz?' Çünkü bunu söyledi mi sizin endişeye kapılıp kendisini yemek yemeye zorlayacağınıza inanıyor.

Anne: Aslında beni endişeye sevkeden yalnızca yemek sorunu değil, diğer huyları var. Arkadaşlarına en ufak bir ilgi duyduğu yok.

Dr. Adler: Bana kalırsa, tam olarak bu noktada yuvadakilerin müdahalesi gerekiyor. Yuvadakiler, kızla konuşup başka çocukları nasıl liderlik yapacağını göstermeli, bunu onları emri altına alarak, gözlerini korkutarak değil, yardımlarına koşarak gerçekleştirebileceğini kendisine açıklamalıdır. Belki siz de bu konuda kendisiyle konuşabilirsiniz, ama asla onu eleştirmeyin. Sanırım ne demek istediğimi anlıyorsunuz. Kızın yaşam amacı sizi kızdırmaktır, bu da ailelerdeki tek çocuklarda, hele bunlar ilkin şımartılıp sonradan kendi hallerine bırakılmışsa sık rastlanan bir durumdur. Bizlere düşen, kızı daha insancıl biri yapmak, başkalarına daha çok ilgi göstermesini sağlamaktır. Siz de bu konuda çok büyük katkıda bulunabilirsiniz; kızın nasıl işe başlayacağına ilişkin bazen bir söz söylemeniz, bazen dostça bir uyarı yapmanız yetecektir. Betty daha çok düşünsel tipte bir çocuk; sizi anlayacaktır. Ailede hep tek çocuk olarak kalacağından emin değil.

Anne: Ama öyle.

Dr. Adler: Kendine fazla değer taşımayan biri gibi bakmakta; bu anlayışı nedeniyle de mücadele ediyor, başkalarına aşağılayıcı sözler söylüyor. Ama yine de onun iyi bir kız olduğu kesin. Ağzına aşağılayıcı sözler aldı mı, başkalarına hakaret etmenin hiç de zekice bir davranış sayılamayacağını, gerçekten kültürlü büyük insanların böyle bir şey yapmayacaklarını söyleyebilirsiniz. Kızınıza karşı daha açık yürekli yaklaşın, onu sırdaş yapın kendinize, evin ufak tefek

sorunlarında görüşüne başvurun, ona erişkin bir insan gibi davranın. Eğer sorumluluk üstlenip sevimli biri olmaya çalışırsa, kendisinin öneminin artacağı duygusunu uyandırın. Ayrıca, hep aileyi kendi emri altına almaya uğraştığını açıklayın ve ne sizin ne de eşinizin evde tek başına söz sahibi olmak istediğini gösterin. Ailenin ortaklık temeli üzerine kurulduğunu, ailede herkesin biri, birinin herkes için var olduğunu açıklayın.

Anne: Sanırım çok iyi bir öneri bu.

LİDERİN İZİNDE

1. Rapor:

Bugün Michael'in durumunu ele alacağız. On iki yaşında ve on üçüncü yaşından sekiz ay almış, bir çok soygun olayına karışmaktan dolayı yakalanmış. Yüzeysel şekilde örgütlenmiş bir çetenin üyesi. Çetenin başında bulunan on dört yaşında bir çocuk kendinden küçük çocukları hırsızlığa, soyguna yöneltiyor. Böyle bir durumda bizim tahminimiz, yaşadığı çevrede egemen koşullardan Michael'in memnun olmayışıdır. Çetenin başı kendisini hırsızlığa yöneltebiliyorsa, Michael'in ona okuldan ya da evlerinden daha önemli gözüyle bakması gerekir.

Raporda daha sonra şöyle denmekte:

"Çete reisi Baldy ıslahevine konulduğunda, Michael bir süreden beri hırsızlık yapmaktaymış. İki yıl önce ıslahevine konulan Baldy şimdi yine çıkıp gelmiş oradan; ailesi yakında bir yerde oturuyormuş. O geldikten sonra çevredeki çocuklar birçok kez hırsızlık yaparken yakalanmışlar."

Michael'in hırsızlığı tek başına yapmayışı önemli bir nokta. Çete Michael'den yararlanmakta, onu kötü işlerde kullanmaktadır. Belki çete reisi Michael'in yüzüne gülmekte, ama belki de Michael bir kez reis olarak kabullendiği kişinin her sözünü körü körüne yerine getiren o geri zekâlı ya da nerdeyse geri zekâlı denebilecek çocuklardan biridir. Kriminal vakaları araştırıp inceleyen herkes, söz konusu tipteki çocuklara her çetenin içinde rastlandığını bilir. Bunlar asıl işi yapan araç konumundaki kişilerdir. Belki de hastamız geri zekâlı değil, başkalarına fazla bağımlı biridir. Bir başkasının güdümüne girmeden rahat edemeyen bir çocuktur; birinin buyruklarını yerine getirmek kendisine alabildiğine bir güçlülük duygusu sağlamaktadır.

"Michael çocuk mahkemesinde ceza almış ama bu ceza ertelenmiş."

Çocuk suçluların cezasını ertelemek doğru mudur, değil midir, bu konuda bir karara varmak bizim işimiz değildir. Mahkemece cezasının ertelenmesinin henüz on iki yaşındaki bir çocuktaki aşağılık ve küçüklük duygusunu daha da derinleştiren ağır bir yük olduğuna şüphemiz yok.

"Anne ve baba Ukrayna kökenli. Anne çok kötü bir İngilizce konuşuyor. Babanın İngilizcesi oldukça iyi. Aile yaklaşık üç yıldır New York'ta yaşıyor. Baba sabah beşten akşam saat yediye kadar bir fabrikada, anne saat on yediden yirmi bire kadar bir temizlik işinde çalışıyor. Anne de, baba da Amerikan vatandaşı. Çocukların hepsi Amerika'da doğmuş."

Annenin iyi İngilizce bilmeyişi ek bir engel oluşturmakta. Böyle küçük ayrıntılar çocukların sosyal gelişimini kolayca olumsuz etkileyebilir. Ayrıca, çocukların evde olduğu saatlerde anne ve baba adeta hiç evde bulunmamaktadır.

"Ailenin üç çocuğu vardır: On dört buçuk yaşında Leon, on iki yaşını bitirip on üçünden sekiz ay almış Michael ve altı yaşın-

da Marie. Aile dört odalı eski bir evde oturuyor. Evin asansörü, ve banyosu yok. Dört odadan ikisi yatak odası; Michael ile Leon aynı odada yatıyor. Aile Katolik'tir."

Belki Michael'in ağabeyinde lider özellikleri oluşmuş, Michael de bir arkadaşı ve bir ortağı olarak kendisini ağabeyine denk hissedebilmek için onun buyruğu altına girmiştir. İstenilen yöne yöneltilebilmesiyle ağabeyinin ilgi ve takdirini kazanmaktadır. Ağabeyi Michael'den iki yaş, büyük, kız kardeşi Michael'den altı yaş küçüktür. Yani, Michael'in yaşam modelini ağabeyi belki kız kardeşinden daha büyük ölçüde etkilemektedir. Eve ilişkin tanımlamadan ailenin çok yoksul olduğu anlaşılıyor; ailenin ekonomik durumu iyi değil.

"Michael'in doğumunda ve gelişiminde bir anormallik yok. Bir yaşında yürümeye, kısa süre sonra da konuşmaya başlamış. Görüldüğü kadarıyla, aile üyeleri de içinde olmak üzere herkese karşı candan ve dostça davranmaktadır. Okulda sevilen biri. Başka çocuklarla iyi anlaşıyor."

Bu söylenenler, oğlanın psikolojisine ilişkin düşüncemizi doğrulamaktadır. Michael dostça davranan, uysal bir çocuktur; bu yüzden işlenen bir suçta başı çekmesi düşünülemez.

"Michael, kendi ifadesine göre, hoşlanmadığı bazı öğretmenlerde okumuş, ama şimdiki öğretmenini seviyor."

Belki oğlan başkalarından dostça yaklaşım bekliyor, kendi davranışı otoriteyle bir çeşit sözleşme anlamını taşımakta: 'Bana iyi davran, ben de sana iyi davranayım.' Ama özellikle mutevazi ve uysal biri olduğundan kolayca ayartılıp suça yöneltilebilecek biri. Michael'i olumlu şeyler yapmaya ayartmak da yine fazla sorun çıkarmayacaktır. Ama bu kadarı yeterli sayılamaz; oğlanın başkalarından bağımsız, kendi başına hareket etmeyi öğrenmesi, kendi üzerine düşen sorumluluğun bilincine varması gerekmektedir.

"Sokakta çok oynuyor. Oynadığı oyunlar kovalamaca, top ve zor oyunları. Genellikle sevilen bir çocuk; kendini kolayca büyük oğlanların güdümüne bırakıyor."

Rapordaki açıklamalar sürekli olarak düşüncemizi doğrulamakta. Michael başkalarınca sevilmek ve önemsenmek için her şeyi yapabilecek bir çocuktur.

"Kendi ifadesine göre, Michael'in tanıdığı bir kız varmış, bazen birlikte sinemaya gidiyorlarmış, bazen de evlerine gidip kızı görüyormuş. Michael ve ağabeyi sırayla ayakkabı boyacılığı yapıyormuş, bir boya sandıkları varmış, okul dağıldıktan sonra ve cumartesi günleri sandığı alıp çalışmaya gidiyorlarmış."

'Michael ile ağabeyi,' Michael'in kendisine önderlik edecek biri olmaksızın yapamadığı bu sözlerle de vurgulanıyor. Bir kızla çıkması büyük oğlanlara benzemeye çalıştığının göstergesi.

"Annesi oğlanla ilgili olarak şöyle diyor: 'Michael iyi bir çocuk. Evde hep neşeli. Küçük kız kardeşiyle oynamaya bayılıyor, bazen de takılıyor kardeşine. Hep Baldy'yle gezip dolaşıyor mu bilmiyorum. Baldy kötü bir oğlan. Onu tanıyana kadar Michael'in başı hiç derde girmemişti. Yalnızca iki kez okula gitmedi. Bir defasında Conney Island'a gitmişti, bir defasında da hastaneye gittiğimde, İngilizcem iyi olmadığından kendisini yanıma almıştım. Michael şimdilerde hep kötü çocuklarla birlikte geziyor. Buralardan taşınıp gitmeyi düşünüyorum, o zaman belki kendisine iyi arkadaşlar edinebilir."

Annesinin söylediğine göre, kendisi öğleden sonra saat beşte işe gidince Michael'e babası bakıyor, onu sokağa bırakmıyormuş. Annesi, oğlanın öğle sonraları sokakta vakit geçirmemesini, gençlik evine gitmesini istiyormuş. Michael, ayakkabı boyayarak genellikle bir-iki dolar kazanıyor, kazandığı parayı annesine getiriyor, o da Michael'e beş ya da on penny harçlık veriyormuş." Para kazanıp aile bütçesine katkıda bulunması bir oğlan için her ne kadar olum-

lu bir davranışsa da, Michael'in kendi kendini küçük düşürdüğünün bir diğer belirtisidir. Bir başka semte taşınmalarının gerektiğini söylemekte anne haklıdır. Bir çocuğun böyle sürekli olarak ayartılmasına göz yummaktansa, bulunduğu yerden alıp onun bir başka yere götürmek hiç şüphesiz çok daha iyidir. Evet Michael babasının gözetimindedir, ama baba sürekli olarak evde kalmadığı için kendinden büyük oğlanların etkisi altına girmekten kaçınabilmesi düşünülemez. Gerçek anlamda uygulanacak tek tedavi varsa, o da Michael'i başkalarından bağımsız kılmaktır.

"Babası oğlan hakkında şöyle demekte: 'Evden asla para almıyor. Oysa benim cüzdanımdan alabilirdi' Leon, Michael'e ağabey gibi davranıyor, onun için ve onun yanında savaşıyor. Kardeşine arka çıkarak nasıl büyük bir oğlanı patakladığını harıl harıl anlatıyor. Kendini Michael'den daha üstün konumda duyumsuyor. Okulda Michael'den çok daha ileride ve aldığı notlar çok daha iyi. Çalma huyu da yok, zar oyununa da ilgisi yok."

Rapordaki bilgiler dönüp dolaşıp düşüncelerimizi doğrulamakta. Michael ağabeyine bir kahraman gibi taparken, ağabeyi kendisinde doğuştan var olan aşağılık duygusunu yenebilmek için kardeşiyle boğuşup onu emri altına almaya çalışıyor.

"Michael şöyle diyor: 'Annem ve babam en çok Leon'u seviyor. Leon da canla başla onaylıyor bunu, kızkardeşi Ma-rie'nin daha çok kendisini sevdiğini ekliyor sözlerine. Miehael annesini ve küçük kız kardeşini çok seviyor, ailesinin kendi davranışlarını hoş karşılamadığına üzülüyorsa da belli etmiyor, oysa içinde böyle bir duygu yaşadığını biliyorum.' Michael'in hiç itiraz etmeden ağabeyinin her dediğini yapmasının nedeni, belki bundan kendisine kimi avantajlar sağlamasıdır, Oğlanın gerçekten kendini ağabeyinden pek aşağı konumda görüp görmediğini bilmek,durumundayız. Buna ilişkin daha çok bilgi edinmek için okulda hazırlanan rapora başvurmamız gerekiyor:

"Michael New York'un bir sanayi bölgesinde gözlerini dünyaya açmış. Hem annesi, hem babası bütün gün bir fabrikada çalışıyormuş. Çocuklar sabah sekizde bir kreşe götürülüp bırakılıyor, akşam beş ya da altıda alınıp eve getiriliyormuş. Üç yıl böyle sürmüş. Daha sonra çocuklar Katolik okullardan birine gitmeye başlamış. Michael sekiz yaşındayken aile Michigan'a taşınmış, ama aynı yıl yine New York'a dönmüş. Bu yer değiştirme Michael'in bir okul yılına mal olmuş. Ama sekiz yaşında olmasına bakılmayarak okulda yine birinci sınıfa alınmış. Şimdi ise dördüncü sınıfta okuyor, en başarılı olduğu ders matematik, en başarısız olduğu dersler de okuma ve yazı.'

Belki de Michael'in aşağılık duygusuna bir yıllık okul kaybı yol açmıştır, çünkü bu kayıp dolayısıyla oğlan kendinden küçük çocukların sınıfında okumak zorunda kalmış. 'Lefty' lakabını taşımasına bakılırsa, oğlanın solak olduğu düşünülebilir.

"Öğretmeni Michaerie ilgili olarak şöyle diyor: 'Michael'i çok seviyorum. Sınıftaki çocuklar da seviyor. Kavgacı biri değil, zekâ yüzdesi 70, motorik-mekanik test sonucuna göre el becerisi fena sayılmaz, yaşına uygun. Bir emosyon testi, hırsızlık eylemlerinin ve çocuk mahkemesinde yargıç önüne çıkarılmasının kendisini çok üzdüğünü ortaya koyuyor. Bir üyesi olduğu çetedeki çocuklardan korkuyor görünmekte." Zekâ yüzdesinin düşüklüğü, bunu değerlendirecek bazı kişilerde Michael'in geri zekâlı olduğu sanısını uyandıracaktır. Ancak, şuna dikkat etmek gerekir: çocuğun yaşam modeli yılgınlığın ve korkunun damgasını taşımakta. Ben, Miehael'e şimdikinden daha elverişli bir ortamda yaşama olanağının sağlanmasını ısrarla savunmak isterim.

"Geçen yaz Michael iki ay gibi bir süre kampta çadır hayatı yaşamış. Yüzmesi çok iyi. Diğer spor dallarında ve müzikte de fena değilmiş. Kampta işbirliği ilkesinden hiç şaşmamış, başkalarının yardımına koşmaya hep hazır bir tutum sergilemiş. Kamp yöneticisi

oğlan hakkında şöyle demekte: Sezon boyu kampta Michael'in üzerine yoktu. Şimdiye kadar gördüğüm en neşeli çocuk. Bir gülümseme hiç eksik olmadı dudaklarından. Talihin tam yüzüne güldüğü biriydi. Oyun olsun, günlük çalışmalar olsun, coşkuyla, keyifle yapıp çıkardı hepsini."

Michael, biri çıkıp hatırı için bir şey yapmasını istese, asla canımı vermem demeyecek biri. Çeşit çeşit zor oğlanlarla uğraşan kamp yöneticisinin iyi bir sportmen olan, üstelik neşeyi hiç elden bırakmayan bir çocuğu baş tacı etmesi doğaldır. Michael'in durmadan gülümsemesinin nedeni, davranışlarının bütün sorumluluğunu başkalarının üzerine yıkmasıdır. Uygun bir çevrede hiç sorun çıkarmayacak bir çocuktur Michael.

"1929 yılının ilk aylarında küçük çapta hırsızlıklara kalkışmış, 30 Mayıs'ta ise birden çok cüzdanın aşırılıp 60 doların ele geçirildiği büyük bir soygun olayına gelip dayanmış iş. Ve başındaki kişinin Baldy, beyninin bir başka oğlan, bir araç olarak kullanılanın da Michael olduğu çetenin soygunu gerçekleştirdiği ortaya çıkmış."

Michael'in böyle bir girişimde asla yönetici ya da elebaşı rolünü oynamayacağı son derece açık.

"İtirafında belirttiğine göre, Michael mağazanın girişinden içeri girmiş, asansöre bakan, aynı zamanda binanın yöneticiliğini yapan adamın kendi peşine düşmesini sağlamış. Adam onu ele geçirirse kafasını kopartacağı tehdidini savurup duruyormuş. O adam Michael'in peşinden koşarken, çetelerin diğer üyeleri yukarıdaki müşterilerin cüzdanlarını çalmış, sonra da paraları aralarında paylaşmışlar."

Asansöre bakan adam tarafından peşine düşülen biri olmanın kahramanlık rolü oynamakla ilgisi yoktur.

"Michael'in dediğine bakılırsa, Brooklyn'de gerçekleştirilen bu soygundan kendisi bir şey almamış. Yalnızca gözcülük yapma göre-

vi verilmiş kendisine, bir polisin yaklaştığını gördü mü, sesle işaret veriyor, sesi işiten çete üyeleri hemen ortadan kayboluyormuş. Bu arada belirtelim ki, hepsinin ele geçirilip yargıç önüne çıkarıldıklarına bakılırsa, bu işin yeterince çabuk üstesinden gelememişler."

Michael bu olayda da yine ikinci derecede bir rol oynamış.

"Çete üyeleri pazar günleri Michael'erin evinin önünde zar atıyorlarmış. Michael çete reisi Baldy'den korkuyormuş, çünkü Baldy kavga sırasında rakibini ısırıyormuş."

Bu açıklama Michael'in sadece korkup çekindiği için başkalarının güdümüne girdiğini gösteriyor.

"Çocukluğuna ilişkin olarak anlatığı ilk anısı şöyle: 'Evimiz Little Falls'tayken karpuz çalmaya giderdik' Michael'in 'giderdim' sözcüğünü kullanmaması çok ilginç. Oğlan asla tek başına davranmıyor; hırsızlığın yanlış bir şey olduğunu bildiğinden kuşkuluyum. Çete ruhu tarafından az çok hipnotize edilmiş durumda, çete içinde kişisel özdeşliğinden ve sorumluluğundan sıyrılabiliyor."

"Anımsadığıma göre küçüktüm, yerde bir fare deliği görmüştüm, kibritleri çakıp çakıp delikten içeri atmaya başladım. Yanan kibrit çöplerinden biri yatağın üzerine düştü, yatak ateş aldı. Ağabeyim de aşağıya koştu, babamı alıp getirdi."

Bu anı, Michael'in bağımsız ve özgür davranma konusunda ne yapsa başarısızlık ve kazayla sonuçlanacağına inandığını gösteriyor. Her zaman yardımına koşacak birinin yanında olması gerektiğine de yine öyle kesinlikle inanmakta. Karşımızda başlangıçtaki aşağılık duygusunu bir türlü yenemeyen ve sorumluluğun üstleneceği bir şey yapmayı göze alamayan, bundan umutsuzlukla korkup çekinen bir çocuk bulmaktayız. Hayatını ağabeyinin, öğretmeninin, Baldy ve arkadaşlarının doğrudan baskısı altında yaşanan bir dizi sahneden oluşturmakta.

"Rüyamda büyük, muhteşem odalarıyla bir sarayda, bir şatoda bulunuyordum."

Bu, Michael'in hayatta önemli bir konuma gelmeyi özlediğinin kanıtı olabilir.

"Bir başka rüya: 'Bir gece uyuyordum, içeri bir adam girdi, ateş edip ağabeyimi vurdu, annemi de kapıp götürdü. Ben de bir ata atlayıp peşine düştüm, iki el ateş edip adamı kalbinden vurdum, atından alarak yere fırlattım. Bir defasında da annemin öldüğünü gördüm rüyamda, ağlamaya başladım, annemi öldüren adamın peşine düştüm, sonunda onu yakalayıp öldürdüm. Adam kanlı katilin biriymiş."

Bu rüyalarda Michael kahraman rolünü oynamaktadır. Aile üyelerinden birini kaybetmekten korku duyduğu açık. Gördüğü rüya bize şöyle demektedir: "Bir ağabeyim ve bir annem olduğu için mutluyum, çünkü tek başıma öyle güçsüzüm ki!' Michael, kendisine liderlik edecek bir kimseye sahip olmamaktan daha büyük bir felaket düşünemiyor."

"Büyüyünce ne olmak istiyorsun sorusuna anında şu yanıtı verdi: Komiser."

Michael'in isteği komiser olmaktır; çünkü benimsediği şey, ideal güçlü bir adam, emirler veren bir kişi olmaktır. Güçsüzlüğünü giderecek bir çare görüyor bunu."

Öğretmeni duruma şöyle bakıyor: 'Annesi hemen bütün gün işte çalıştığı için Michael gerçekten çok şanssız. Ağabeyi Leon okulda olsun, evde olsun Michael'den daha çok kendi başının çaresine bakabilecek biri. Michael altı yaşındayken küçük kız kardeşi Marie ailede onun yerini almış. Michael'ın kendisini çok sevmesine karşın, kızkardeşi ağabeyi Leon'a daha yakın. Michael'ın şimdiye kadarki okul yaşamı da yine cesaret kırıcı. Çeteye katılmak için bir fırsat çıkınca, kuşkusuz bu fırsatı sevinçle karşıladı ve ondan yararlanmaya koyuldu.

Tedavi için, Michael'in yine geçen yaz kaldığı kampa yollanmasını önereceğiz. Böylece oğlan iki ay kadar kendisi için uygun

bir ortamda yaşayacak, yüzme gibi çok iyi yaptığı etkinliklerde bulunacaktır. Michael'in tek başına çaba gösterip güç ve moral toplayabilmesi için ağabeyinin aynı kampa yollanmamasını önermek isteriz. Ayrıca, anne ve babasının oğullarını görmek için kampa gitmelerini, ama bunu yüz karası bir davranışından dolayı eleştirmek değil, olumlu davranışından dolayı Michael'i takdir için yapmalarını sağlamaya çalışacağız.

Başlangıç için iyi bir öneri bu, ama yalnızca bir ilk adımdır. Neden hep üstte değil de altta bir rol oynamak istediğini Michael'in anlamasına çalışmak ve kendi Kendisinin efendisi olabileceği inancını ona benimsetmek gerekiyor. Michael'le konuşmamız sırasında hırsızlık olayına değinmemeli, yalnızca ondaki özsaygısı eksikliği üzerinde durmalıyız. Yapmak zorunda olduğumuz bir şey de, oğlanın gerçekten solak sayılıp sayılmayacağını araştırmak, okuma ve yazı konusunda özel ders almaya ihtiyacı olup olmadığını saptamaktır.

1. Söyleşi:

Baba salona girer.

Dr. Adler: Sizinle oğlunuz Michael hakkında konuşmak istiyoruz. Gelecek için kendisinden çok şey beklenilebilecek bir çocuk. En büyük kusuru, kendini seve seve başka kişilerin güdümüne bırakması. Bütün kişiliği de bu temel üzerine kurulmuş. Başka bir deyişle, yeterince cesaret sahibi değil, davranışlarının sorumluluğunu hep bir başkası üstlensin istiyor. Acaba siz yeterince cesur olmadığını, karanlıktan korktuğunu, yalnız kalmaktan hoşlanmadığını hiç gözlemlediniz mi?

Baba: Yalnız kalmaktan hoşlanmadığını biliyorum.

Dr. Adler: Michael'e yardım konusunda pek çok şey yapabilirsiniz. Her şeyden önce onu cezalandırmaktan vazgeçmelisiniz. Aslında olup bitenlerde oğlunuzun bir suçu yok. Kendisini cesaret-

lendirip ağabeyinin ve çete üyelerinin yardımını almadan her şeyi yapabilecek kadar güçlü olduğuna onu inandırmaya çalışmalısınız. Eminim ki, oğlunuz çok iyi bir çocuk. Onu eğitmek için yapılması gereken şey, ona nerelerde hata yaptığını göstermektir. Sürekli eleştirmeyi ya da cezalandırmayı bırakıp daha güçlü biri olması için kendisini cesaretlendirmeye bakınız. Böyle yaparsanız, oğlan sorumluluğunun daha iyi bilincine varacaktır.

Michael içeri girer.

Dr. Adler: Bakıyorum, kocaman, güçlü kuvvetli bir oğlansın; ben seni ufak tefek, güçsüz biri sanıyordum. Hiç de öyle değilmişsin. Niçin başkalarının senden daha çok şey bilip daha çok şeye akıl erdirdiklerine, başkalarının sözünü dinleyip yap dedikleri şeyi yapman gerektiğine inanıyorsun bilmem. Biri çıkıp sana "Hadi şu duvara tırman" dese tırmanacak mısın?

Michael: Hayır.

Dr. Adler: Zeki bir çocuksun, seni yönetecek birine gereksinimin yok. Sen kendin başkalarını yönetecek kadar büyük, bağımsız ve cesursun. Başkalarının her şeyi ille de senden daha iyi yapabileceği düşüncesinden kendini kurtarmalısın. Hep başkalarının bir kölesi olarak kalmayı, sana ne buyrulursa yapman gerektiğini mi düşünüyorsun? Başkalarının sana söylediklerini yapmaktan ne kadar zamanda vazgeçebilirsin? Dört gün yeter mi bunun için, ne diyorsun?

Michael: Yeter belki.

Dr. Adler: Peki sekiz gün?

Michael: Evet. Sekiz gün de olur.

Michael salondan çıkar.

Dr. Adler: Bir kural değil ama oğlanın durumunda yapılması gereken şey açıktır: Yaşam modelinde cesaretin daha çok yer almasını sağlayarak olumlu yönde gelişmesini sağlamak. Başlangıçta benimsediği ihtiraslarına erişmek onun için sorun olacağından, Michael kolay elde edebileceği şeyle yetiniyor.

Öğrenci: Dudaklarındaki gülümseme, kendisiyle ilgilenmelerini sağlamak için başkalarının gönlünü kazanmak amacına mı yönelik?

Dr. Adler: Evet, bu da büyük bir olasılıkla pek çok nedenden biri.

Öğrenci: Cesaret sahibi olmanın zahmete değeceğine Mic-hael'i nasıl ikna edeceksiniz?

Dr. Adler: Hastaya içireceğiniz bir kaşık ilaca benzemez cesaret. Değerini küçümsemezse, daha mutlu olacağını ona anlatmalıyız. Çete reisinin emirlerine karşı koymasını sağlarsak, cesur davranmanın yararını görüp anlayacaktır. Ben, hep başkalarınca yönetilmenin yanlışlığını kendisine açıklamaya çalıştım. Yeter ki özsaygısını güçlendirebilelim. Böylece daha cesurca davranmaya başlayacaktır. Kendisine fazla değer taşımayan biri gözüyle baktıkça, sorumluluk üstlenmek istemeyecektir. Sorumluluk bilincine ve cesur davranmaya kendini hazırlamak, aynı bütünün parçalarıdır.

Öğrenci: Michael'e başka çocuklardan daha sert davranmadınız mı acaba?

Dr. Adler: Böyle bir şey yaptımsa, itiraf edeyim ki asla kasti değildir. Ama umarım kendisiyle elden geldiği kadar bilgece konuşmuşumdur. Bir çocukla konuşmak sanattır, öğrenilmesi gerekir. Bu konuda ben de herkes gibi hata yapabilirim. Bir çocuğa aynı şekilde yaklaşım gösteren iki insan gösteremezsiniz. Ben de bu konuda hayli dramatik bir yöntem uyguluyorum, çünkü o zaman kendisini söyleşinin önemli bir katılımcısı olarak hissetmek çocuğa daha kolay geliyor. Mic-hael'le konuşurken, yapabildiğim ölçüde anlayışlı davranmaya çalıştım. Oğlan benden hoşlanıp da bir kez daha kalkıp buraya gelirse, buna hiç şaşırmam doğrusu. Gelecekte gösterebileceği gelişimi konusunda belki öğretmeni bize bir rapor sunacaktır.

AŞIRI UYSAL ÇOCUK

1. Rapor:

Bu akşam sekiz buçuk yaşındaki Saul'un durumunu ele alacağız. Okuldaki çalışmalara yeterince ayak uyduramıyor Saul. Sorun, uzunca bir süredir varlığını sürdürmekte.

Derslerde beklediği gibi gelişme gösteremeyen sekiz buçuk yaşındaki bir çocuk karşısında, iki olasılığı dikkate almamız gerekiyor. Ya çocuk gerekli yetenekten yoksundur ya da evdeki koşulları daha rahat bulduğu için okul yaşamına uyum sağlayamamaktadır.

Raporda şöyle denmekte:

"Bu son iki, üç hafta çocukta bir düzelme fark edilmekte. Bu da, bireysel psikoloji konusundaki konferanslarımızı izleyen öğretmeninin öyle görülüyor ki oğlanı eskisinden daha iyi anlamasından kaynaklanıyor."

Bu çocukta olasılıklardan ikincisi söz konusu olabilir. Ayrıca, bu konferansların pratik bir yarar sağladığını işitmek bizi pek mutlu edecektir.

"Saul, okuldaki durumunu umursamıyor gibi görünmekte. Sürekli olarak okuldaki çalışmaları nasıl başarabileceğini bilemediğini söylüyor. Baş başa konuşulup biraz sıkıştırıldığında tümden bilgisiz olmadığı anlaşılıyor, ama bilgisinin kapsamını belirlemek hiç kolay değil, çünkü belleğini yardıma çağırmak için kendini asla zahmete sokmuyor."

Umudunu yitiren ve okulda gelişim göstermesine olanaksız gözüyle bakan çocukta bu tutum, anımsama güçsüzlüğü ve yaşanmış olaylara ilişkin bilgisizlikle hepsinden belirgin açığa vurur kendisini.

"Matematik ödevlerini yapmaya yanaşmıyor, oysa izlenmesi gereken yöntem ve bunun kombinasyonları konusunda belli bir bilgisi vardı. Keyfi pek yerinde olmadığı zamanlar, hep kâğıt üzerine bir şeyler çiziktiriyor ya da kâğıdı olduğu gibi boş bırakıyor, okuldaki çalışmalara hiç uygun düşmeyen bir davranış sergiliyor. Yerinden kalkıp sağda solda dolaşıyor, gerçek ya da hayal ürünü ufak tefek hakaretleri bahane ederek sınıftaki öbür çocuklara saldırıyor. Kaba sesle, bağıra çağıra konuşuyor, özellikle şaklabanlıklar yapıyor, komik yürüyüşlerle ve diğer soytarılıklarla herkesi güldürmeye çalışıyor. Belli bir oyuncu yeteneğine sahipmiş gibi görünmekte. Yaptığı şeyler zamansız yapılmamış olsa, belki gerçekten eğlendirebilir çevresindekileri. Ama okul böyle gösterilerin sergileneceği yer değil. Bu yüzden, duruma uzun süredir katlanan öğretmenler Saul'a 'antika çocuk' ismini takmışlar. Bu lakap da Saul'un okulla ilişkisini pek güzel açığa vuruyor." Saul, herkesin dikkatini üzerine çekmek için soytarı rolünü oynamakta. Bunun için elinin altındaki ucuz çarelerden yararlanıyor, çünkü üstesinden geleceği yararlı çalışmalarla sınıfta ramp ışığında[9] yer almaya cesaret edemiyor.

"Gözü yaşlı biri..."

Bu, onun uzun zaman büyük bir özenle büyütüldüğünü, sonunda kendisinin önemli bir kişi sayıldığına, o acı çekince başkalarının da acı çekeceğine inandığını gösteriyor.

"Azarlanacak oldu mu, büyük ölçüde bir bebek gibi davranıyor. Bu davranışı, şakacı biri görünümüyle yer değiştiriyor."

Şımarık büyütülmüş çocuk genellikle bebek rolünü oynar. Saul önemsenmek için iki yola başvurmakta: Ya bir komedyen oluyor ya da bir bebek.

"Okulda kendinden büyük çocuklarla sürekli olarak kavga edip, boğuşmakta. Teneffüslerde ya da okula giderken bir yaramazlıkta bulunmazsa içi rahat etmiyor."

9 Sahne ışığı.

Bu türden davranışlar, Saul'un sosyal uyum sağlayamamış biri olduğunun göstergesi.

"Bazen öylesine hayali şeyler anlatıyor ki! Bu son yıl sınıfını geçmiş. Kim bilir, belki artık düzelmiş. Ama yeni bayan öğretmenine anlattığına göre, babasıyla önceki öğretmeninin babası dostmuş, onun için geçirmişler sınıfı. (Böyle bir dostluk gerçekten var ama sınıfı geçmesine karar veren öğretmen bir başkası.)"

Öğretmenini kendisine kıyak geçmekle suçlaması, oğlanın okulda işbirliğine hiç hazır olmadığını açığa vuruyor.

"Bir gün öğretmenine, ödevlerini yapmadığı için mazeret olarak evlerinin yandığını söylemiş. (Teyzesinin oturduğu evde gerçekten de bir yangın çıkmış.)"

Anlaşılan baş edemediği bir durum söz konusu olduğunda sıyrılabilmek için, Saul yalan söylemeye başlamış.

"Anlattığı şeyler kesinlikle bilerek kendi yaşamına mal ettiği gerçek olaylara dayanmakta. Ama anlattıklarının gerçek olaylardan alındığının kimse farkında değil. Saul doğruyu söylemediğinin farkında, sıkıştırılınca da böyle olduğunu itiraf etti. Geçmiş yaşamındaki sorunları da buna benziyor. Kendisinden okuldaki gibi çalışmaların beklenmediği yuvada herhangi bir sorun söz konusu değilmiş. Ama altı yaşına gelip birinci sınıfa gitmeye başlayınca, sorunlar açığa vurmuş kendini ve yıldan yıla da artıp büyümüş."

Evet, böyle bir çocuktan ne kadar az şey beklenirse, o kadar az sorunla karşılaşacaktır. Yuvanın rahat diyebileceğimiz koşullarında Saul'un yakınması için ortada bir neden yoktur; ama kendisinden daha aklı başında bir davranış bekleyen ödev-lerle yüz yüze gelir gelmez bunlara karşı diretmeye başladı. Bu noktaya kadar oğlanın durumuyla ilgili vardığımız sonuçların bir özetini yaparsak: Saul'un şımarık bir çocuk olduğunu ve büyümesinin beraberinde getirdiği sorunlara giderek artan bir dirençle karşı koyduğunu söyleyebiliriz.

Sorunlar kendisine yaklaştığı ölçüde, Saul'un bunlara gösterdiği direnç de o ölçüde artmaktadır. Saul, sorumluluklarından yaşamın olumsuz tarafına kaçıp sıyrılmaya çalışıyor.

Daha önceki ev yaşamı oldukça sakin bir seyir izleyen Saul, okula başlayıncaya kadar evde kimseyi tasa ve kaygıya sürüklememiştir. Rapordaki açıklamaları işittikten sonra, eğer hiçbir şey rapor dışında bırakılmamışsa, annesinin Saul'u şımarttığına ve hâlâ da şımartmakta olduğuna hayli kesin gözüyle bakabiliriz,

"Oğlanın annesi de, babası da hayatta henüz. Ailenin iki çocuğu var, sekiz buçuk yaşında Saul ve beş yaşında Sara." Burada yine ağabey ve kız kardeş sorunuyla karşılaşıyoruz. İki kardeş arasında çetin bir yarışın söz konusu olması gerekiyor. İyice araştırdığımızda, Saul üç ya da dört yaşındayken kız kardeşiyle rekabet durumuna itildiğinde sorunların başladığını düşünebiliriz. Saul'un cesaretini ve özgüvenini kaybetmesi de bu döneme denk gelmiş olabilir. Bu dönemde Saul, kendisini ileride de şımartması gerektiğini davranışlarıyla annesine dönüp dolaşıp anlatmaya koyulmuştur. Kız kardeşi belki gürbüz, sağlıklı bir kızdır da, Saul kardeşinin gelişim sürecinde kaydettiği ilerlemelere kendi egemenlik alanına düşmanca saldırılar gözüyle bakmaktadır.

"Anne ve baba arasındaki ilişki için söylenecek bir şey yok. Anne kendi halinde bir kadın, yine de ailede etkin söz sahibi. Baba evden eve eşya taşıyan bir firmada çalışıyor. Fazla bir para kazandığı yok. Aldığı ücret haftadan haftaya biraz değişiyor. Anne tutumlu, kusursuz bir ev kadını, bütün çamaşırı kendisi yıkıyor, ama konu komşuya çamaşırhanede yıkattığını söylüyor, çünkü komşular da çamaşırlarını çamaşırhanede yıkatmakta, yani kadın durumu kurtarmaya çalışıyor. Baba kazandığı parayı her hafta eve getiriyor; karısının evi örnek şekilde çekip çevirmesinden, onu bakımlı tutmasından gurur duymakta."

Bu bilgiler, bize annenin azimli ve gururlu bir kadın olduğunu ve kocasının kendisine güvendiğini göstermekte.

"Anne temizlik, koruyucu sağlık ve benzeri konularda iki çocuğunu her şekilde kusursuz olarak eğitmeye çalışıyor. Onların nerede, kimlerle oynadığına dikkat ediyor. Eşi bulunmaz bir ev hanımı ve anne. Baba tez canlı biri; karısına büyük bir güven besliyor, çocuklara sevecenlikle davranıyor. Saul babasının sözünü annesininki gibi gönülden dinlemiyor; bu yüzden de anne, oğlanın babasını daha çok sevmesini istiyor. Saul yardım etmekten hoşlanan bir çocuk, evdeki işlere de seve seve yardıma koşuyor, annesi bir şey gereksinince dışarıdan alıp geliyor hemen. Kız kardeşiyle paylaştığı odayı dağıtmamaya, derli toplu tutmaya çalışıyor."

Hastamız zamanını genellikle kız kardeşiyle geçiriyor. Sanırım babasıyla daha çok birlikte olsaydı, kız kardeşine daha eleştirel bir tavırla yaklaşacaktı.

"Çocuklardan her birinin kendi yatağı var. Annesi hastalanınca Saul pek üzülmüş, kendiliğinden eczaneye koşup yardım istemiş."

Bunlar da yine Saul'un annesine aşırı düşkünlüğünü kanıtlıyor; belki oğlan annesinin kendisine bir kahraman gözüyle bakmasını istiyor.

"Annesi kendisini cezalandırmaya girişince, birazcık ağlıyor ama fazla durmuyor üzerinde. Kin tutmuyor, şöyle diyor hep: Tamam, tamam, sen annesin, sen haklısın. Annesinin Saul'u fazla övdüğü yok, ama son iki, üç hafta okuldaki başarılı çalışmalarından dolayı ona övgü dolu sözler söylemeye başlamış."

Oğlanın cezalandırılmalara karşı tepkisi için güçsüz bir kişinin ılımlı tepkileri denebilir. Ama okuldaki gelişimini bu şekilde sürdürmesi durumunda, cesur biri olacağını düşünüyorum.

"Küçük kız kardeşi tatlı ve şirin bir çocuk. Şımartılmış değil, öyleyken ailenin gözdesi. Saul, kendisini çok seviyor."

Bu, bizim yaklaşımımızı yanlış gibi gösteriyor. Ama belki de Saul rakibinin kendisinden güçlü sayılacağını anladı, zafer umudunu yüreğine gömdüğü için kendisini yenilgiye uğratan kişiyle dostluk kurmaya çalışmakta. Tahtından edilmiş çocukların kendilerini tahtlarından edenlere sempati duymaları sık görülen bir durumdur.

"Oğlan sokakta çingenelerin kız kardeşini kapıp götüreceklerinden korkuyor."

Bu tutumuyla başkaları üzerinde kurduğu egemenlikten çıkar sağlamak istemekte.

"Annesi kendisine altı sent veriyor, Saul da bunun beş sentiyle süt alıyor, bir sentini genellikle kız kardeşine veriyor. Annesi Saul'un babası gibi cömert biri olduğunu söylemekte. Kız kardeşi ise ağabeyinin davranışını doğal buluyor. Sokak çocukları ağabeyiyle alay etmeye kalktılar mı, kız kardeşi kendisini destekliyor, çocuklara alay etmemelerini söylüyor. Saul'la Sokakta çok alay ediliyor."

Saul, kız kardeşini gözeten biri rolünü oynamakta; bu, bir ağabeyiyi kız kardeşiyle uzlaştıracak iyi bir yoldur. Saul, böylece kendini büyümüş duyumsama fırsatını buluyor. Diğer yandan, kız kardeşi de ağabeyini korumaya çalışmakta.

"Saul, daha çok kendi yaşıtı oğlanlarla oynuyor. Şişman olduğu için kendisini 'şişko' diye çağırıyorlar. Bazen de okuldaki başarısızlıklarından dolayı 'salak' diyorlar. Dayıları bir ara oğlana 'aptal' deyince, annesi kendilerinden böyle söylememelerini rica etmiş."

Fazla şişmanlığın en sık görülen nedeni aşırı beslenmedir. Ayrıca iç salgı bezlerindeki hormonal bir bozukluk da vücutta yağ birikimine ve şişmanlığa yol açabilir. Oğlanı küçük düşürmekten dayılarını alıkoymak istemekte anne haklı.

"Başka oğlanlarla dövüşüyor ve her zaman dayak yiyor, öyleyken genellikle pes etmeyerek kavgayı sürdürüyor."

Umudunu yitirmiş çocukların dayak yiyeceklerini bilmelerine karşın, dövüşten kaçmadıklarını genellikle gözlemleyebiliyoruz.

"Hayvanlara son derece yakın davranıyor, çiçeklere bayılıyor."

Böyle çocuklar genelde sakin bir yaşamı yeğler. Saul sokakta alay edilmeyip onun bunun saldırısına uğramasa, belki hayvanların ve bitkilerin bakımından keyif alacak bir çocuk olurdu.

"Sinemada film izlemeyi seviyor; filmler, hayal dünyasının büyük bir bölümünü oluşturmakta."

Bu arada sırası gelmişken sinema filmlerine ilişkin birkaç söz söylemek isterim. Bir çocuğun doğru dürüst gelişememesinden tek başına filmleri sorumlu tutulabileceği kanısında değilim. Ama şuna eminim ki, evde yapılacak birçok yanlışın etkisini sinema filmleri güçlendirebilir; filmler bir çocuğa hatalı yaşam modeli için örnekler sunabilir. Sinemaya gitmesi yasaklanınca, çocuğun yaşam modelinde bir düzelme gerçekleşeceği beklenmesin! Bir çocuk sinemaya gitmesi yasaklansa da, bir başka yol bulup yine yanlış yola sapabilir. Almanya'da sıkı bir sansür uygulanır, bir filmi çocukların görüp göremeyeceği sansür sonucunda belirlenir, ama elbette yeterli bir önlem değildir bu; çünkü biz erişkinleri, anne ve babaları yanlış bir yaşam modeli doğrultusunda sık tekrarlar yapmaktan alıkoyamayız. Filmler insanlara hile ve kurnazlık alışkanlığını kazandırır. Filmlerin büyük çoğunluğu birtakım hileler üzerine kurulur, gerek çocuklar, gerek erişkinler bu hileleri öğrenmeye can atar, çünkü güçlü olmanın kestirme yoludur bu. Pek çok kişi hile ve açıkgözlülüğün insana yarar sağladığı görüşündedir. Ama biz psikolojik açıdan onların bu görüşüne katılamayacağız. Bizim için söz konusu yollara başvurulması sadece bir kişinin gereken cesaretten yoksunluğunu gösterir. Bizlere düşen, insanları da bunu anlayacak gibi eğitmektir. Hilelerin, kurnazlıkların ve aldatmacaların korkak insanların çantasında bulunan araçlar olduğunu insanların kafalarına sokmamız gerekmektedir. Bu araçlara gülebilir, etkilerine hayret edebiliriz; ama bilincimizin derinliklerinde şunu bilmek zorundayız ki, ancak nor-

mal bir amaca ellerinin altındaki yasal çarelerle ulaşabileceklerine inanamayan insanlar söz konusu araçlardan yardım umarlar.

"Çocuk sağlıklı olarak dünyaya gelmiş. Ancak, doğum belli aletlerin yardımıyla gerçekleşmiş. Dokuz ay emzirildik-ten sonra Saul biberonla beslenmiş. Bir yaşında konuşmaya, on aylıkken de yürümeye başlamış; bir buçuk ve iki yaş arasında dört kez kramp geçirmiş. Ama dişleri çıktıktan sonra arkası kesilmiş krampların."

Büyük bir olasılıkla Saul'un paratiroit bezlerinde (küçük kalkan bezleri) bir bozukluk söz konusu. Krampların diş çıkarmakla hiç ilgisi yok.

"İki yaşında kızamık, dört yaşında da suçiçeği geçirmiş. Şimdiler de iştahı yerinde, sağlıklı, ama obur değil." Obur olsaydı, Saul'da belli bir asilik kendini gösterirdi. Belli ki inatçı tipte bir çocuk değil Saul, daha çok yumuşak huylu biri.

"Temizlik konusunda güzel alışkanlıkları var, bugüne kadar yatağını ıslatmış değil."

Yatağını ıslatsa ya da yemekte evdekilere güçlükler çıkarsa, bu Saul'a ilişkin olarak edindiğimiz izlenime bayağı uygun düşerdi. Ama anlaşılan, annesi oğlana büyük bir anlayış göstermiş. Anneyle konuşursak, üzerimizde aklı başında bir kadın izlenimi bırakacağından eminim.

"Sürekli temiz görünmeye çalışıyor. Annesinden, okula giderken her gün yeni bir gömlek istiyor. Annesinin elini yüzünü yıkayıp kendisini giydirmesi hoşuna gidiyor ama yatma konusunda annesinden bağımsız davranmak istiyor. Bebekliğinde uykusu iyi değilmiş, uyuması için uzun süre beşikte sallanması gerekirmiş. Ama şimdi uykusunda sorun yok."

Temizlik konusunda annesine özeniyor, çünkü böylelikle onun ilgi ve beğenisini kazanıyor. Çocuğun uyuma güçlüklerinin giderilmesinde annesinin uyguladığı yöntem zaman içinde hayli düzeldiği görülüyor.

"Küçük küçük resimler ve kartpostallar toplamakta." Bu davranışını, bazı nesnelerden koleksiyon yaparak azalan saygınlığını güçlendirmek isteği olarak yorumlayabiliriz. Sorunları çözümlenmedi mi, belki oğlan günün birinde hırsızlığa yönelecektir.

"Bir gözlüğe gereksinimi olabilir. Bu hafta içinde bir muayeneden geçip bir görme bozukluğunun olup olmadığı saptanacak."

"İlk anısı, üç yaşındayken büyükannesini görmeye gidişi. O zamanlar yatağını ıslattığı için annesi kendisini cezalandırmış. Annesinin dediğine bakılırsa, oğlanın yatağın ıslatması çok nadir olarak gerçekleşen bir olaymış."

Burada hiç kuşku yok, Saul'un aile içindeki üstün konumunu tehlikede gördüğü ilk zamanlardan biri söz konusudur. Oğlan yatağını ıslatarak annesinin ilgisini çekmek istiyor, ama karşılığında ceza görüyor."

"Bir diğer anı dört yaşında yaşanmış bir olayla ilgili. Saul, babasıyla mobilya taşıyan bir arabada bulunuyormuş. Babasının kendisine dikkat etmediği bir sıra bazı küçük eşyaların arabadan indirilmesine yardım etmiş, bundan da büyük bir keyif almış."

Anlaşılan bu çocuk yardımsever. Böyle bir olayı anımsaması, belki de babasının takdir ve beğenisine özlem duyduğunu göstermektedir.

"Kız kardeşinin doğumunu anımsıyor. O zaman üç buçuk yaşındaymış, annesi kendisine şeker vermiş."

Kız kardeşinin doğumu Saul için ciddi bir sorun oluşturmuş. Şekerleme Saul'u kız kardeşinin varlığıyla uzlaştırmaya yettiğinden kuşkuluyum.

"Gördüğü değişik rüyaları anımsıyor. İlk rüya şöyle: 'Rüyamda bir kovboyla beraberdim, bir ata binmiştim; ansızın at bir keçi oldu. Yanımda bir kovboy tüfeği vardı. Tetiği çeker çekmez ateş aldı. Ama bozuk bir tüfekti, ikinci çekişimde çalışmadı."

Bu rüyada yanılsamaların büyük rol oynadığını görüyoruz. Bir at keçi olup çıkıyor, bozuk tüfek ateş almıyor. Oğlan konumunu düzeltebilmek için yanılsama peşinde koşuyor.

"İkinci rüya şöyle: 'Rüyamda bir at üzerindeydim, Rudolf Valentino olmuştum. Biri öldü mü, onu rüyamda görüyorum."

Anlaşılan şu: Saul film kahramanlarını kendine örnek alıyor.

"Rüyamda William S. Hart'ı gördüm. Beni kaçırdı."

Burada sinemada görülen filmlerin içerdiği sakıncalardan biriyle karşılaşıyoruz. Kaçırma olaylarının Saul'un hayal dünyasında çok önemli bir rol oynadığı kesin. Ölmüş kişilerin rüyada görülmesine gelince, Saul'un ölümden korktuğunu ve onunla karşılaşmak istemediğini gösteriyor. Ama ölmeden önce onları rüyasında gördüğünü söyleseydi, bu bir peygamber aşamasına yükselmeye çalıştığını ortaya koyacaktı.

"En çok istediği ileride film artisti olmak. Bütün artistlere alabildiğine büyük ilgi duyuyor. En sevdiği artist Tom Mix."

Şimdiye kadar okul döneminde hilelere meraklı bir soytarı, bir komedyen, bir tiyatro oyuncusu rolünü oynadığını dikkate alırsak, Saul'ün bu büyük isteğine şaşmamak gerekiyor. Oğlan karşılaştığı tehlikelerle başa çıkmak, güçlü biri olmak özlemini duyuyor. Belki de tiyatro oyuncusu olursa, amacına ulaşacağına inanıyor.

"Şu söyleşi oğlanın korkularını gözler önüne sermekte. Saul: Rudolf Valentino'dan korkuyorum, yattığım zaman onu rüyamda görüyorum. Soruyu soran: Peki, ama onun öldüğünü bilmiyor musun? Saul: Elbette biliyorum. Neden öldüğünü bilmez olur muyum? Öyle yakışıklıydı ki, bütün kadınlar kendisine bayılıyordu."

Düşününüz ki, bunu sekiz buçuk yaşındaki bir oğlan söylüyor. Sevgi de kadınlardan korkunun ne kadar erken yaşta bir çocuğun yaşam modelinin kesin bir bölümünü oluştura-bildiğine şaşmamak elde değil. Saul'un korkusunu kolay anlayabiliyoruz. Anne otoriter

bir kadın; daha önce otoriter annelerin oğullarının kadınlardan genellikle korktuğuna ilişkin deneyimimden söz açmıştım. Kadınlara karşı duyulan korkunun ya da ilgi yetersizliğinin ileride daha güçlenmesi durumunda, ilgili kişinin eşcinselliğe yönelmesi olasılığı vardır. Hastamızın gelişim süreci henüz kapanmış değildir; böyle bir sonucun ortaya çıkmasını önleyebilmemiz için, oğlunu kendine aşırı bağımlı kılmaktan vazgeçmesini anneye ısrarla önermeliyiz.

"Saul: Bir gün kadının biri yemeğine zehir kattı Valenti-no'nun, her gün zehirden biraz yemeğine karıştırdı, sonunda öldü Rudolf Valentino. Karısı uyandığı zaman artık yaşamıyordu. Soruyu soran: Bunu kendi karısı mı yaptı? Saul: Hayır, başka bir kadın."

Burada da yine sinemada çok film izlemenin etkisiyle karşılaşıyoruz.

"Öğretmeninin Saul'a ilişkin görüşü şöyle: 'Yaklaşık üç hafta önce Saul'un okulda herkesi eğlendiren bir komedyen rolünü oynamasının, dört bir yandan karşısına engeller çıkarılan yılgın çocuk tanımına uygunluğu dikkatimi çekti. Bu yüzden ona aslında hak ettiğinden daha fazla övücü sözler söyledim ve her bakımdan kendisini teşvik etmeye çalıştım. Saul da buna yanıt vermekte gecikmedi, gözlerindeki zayıf ifade kayboldu, ruhunu kaplayan azim ve istencin ilk parıltıları açığa vurdu kendini. Eve derslerden iyi notlar götürmeye başladı, ileride daha da çok çaba göstereceği konusunda annesine söz verdi. Görüldüğü kadarıyla cesur bir çocuk, bir defasında annesi çamaşır asmakta kullanılan bir mandalı bahçeye düşürmüş, o da karanlıktan korkmadan aşağı inmiş, mandalı alarak dönmüş."

Saul, kahramanca davrandığını annesi görsün istiyor.

"Kavga dövüşlere eğilimine de cesur olduğunu gösteren bir belirti gözüyle bakılabilir. Ürkek değil, böyle biri olduğunu hiç söylemiyor. Yaptığı bütün itirazlar okuldaki çalışmaları anlamadığına yönelik. Okulda yeterince başarılı olamaması, bir dereceye kadar

gözlerindeki bozukluktan kaynaklanıyor olabilir. Gerçekten böyle bir bozukluk varsa, bu hafta içinde giderilecektir. Başka çocukların kendisine taktığı lakaplardan duyduğu hoşnutsuzluğu, bunlara mizah edasıyla yaklaşması öğretildi mi, belki yumuşatılabilir. Oğlanların birbirlerine sık sık lakaplar bulup taktıkları, örneğin sınıftaki ufak bir zenci öğrenciye 'Farma' dedikleri açıklanınca biraz rahatladı."

Takılan isimler konusunda şunu söyleyebiliriz: bir oğlan eğer bir takım konularda bazı üstünlüklere sahipse kendisine takılan lakapları fala umursamaz.

Gördüğüm kadarıyla öğretmeni oğlanı etkileyecek en iyi yöntemi bulmuştur. Bu yöntemin onu başarıya götüreceğinden eminim. Annesinin Saul'a bir bebek gibi davranmaktan vazgeçerek, gelişim gösterebilmesi için her türlü imkânın kendisini beklediğine ve kız kardeşinin onu atlatıp geçeceği korkusunun yersizliğine oğlanı inandırması durumunda sağlanacak başarı, daha kalıcı olacaktır. Bu dönemde kızların oğlanlardan daha çabuk gelişebileceğini, ama ileride durumun tersine döneceğinin Saul'a açıklanması şarttır. Annesinin onu daha çok ciddiye almasını sağlamak durumundayız. Oğlanı fazlasıyla uysal bir çocuğa dönüştürmek asla önerilecek bir şey olamaz. Annesi kafasındaki planları oğlanla görüşüp konuşmalı, kendisi öyle istiyor diye, beklentilerini çocuğa yansıtmaktan kaçınmalıdır. Onu kendisine sır ortağı yapıp sorunları kendisiyle tek tek konuşmalı, hatta gerektiğinde ona akıl danışıp şöyle diyebilmelidir: "Tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinsen daha iyi olmaz mı?" ya da şöyle: "Bunun kız kardeşin için iyi olacağı görüşünde değil misin?"

2. Söyleşi:

Anne, yanında raporu hazırlayan öğretmenle içeri girer, Dr. Adler'le tanıştırılır.

Dr. Adler: Oğlunuza pek çok bakımdan akıllıca davranmışsınız. Çocukların sık sık içine düşüp çıkamadıkları bazı tehlikelerden onu korumuşsunuz.

Anne: Saul'u iyi bir çocuk yapmak için çalıştım.

Dr. Adler: İyi bir çocuk Saul, ama okuldaki çalışmalarda zorlanıyor. Zorluk da kendisinin üç buçuk yıl evde tek çocuk konumunu elde bulundurmasından ve bu süre içinde şimdikinden daha rahat yaşamasından kaynaklanıyor. Korkak biri değil, başka çocukların onun durumunda içine düşecekleri pek çok yanlıştan kendini kurtarmış. Ama kız kardeşinin kendisiyle yarıştığına ve yarışı kazanacağına ilişkin bir sezgi taşıyor içinde; hatta sizin kardeşine daha fazla ilgi gösterdiğinize inanıyor. Bu konuda şimdiye kadar size bir şey söyledi mi acaba?

Anne: Hayır, kız kardeşini kıskandığı hiç olmadı.

Dr. Adler: Kardeşinin üzerine kol kanat germek istiyorsa da, onun kendisinden daha çabuk gelişmesinden endişe ediyor. Biliyorsunuz, kız kardeşi de ona arka çıkıyor hep. Bana kalırsa, kendisini biraz özgür bırakırsanız daha iyi gelişebilecektir. Ailenin önemli bir üyesi olduğuna kendisini inandırmanızı öneririm. Dar aile çevresi dışında kendine özgü deneyimler edinebilmesi için ona fırsat tanıyın. Arada bir belli bir konuda ne düşündüğünü sorun; böylece eleştiri yeteneğinin gelişmesine katkıda bulunmuş olursunuz.

Anne: Dediğiniz gibi davranmaya çalışacağım.

Dr. Adler: Oğlunuzun canını sıkan bir başka şey de şişmanlığıdır. Belki yediği yemeklerin listesinde bir değişikliğe gitmeniz gerekecek. Tatlıyı çok sever mi?

Anne: Hayır, fazla düşkün değil. Sabahları okulda süt içiyor, öğleyin bir şey atıştırıyor, asıl yemeği ise akşam yiyor.

Dr. Adler: Ekmek, tereyağı ve pasta gibi şeyleri çok tüketir mi?

Anne, oğlunun tatlı şeyler yemediğini ısrarla vurgular.

Dr. Adler: Mademki oğlan pek şişman, organizması gereğinden çok besin özümsüyor demektir. Size önerim, önüne biraz daha az yiyecek çıkarın. Öğretmeni Saul'u çok iyi anlıyor, ona yardımcı olacağını sanıyorum. Oğlunuza nasıl davranacağınıza ilişkin bir kararsızlık durumunda kendisine danışırsanız, buna çok sevinecektir.

Saul gülümseyerek, güven dolu bir tavırla içeri girer; ama salondaki öğrencileri görünce tereddüt geçirir. Üzerinde küçük çocukların giymekten hoşlandıkları uzun pantolon vardır; böyle bir giysi içinde olduğundan yaşlı görünür.

Dr. Adler: (Onunla tokalaşarak.) Hoş geldin evlat, nasılsın bakayım? Gel şöyle karşıma otur da biraz sohbet edelim! Sana ilgini çekecek bazı şeyler anlatacağım.

Saul: Peki.

Dr. Adler: Kaç yaşındasın?

Saul: Dokuz; tam dokuz değil, ama az kaldı dokuzu bitirmeme.

Dr. Adler: Güzel. Bana sorarsan, bundan sonra okulda çok iyi ilerleyebilirsin. Sanırım, daha önceleri sürekli olarak iyi bir öğrenci olamayacağını düşündün.

Saul: Belki.

Dr. Adler: Ama senin gerçekten iyi bir öğrenci olabileceğini biliyorum. Eskiden çektiğin zorluklar çok geçmeden ortadan kalkacak. Dersleri daha dikkatle izleyecek, öğretmeninin söylediklerini daha iyi anlayacaksın. O zaman işler yoluna girecek, okulda herkes sana kucak açacaktır.

Saul: (Etkilenmiş). Evet.

Dr. Adler: Spor yapmaktan hoşlanıyor musun?

Saul: Hoşlanıyorum.

Dr. Adler: kız kardeşin sevimli mi?

Saul, başını sallayarak onaylar.

Dr. Adler: Genellikle küçük yaşta kızlar oğlanlardan daha hızlı gelişir, ama buna bakarak onun senden daha zeki olduğunu düşünme! Belki seni geçeceğini düşünmüşsündür, ama fazla sürmeyecek, aradaki farkı yine kapatacaksın. Sen hep ondan büyük kalacak, onu kollayıp gözeteceksin.

Saul: Evet.

Dr. Adler: Sokaktaki çocukların sana 'şişko' demelerine çok kızıyormuşsun. Senin yaşındayken bana da oğlanlar hep 'şişko' derlerdi. Ama ben hiç aldırmazdım; çünkü okulda derslerime çok çalışırdım Bana istedikleri kadar isim taksınlar, yine de derslerden parlak not almamı önleyemeyeceklerini söylerdim. Büyüyünce ne olmak istiyorsun?

Saul: Tiyatro oyuncusu.

Dr. Adler: O zaman okuyup yazmasını ve düzgün konuşmasını öğreneceksin. Şimdilerde film sanatçılarının da iyi konuşabilmeleri gerekiyor. Sanırım, soytarılık yapıp sınıftaki arkadaşlarını rahatsız edecek yerde sıkı çalışıp kendini derslere verirsen, senin için daha doğru olacaktır. Büyüyüp bir film sanatçısıı olana kadar sabret, ondan sonra başkalarını güldürürsün. Ama şimdi yapman gereken, kulaklarını açıp öğretmenini dinlemek ve onun dostluğunu kazanmandır. Annen sana çok mu sert davranıyor?

Saul: Evet.

Dr. Adler: Göreceksin, bundan sonra sana karşı o kadar sert olmayacaktır. Bir de okuldan eve iyi notlar getirdin mi artık hiç korkma! Böyle bir şeyi istemez misin?

Saul: İsterim.

Dr. Adler: (Oğlan salondan çıkarken arkasından). Sen çok efendi bir çocukmuşsun meğer.

Saul: (Kapıda dönüp birkaç kez eğilerek selam verir) Teşekkür ederim.

3. Öğrencilerle söyleşi:

Öğrenci: Annesi oğlanın yatağını hiç ıslatmadığını söyledi ama neden. Oysa Saul'un ilk anımsadığı şey, büyükannesinin evinde yatağını ıslattığı için cezalandırılmış olması.

Dr. Adler: Anne bunu olağandışı bir olay gibi açıkladı. Sanırım Saul'un söz konusu huyundan vazgeçtiğine inanmıştı.

Öğrenci: Çocuğun uzun boylu, yakışıklı film sanatçılarını kendisine örnek alması ne anlama geliyor?

Dr. Adler: Ben, söz konusu sanatçıları tanımıyorum, ama bunların uzun boylu ve yakışıklı olduklarını Saul'un ağzından işitmek gerçekten çok ilginç. Çocukların kendileri için ideal kişileri ne çabuk keşfettiklerini görüyorsunuz. Saul şişmanlıktan hoşlanmadığı için uzun boylu ve yakışıklı biri olmak istiyor. Güçsüz bir çocuk güçlü olmayı arzular, yoksulsa zengin olmayı ister, hastaysa gönlü doktor olmaktadır, çünkü doktorların hep sağlıklı kimseler olduklarına inanır.

BİR NEVROZUN TEMEL TAŞI

1. Rapor:

Bu akşam ele alacağımız raporu hazırlayan öğrencinin bize aktardığına göre, hastanın davranışı bir bilmeceymiş; biz de şimdi bu bilmeceyi çözmeye çalışacağız.

"Rachel on iki yaşında bir kız, şu sıra okulu asmakla dikkati çekiyor. Okula gitmeye yanaşmıyor, sözde sınıfta çalışa-mıyormuş."

Raporun başındaki bu cümleler, aşağılık kompleksine yakalanmış bir çocuğu gayet iyi tanımlamakta. Ancak bir aşağılık kompleksinin varlığını kabullenmekle görevimizi yapmış sayılmayız. Bütün dallanıp budaklanmalarında ilgili kompleksin peşine düşüp gereken yöntemi uygulayarak hastamızı yetersizliklerini ortadan kaldıracak konuma getirmemiz gerekir. Rachel okulu asıyorsa, çevresinde kendisini okula gitmeye zorlayan erişkinlerin bulunduğundan emin olabiliriz. Kız bu erişkinlerin davranışına karşı koyarak aile içinde üstünlüğü ele geçirmeye çalışmaktadır.

"Rachel sürekli olarak sorun çıkaran bir çocukmuş. Şu andaki sorunlarının kapsamını okulu da içine alacak şekilde genişletmiş."

'Sürekli' oldukça sert bir sözcük; kızın doğduğu günden başlayarak sorunlu çocuk davranışını sergilediği inandırıcı olamaz. Kızın yaşadığı bir olayın ardından kendini savunma durumuna geçmiş olduğu şeklinde bir açıklama daha akla yakındır. Burada söz konusu talihsizlik, anlaşılan yeni bir kardeşçiğin dünyaya gelmesidir.

"Rachel şubat ayında uzman öğretmenlerin görev yaptığı bir High School'un küçükler bölümüne yerleştirilmiş. Daha önce bir temel eğitim kurumuna gidiyormuş; burada göz altında tutulup kendisine gereksinimleri dikkate alınarak davranılmış. Rachel yeni okulunda ağlamış, buradaki derslerin üstesinden gelemeyeceğini, derslerin kendisi için fazla ağır olduğunu ileri sürmüş. Gerek sınıf öğretmeni, gerek diğer öğretmenler Rachel'in temel eğitim kurumundan alınıp High Schoola geçişini kolaylaştırmaya çalışmışsa da, kız yeniden eski okula döneceğim diye diretmiş. Ama geri çevrilmiş isteği, yeni okulda da karşılaşacağı güçlüklerin üstesinden gelmesi beklenmiş."

Kızın ağlamasının aslında hiçbir nedeni yoktu; yeni okuldaki çalışmaların altından kalkamayışı bu ağlamanın doğrudan nedeniydi.

Ağlamakla dersin huzurunu bozmayı ve dikkatleri yetersizliği üzerine çekmeyi amaçlamış olabilir. Böyle davranmakla belli ölçüde de başarılı bir tepki ortaya koymuştur. Hatta tepkinin fazlasıyla başarılı sayılacağını söyleyebiliriz, çünkü on iki yaşında bir High Schoola alınacak kadar zeki bir kızın yetersizliğini kimsenin kabullenmeyeceğini bildiğinden emin olabiliriz. Kuşkusuz güvenini kazanacak biri şimdiki sınıfında karşılaştığı güçlükleri göğüslemeye kızı ikna edebilirdi. Okulun beklentilerine yanıt veremeyeceği korkusu kızın dik başlılığının gerçek nedenini oluşturması zor görünüyor. Kız, şimdiye kadar iyi bir öğrenci olmuştur; öğretmenlerinin kendisine iyilik ve güzellikle davrandıkları anlaşılıyor.

"Sonradan Rachel, eğer bir alt sınıfa yerleştirilirse yine okula gitmeyi kabul edeceğini açıklamış."

Eğer sözcüğünü işittik mi, yerine getirilemeyecek bir dizi koşulla yüz yüze gelmeye kendimizi hazırlamalıyız. Rachel'in yerleştirildiği sınıfa gitmek istemeyip çevresini tedirgin etmesinin asıl nedeni, karşılaştığı yeni durumu karşılayabilecek cesaretten yoksun oluşudur. Kız yetersizlikleriyle övünç duymaktadır. Yeni okulun beklentilerini karşılayamayacağı üzerinde ne kadar diretirse diretsin, anne ve babasıyla öğretmenleri de bunun tersi üzerinde o kadar büyük büyük bir ısrarla durmaktadırlar. Bu da, kompleksi, aşağılık kompleksini karşıtı sayılan güçlülük kompleksine dönüştürmede başvurulan yollardan biridir.

"Böylece, kız High Scholl'un temel eğitim kurumunda eşiti sayılabilecek bir sınıfına yerleştirilmiş, ama yine de sözünü tutmamış. Annesi temel okul yönetimine başvurarak kızının yeniden okula alınmasını istemişse de, isteği kesinlikle geriye çevrilmiş. Bunun üzerine babası kızı dayaktan geçirmiş, ama kız yine de okula gitmeye yanaşmamış. Sonunda eğitim müdürlüğü işe el koymuş, taraflar dinlendikten sonra kızın bir hastanenin çocuk servisine yatırılması kararlaştırılmış. Rachel, bir süre okuldan izinli sayılarak burada kalmış."

Rachel'in sorunun giderek daha geniş çevreleri ilgilendirdiğini görüyoruz. Sonunda gazetelerde kızın durumuna ilişkin haberler okursak bu bizi şaşırmamalı. Rachel, hastanedeki doktorları da kandırarak oyuna getirmeyi başarmıştır. Onun evde kalmasına izin vermek sorunu çözmek için yeterli değildir, çünkü hâlâ aynı çocuktur kız, benimsediği yaşam modelinde bir değişiklik gerçekleşmemiştir.

"Rachel, bu rapordaki soruları yanıtlamak üzere temel eğitim kurumuna gelmiş, yanında da anlaşılan arkadaş edindiği bir kız getirmiş. Arkadaşı Rachel'i okula gitmeye razı etmiş. Rachel de karar vermiş, bir sonraki güz yine okula devam edecek, ama ancak arkadaşının gittiği sınıfta okumasına izin verilirse bunu yapacakmış. Ancak bu isteği geriye çevrilmiş. Şimdi kız büyük bir tedirginlik içinde; çünkü arkadaşı haziran ayında bir üst sınıfa geçecek, bu durumda Rachel de bir daha hiç arkadaşıyla aynı sınıfa gidemeyecekmiş."

Bir arkadaşın eşliğine gereksinim duyulması ve okula devamın ilerideki bir tarihe ertelenişi, bir aşağılık duygusunun belirtilerindendir. Bu tipteki kişiler agorafobi (alan korkusu) denilen nevroza eğilimli olurlar. Bir alandan geçmek zorunda oldukları her seferinde bir başkasının yanlarında bulunup kendilerini desteklemesine gereksinim duyarlar. Hastamız elindeki olanakları ustaca kullanıp amacına ulaşmış, gerek öğretmenlerini, gerek doktorlarla anne ve babasını çok güç bir duruma sürüklemiştir. Rachel, savaşı kazanan taraftır.

"Bazen ürkek bir çocuk rolünü oynayan Rachel, okula gitmemekte inat ettiği süre içinde güçsüz ve yumuşak başlı bir tutumla uzaktan yakından ilgisiz bir tavır sergilemiş, çeşitli fırsatlarla alabildiğine saygısız ve küstah bir davranışa başvurmuş."

Bu ilginç açıklama, kızın başkalarıyla savaşmakta hiç sakınca görmeyen despot tipte biri olduğuna ilişkin bendeki kanıyı destekler mahiyettedir. Kızın tek korkusu vardır: Yeni bir durumun karşısına yalnız başına çıkmak.

"Küçük bir çocukken davranışlarına kusur bulunacak gibi değilmiş, ama bir buçuk yıl önce öğretmenlerden biri derslerdeki çalışmasını eleştirince işin rengi değişmiş."

Sürekli olarak sorunlu bir çocuk olduğu iddiasında bir düzeltme yapılması gerektiğini görüyorsunuz. Anlaşıldığı kadarıyla Rachel sınırsız üstünlükten, oluşan bir idealin peşindedir; hayali bir üstünlüğü amaçlamakta, Tanrı rolünü oynamak istemektedir. Bu rolün gereğini eksiksiz yerine getirebilmek için kusursuz biri olmak ve her şeye gücü yeter bir konuma ulaşmak zorundadır. Söz konusu rolü gereği gibi oynayamayacak duruma gelince, ben yokum deyip kendini oyundan geriye çeker.

"Rachel'deki belirtiler, işte bu sırada ilk kez kendilerini açığa vurmuş, okuldaki derslerle başa çıkacak güçte olmadığını ileri süren kız, ailesinin karşı koymasına aldırmayarak bir süre okuldan uzak kalmış. Söylediğine göre, gereken hazırlıktan yoksun olduğu için okula gitmekten korkuyormuş. Sağlık durumu dikkate alınarak kızın evde kalmasına izin verilmiş. Kısa süre önce, Rachel'in ifadesine göre, kendisini eleştiren öğretmene karşı beslediği kin altı ay kadar içinde sakladıktan sonra açığa vurmuş durumda."

Bu altı ay son derece önemlidir, Rachel'deki nevrotik[10] davranışın oluşumu için gerekli hazırlık dönemini oluşturmuştur. Bir nevroz[11] akşamdan sabaha gelişip birdenbire ortaya çıkmaz. Yeşerip filizlenmesi bir beslenme evresinin varlığını gerektirir.

"1927 Şubatında bir üst sınıfa geçirilmiş Rachel, ama bir öncekinde olduğu gibi sınıf sözcüsü yapılmamış. Bu defa kızın karşısında bir başka öğretmen varmış. Ama daha o zamanlar öğretmene beslediği olumsuz duyguları içinde gizlemiş, kendisine karşı beslenen bu duyguların hiç farkına varmayan öğretmen de kızda eleştirecek bir taraf bulamamış. Söz konusu duygular ancak aradan altı ay geçtikten

10 Nevrotik:Takıntılı.
11 Nevroz:Takıntı.

sonra kendini belli etmiş. Bu süre içinde kız birkaç ay okuldan uzak kalmış. 1928 Şubatında okula döndüğünde kendisine dikkat edilecek ve gözetilecek öğrencilerin yerleştirildiği bir sınıfa verilmiş. Buradaki öğretmen halden anlayan, sorunlu çocuklara nasıl davranılacağını bilen biriymiş. Rachel bir yıl kadar bu öğretmende okumuş, derslere ilgi göstermeye başlamış, ürkekliğini de açık bir şekilde yenmeyi başararak üzerinden atmış. Okuldaki toplu gösterilerde kendisi de rol almaya davet edilmiş, hatta bir defasında tek başına çıkıp kalabalık önünde şarkı söylemiş ve bundan da keyif almış. Yeni sınıfına alıştıktan sonra bazen öyle bir tutum sergilemiş ki, daha önceki ürkekliğine taban tabana zıtmış. Bir ara öğretmen Rachel'den dikiş çalışmasını isteyince, kız tam bir arsızlık örneği göstermiş."

Kızın kendisi için elverişli olmayan bir konumda düşünce ve davranış modelini ne çabuk değiştirebildiğini görüyorsunuz.

"Anne ve babası hayatta. On iki yaşındaki Rachel dışında ailede on dokuz yaşında bir ablayla on yedi yaşında bir ağabey, yedi yaşında bir kız ve beş yaşında bir oğlan kardeş bulunuyor."

Buna göre kız en büyük ablasından beş yaş küçük. Aradaki bu küçümsenmeyecek yaş farkından dolayı Rachel'in durumu ailede en büyük çocuğun durumuna benzerlik göstermektedir. Ablasından beş yaş küçük, küçük erkek kardeşinden yedi yaş büyüktür Rachel. Küçük kız kardeşinin dünyaya gelişiyle tahtından edildiği duygusuna kapılmış; bu da, ailesinin ilgi odağında bulunmaya alışmış bir çocuk için tipik bir durumdur.

"Ailede babanın sözü geçiyor. Bir dönem en büyük oğul babanın gözbebeğiymiş. Annenin çocuklardan birini ötekilere üstün tuttuğu yokmuş. Ama çocuklar büyüyünce, hepsiyle arasında sürtüşmeler başlamış."

Henüz küçük olduklarında annenin çocuklarıyla arası iyiydi, onların her isteklerini yerine getirebiliyordu belki. Çocuklar büyüyüp

de annelerinden artık eski davranışı göremeyince hoşnutsuzluklarını açığa vurmaya başladılar. Belki Rachel hastalandı. Ayrıca, annesi de kendisine olması gerekenden daha çok ilgi gösterdi.

"Çocukların birbirleriyle kavga ettikleri yokmuş. Ama kardeşleri Rachel'e istenmeyen bir çocuk gözüyle bakıyormuş."

İstenmeyen çocuk gözüyle bakılmasının nedeni, belki çabuk kızıp parlayan inatçı yapıda olması ve kardeşler arasında görüş ayrılıklarına yol açacak gibi davranmasıdır.

"Ağabeyinin tırnaklarını kemirmek gibi bir alışkanlığı var. Rachel bunu gördü mü çılgına dönüyor, bağırıp çağırmaya başlıyor. Ağabeyi kız kardeşinin tepkisinin farkında, ama tırnağını kemirmekten bir türlü vazgeçmiyor. Bu durum karşısında anne tümüyle çaresiz. Ablası Rachel'e karşı çok iyi, ona bir anne gibi davranıyor. Kız kardeşine bir giysi dikmiş; onu bazen alıp sinemaya götürmekte. Rachel, ablasından gördüğü olumlu davranıştan etkileniyor. Küçük kız kardeşine sıcak bir ilgiyle yaklaşmakta; onunla oynuyor, çünkü kız kardeşi ailenin öbür bireyleri gibi Rachel'in sözünü dinlemekte, ona karşı uysallık göstermekte."

Bu açıklamalar da aynı şekilde Rachel'in yaşam modeline ilişkin olarak kafamızda oluşan düşüncelerin tam olarak doğruluğunu kanıtlamakta. Kız bütün aileyi emri altına almış, işine gelmeyen bir şeyle karşılaşınca bağırmaya başlıyor.

"Babasıyla ablası işe gidiyorlar. Evin beş odası var, Rachel ablasıyla aynı odada yatıyor. Kız normal bir doğumla dünyaya gelmiş, üç ay kadar anne sütüyle beslenmiş, sütten kesilince midesi ağrımaya başlamış. Raşitizmden şüphe edilmiş. İlk üç yaşma kadar kalp rahatsızlığı nedeniyle her yıl birkaç ay haftada bir üniversite kliniğine götürülmüş. On yaşındayken yine kalp rahatsızlığından yatağa düşmüş. Hep mide ağrısı çekmiş, ama şu sıra durumu iyi. Sadece otobüsle bir yere gidecek oldu mu, kusmadan edemiyor."

Hasta olduğundan belki evdekilerce kızın her kaprisi yerine getirilmiş, kız da fizik güçsüzlüğünden yararlanarak bu rahat konumunu ayakta tutmaya çalışmıştır. Otobüsle yolculuğa gösterdiği tepkide de söz konusu durum açıkça dile gelmekte; otobüse söz geçiremediği için ateş püsküren kız, öfkesini 'düşük değerli' organ sisteminin bir parçası sayılan sindirim kanalının diliyle açığa vuruyor. Bu tutumu, bir alan korkusunun[12] (agorafobi) başlangıcını oluşturabilir.

"Kendi evlerinde yemek yemeye yanaşmıyor, komşu evlerin birinde yemek yemekten hoşlanıyor."

"Düşük değerli" bir organ olan midesi kızın bu davranışında yine sesini duyurmakta; bu kez, Rachel'in annesini suçluyor.

"Evdeki yemek lezzetli olmayabilir; raporu hazırlayan öğrencinin bir defasında bulguladığına göre, öğle yemeği bir tabak som balığından oluşmaktaydı; bu da işgüzar bir çocuğun seveceği bir yemek değildir. Ablası Rachel'i kendine örnek almaya başlayan küçük kız kardeş de evde yemek yemek istemiyor."

Bir olasılık olarak, bu ailede yemeğin önemi aşırı vurgulanıyor olabilir. Çocuklar da annelerini bu noktadan vurmak istemektedir.

"Rachel on üç aylıkken yürüyüp konuşmaya başlamış. Bademcikleri iltihaplandığı için kız bir buçuk yaşındayken operasyonla alınmış. Çok erken yaşta kızamık geçirmiş Rachel. Annesi kızın bebekliğinde yabancılardan korktuğunu ve korkusunu bağırarak açığa vurduğunu belirtiyor. Annenin verdiği bilgiye göre, temiz ve düzenli bir kızmış. Güzelce giyinmiş olarak okulun yolunu tutuyor, tam zamanında okulda oluyormuş. Yazılı çalışmalarında çok özenli davranıyormuş."

12 Fobiler arasında sık görülen agorafobi, eskiden yalnız meydanlardan, açık yerlerden korku olarak bilinirdi. Şimdi agorafobi çok daha geniş bir anlam taşımaktadır. Yalnız başına kalmaktan, yalnız sokağa çıkmaktan, kalabalık yerlere girmekten; örneğin sinema, tiyatro, tünel, köprü, pasaj, asansör, otobüs, vapur, deniz otobüsü, uçak gibi yerlerde duyulan korkular artık agorafobi sayılmaktadır.Genellikle panik bozukluğa bağlı olarak ortaya çıkar. Nadir olarak da panik bozukluğa bağlı olmayabilir. Çoğu agorafobinin temelinde panik nöbetleri bulunmaktadır. Yani hasta panik atak geçireceği korkusu nedeniyle, yalnız başına sokağa çıkmamakta, kalabalığa girememektedir. Agorafobi uzun bir süre kişiyi etkisi altına alabilir. Bir olguda, bir panik atak hastası, 2 yıl boyunca evden dışarı çıkamadığını, markete gidemediğini, alışveriş yapmak için dahi evden dışarı çıkamadığını belirtmiştir.(Ç.n. Kaynak:www.psikolojik danışma.net)

Kız bebekliğindeki korkudan nasıl yararlanmışsa, şimdi okuldaki temizliğinden yararlanarak kendisi için elverişli bir konumu elden kaçırmamaya bakıyor.

"Okula gitmesiyle ilgili olarak ailesinin isteklerini umursamıyor. Öğrenci arkadaşlarıyla çok iyi anlaşmakta; hatta sorunlu diğer çocukların sıkıntılarını onlarla paylaşıyor."

Sorunlu diğer çocuklara davranışıyla demek istiyor ki, 'Ben sorunlu bir çocuk değilim.'

"Geçen yarıyıl da Rachel sürekli olarak sınıf arkadaşı Molly'yle oynamış. Molly yaklaşık on iki yaşında, Rachel kadar zeki değil ve oldukça sessiz bir çocuk, lider rolünü oynayacak biri sayılmaz."

Kız öğrenci arkadaşını etkisi altına aldığı açıkça görülüyor, yoksa arkadaşlığın arkası gelmezdi.

"Rachel oyunlara önem vermiyorsa da sinemadan hoşlanıyor. Masal kitaplarını severek okuyor, okuduğu masalları başkalarına da anlatıyor."

Filmler insanda toplumsallık duygusunun varlığını gereksinmiyor çünkü filmlerdeki kadın kahramanlarla özdeşleşen kızın kolay yoldan bir güçlülük bilincine kavuşmasını sağlıyor. Oysa toplu oynanan oyunlar kendine güven ve çaba gerektirir.

"Şu sıra okula gitmek istemiyor, yemek yemekten, ilaç içmekten kaçıyor. Anne küçük kızına bir çift çorap almış, Rac-hel çorapların kendi ayağına olmayacağına aldırmayarak babası evden gittikten sonra tutup giymiş onları."

Anlaşılan evde babasının sözü geçmekte; ama baba arkasına döner dönmez evde sözü geçen Rachel oluyor.

"Çocuklar Rachel'in ruh durumunu bildikleri için onun sözünden çıkmıyor, ona karşı saygılı ve nazik davranıyorlar. Rachel yeni okulun son sınıfıyla bir ölçüde şımartıldığı temel okuldaki çalışmalarını başarıyla yapmış. Öğretmeninin anlattığına göre, dersini

yapamadı mı, korkuya kapılıyor. Yine böyle korkuya kapıldığı bir defasında ağlamış, asabi bir kasılma içindeki ağzını elleriyle kapamış. Kendisine bir anne gibi davranan öğretmeni onu yerinden alıp kürsünün başına oturtmuş, sınıftaki öğrencileri de Rachel'i rahatsız etmemeleri için uyarmış."

Korku kızın en güçlü silahıdır. Bu silah sayesinde çevresini egemenliği altına alabiliyor.

"İlk yarıyıl okulda bir hayli güçlük çekmiş; ama ikinci yarıyıl diğer çocuklardan dikkati çekecek bir farkı kalmamış; anlaşılan okuldaki yaşama çok iyi uyum sağlamış."

İsteği yerine getirildi mi kızın hiçbir sorun çıkarmayacağı anlaşılmakta.

"İlk anımsadığı şey, üç yaşındayken kardeşi Mary'ye arkadaşının bir çift paten armağan etmesi."

İster çorap, ister paten, Rachel kendisinin sahip olmadığı bir şeye başkalarının sahip olmasına katlanamıyor.

"Bu yakında bir rüya görmüş, evlerinde karanlık ve korkunç bulduğu bir kiler kapısının önünden geçmesi gerekiyor, bu yüzden de evden çıkıp gitmekten çekiniyormuş. Annesi o esnada uyuyormuş, kendilerine de annelerini uyandırmamaları tembih edilmiş. Evde birkaç arkadaşı varmış, sessiz olmalarını bir türlü sağlayamıyormuş. Bu arada annelerini uyandırmışlar, o da yataktan kalkıp eline bir çekiç alarak çocukların üzerine yürümüş. Rachel göz kulak olduğu iki küçük kardeşiyle o korkunç kapı önünden geçerek dışarı çıkmak istemiş. O anda kapalı kapı ardından bir ses gelmiş; 'Dön geri, annen sana bir şey yapmayacak!' Bunun üzerine rahatlayan Rachel, rüyanın bu yerinde uyanmış."

Rachel'in evden ayrılmaya karşı nasıl duygusal bir direnç geliştirdiğini, görmüş olduğu rüya sayesinde güzel bir şekilde anlıyoruz. Bu, başlangıç evresindeki alan korkusunun bir diğer belirtisidir.

Rüya, Rachel'in tehlikeli gözüyle baktığı kapının önünden ancak büyük bir korkuyla geçeceğini bize anlatmaktadır. Ama annesinin tehdidini ciddiye almamasını kıza söyleyen ses aynı kapıdan gelmektedir. Rüya, 'Hoşuna gitmese de evde kal. Evde ciddi bir tehlike gelmez başına!' demektedir.

"En çok istediği bir stenotip olmak. En çok da zencilerden korkuyor."

Zencilerden korkması, fazla zenci bulunmayan Viyana'da pek işine yaramayacaktır. Ama Amerika'da korkuya yol açacak mükemmel bir rahatsızlıktır. Korku kızın sokağa çıkmasını önlemede, başkalarından hiç de aşağı kalmayan bir nedendir.

"Öğrencilerin Rachel'in hastalığıyla ilgili görüşleri şöyle: Rachel şımarık bir çocuktu, sağlık durumundaki bozukluktan yararlanarak sürekli olarak başkalarını her dediğini yapmaya zorladı. Zayıflığını ortaya koyup, sergileyerek güç kazanmak istedi. Rüyasından anlaşıldığına göre, kızın içinde anne ve babası gibi baskı altına alamadığı küçük çocukları kollaması gerektiği duygusu yaşamaktadır. Stenotip olma arzusu, belki bir şeyler yapabileceğini düşündüğü bir alanda (kompozisyon) kendi kişiliğini kazanmaya duyduğu gereksinimi gösteriyor. Okula gitmeye yanaşmaması, her şeyden önce matematik dersinde karşılaştığı güçlüklerden kaynaklanmaktaydı."

Görebildiğim kadarıyla, raporu hazırlayan bayan öğrenci Rachel'in konumunu başarılı şekilde özetlemiştir. Kızın annesiyle yapılan bir söyleşi, şu ek bilginin de kazanılmasını sağlamıştır: Yeni okula başladığı gün öğretmeni kızı tahtaya kaldırmış, kendisinden bir tümce yazmasını istemişse de kız yazamamıştır. Bunun üzerine ağlamaya başlamış, öğretmeni de, "Aptal seni, git otur bakayım yerine!" diyerek kızı azarlamış, Rachel eve döndüğünde annesine, 'Anne, ben okula gitmek istemiyorum. Öğretmen kötü biri, artık okula gitmeyeceğim!' demiş.

2. Söyleşi:

Anne ve çocuk içeri girer.

Dr. Adler: Gel otur şöyle! Nasılsın bakayım? Burayı beğendin mi? Okula benziyor mu?

Rachel: Evet.

Dr. Adler: Buradakilerin hepsi seni seviyor, hepsinin gözü sende. Bu seni memnun ediyor mu?

Rachel: Ediyor.

Dr. Adler: Sanıyorum, nerede bulunursan bulun her şeyin tam istediğin gibi olmasını istiyorsun. Sana değer verileceğinden emin olmadığın yere bir bahaneyle gitmekten kaçıyorsun. Sokağa çıkmak istemeyişini mazur göstermek için zencilerden korktuğunu öne sürüyorsun. Bütün dünyanın her zaman kendisini önemsemesini kimse bekleyemez. Ama sen dostça davranır da başkalarının yardımına koşarsan, herkes seni sever. Biliyorum, öğretmenin sana 'aptal' demiş, ama bu doğru değil, sen gerçekten çok zeki bir kızsın. Bana da öğretmenlerim hep 'sen aptalsın' derlerdi, ama ben gülüp geçerdim. Her öğrenci okul ödevlerini yapabilir. Biz senin de yapabileceğini biliyoruz. Ama zencilerden korkar da evde kalıp dışarı çıkmazsan, o zaman sandığım kadar zeki olmadığını düşünmek zorunda kalırım. Yerinde olsam, babama daha sıkı sarılırdım; eminim, o seni çok seviyor. Kendilerine gerçekten ilgi duyduğunu gördüler mi, annen ve baban sana öyle kucak açacaklardır ki, ailenin önemli bir üyesi olduğunu kanıtlamak için bütün hünerini kullansan yine seni o kadar sevmelerini sağlayamazsın. İyi bir öğrenci olmayı istemiyor musun?

Rachel: İstiyorum.

Dr. Adler: Bana kalırsa, bir haftada başarabilirsin bunu. Yeter ki, gayret et, çalış. İleride bir mektup yazıp durumu bana bildirirsin sanırım?

Rachel ve annesi salondan çıkar.

Dr. Adler: Çocuk ve annesi beni ne kadar anladı bilmem. Ama benim üzerinde durmak istediğim şeyi sizler biliyorsunuz. Kendisine yakın biri, başvurduğu numaraları Rachel'e bir bir açıklasa da, onu bu numaralardan vazgeçirmeye cesaretlendirse ne iyi ederdi. Babası ya da öğretmenlerince ne kadar baskı altına alınırsa, kızın ailesini ya da okulunu o kadar sıkıntıya sokacağı gün gibi ortadadır. İzlediği amacın saçmalığını görüp anladı mı, kız düzelecektir. Öğretmenleri de çalışmaya katıldı mı, iyileşme şansının daha da büyüyeceğine inanıyorum.

(Dr. Adler bir hafta sonra kızdan bir mektup aldı):

Sayın Dr. Adler, *22. 5. 1929*

Öncekilere hiç benzemeyen bir hafta geçirdim. Bütün zamanı evden dışarıda geçirdim. Sanırım, sizinle konuşmam benim için çok yararlı oldu. Miss X'in dediğine göre, bazen okulundaki küçük çocukların dersleriyle ilgilenmemi önermeniz iyi bir şey olacakmış. Bu mektubu size yazmam için sekreterliğe çağırdılar. Daktiloyla yazdığım ilk mektup bu.

Saygıyla, Rachel

DOĞUŞTAN ZEKÂ GERİLİĞİ

1. Rapor:

Bu akşam bir çocuğun gerçekten zeka bakımından geri sayılıp sayılmayacağına ilişkin kesin karar vermemiz gereken o zor vakaların biri üzerinde duracağız. Daha önce 'zorba anne' başlıklı vakayı ele aldığımızı anımsayacaksınız. Yani bu akşam burada, ayrıntılı bir tanıya ya da dikkate alınması gereken tıbbi semptomların betimlenmesine yer verilmeyecek. Öğrendiğime göre, hastamız bir oğlan, okula gitmiyor, evde de öğrenim gördüğü yok. Ama okula giden bir ablası var.

Ailede bu tarz tek vaka. Oğlanın gelişim düzeyini saptamamız için bir zekâ testine başvurulması oldukça önem taşıyabilir. Bu akşam uygulayacağımız zekâ testinin, uygulanabilecek tek ya da en iyi test sayılacağını söylemek istemem, ama oğlanın geri zekâlı sayılıp sayılmayacağının belirlenmesine yarayacaktır. Testin ardından bireysel psikoloji yöntemine uygun olarak oğlanı muayeneden geçirip belli bir yaşam tarzına sahip olup olmadığını, yani hareketlerinin, davranışlarının, duygu ve düşüncelerinin belli bir amaca yönelip yönelmediğini anlayacağım. Bunun gibi zor bir vakada insanın öğrenebileceği çok şey vardır.

Raporda şöyle deniyor:

"Sidney okuma yazma bilmeyen, kendisine bir şey okunduğunda dinlemeyen, sabırsızlık gösteren on yaşında bir oğlandır. Çok zayıf bir belleği var, bu durumda geri zekâlı olup olmadığı sorusu akla gelmekte."

Okur yazar olmama olgusu tek başına değerlendirildiğinde bir insanda zeka geriliği olup olmadığının göstergesi olamaz. Belki Sidney okul eğitimine yeterince hazırlanamamıştır. Zeka geriliği olan çocuklardan büyük çoğunluğunun okuyup yazamadıkları doğru da olsa Sidney çok ağır bir iş gözüyle bakıp bundan uzak kalmak istiyorsa, zeki bir çocuk sayılabilir. Okulda kalıp tatsız durumdan sıyrılmak için hiç çaba harcamamak, geri zekâlı çocuğa daha uygun düşen bir davranıştır.

"Oğlanın kas sistemi yeterince gelişmemiştir; sinir ve kasların etkileşimi (sinerji) istenildiği gibi değildir; çocuk dışarıdan yardım görmeksizin yalnız başına giyinip soyunamaz."

Buradan da yine Sidney'in zekâsında bir yetersizlik mi söz konusudur, yoksa çocuk dışarıdan sürekli yardım aramaya alışmış biri midir, incelenmesi gerekiyor. Çocuk şımarık büyütülmüş biriyse, çok ciddi bir vaka karşısında bulunuyoruz demektir.

"Oğlanda raşitizm hastalığı var, dişleri istenildiği gibi gelişmiş değil. Birkaç yıl önce doktorun biri dokuz dişinin çekilmesini önermiş. Oğlan ancak üç buçuk yaşında yürümeye, beş yaşında da konuşmaya başlamış."

Raşitizm, bir kemik hastalığıdır. Oğlandaki kadar uzun süren hastalık, bünyesindeki başka yetersizliklerle bir araya gelip karmaşık bir tablo niteliği kazanmıştır. Belki hatalı konumları dolayısıyla dişlerin çekilmeleri gerekmiştir. Ancak beş yaşında konuşmaya başlamış bir çocukta zeka geriliğinin olup olmadığına karar vermek kolay değildir.

"Şimdiye kadar geceleri hep yatağını ıslatmış ve hâlâ da ıslatmakta; sık sık, en çok da bir şeye kızdığı zaman idrara çıkıyor."

El bebek-gül bebek büyütülmüş çocuklarda, hele evde oğlanın küçük bir kardeşi ya da kardeşleri varsa, yatağını ıslatmak yaygın görülen bir durumdur. Oğlanın gündüzün pek sık idrara çıkması,

belki çevresindekilerin dikkatini kendi üzerine çekmek istemesinden kaynaklanıyor. Bu davranışıyla adeta şöyle söylemek istiyor oğlan: 'Ben büyük bir insan değilim, bana göz kulak olmalısınız.'

"Anne ve baba arasında kan akrabalığı söz konusu değil. Evdeki atmosfere diyecek yok, aile içinde uyumlu bir hava esiyor, kavga gürültüden, hır gürden bağırtıdan çıkışmalardan, söylenmelerden eser yok. Oğlan babasını çok seviyor. Anne işe gitmekte; evde hizmet eden bir kız saat ikiye kadar çocuklarla ilgileniyor. Ev dört odalı, çocuklar için iki yatak var. Aile reformist-Musevi inancına mensup."

Oğlanın babasına düşkünlüğü belki de annesinin çalışan bir kadın olmasından ve kendisiyle fazla ilgilenemeyişinden ileri gelmekte. Evdeki kızın oğlanın güvenini kazanıp kazanamadığını anne ve babasından sorup öğreneceğiz.

"Oğlanın pek eskiye uzanan anıları yok. Bazen rüyasında iki yıl önce ölen dedesini görüyor. Dedesini rüyasında nasıl gördüğü oğlandan öğrenilemedi."

Sekiz yaşında tanık olduğu dedesinin ölümüyle Sidney ağır bir şok yaşamıştır belki. Belki ölümden korkmaya başlamıştır. Korkmak bir çocuğun işine geliyorsa, rüyasında korkunç şeyler görür, kendisini korkutacak düşünce ve hayalleri kafasından sürekli üretmeye çalışır. Öyle düşünce ve hayaller ki, kendisini kollayıp gözetecek birinin hep yanında olmasını gerektirmektedir. Çocuğun hastalık öyküsünde kendini açığa vuran yaşam modeline ilişkin düşüncemiz yavaş yavaş oluşmaya başlıyor.

"Ayrıca, rüyasında erkek arkadaşlarıyla - kız arkadaşı yok - kavga ediyor, boğuşuyor."

Rüyasında kavga ettiğini gördüğüne göre, genelde korkak biridir Sidney. Çocuklar kendi korkaklıklarına kızıp içerler, bu yüzden rüya ve düşlerinde kahramanlığa soyunur, aslında ne yaman şeyler olduklarını kanıtlayarak kendi kendilerini tatmin yoluna giderler. Bu, bir anlamda bir çeşit eğitimdir, ama eğitimin hiç de en iyisi değildir.

"En çok istediği büyüyünce asker olmak. Ama belki de bir polislikle yetinecek, çünkü savaşa gidince ölebileceğinden korkuyor. Bir tesisatçı olmak da çok arzuladığı bir şey; o zaman evlere gidip kadınlara hizmet edebilecekmiş."

Bu açıklama, bizlere Sidney'in ölümden korktuğunu gösteriyor. Ayrıca oğlandaki olumlu yaşam modeline ilişkin daha başka kanıtlar sunuyor. Korkak çocukların savaşçıl girişimlere kendilerini nasıl hazırladıklarını gözlemlemek doğrusu ilginçtir. Ne var ki, Sidney askerliğin boyunu aşacağından ürkmekte, polislikle yetinmek istemektedir. Tesisatçı olma arzusu ise cesaretinin yeniden bir azalma geçirdiğini ortaya koyuyor. Asker, polis ve tesisatçı gibi en çok istediği mesleklerin yukarıdan aşağı oluşturduğu dizide, tesisatçı kimliğiyle evlere girip kadınlara hizmet etmesine hepsinden kolay bir iş gözüyle bakıyor. Cesaretindeki yetersizlik hep aynı kalmaktadır, ortada herhangi bir çelişki yoktur. Sorun, oğlanın korkak olarak kalmak mı yoksa asker olmak mı istemesi değildir; Sidney yalnızca korkak biridir.

"En çok istediği bir şey de, büyüyünce orduda bir tram-petçi olmak. Değişik müzik türlerini birbirinden ayırt edebiliyor ve değişik melodilerin hangi müzisyenlerce bestelendi ğini çıkarabilmekte. Arkadaşlarını çoğunlukla kendinden küçük oğlanlar arasından seçiyor."

On yaşındaki bir çocuğun sadece oğlanları kendine arkadaş edinmesinin nedeni, genelde oyununu sergilemeyi düşündüğü sahneyi elden geldiği kadar küçük tutmak istemesidir. Kendi açısından da bu tutumunda haklıdır, babasını annesinden çok sevdiği düşünülürse, kadınlardan korktuğunu ve onlara güven duymadığını varsayabiliriz. Belki kadınlardan çok çekmiştir, dolayısıyla annesinin oğlana karşı takındığı tutumu incelemek durumundayız. Belki annesi oğlana babasından daha sert davranmıştır.

"Çocuklar kendisine 'aptal' dedikleri için okula gitmeyi göze alamıyor."

Bu açıklama insanın aklını bulandırıyor, çünkü çocuklar genellikle şaşırtıcı derecede doğru yargılara varırlar. Ancak aynı zamanda çok acımasız olur, abartılara eğilim gösterirler.

"Her şey hakkında pek çok soru soruyor. Top oyunları, ayrıca buna benzer oyunlar oynuyor."

Ben, Freud yanlıları gibi pek çok soru sormanın cinsellikle ilgili olduğunu ileri süremeyeceğim. Çocuğun bilgi edinmek amacıyla böyle davrandığı olasılığından bile söz açılamaz. Sidney'in kendisiyle ilgilenmesini istediği kimseye aptalca sorular yöneltmiş olması daha akla yakın görünüyor.

"Para kazanıp kazandığı parayla gereksindiği nesneleri, ayrıca şekerleme ve dondurma gibi şeyleri almayı seviyor." Bu, akıllıca bir davranış.

"Günleri şöyle geçiriyor: Sabahleyin kahvaltısını yapıyor, bir benzin istasyonunun yolunu tutuyor, buradaki işçilerin gelen otobüslerin depolarına benzin doldurmalarını, sonra da otobüslerin istasyondan ayrılıp gidişlerini izliyor. Sözde uzmanca sözcükler kullanıp işçilerle taşıtlar üzerinde sohbet ediyor. Kısa süre öncesine kadar peş peşe dört ya da altı saatten fazla uyuduğu olmamış. Son aylarda bir psikiyatrist onu tedavi etmiş, o gün bugün hiç uyanmadan dokuz saat uyumakta."

Bu gözlem doğruysa ve çocuk gerçekten uyumayı sevmiyorsa, buna şımartılmış olduğunun bir diğer kanıtı gözüyle bakabiliriz. Şımarık bir çocuk uyumaktan hoşlanmaz, çünkü içinde yaşadığı erişkinler çevresiyle bağlantısının asla kopmasını istemez.

"Bir yıl önce rüyasında dedesinin resminin yatağının üstünde asılı olduğunu görmüş; içinde bir huzursuzluk ve karamsarlıkla kalkmış yatağından, amcasının kendisini öldürmek istediğine inanmış."

Burada da yine ölüm düşüncesi ve ölüm korkusuyla karşılaşıyoruz. Çocuğun feci şekilde yılgınlığa sürüklenmiş olduğuna az çok kesin gözüyle bakabiliriz. Evlerde çalışan kızlar bazen çocukları korkutarak onlara söz dinletmek isterler, bu da son derece yanlış bir davranıştır.

"Saatin kaç olduğunu söyleyebiliyor, ama günleri hayır. Eğlenceli filmlerden zevk alıyor. Annesine, zamanla sorunlarından kurtulacağını, bir tedaviye gereksinimi olmadığı söylenmiş."

Rapor oldukça yetersiz. Eksikliklerinin tamamlanması için bilinmesi gereken daha pek çok şey var. Öncelikle oğlanın ilk yaşam yılına ilişkin daha çok bilgi edinmek, amcasının kendisini öldüreceği endişesinin nereden kaynaklandığını bilmek zorundayız.

2. Söyleşi:

Anne ve baba salona girer.

Dr. Adler: Çocuğunuz, özellikle onun evdeki davranışları hakkında sizden biraz daha fazla bilgi edinmek istiyoruz.

Baba: Sidney sokakta vakit geçirmeye can atıyor, kendi yaşıtı çocuklarla sağda solda koşup duruyor. Arkadaşlarını seviyor; ama neden onların kendisine takıldıklarına bir türlü anlamıyor.

Dr. Adler: Oğlunuzla başka çocuklar arasında büyük bir fark görüyor musunuz?

Baba: Evet. Bazı şeyleri başka çocuklar kadar anlayamıyor. Sevimli, güler yüzlü, iyi kalpli ve cana yakın. Evdeki davranışına gelince, uslu; müziğe düşkün. Ritim konusunda güçlü bir sezgisi var. Eşim, müziği benden daha çok seviyor. Evde sadece bir radyomuz var.

Dr. Adler: Oğlunuzun müzik dışında ilgilendiği bir şey var mı?

Baba: Görünürde yalnızca müziğe meraklı. Büyüyünce seçmek istediği meslekler hayli ilginç. Bugün bakıyorsunuz bir tramvayda biletçi olmak istiyor, yarın polis; üniformalı herkes onu derinden etkiliyor.

Dr. Adler: Sizce niçin çalışmak istiyor?

Baba: O da sırtında üniformayla dolaşsın istiyor.

Dr. Adler: Ablasına karşı tutumu nasıl?

Baba: Birbirlerine çok düşkünler.

Dr. Adler: Geceleri bazen bağırarak uyanıyor mu? Bağırınca kalkıp ona bakıyor, onunla ilgileniyor musunuz?

Anne: Sadece tuvalete gitmek istediğinde bunu yapıyoruz.

Dr. Adler: Sabahları nasıl?

Anne: Kendi başına yataktan kalkıyor, güne şarkı söyleyerek başlıyor. Her zaman neşeli. Radyoda bir şey dinlesin, bunu sonradan hemen kendi söylemeye başlıyor.

Dr. Adler: Küçükken normal bir çocuk muydu sizce, yoksa bazen boş boş baktığını fark ettiniz mi?

Anne: Yaklaşık üç yaşındayken aklı bir şeye ermiyor gibiydi.

Dr. Adler: Bunu ancak üç yaşında mı anladınız?

Anne: Bir yaşını bitirinceye kadar davranışlarında anormallik yoktu. Sonraları yürümesini bir türlü beceremediğini fark ettik. Sonra, hep kulak kabartıp konuştuklarımızı dinliyordu. Yürüyemiyordu ama, odada olup bitenlerle ilgilenmekten geri kalmıyordu.

Dr. Adler: Yabancılara karşı davranışı nasıldı?

Baba: Çok nazikti.

Dr. Adler: Oğlunuzu okula yollamayı hiç denemediniz mi?

Baba: Geçen yıl baktık evde kendisine alfabeyi öğretemiyoruz, okula yollayalım dedik.

Dr. Adler: Geri kalmış çocuklar için özel okullar bulunduğunu, bu okullarda sizinkisi gibi oğlanlar için pek güzel öğretim yöntemleriyle uzman kişilerin çalıştığını bilmiyor musunuz?

Baba: Böyle bir okul aradıksa da bulamadık.

Dr. Adler: Çocuğun ablası nasıl?

Baba: Gayet normal; bu yıl High School'u bitiriyor.

Dr. Adler: Oğlunuz korkak mı?

Baba: Hayır. Hiçbir şeyden korkmaz görünüyor. Evde kendisiyle ilgilenen bir kız var, ama oğlandan daha korkak. Başka çocukların oğlanı dövebileceklerinden endişe ediyor hep. Ne karanlıktan korktuğu var Sidney'in, ne köpeklerden.

Dr. Adler: Oğlanı baştan aşağı bir muayeneden geçirsem iyi olacak.

Baba: Şunu da söylemem gerekiyor: Sidney üç yaşındayken bir oğlanla oynuyormuş, oğlan bir ara tırmıkla başına vurmuş. Sidney'e bir zarar vermiş midir? Ne dersiniz?

Dr. Adler: Başına vurulduğunda fenalaştı mı? Bayılıp kustu mu örneğin?

Baba: Hayır.

Dr. Adler: Vücudunun bir yerinde bir anormallik var mı?

Baba: Anormallik demeyeceğim ama, zayıf bir çocuk, kepçe kulakları var.

Dr. Adler: Oğlanı bir muayene edeyim bakayım.

Anne ve baba salondan çıkar:

Dr. Adler: Anne ve babayla fazla uzun konuşmayı bırakıp oğlanı kendi gözlerimizle görürsek sanıyorum daha çok bilgi ediniriz.

Oğlan içeri girer.

Sidney: Günaydın, doktor bey!

Dr. Adler: Nasılsın bakayım? Büyüyünce ne olacaksın?

Sidney: Asker.

Dr. Adler: İyi ama artık savaşmak istemiyoruz biz.

Sidney: Anlayamadım efendim?

Dr. Adler: Barış içinde yaşarlarsa insanlar daha çok mutlu olur.

Konuşma sırasında Dr. Adler oğlanın başını muayene eder.

Dr. Adler: Arkadaşlarınla hangi oyunları oynuyorsunuz?

Sidney: Bütün oyunları oynuyoruz.*

Dr. Adler: Hangi aydayız şimdi?

Sidney: Bugün cumartesi.

Dr. Adler: Öyle mi?

Sidney: Ağustos. (Aylardan mayıstır.)

Dr. Adler: (Oğlana birden çok bozuk para gösterir) Hangisi daha değerli, bu mu, o mu?

Sidney: (Sidney çeyrek doların on cent'ten daha değerli olduğunu bilir.)

Dr. Adler: Amerika'daki kentler içinde en büyüğü hangisidir?

Sidney: En büyük kent Amerika, sonra da İngiltere.

Dr. Adler: Okula gitmeyi, orada okuyup yüzme öğrenmeyi ister misin?

Sidney: Evet.

Dr. Adler: Seni hangi okula yollayacağını babana söyleyeceğim. Nerede oturuyorsunuz?

Sidney: Amerika'da East 170 th. Street'te.

Dr. Adler: Evin numarası kaç?

Sidney: Unuttum.

Dr. Adler: Peki, tek başına eve gidebilir misin?

Sidney: Hayır.

Dr. Adler: Burası nasıl bir yer?

Sidney: Bir kolej.

Dr. Adler: Böyle bir kolejde ne yapılır?

Sidney: Soru sorulur, yazı yazılır, her şey yapılır.

Oğlan salondan çıkar.

Dr. Adler: Çocuğa bu soruları yöneltirken bir yandan da onu muayeneden geçirdim, vücudunun pek çok yerinde de-jenarasyon

belirtileri saptadım. Alışılmadık ölçüde küçük bir başı var, bu da beyinde bir küçülmeyi gösteriyor. Ayrıca, kafatası asimetrik. Ortada bir zekâ özrünün varlığına kuşku yok. Gereği gibi bir yaşam üslubuna sahip olsaydı, Sidney'in korku duygusuna yabancı olmaması gerekirdi. Ancak, gerek salona girişinden, gerek davranışlarından babasının söylediği gibi korku nedir bilmediğini gösteriyor. Geri zekâlı çocuklar, gereği gibi uyum sağlayamayanlardan korkuyu tanımamalarıyla ayrılır. Sidney ne zaman bir tehlike içinde bulunduğunu kavrayabilecek kadar bir zekâ düzeyine sahip değil. Ele aldığımız vakalardan birini, çekingen ve şımarık çocuğu anımsıyorsunuz; içeri girer girmez seslenip annesini çağırmıştı. Benim yüzüme baktıramamış, hele benimle konuşmasını bir türlü sağlayamamıştık. Bizim Sidney'in davranışı ise çok farklı. Hiç çekincesiz girdi içeri ve konuşmaya önce kendisi başladı. Bu çocukta zeka geriliği olduğu kuşkusuz. Eğitim bakanlığımızın bu gibi geri kalmış çocuklar için özel bir okul açtığını biliyorum. Raporu hazırlayan öğretmenin çocuğu bu okula yollamasını babasına önermesi yerinde olacaktır.

HASTALIĞIN ZULMÜ

1. Rapor:

Bu akşam beş buçuk yaşındaki bir oğlanın durumunu ele alacağız. Raporda açıklandığına göre, oğlanın şu andaki sorunları inatçılık, çevresindekilere baskı uygulamak, aşırı aktiflik[13] ve boğulma nöbetleri[14].

Bir çocuk inatçı, acımasız ve aşırı aktifse, belli ki bununla bir kişiyi hedef alıyor. Milton'un annesinin temiz ve düzenli bir kadın olduğunu, çocuğundan da belli ölçüde bir işbirliği beklediğini ke-

13 hiperaktivite
14 asfiksi

sinlikle düşünebiliriz. Milton ise annesinin isteğini yerine getirmeye asla gönüllü değildir ve nedeni de annesinin böyle bir isteği kendisine yöneltmesinin haksızlığına ya da kendisine sert davrandığına inanıyor olması olabilir. Annesini en çok üzecek gibi hareket ederek de bunun intikamını almaya çalışmaktadır, çünkü evini kusursuz bir düzen içinde tutmak isteyen bir ev kadını sandalyeleri çekip buralardan masaların üzerine zıplayan, pencerelerin perdelerini indiren, tabakları kırıp döken bir çocuğun aşırı hareketliliğini doğal olarak kızgınlıkla karşılamadan kendini alamaz.

Boğulma nöbetleri de yine, çevresindekilere baskı uygulama ve aşırı hareketlilik gibi bir protesto niteliği taşır. Aşırı aktif çocuk kaslarıyla, boğulma nöbetleri geçiren çocuk ise akciğerleriyle söz konusu protestoyu gerçekleştirir. Bizler, değişik organlarımızın konuştuğu dili anlamak durumundayız. Ama Milton'da belli bir proteine türüne karşı alerjiden kaynaklanabilecek bir astım rahatsızlığının var olduğu da düşünülebilir. Ancak, Milton'da böyle bir rahatsızlığın bulunduğu gerçekten saptansa, bu beni doğrusu şaşırtırdı; çünkü solunum organlarının protestosu çocuğun yaşam modelinin önemli ve mantıksal bir parçasını oluşturuyora benzemektedir.

Ayrıca, raporda şu açıklamalar var:

"Milton üç kardeşten en küçüğüdür. Biri on iki buçuk, öbürü dokuz buçuk yaşında iki ablası vardır. Ablalarının görüldüğü kadarıyla bir uyum sorunu yoktur. Üç kardeşten en küçüğü Milton ailede bir oyunbozandır. Baba haftada kırk beş dolar kazanır, evin aylık kirası yirmi beş dolardır. Anne ev kadınıdır. Evde derli toplu tutulmaya çalışılan dört oda ve üç yatak bulunur. Aile tutucu (ortodoks) bir Museviliğe mensuptur."

Anne iki kızına çok düzenli ve titiz olduklarından hep övgüyle yaklaşmış ve böylece Milton ablalarına ayak uydurabilme umudunu yitirmiş olabilir. Milton'un uzunca zaman el bebek-gül bebek büyü-

tülmüş olması da düşünülebilir. Sık sık hastalanmışsa, hastalığı sırasında kendisine son derece büyük bir sevecenlik ve ilgi gösterilmiş dolayısıyla şimdi annesinin sevecen yaklaşımını elden çıkarmamak için adeta yapay bir hastalık uydurmuş olabilir.

"Kızlardan büyüğü tek başına, oğlan ise ama daha çok ya babası ya da annesiyle yatıyor."

Beş buçuk yaşındaki oğlanın aslında yalnız yatması gerekirdi. Bu yaşta hâlâ daha çok annesiyle yatması, annesine pek düşkün olduğunun işaretidir. Anlaşılan Milton gündüz aşırı hareketliliğiyle annesinin dikkatini kendi üzerine çektiği gibi, geceleri de onunla arasındaki bağlantıyı korumayı başarmıştır. Beş buçuk yaşında hâlâ annesi ve babasıyla yatan bir çocuğun aile çevresinde söz sahibi olması zorluk doğurmayacaktır. Belki Milton'un yaşam amacı, annesi tarafından kollanıp gözetilerek el üstünde tutulmaktır. Ailedeki çatışma, annenin anlaşılan sosyal bakımdan uyumlu, sağlıklı ve düzenli bir oğul sahibi olmak istemesinden, oğlanın ise var gücüyle bir bebek konumunda kalmaya çalışmasından kaynaklanmaktadır.

"Milton'un fizik gelişimine gelince, anne oğlanı gereken normal süre karnında taşımış, doğum sırasında herhangi bir sorunla karşılaşılmamıştır. Doğduğunda Milton'un kilosunu anne anımsamıyor. Oğlan düzensiz şekilde emzirilmiş, ayrıca biberonla beslenmiştir. Yedi aylıkken kramplar, erken çocukluk döneminde plörözi, zatürree, plevrit, bademcik enfeksiyonu ve raşitizm gibi hastalıklar geçirmiş."

Bu duruma oğlanın paratiroid bezlerinin yeterince gelişmediğini ve tümüyle kişiliğinin kararlı bir duruma kavuşmadığını gösteren bir kanıt gözüyle bakılabilir. Oğlanın büyüyünce bütün bu yetersizlikleri aşıp geçmesi mümkün olabilir. Bebek yaşlarında görülen kramplar ailede hayli endişeye yol açabilir. Milton da söz konusu krampları geçirmesinden sonra kuşkusuz büyük bir dikkatle gözaltında tutulmuştur. Belli bir hastalığın içerdiği tehlikeler konusunda bir çocuğun bilgilendirilmesi asla doğru değildir.

Milton'un durumunu ele alırken daha başta, boğulma nöbetlerinin solunum organlarının diliyle bir protesto niteliği taşıdığı tezini ileri sürdüğümü anımsayacaksınız. Raporda oğlanın birden çok solunum yolları hastalığı geçirdiğine ilişkin açıklama benim bu tezimi desteklemektedir. Plörözi ya da bronşitte nefes alıp vermek güçleşir, hasta çocuk bize hazin bir hastalık tablosu sunar, bu da anne ve babasını gerçekten çok korkutur. Hastalığı sırasında Milton'un her nefes alıp verişi dikkat ve endişeyle izlenmiştir. Şimdi, örneğin sosyal uyumları sorun içermeyen ablalarıyla yarışta elverişsiz bir konumda bulunuyor olmasından dolayı adeta annesine akciğerleriyle gözdağı verir. Solunum organlarının diliyle adeta şöyle söyler: "Benimle ilgilen, yoksa hastalanırım, sen de üzülürsün!"

"Doğumda dili yapışık olduğundan dil bağcığının kesilmesi gerekmiş. İlk kramplar görüldüğünde anneye Milton'da bir mongolizm hastalığının varlığı söylenmiş; çocukta zeka geriliği olduğu, hayatta hiçbir zaman elinden doğru dürüst bir iş gelmeyeceği, açıklanmış."

Bana göre, dil bağcığının kesilmesine seyrek durumlarda başvurulması gerekir. Ailesinin çocukta bir konuşma bozukluğunu fark etmemesi düşünülemez. Oğlunun mongoloid olduğunu duyan annenin bir şok geçirdiğine kuşku yoktur. Şu ana kadar raporda yer alan açıklamaların ancak bir bölümünü öğrenmiş bulunuyorsak da. Milton'un mongoloid olduğu savı bana pek olası görünmüyor. Mongoloid çocuklar iyi yürekli ve uysaldır. Çok sakin ve yumuşak başlı olup inat denen bir şey bilmediklerinden ailelerine güçlük çıkarmazlar. Söz konusu çocuklar bazen soylu ailelerde görülür ve birden çok belirti sayesinde tanınır. Genelde mongolidlerin küçük bir kafaları, yuvarlak ve kalkık bir burunları, kocaman bir dilleri vardır; pek çok yarığı içeren dilleri öyle uzundur ki, bunlarla çenelerine dokunabilirler. Kuru bir cilt, bazen el ve ayak parmakları arasında var olabilecek yüzgeçler mongolizmin diğer belirtileridir.

"Milton annesine çok düşkün; ama sataşıp kızdırdığı ablalarıyla sık sık bozuşuyor. Ablalarına ve diğer çocuklara eziyet etmekten hoşlanıyor. Oyun konusunda organize olanaklar söz konusu değil; ama Milton daha çok sokakta oynamak istiyor."

Milton süt çocukluğu döneminde ve yakalandığı bir hastalık sırasında şımartılıp el üstünde tutulmuş, ama büyüdüğünde annesinin sevecenlik ve ilgisini kaybetmiş olabilir. Pek çok anne ve iki yaşlarındaki çocuklarının tüm yaşamını pratikte onlarla paylaşır; ama gelişim süreci zamanla çocukları belli bir bağımsızlığa kavuşmaya zorlar? Altı yaşındaki bir çocuk minik bir bebek gibi şımartılıp el üstünde tutulamaz; çocuk ise, ailenin ses tonundaki değişikliği artık düpedüz algılayacak duruma gelmiştir. Bunu algılayabildiği ölçüde de, ortadaki değişen duruma isyanın belirtilerini ortaya koyar.

Ablaları Milton'un yaptığı hiçbir şeyi sineye çekmek istememekte, oğlan da kendilerini kızdırarak onlardan bunun öcünü almaya kalkmaktadır. Raporda açıklandığına göre, Milton acıma nedir bilmez. Psikolojinin diliyle ifade edersek, oğlan yılgınlığa kapılmıştır. Acımasızlığa ortanın üstünde eğilim gösteren çocuklar hırslarını genellikle güçsüz ya da hiçbir şeyin bilincinde olmayan çocuklardan ya da hayvanlardan çıkarmaya bakar, böylece önemlerindeki azalmışlık duygusundan kurtulup teselli bulmaya çalışırlar.

"Astım nöbetleri oğlanı bir hayli korkutmakta. Astım nöbetlerine yol açacak organik bir neden saptayamayan çocuk doktoru, Milton'u Eğitim Danışma Merkezi'ne (Child Gu-idance Clinic) havale etmiş."

Çocuklardaki astım nöbetleri pek seyrek durumlarda organik nedenlere bağlıdır. Milton gibi bir plörözi ya da zatürree geçirmiş çocuklar görenleri korku içinde bırakan astım hastalığına yakalanmışlar gibi davranarak anne ve babalarını etkileyerek baskı altına almaya çalışır, onların güçsüzlüklerinden ve çaresizliklerinden ken-

dilerine çıkar sağlamak isterler. Milton üstünlüğünü sergilemek gereksinimini hissettiği ya da annesini kızdırıp kendisiyle ilgilenmeye zorlamak istediği zaman, organizmasındaki bu yatkınlıktan yararlanır. Astım oğlanın elindeki kozdur.

"Milton'un sürekli sağa sola sıçrayıp zıplamasından yakınan anne, oğlanın bir yerini inciteceğinden endişe duymakta, oğluna bir şey olmasın diye çırpınmaktadır. Milton bütün öğle öncelerini evde annesiyle geçirmekte, bu arada hep de tatsız bir şey olmaktadır."

Bu açıklama, çocuğun söz konusu davranışıyla annesini hedef aldığını kesin bir şekilde kanıtlıyor. Milton, annesinin kendisine ilişkin aşırı endişesini bilmekte, onu akrobasi oyunlarıyla bu en zayıf noktasından vurmaya çalışmaktadır.

"Öğle sonralarını yuvada geçiriyor, anlaşılan yuvaya iyi uyum sağlamış. Oynayacak bir arkadaşı olmadığından yakınmakta. Gerek baba, gerek anne sözlerini dinlemeyince bazen Milton'u dövüyorlar. Oğlan sürekli, 'onu yapma, bunu yapmalardan oluşan bir cezaevine kapatılmış durumda. Önüne durdular mı, genellikle bir astım nöbeti geçiriyor. Anne, kendisinin de hasta olduğunu söyleyen annesi, bu nöbetleri geçirmemesini rica ediyor oğlundan."

İşin en hassas noktası da burada. Anne ve baba, özellikle anne, oğlanın üzerine öyle titriyor ki, bir yerine bir şey olacak diye korkup Milton'un sokakta oynamasına izin vermiyorlar. Böylece oğlanın başkalarıyla ilişki kurma gereksinimi karşılanmadan kalıyor. Oyun oynayabileceği yaşıtı çocuklarla bir araya gelemeyen Milton da aşırı taşkınlıklara kalkışarak annesine sıkıntılı anlar yaşatıyor. Bundan alıkonulmak istendi mi de boğulma nöbetleriyle saldırıya geçiyor. Bunu bilinçli yapmasa bile, krampların kendisine sağlayacağı yararı bilinçaltında çok iyi seziyor. Nöbetlerin organik kökenli olmadığını bilen annenin iyi bir psikolog sayılacağını söylemeliyiz. Çünkü organik nedenlerden kaynaklansa, nöbetleri

geçirmemesi için çocuğa ricalarda bulunması saçma olurdu; sonuçta kötürüm birinden topallamaması istenemez. Ancak, nöbetleri önlemede annenin iyi bir yönteme başvurduğunu da söyleyemeyeceğiz. Uyguladığı yöntem, kendisine karşı kullanılacak bir silahı tutup çocuğun eline teslim etmekte, hastalığını ya da sağlığını çocuğunun kaprislerine bağımlı kılmaktadır.

"Dayısı çocuğa bir bisiklet almış. Ama çocuk bisikletle seyrek gezip dolaşabilmekte, çünkü bisikleti annesinin dört merdivenden aşağı indirmesi gerekiyor, anne de güçsüz bir kadın olduğundan bunu yapamıyor."

Raporun başında çocuğun raşitizm hastalığı geçirdiği açıklanmıştı. Çocuktaki aşırı hareketlilik dürtüsünden de anlaşılıyor bu. Bir bisikletin böyle bir çocuk için taşıdığı önem hayli büyüktür; belki de Milton bisikletten yeterince yararlana-madığına içerlemektedir.

"Milton uyurken yüzüne çekiyor yorganı. Asla yalnız yatıp uyumak istemiyor."

Bu, korkaklığın kendine özgü dışavurumudur. Oğlan yüzünü örterek düşman bildiği dünyayı dışlıyor. Anne ve babasıyla yatarak, gündüzleri onlarla arasında aşırı hareket dürtüsü ve boğulma nöbetleriyle sağladığı bağlantıyı geceleri de ayakta tutmaya çalışıyor.

"Milton'un ilk anımsadığı şey: 'Küçükken yürümeye başladım."

Oğlanın yürümeye karşı ilgisi, raşitizm hastalığının hayatında oynadığı önemli rolü gösteren bir diğer kanıttır. Bu tip çocuklar her zaman çok hareketlidirler. Böylece, bedensel etkinlikte bulunmalarına uygun fırsatların kendilerine sağlanması gerekir. "Oğlanın en büyük arzusu, büyüyünce doktor olmak. İnsanları muayene etmek istiyorum, diyor Milton. Büyük okullarda okumak istiyorum, diyor. Yazabilmek istiyor ayrıca. Ne anlama geldiklerini bilmiyorsa da, harfleri tek tek yazmasını öğrenmiş."

Milton kadar hasta bir çocuk, doktorluk mesleğini gözünde büyütmeden yapamaz. Çocukları hastalanan anne ve babalar doktor çağırır ve gizemli bir muayenenin ardından doktorun talimatlarına harfi harfine uyarlar. Oğlanın hastalık öyküsünün benimkine birçok yönden benzerlik gösterdiğini söylemeliyim. Sanırım doktor olmayı ilk isteyişim, pek küçük yaşta zatürree geçirmemden sonraydı. Ölümü yenmeyi kafama koymuştum; düşünceme göre bunu da ancak doktorlar yapabilirdi.

"Milton evde tek başına elini yüzünü yıkayıp giyiniyor, ama sokakta gideceği yolu buluyor şaşırmadan ve çarşıdan alışveriş yapabiliyor. Nerede oturduklarını da biliyor."

Milton'un nerede oturduklarını bilmesi normal zekaya sahip bir çocuk olduğunu gösteriyor. Yalnız başına elini yüzünü yıkayıp giyinememesi, annesini kendisiyle ilgilenmeye zorlamak istemesinden kaynaklanmakta.

Bu çocuğun durumu, bir vaka olarak çok öğretici, ele geçmez özellikler taşıyor. Bu vakada izleyeceğimiz yol, bireysel psikolojinin temel kurallarını bilen herkesi ikna edecektir. Milton'u kendisinden daha bağımsız kılmayı anneyi önereceğiz. Annesi oğlanı fazla eleştirmekten vazgeçmeli, Milton'un geleceği konusundaki endişelerini ondan gizli tutmalıdır. Kendisi evde yokken oğlanın davranışlarında bir düzelme görüldüğünü rapordaki açıklamalardan öğrendik. Yani, yapmamız gereken şey, sosyal olarak çeşitli kesimleri içeren bir çevrede oğlanın daha iyi gelişebileceğini anneye açıklamaktır. Kendisini suçlamaksızın annenin yeni bakış açılarına kavuşmasına yardımcı olmalıyız.

2. Söyleşi:

Anne içeri girer.

Dr. Adler: İyi akşamlar hanımefendi. Oğlunuz Milton'un durumunu büyük bir dikkatle inceleyip gözden geçirdik. Sizin gayet düşünceli ve titiz bir anne olduğunuz sonucuna vardık. Belki de başlıca sorun, kolay endişeye kapılan bir kişi olmanızdan kaynaklanıyor. Milton gibi becerikli bir oğlanın artık yavaş yavaş tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinmeyi öğrenmesi gerektiği görüşüne katılır mısınız?

Anne: Sanırım tek başına elini yüzünü yıkayıp giyinebilir, ama bunun için öyle çok zaman harcıyor ki, okula geç kalıyor. Bu da benim sinirlendiriyor.

Dr. Adler: Birkaç defa fazla oyalanıp okula geç kalmasının olumsuz sonuçlarını oğlunuzun bizzat görüp hissetmesini sağlasaydınız çok daha iyi olurdu. Milton'un dışarıda evdekin-den daha iyi davrandığını gözlemlediniz mi?

Anne: Evde öyle kötü davranıyor ki! Perdeleri indiriyor, masanın üzerine çıkıp oradan sandalyelere atlıyor, bazen de masayı deviriyor.

Dr. Adler: Bunu açıklamak zor değil: Oğlunuz çocukken raşitizm geçirmiş; hastalığın sonuçlarından biri de çok aşırı harekete eğilimdir. Milton, kendisini rahat hissetmek için hep bir şey yapması gereken bir tip. Belki kendisine dışarıda vakit geçirmesi için biraz daha fazla özgürlük tanıyabilirsiniz. Bir bisikleti ya da bir pateni var mı?

Anne: Bisikleti var, ama her istediğinde taşıyıp aşağıya indiremiyorum. Sonra, bisikletle yola çıkacak oldu mu bir arabanın altında kalır diye korkuyorum.

Dr. Adler: Biraz fazla endişe ediyor olabilirsiniz. Oğlunuz zeki bir çocuk, yolda karşılaşabileceği tehlikeleri kendisine açıklarsanız, kesinlikle başına bir şey gelmeyecektir. Ayrıca bu, becerikliliğine ne çok güven duyduğunuzu kendisine göstermeniz için güzel bir fırsat olur. Ben öyle düşünüyorum ki, böyle bir yolu izlerseniz Milton eskisinden daha büyük bir sorumluluk bilincine kavuşur, dolayısıyla yaptığınızı karşılıksız bırakmaz.

Anne: Evde sürekli olarak hareket halinde. Bir türlü durmuyor, bunu önlemek için ne yapabilirim bilmem?

Dr. Adler: Bana öyle geliyor ki, sabahları oğlanın bir oyun grubuna katılmasını sağlamanız çok doğru olur, Milton'un buna gereksinimi var; çünkü siz kendisini ne kadar az evde tutarsanız gelişimine o kadar katkıda bulunursunuz. Komşu evlerdeki bir oğlanla anlaşabilirsiniz belki, Milton'un bisikletini aşağıya kadar o indirir. Oğlunuzun gerçekten astım hastası olmadığını size açıklamak isterim; yalnızca sizin bütün dikkatinizi üzerine çekmek ve sizi korkutmak için nefes darlığı belirtilerini üretiyor kendisinde. Hastalığında ona hiç fazla ilgi gösterdiniz, hoşgörülü davrandınız mı?

Anne: Evet, bir ara durumu çok kötüydü, kendisine aşırı ilgi göstermek zorunda kaldım.

Dr. Adler: Şimdi de bir vakit kendisine gösterdiğiniz aşırı ilgi ve bakımı oğlan yeniden ele geçirmeye çalışıyor, bunun için de ne acınacak durumda olduğunu anımsatıyor size. Siz aldırmaz da dikkate almazsanız, bir daha asla nefessiz kalarak boğulma nöbetleri geçirmeyeceğini düşünüyoruz. Artık sizinle yatmayacak kadar büyümüş. Yeter ki, bağımsız davranmayı kendisine öğretin, doğru dürüst gelişecek, normal bir çocuğa dönüşecektir. Yapmanız gereken, iki ablasını ondan daha çok sevmediğinizi, kendisinden iyi bir erkek ve iyi bir vatandaş olmasını beklediğinizi Milton'a anlatmaktır.

Anne: Zekâ bakımından herhangi bir özrü yok ya?

Dr. Adler: Doktorumuzun hazırladığı rapora göre, oğlunuzda mongolizmden ve buna bağlı aptallıktan eser yok. Oldukça becerikli ve yetenekli bir çocuk; hala bir bebek olarak kalmak istemesi onun tek kusurudur. Büyümesinin kendisi için daha iyi olacağını kendisine açıklamalısınız. Eğer bu konuda bir güçlükle karşılaşırsanız doktorunuz size yardımcı olacaktır. Milton uğrunda yapacaklarınız asla boşa gitmeyecektir. Bizimle işbirliği yapmanız durumunda, eminim, oğlan hızla gelişecektir. Şimdi de oğlunuzla biraz konuşayım bakalım.

Milton içeri girer, öğrencileri görünce biraz duraklar, gözlerini annesine çevirir, ona doğru koşar. Annesinden ayrılmak, Dr. Adler'in kendisini muayene etmesine izin vermek istemez. Dr. Adler bir soru yöneltti mi, başını kaldırıp 'Sen yanıtla!' der annesine. Dr. Adler'in yüzüne bakmaktan kaçar, yüzünü annesinin eteğine bastırıp gizler. Bütün ikna çabalarına karşın Dr. Adler'le konuşmaya bir türlü yanaşmaz. Anne ve çocuk salondan çıkar.

3. Öğrencilerle Söyleşi:

Öğrencilerime her zaman, hastaların dediklerini dikkate almayıp bir pandomim oyunu seyreder gibi davranışlarını izlemelerini söylemişimdir. Bizim hastamız ne günaydın, ne de hoşça kalın demiş, kendisiyle pek dostça konuşmama aldırmayarak benimle bir ilişki kurmaya yanaşmamıştır. Bu ille de cesaretimizi kırmamızı gerektirmez. Bir başka sefer işimiz daha kolay olacaktır. Anlaşıldığı kadarıyla doktoru, çocuğun dostluğunu kazanmayı başarabilmiştir; kendisinden rapor için hiç de azımsanmayacak kadar malzeme elde etmiştir. Aranızda Milton'un anne bağımlılığından daha önce şüphe etmiş biri varsa, böyle bir bağımlılığın kesinlikle varlığını sanırım şimdi net olarak görüyordur. Annesini tutup tavandaki lambaya as-

sak bile, çocuk ona yaklaşmanın bir yolunu bulacaktır. Annesinin yardımı olmadan elini yüzünü yıkayamadığı ve giyinemediği gibi, annesiz bir soruyu da yanıtlayamamaktadır.

Oğlanın astımına gelince, burada da solunum yollarının diliyle bir anne bağımlılığı kendini açığa vurulmaktadır. Bireyin tutum ve davranışlarını sözlerle değil, bir organın ya da organ sisteminin anormal çalışmasıyla dile getirmesini ben 'organ dili' olarak isimlendiriyorum. Astım belirtilerini ortadan kaldıracak pek çok ilaç varsa bile, hiçbiri hastayı iyileştirme gücünü gösteremez. Oğlanın astımdan kurtulması isteniyorsa, özgüveninin güçlenmesini sağlamak gerekmektedir.

Öğrencilerimden çoğu, benim sık sık dile getirdiğim tezi, yani bir kişinin yaşam modelinin beş yaşında belirlenmiş sayılacağı görüşümü benimsemeye yanaşmamıştır. Burada ele aldığımız vaka, söz konusu modelin bu yaşta nasıl tam anlamıyla belirlendiğini bize pek güzel gösteriyor. Milton istediğini yaptıramadığı biriyle ilişki kurmaya yanaşmamaktadır. Oğlan okulda iyice şımartılmış, bu nedenle ilk yıllarda davranış bozuklukları göstermemiş olabilir. Ama ileride gerek başkalarıyla, gerek cinsel ilişkilerinde sorunlar yaşayacağı adeta kesindir.

Öğrenci: Annesinden çekip almak istediğinizde neden ağladı Milton?

Dr. Adler: Sanırım yeterince uzun süre bir sırığa sarılmış yaşayan bir sarmaşığın yerinden koparılıp alındığında nasıl korkacağını düşünebilirsiniz. Milton'un gözyaşları, sadece güçlülük isteminin bir diğer dışavurumudur. Oğlanın annesini gerçekten sevdiğine inanmamalısınız. Annesine duyduğu ilgi, bir asalağın üzerine yuvalandığı konak hayvana ilgisinden değişik değildir. Şu farkla ki, insan-asalak işine gelmediği zaman, konak hayvanını cezalandırmakta tereddüt göstermez. Gözyaşlarının bir güçsüzlük belirtisi sayıldığına inanan

pek çok kişi vardır, ama bizim vakada bir güç belirtisi olduğu kesindir. Milton'un gözü annesinden başkasını görmez, yalnızca annesini dinler oğlan, yalnızca annesiyle konuşur. Annesine bu katıksız bağımlılık da bir nevrozun başlangıç evresini oluşturur. Milton bütün davranışıyla adeta şöyle demektedir: 'Benden hiçbir şey isteyemezsin, ben hasta bir çocuğum!' Bu çocuk da kendisini canına kıymaya ya da suç işlemeye yöneltecek bir eğilimi içinde barındırmaktadır. İleride kendisinden daha çok bağımsızlık ve güç isteyen büyük zorluklara tosladı mı, intiharda soluğu alabilir. Ya da annesi dışında bir başkasına ilgi duymaması, suça yönelik bir tutuma dönüşerek toplumu kendisine hedef alabilir. Sık sık gözlemlediğime göre, hırsızlar ve diğer suçlular işledikleri suçun sorumluluğunu anneleri üzerine yıktıkları ya da hatalı davranışlarından alkolü, morfini ve aşk kırgınlığını sorumlu tuttukları şiirler yazmışlar, her zaman cesaretten yoksun olduklarını göstermekten kaçmışlardır.

Öğrenci: Sizinle konuşmak ya da yüzünüze bakmak istemeyen bir çocuğa nasıl yaklaşırsınız?

Dr. Adler: Bireysel psikolojinin tedaviye yönelik beceri yaklaşımlarında bütün küçük ayrıntıları sizlere anlatamam. Her şeyden önce işin başında çocukla konuşmak hiç de gerekli değildir. Çocuğuna nasıl davranması gerektiğini annesine açıklayabileceğimiz kadar çok şey öğrenmemiz durumunda, açıkça işbirliğine yanaşmasa da oğlanı etkileyebiliriz. Diğer yandan, kendisine pek aldırmayarak da bu çocuğun merakını kamçılayabiliriz. Çocuk hep sahnenin ortasında yer almak istemektedir. Ben büyük bir albümle ya da sıradan mekanik bir oyuncakla ilgilenip ona hiç dikkat etmezsem, çok geçmeden, çocuk daha fazla sabredemeyip size ilgi göstermek zorunda kalacaktır.

4. Tedaviyi yürüten psikologun sonsözü:

Milton'un bundan sonraki tedavisi, kitabın Amerikalı yayınlayıcısı W.M'in muayenehanesinde yapıldı. Annenin anlayış gösterip işbirliğine katılmasını sağlamak kolay olmadı, ama sonunda kendisini çoçuğa daha fazla özgürlük ve bağımsızlık vermesi için ikna edebildim. Oğlu bir boğulma nöbeti geçirecek oldu mu, odadan çıkıp gitmesini önerdim; çünkü Milton'un nefes darlığını serinkanlılıkla karşılayacak güçten büsbütün yoksundu. İki hafta içinde Milton'daki astım rahatsızlığı tümüyle ortadan kaybolmuştu, ama Milton çevresindekilere istediği her şeyi yaptırabilme umudunu henüz yitirmemişti. Astım nöbetleri karşısında annesinin bilinçli duyarsızlığına zoraki öksürük nöbetleriyle yanıt verdi, annesi de bunu yine yanlış değerlendirdi. Oğlan partiyi kazanmıştı, çünkü eskiden günde beş, altı kez astım nöbetleri geçirirken, şimdi sürekli öksürüyordu.

Bunun üzerine Milton bir hastaneye yatırıldı, kendisine bakan hemşireye de oğlanın öksürmesine hiç aldırmaması söylendi. Hastanede geçirdiği ilk sabah durmadan öksürdü Milton. Hastanede kaldığı zaman içinde kendisiyle pek olumlu bir diyalog kuruldu. Bir stetoskop (dinleme aleti) verildi eline; stetoskopla serviste yatan birkaç çocuğu muayene edebilecekti, çocuklar böyle bir işlemden zarar görecek kadar hasta değillerdi. Belki de Milton kendini ilk kez gerçekten önemli biri olarak hissetmişti. Kitabın yayıncısı, serviste çıktığı vizitelerin birinde, kendisine eşlik eden Milton'a serviste hasta bir oğlanın durumuyla ilgili ne düşündüğünü sordu. Bir nöbetçi doktorun ağırbaşlı halini takınan Milton, oğlanın ağır hasta olduğunu, ama çok geçmeden yine sağlığına kavuşacağını sandığını belirtti. Diğer yandan, doktorların kendileri hastalanmayıp hastalanan başkalarını iyileştirmek için harıl harıl çalıştığını görmek Milton'u pek etkilemişti.

Ama hastaneden eve dönünce, öksürük nöbetleri yeniden ortaya çıktı. Fakat, oğlunun hastanedeki davranışıyla moral bulan ve durumu anlayan anne oralı olmadı, Milton da, organ dilinin bu özel dışavurumundan hemen yine vazgeçti. Ancak, ertesi hafta yüzünü gözünü çarpıtmalar, yüzde kasılmalar gibi düpedüz değişik karakterde pek kalabalık bir semptom grubuyla karşımıza çıktı. İlginç olanı, Milton'un bunları herkesin önünde sergilemesiydi, böylelikle annesini çok büyük bir sıkıntıya sokmaktaydı. Birkaç haftalalık bir tedavi sürecinin ardından söz konusu belirtiler de ortadan kayboldu.

Daha sonra, oğlana nasıl davranacağı konusunda tavsiyeleri içeren bir mektup yöneticiye verilmek üzere eline tutuşturularak Milton bir yaz kampına yollandı. Kampta ilk günden başlayarak surat astı, yemek yemeye yanaşmadı. Kamp-takilerin huzurunu bozan pek çok olaydan sonra, kamp yaşamına uyum sağlama yeteneğinden tümüyle yoksunluğu ileri sürülerek yine evine yollandı. Evde, oğlan eskisinden de güçlü bir hareket duygusuyla davranmaya başladı. Birçok defa psikoterapiste gidip geldikten sonra, kamp hayatının evdekinden daha iyi olduğuna inandı, kampa döndü tekrar, geride kalan yaz ayları boyunca hiçbir davranış bozukluğu göstermedi. Kampta düzenlenen birkaç yarışta birinci geldi, sportif başarıları takdirle karşılandı. Sonbaharda eve döndüğünde özgüveni hayli güçlenmişe benziyordu, günün tamamını okulda geçirmeye başladı. Şu sıra Eğitim Danışma Merkezi'nin ve öğretmeninin gözetimi altında Milton gelişimini sürdürmekte.

ALFRED ADLER

ÇOCUKTA YAŞAMSAL SORUNLAR

İşin en hassas noktası da burada. Anne ve baba, özellikle anne, oğlanın üzerine öyle titriyor ki, bir yerine bir şey olacak diye korkup Milton'un sokakta oynamasına izin vermiyorlar. Böylece oğlanın başkalarıyla ilişki kurma gereksinimi karşılanmadan kalıyor. Oyun oynayabileceği yaşıtı çocuklarla bir araya gelemeyen Milton da aşırı taşkınlıklara kalkışarak annesine sıkıntılı anlar yaşatıyor. Bundan alıkonulmak istendi mi de boğulma nöbetleriyle saldırıya geçiyor. Bunu bilinçli yapmasa bile, krampların kendisine sağlayacağı yararı bilinçaltında çok iyi seziyor. Nöbetlerin organik kökenli olmadığını bilen annenin iyi bir psikolog sayılacağını söylemeliyiz. Çünkü organik nedenlerden kaynaklansa, nöbetleri geçirmemesi için çocuğa ricalarda bulunması saçma olurdu; sonuçta kötürüm birinden topallamaması istenemez. Ancak, nöbetleri önlemede annenin iyi bir yönteme başvurduğunu da söyleyemeyeceğiz. Uyguladığı yöntem, kendisine karşı kullanılacak bir silahı tutup çocuğun eline teslim etmekte, hastalığını ya da sağlığını çocuğunun kaprislerine bağımlı kılmaktadır.

OLYMPIA YAYINLARI

9 786059 384315

16.00 ₺